

Fólkaskúlin

Leiðbeinandi lesiætlan

Yrkisligur partur

Fólkaskúlin

Leiðbeinandi lesiætlan

Yrkisligur partur

Greitt úr hondum hevur

Lesiætlanarnevndin

Tórshavn
1991

Evnisyvirlit

bls.

Formæli	5
Inngangur	6-8
I. Leiðbeinandi lesiætlanir og endamálið við teimum	9-10
II. Lærugreinirnar:	
1. Kristnikunnleiki	11-28
2. Føroyiskt	29-47
3. Skriving	48-52
4. Danskt	53-63
5. Enskt	64-72
6. Týskt	73-76
7. Latín	77-78
8. Rokning/støddfroði	79-86
9. Alisfrøði/evnafrøði	87-93
10. Roknskapur	94-95
11. Maskinskriving	96-98
12. Dátulæra	99-102
13. Heimstaðarlæra	103-108
14. Søga	109-111
15. Samtiðarkunning/søga	112-116
16. Landalæra	117-124
17. Lívfrøði	125-128
18. Ítróttur	129-132
19. Tilevning	133-141
20. Sangur/tónleikur	142-149
21. Handarbeiði	150-153
22. Smíð	154-159
23. Heimkunnleiki	160-162
24. Fiskivinna	163-164
25. Sjómansskapur	165-167
26. Landbúnaður	168-169
27. Motorlæra	170-172

28. Arbeiðskunnleiki	173-175
29. Ferðslulæra	176-178
30. Heilsulæra	179-180
31. Nøring	181-182
32. Upplýsing um njótingar- og rúsevni	183-184
33. Fremmandir átrúnaðir og lívsáskoðanir	185-187
34. Útbúgvingar- og vinnulívskunning	188-189
35. Upplýsing um umhvørvisvernd	190-193
36. Brúkarakunning	194-196
37. Fyrstahjálp	197-199
III. Teldan í undirvísingini	200-205

Formæli

Tað er í treysti til tykkara, ið varða av fólkaskúla okkara úti um alt landið, at leiðbeinandi lesiætlan - yrkisligur partur - nú verður send út.

Hetta er rúgvumikið tilfar, sum í november mánaði 1991 er góðkent í Landsskúlaráðnum sum leiðbeinandi lesiætlan. Tað eigur at verða óllum þortum greitt, at tað er ein leiðbeinandi lesiætlan, ið nú er til taks. Takið hjá tí einstaka skúlanum verður nú sambært § 24 í lögtingsslög um fólkaskúlan at gera sína egnu ítökiligu lesiætlan, sum sambært § 8 í kunngerð um ta hægru fyrisingina av undirvísingarverkinum skal latast landsskúlastjóranum - Landsskúlafyrisingini - til staðfestingar, so at hon kann verða tök, tá ið tann greiniligara ætlanin og skipanin av undirvísingini, verða gjørdar.

Tað er umráðandi, at lesiætlanirnar eru ein rúmsáttur karmur, sum gevur tí einstaka læraranum góðar möguleikar við atliti til endamál fólkaskúlans at gera ta greiniligaru ætlanina fyri undirvísingina og skipanina av henni. Í § 24, 5. stk. í lögtingsslög um fólkaskúlan stendur, at " tann greiniligara ætlanin og skipanin av undirvísingini, heruppií valið av undirvísingarformum, -háttum og -tilfari, verða gjørd av læraranum mest möguligt í samráð við næmingarnar." Hetta eigur at verða gjört so, at tað verður næmingunum greitt, at tann einstaka lærugreinin ber í sær fjöld av möguleikum, og at hon - umframt at verða eitt amboð í einum fjöltáttadum hópi - eisini er tengd so upp í aðrar lærugreinir, at hon kann illa standa einsamøll.

Latið hesar leiðbeinandi lesiætlanirnar í teimum ávísu lærugreinunum stimbra okkum í ætlanini at fremja lesiætlanir í viðari hópi, og at verða stöðið undir tí framtíðarstarvi, sum vit verða at fara undir, tá ið talan er um at hjálpa næminginum at fata tær einstóku lærugreinirnar og tey einstóku lærugreinaevnini í einum heildarhópi.

Við hesum verður tann yrkisligi parturin av undirvísingarleiðbeining fólkaskúlans latin skúlum, skúlanevndum, bý-/bygdaráðum, foreldrum og annars almenninginum óllum til nýtslu.

Landsskúlafyrisingin á mortansmessu 1991

Hensar Ellingsgaard

Formæli

Hensar Ellingesgaard

Inngangur

Fyri tveimum árum síðani legði Lesiætlanarnevndin úr hondum áliðið -ÓLKASKÚLIN - Undirvísingarleiðbeining Almennur partur; men hóast heldur strítið gekst við sjálvari útgávuni, so fór nevndin tó straks undir næsta áliðið, henni var álagt at gera, nevnliga áliðið FÓLKASKÚLIN - Undirvísingarleiðbeining Yrkisligur partur, ið serstakliga skuldi umfata sjálva lesiætlanina.

Við atliti at lesiætlanum hevur fólkaskúlin verið í tí óhepnu stöðu, at sjálvt um vit fingu nýggja fólkaskúlalög í 1979, so var tað bert framhaldsskúlin (t.e. 8. - 10. árgangur), sum um tað mundið fekk nýggjar leiðbeinandi lesiætlanir, ið bert vóru ætlaðar sum ein fyribils loysn. Í sjálvum grundskúlanum (t.e. 1. - 7. árgangi) hevur undirvísingen harafturímóti havt sitt stöði í leiðbeinandi lesiætlanum, sum gjördar vóru til fyrverandi fólkaskúlalög.

Lesiætlanirnar hjá 1. - 3. árgangi eru sostatt 15 ára gamlar, og tær hjá 4. - 7. árgangi nærkast teimum 30 árunum, so tað sigur seg sjálvt, at í einum so umskiftandi samfelagi sum okkara hevur tørvurin á nýggjum lesiætlanum verið ógvuliga stórar öll hesi mongu ár og tá serstakliga í teim elstu flokkunum í grundskúlanum.

Um verandi lesiætlanir er annars at siga, at - umframt at tær eru ymiskar til aldurs, so eru tær eisini gjördar í þortum, og tí hevur tú saknað eina heildarlesiætlan fyri allan fólkaskúlan. Ein annar ampi við lesiætlanunum hevur verið, at endamálsorðingin í somu lærugrein hevur í fleiri fórum verið ymisliga orðað, og um hugsað verður um grundskúlan, so hava endamálsorðingarnar av góðum grundum heldur ikki havt sitt stöði í verandi endamálsgrein fólkaskúlans.

Við m.a. hesum í huga setti Lesiætlanarnevndin sær tí fyri at gera eitt uppskot um nýggjar endamálsorðingar. Í hesum arbeiði hevur verið miðað eftir:

- 1) at gera eina endamálsorðing fyri ta einstóku lærugreinina,
- 2) at gera stuttar og greiðar endamálsorðingar.
- 3) at seta upp eitt alment sjónarmið fyri lærugreinina,
- 4) at nýta í mest möguligan mun somu orðing í nær skyldum lærugreinum og
- 5) at flyta tann didaktiska partin úr verandi endamálsorðingum til tann almenna partin og skriva hann av nýggjum.

Sambært § 14, 2. stk. í gallandi fólkaskúlalög er tað Landsskúlaráðið, ið ásetur reglur um endamálið við undirvísingini í teimum einstóku lærugreinunum, og tí gjördi nevndin fyrst uppskot til nýggjar endamálsorðingar í öllum lærugreinum og lærugreinarevnum, og samtykti Landsskúlaráðið einmælt at góðkenna hetta uppskotið á ráðsfundum, ið hildnir vóru 13. desember 1988 og 16. maí 1989.

Næsti setningur hjá Lesiætlanarnevndini var so at fara undir at gera uppskot til sjálvar lesiætlanirnar; men áðrenn sjókul var settur á, varð nógv tingast um, hvussu farast skuldi til verka, nú nýggjar lesiætlanir skuldu verða gjördar.

Øll voru á einum máli um, at ikki varð hildið ráðiligt at nýta somu mannagongd sum seinast, tá eini 100 skúlafólk gjørdu uppskot til lesiætlanir fyrir 8. - 10. árgang, utan at tey samstundis hövdu ein ávísan leist at halda seg til. Hóast tað í sjálvum sær var eitt bragd at fáa hesar lesiætlanir frá hondini við so stuttum skotbrái, so má tað tó ásannast, at hesar lesiætlanir voru ikki so einvorðnar - hvørki í bygnaði ella innihaldi, sum tær áttu at verið, hóast stórt ritstjórnararbeidi í so máta var gjört í Landsskúlafyrisingini. Til tess voru tær alt ov ymiskar.

Lesiætlanarnevndin setti sær tí fyrir at nýta ta mannagongd, at hon fyrst skuldi gera ein felags leist, sum allar lesiætlanirnar skuldu verða gjördar eftir. Nevndin vónar, at lesiætlanirnar tessvegna skuldu verið lættari at lisið og at borið saman hvør við aðra eitt nú í tvørverkaligum samarbeidi.

Samsvarandi endamálsgrein fólkaskúlans og teim nýggju endamálsorðingunum fatar leisturin um hesi 4 høvuðshugtök:

1. Almenn sjónarmið,
2. Endamál,
3. Mið og mál og
4. Undirvísingarinnihaldið,

har so serstakliga sjálvt undirvísingarinnihaldið síðan er vorðið skipað í fleiri og færri eindir, so sum best tykist hóska fyrir hvørja lærugrein sær.

Tað, ið annars eyðkennir hesar nýggju lesiætlanirnar fram um tær gomlu, er sundurbýtið í undirvísingarpartar. Í hesum viðfangi er vert at hugsa um, at hesar lesiætlanirnar eru alment gallandi sum karmur fyrir allan fólkaskúlan, og at skúlamyndugleikarnir á staðnum sambært gallandi skúlalóggávu eiga at gera ítökilig uppskot um skúla- og undirvísingarætlanir, herímillum lesiætlanir, fyrir skúlan/skúlarnar á staðnum.

Tí hefur Lesiætlanarnevndin hildið tað verið rættast at skipa undirvísingarinnihaldið í tríggjar undirvísingarpartar heldur enn árgangir, so at til ber hjá tí einstaka skúlanum í síni ítökilið lesiætlan at skipa undirvísingina fyrir hvort árið sær innan fyrir henda karm, so sum hann heldur vera rættast. Á henda hátt fæst ein meira heilskapað og liðilig lesiætlan, samstundis sum skúlin á staðnum hefur stórra sjálvavgerðarrætt at laga og menna sína undirvísing sum best.

Upprunaliga var ætlan nevndarinnar bert at gera umrødda leist, og skuldu so fakligir arbeiðsbólkár, ið settir voru, gera uppskot um nýggjar lesiætlanir, so sum nevnt er á síðu 13 í innganginum til tann almenna partin. Lesiætlanarnevndin ætlaði so at viðgera uppskotini saman við arbeiðsbólkunum og leggja seinastu hond á verkið. Føroya Lærarafelag og Landsskúlafyrising voru komin ásamt um samsýningina hjá arbeiðsbólkunum; men hóast fleiri royndir voru gjördar, so eydnaðist kortini ikki at

fáa fíggung til hesa lidnu ætlan, og tískil kundu eingi tilnevningarskriv verða send teim ætlaðu limunum í arbeiðsbólkunum, so at teir kundu fara til verka.

Tískil mátti Lesiætlanarnevndin sjálv fara undir hesa miklu uppgávu: at gera uppskot til leiðbeinandi lesiætlanir í öllum lærugreinum og lærugreinaevnum.

Sum áður nevnt, so er talan um almennar lesiætlanir, sum Landsskúlaráðið verður at seta í gildi fyrir allan fólkaskúlan.

Í hesum viðfangi skal verða nevnt, at Lesiætlanarnevndin hevur í arbeiði sínum ikki bert havt sum arbeiðstilfar okkara egnu lesiætlanir, men eisini almennar lesiætlanir úr öllum Norðurlondum, Týsklandi og Bretlandi.

Hóast lesiætlanararbeiðið tíverri ikki kundi fara fram, so sum nevndin hevði vónað, so hevur hon havt gott samskifti við ráðgevar og lærarafólk bæði í fólkaskúlanum og á Føroya Læraraskúla, sum hvør á sínum øki hava lisið uppskotini ígjøgnum og gjørt viðmerkingar, sum nevndin hevur viðgjört og tikið støðu til.

Lesiætlanarnevndin vil nýta høvið at takka fyrir ta góðu hjálp, sum á henda hátt er veitt.

Lesiætlanarnevndin vil somuleiðis nýta høvið at veita eina hjartaliga tökk fyrir málsliga leiðbeining og rættlestur av handritinum.

Nevndin hevur havt 60 fundir tilsamans.

Tórshavn, 15. oktober 1991.

Arnold Abrahamsen Inga Högenni Olaus Jespersen Arne Ludvig
Paul Nielsen Petur Jacob Sigvardsen (fm.) Alex Sólstein

Leiðbeinandi lesiætlanir og endamálið við teimum

Leiðbeinandi lesiætlanir og endamálið við teimum

Ein leiðbeinandi lesiætlan sigur frá möguleikum í teimum einstóku lærugreinunum, og hon gevur lærarum, næmingum, foreldrum, skúlamyndugleikum o.ø. líkindi at vera við í einum samstarvi um at royna hesar möguleikar.

Tílíkar leiðbeinandi lesiætlanir kunnu hava eitt ískoyti við leiðbeining um háttalag o.a. Tað er bert í einstókum fórum gjört í teimum lesiætlanum, sum her eru lagdar fram.

Vist verður í staðin til bókina

Folkaskúlin

Undirvísingarleiðbeining

Almennur partur

sum Lesiætlanarnevndin hevur greitt úr hondum og givið út hjá Føroya Skúlabókagrunni á vári 1990.

Í henni eru tær almennu viðmerkingar og leiðbeiningar savnaðar, sum lesiætlanarnevndin heldur vera grundleggjandi fyri at rökja skúlan eftir teimum hugsjónum, sum liggja á skúlanum eftir gallandi lög um fólkaskúlan.

Leiðbeinandi lesiætlanirnar skulu lesast í ljósinum av almenna partinum og eru ikki lög, men ein ábending um, hvussu lesiætlanirnar í teimum einstóku kommununum ella á teimum einstóku skúlunum kunnu síggja út.

Tær ítökiligu lesiætlanirnar eiga at verða gjørdar. Skúlanevndin á staðnum hevur ábyrgdina av, at tær verða gjørdar, og í lógarinnar anda eiga tær at verða gjørdar á so breiðum grundarlag, sum gjørligt. Landsskúlafyrisingin góðkennir tær staðbundnu lesiætlanirnar.

Bindandi fyri arbeidið í skúlanum eru sostatt tær lesiætlanirnar, sum gjørdar eru á staðnum, endamálini fyri lærugreinarnar, sum landsskúlamyndugleikarnir hava staðfest, og endamálið í lög um fólkaskúlan, sum er stavnhaldið fyri øllum skúlans virki.

Burtur úr hesum tilfari ber til at seta navn á skúlans uppgávur, og sum heild kann verða sagt, at alt virksemi, handaligt, andaligt ella bókligt, sum horvir móti endamálsorðing skúlans, er á beinari leið.

Endamálsorðingen er ein breið, samanhangandi menningarhugsan, har teir einstóku partarnar illa kunnu takast burtur úr heildini, uttan at hugsjónin skeiklast ella hvørvur.

Einvísur dentur á ávísan part av endamálsorðingini ella á ávísa partar av henni, kann benda ávirkanina og úrslitið av skúlagongdini aðrar vegir, enn endamálsorðingin í síni heild leggur upp til.

Og tā verður fólkaskúlin ikki fyri øll. Men tað skal hann vera. Hann er skúlin fyri hin einstaka í felagsskapi við øll onnur, ið har ganga.

Fólkaskúlin er fyrst av øllum samfelagsins tilboð til borgararnar at fáa hjálp og stuðul at mennast og fjölbroytast í treysti til sín sjálvs og til teir möguleikar, sum eru í felagsskapinum.

Skúlin er fyri lívið, og eingin eiger at góðtaka, at aðrar uppgávur enn tær, sum vit kunnu verja eftir endamálsorðingini, taka valdið á skúlanum og skeikla hann burtur frá hesum stavnhaldi.

Í hesi leiðbeinandi lesiætlan fyri fólkaskúlan eru lesiætlanirnar skipaðar í tríggjar undirvísingarpartar. Hetta er gjört fyri at skapa stórra heild í skúlans arbeiði, og er tað sostattí samljóði við teir skúlatankar, sum uppi eru í londunum utan um okkum.

Lesiætlanarnevndin tekur undir við hesum sjónarmiðum.

Vav og krøv í royndarlærugreinunum eru ásett í "Kunngerð um fráfaringarroynd fólkaskúlans".

Vilja vit ein skúla, sum hugsar í heildum og í menning av øllum positivum evnum í tí einstaka barninum, so er hetta eitt stig á leiðini.

Skúlans arbeiði má vera grundfest í teirri trúgv,

at børn hava lætt við at læra,
at tey hava hug at læra,
at tey hava rætt til at læra, og
at tey læra á margfaldan hátt.

Í skúlanum mugu børnini stimbrast í at varðveita og menna sítt forvitni, og tey, ið mynda skúlan, mugu minnast til, at børn læra nögv av hvørjum øðrum og av skilagóðum vaksnum, ið duga at taka støðu í barnanna undran, sum duga at móta barnanna forvitni, og tí ikki bert taka støði í úrvaldum tilfari - sama hvussu gott tað verður hildið at vera.

Lagt eiger at verða upp til, at tað verður liviligt í skúlanum, og at børnini eru har við lív og sál, tí lív og læra hanga óloysiliga saman og kunnu ikki verða skild sundur, utan at tað elvir til mistrivnað og fremmandagerð hjá teimum flestu.

Við hesum í huga eiga lærarar skúlans at geva skúlanum innihald og lív í samstarvi við skúlamyndugleikarnar og við næmingarnar og teirra næstu.

II

Lærugreinirnar

1.

Kristnikunnleiki

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at stuðla næmingarnar í einum kristnum og siðalagsligum lívi,
- at geva teimum hollan kunnleika í bíbliusøgu,
- at gera teir kunnugar við ta kristnu læruna samsvarandi Skriftini,
- at geva teimum eitt kirkjusøguligt yvirlit og
- at geva innlit í kristnu sálma- og sangvirðini.

KRISTNIKUNNLEIKI

0 Almenn sjónarmið

istindómurin hevur í øldir verið felagsogn Føroyinga, og kristin trúgv og siðalæra, eru aðaltátturin í mentanararvinum, hava ikki bert sett sín týdningarmikla dám á lív yrki Føroyinga, men tey eru eisini mangan mátturin aftan fyri atferð og hugburð unna.

ð eigur tí ikki minst at vera henda lærugreinin, ið verður at flyta næmingum kaskúlans tann kristna mentanararvin longur fram á vegin, og at soleiðis verður lagt rættis, at hann gerst viðkomandi og nútíðarkendur.

istniundirvísingin eigur somuleiðis at roynast næmingunum ein hjálppandi hond í tan teirra eftir svari á egnar trúar- og lívssurningar, og er lærugreinarinnihaldið rumframt týdningarmikil virkislutur í parti skúlans av hugburðarmennandi og istnu og siðalagsligu uppaling næminga.

mbært fólkaskúlalógin skal kristniundirvísing fólkaskúlans samsvara við kakirkjunnar evangelisk luthersku læruna.

entur eigur at verða lagdur á høvuðstættirnar í tí kristnu trúnni og tað, sum kristin Íarsamfelög eru felags um.

ama flokki kunnu vera næmingar úr ymsum trúarsamfelögum, og tí eigur fyrilit at rða tikið við ymisligu bakstøðu næminga. Undirvísingin eigur at fara fram í tí anda, roynt verður at fata og virða menniskju, ið hava ymisligar hugsanir um únaðarligar og siðfrøðiligar spurningar. Viðkvom evni eiga at fáa bæði sakliga og ilbroytta viðgerð, og ansast má eftir, at eingen verður at kenna seg særðan ella ppaðan vegna umrøðu av tilískum evnum.

ngur og tónleikur eru sjálvsagdir tættir í kristniundirvísingini, og sálmur, andaligir ığir og tónleikur eru týdningarmiklar keldur, ið nýttar eiga at vera til betur at fata in týdning, kristindómurin hevur fyri tað einstaka menniskjað og allan tann kristna agsskapin.

emingarnir eiga at fáa kunnleika bæði um gamlan sálmaskaldskap og um tað kristna ığ- og tónleikalívið nú á dögum, og tí eiga sálmur og sangir at vera nátúrligur tåttur kristnitímunum.

Ídirvísingin er skipað í 8 høvuðsevni

Ídirvísingarinnihaldið er býtt sundur í 8 høvuðsevni við undirevnum í øllum teimum um undirvísingarpörtunum, og eigur arbeiðið við hesum evnum at geva næmingunum innlit í kristindómin og tann týdning, hann hevur bæði fyri tað einstaka menniskjað og fyri samfagið í síni heild.

íðdepilin í høvuðsevnunum er tann kristna myndin av Gudi, Jesusi Kristi, lívi hans gerningi, tað kristna mannasýnið og kristin trúgv, og Bíblian er sjálvandi fremsta ildan, ið nýtt eigur at verða til tess at lýsa hesi evni. Tey eru tí eisini sett fremst í lum undirvísingsarpörtunum.

ud og skaparverkið

etta evnið eigur saman við hinum evnunum at geva næmingunum fjølbroyttan innleika um tann tríeinda Gud. Dentur eigur at verða lagdur á Guds almátt og erleika, at hann er heilagur og rættvisur, bæði nær- og fjarstaddir, so sum sagt erður frá bæði í Guds orði og trúarlæruni. Námsevnið eigur at hjálpa næmingunum fáa eina mynd av Gudi, ið samsvarar við persónligu búning teirra.

hesum høvuðsevni verður serligur dentur lagdur á Gud sum skapara og uppihaldara, Þ viðurskiftini millum Gud og skapanarverkið og millum menniskjað og náttúruna ga at verða tikan til viðgerðar. Somuleiðis eigur at verða nomið við /risitaraábyrgdina, virðingina fyrí lívinum, og at hvør einstakur brúkar tilfeingi irðar undir ábyrgd.

Indirvísingen eigur at vísa á at kristindómurin birtir vón og gott treysti um framtíðina g álit á Gud og menniskju. Í hesum evninum eigur at vera røtt um viðurskiftini millum trúgv og vitskap, og eiga somuleiðis áleikandi trúar- og ivaspurningar hjá æmingunum at verða viðgjördir.

esus

esus, lív hansara og gerningur, er aðaltátturin í kristindóminum, og tí má indirvísingen geva eina fullfiggjáða og livandi mynd av Jesusi. Hetta høvuðsevnið skal tí geva kunnleika um Jesus sum menniskja og fyrimynd og sum Gud og frelsara. Íøguligi gerningur Jesusar má koma týðiliga til sjónrar í høvuðsheitum, men eisini rúgvin á hann sum ein livandi veruleika hjá nútíðar menniskjum. Trúarlærar og tá erstakliga 2. trúargrein er týdningarmikil tattur í hesum sambandi. Í hesum evni eigur til verða nomið við kristin meginhugtök. Í undirvísingini eigur dentur at verða lagdur í viðurskifti Jesusar ymisk við samtíðar menniskju.

Hetta evnið fevnir eisini um Messias-spádomarnar í Gamla Testamenti og Messias-væntanina á Jesu dögum, og at Jesus livir í dag og skal koma aftur. Hátíðir, nátíðarhald og innihald teirra eiga at fáa hóskandi rúmd øll skúlaárini; her skuldi borið væl til at samstarvað við aðrar lærugreinir. Tað ber somuleiðis væl til at nýta tekstir ír Jesu lívi og gerningi í hinum høvuðsevnunum, og er hetta evnið tí eisini knýtt at fleiri øðrum høvuðsevnum.

Bíblian

Evnið skal geva næmingunum kunnleika um, at kelda og grundarlag kristindómsins er Bíblian, og tað skal læra teir at brúka Bíbliuna. Í øllum høvuðsevnum eigur tí stórur dentur at verða lagdur á arbeiðið við bíbliutekstum. Tá ið næmingarnir eru búnir til tess, eiga teir at finna, lesa og arbeiða við bíbliutekstum, sum eru viðkomandi í teimum ymisku høvuðsevnunum, serstakliga tekstum úr Nýggja Testamenti. Næmingarnir eiga somuleiðis at fáa kunnleika um ymiskar bíbliuáskoðanir.

hesum evninum eiger serstakliga at verða lagdur dentur á samanhang og aðaltættir í Þibliuni. Nomið eiger at verða við Bíbliunnar sjónarmið á søguna og framtíðina, so at ð frelsusøguliga framtíðarútlitið kemur til sjóndar. Neyðugt er at arbeiða við kstum bæði úr Gamla og Nýggja Testamenti, fyrir at næmingarnir kunnu fáa innleika um, hvussu Gud hevur opinberað seg í søguni, og tað er somuleiðis neyðugt gera teir kunnugar við gamlar siðir, skikkir og átrúnað í Ísrael og hjálpa teimum at ta mál- og myndanýtsluna í Bíbliuni.

Íenniskjað og tann kristna trúgvín

Hesum evninum skulu næmingarnir fáa kunnleika um tað kristna mannasýnið, og um vat tað vil siga at vera menniskja. At menniskjað er skapað í Guds mynd, eiger at æra grundaralagið undir undirvísingini. Í hesum liggar hugsanin um, at öll menniskju íva sera stórt virði í sjálvum sær - utan mun til kyn, útbúnað, ættarslag, umfélagsligt ella mentanarligt baksýni.

Jndirvísingin verður tí nógva seg um mannavirði, javnvirði, virðing og ïsemi. Dentur eiger at verða lagdur á, at öll menniskju bera í sær evni bæði til ónt og gott. Menniskjað kann velja og taka ábyrgd av gerðum sínum. Næmingarnir mega ía álit á, at teir kunnu nýta evni og megi, so at tey vera teimum og öðrum at gagni.

Ívnið skal eisini læra teir at fata, hvønn týdning kristin trúgv og vón hava fyrir næningarnir. Dømi um hetta kunnu verða tikan úr gerandisdegi næminga, úr lívi hjá ionnum og kvinnum í fortíð og nútíð. Í hesum viðfangi eiger at verða nomið við líving gerning trúboðaranna og pínslaváttar í fortíð og nútíð. Tikið eiger at verða fram, at ristnilívið ber dám av íva og trúgv, niðurlögum og uppreising.

Næmingarnir eiga at fáa fatan av, hvussu óndskapur setur mark millum Gud og næningarnir og millum menniskju sínámillum. Vist eiger at verða á, hvussu fyrigevingar fór fyrir at endurnýggja felagsskapin og kærleikan manna millum. Guds náði, fyrigeving og frelsa eiga at vera miðdepilin í undirvísingini.

Ívnið eiger eisini at sýna, hvussu kristindómurin í øldir hevur hugvakt og kveikt bæði ístafólk og skald, og hvønn týdning kristin trúgv hevur havt í stríðnum um næningjavirði, rættvísi og brøðralag. Trúargreinirnar og sakramentini eru ýdningarmiklir tættir í hesum evni.

Cirkjan og kristnilívið á staðnum

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um bygdarkirkjuna, onnur kristin samkomuhús og um kristnilívið á staðnum, so at teir kunnu fáa fatan av, hvat kristindómur er. Teir nega eisini fáa kunnleika um onnur kristin trúarsamfelög, líkleika og ymisleika teirra.

Langur og tónleikur, gudstænastur, herímillum deknagudstænastan, kirkjuligt virksemi, møtiformar, barna- og ungdómsarbeidi, missíonsarbeidi og hjálpararbeidi eru týdningarmiklir tættir av kristnilívinum, sum næmingarnir eiga at fáa kunnleika um. Triðja trúargrein er sera viðkomandi í hesum evni.

rkjan gjøgnum tíðirnar

Þetta evnið skal geva næmingunum kunnleika um, hvussu kirkjan hefur ment seg líka í fornirkjuni og til nútíðina. Endamálið má vera at sýna kirkjanna arbeidi í verki. Þst eiger at verða á ta ávirkan, ið bæði kirkja og kristindómur hava hatt og støðugt va á list, mentan og vitskap, og tann týdning trúgv og kirkja hava hatt í lívi röyinga bæði heilagt og gerandis. Nomið eiger at verða við kirkjusøguna á ðónum, og eiger möguligt keldutilfar at verða nýtt í hesum viðfangi. Triðja iargrein er eisini sera viðkomandi í hesum evni.

i og eg

Ó hesum evni eiga næmingarnir at læra at fata ta ábyrgd, menniskjað hefur av úvum sær og medmenniskjum sínum. Teir eiga at læra, hvat tað er at vera sannur, iðiligur, álístandi, ábyrgdarsamur og rættvísur, og hvat tað vil siga at sýna estrakærleika og samanhald í verki. Hesi virði saman við javnvirði, virðing og lsemi eru týdningarmikil, tá ið hugsað verður um at skapa gott samlag millum anna.

Æmingarnir eiga at fáa kunnleika um rættvirðisgrundarlagið í Bibliuni. Miðdepilin í máta er fjallatalan, tað dupulta kærleiksboðið, tann gylta reglan, tey 10 boðini og smi úr Jesu lívi. Í hesum evninum eiga siðfrøðiligr spurningar og spurningar, ið eru ókomandi fyrir næmingarnar, at verða umrøddir. Umráðandi er, at tað er samsvar illum tað, næmingarnir læra, og hvussu teir læra tað. Teir mega tí fáa høvi til at sýna í verki umsorgan, at taka ábyrgd og sýna virðing fyrir øðrum menniskjum. Hetta nið er annars tvinnað saman við hini høvuðsevnini.

elagsskapur og samfelag

Leðan evnið 7 leggur dent á einstaklings spurningar, eiger hetta evnið at geva næmingunum kunnleika um samlív og samspæl millum menniskju í heimi og samfelagi. Tað eiger at verða nomið við, at tað einstaka menniskjað hefur ábyrgd av elagsskapinum, og at felagsskapurin hefur ábyrgd av tí einstaka.

Úsfólkskunnleiki og samlívslæra eiga at verða tikan við her, og somuleiðis eiga eikandi spurningar og menningin á tí tøknifrøðiliga og vísindaliga økinum at verða nrødd. Tað er umráðandi at taka fram, at menniskju eru skapað at liva saman í ærleika og at hava ábyrgd hvort av øðrum í einum felagsskapi.

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um, hvussu virðisgrundarlag Bibliunnar kemur til óndar í siðum og skikkum, í samfelagslívi og mentan. Nomið eiger at verða við umlív og viðurskifti kynjanna millum, og tey eiga at verða lýst frá einum kristiligum ónarmiði. Tilfar úr hesum evninum er væl hóskandi til tvørgreinaligt arbeidi, og er umráðandi, at tað kristna sjónarmiðið kemur til sjónðar.

.0 Endamálið

Endirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls
at stuðla næmingarnar í einum kristnum og siðalagsligum lívi,

t geva teimum hollan kunnleika í bíbliusøgu,
t gera teir kunnugar við ta kristnu læruna samsvarandi Skriftini,
t geva teimum eitt kirkjusøguligt yvirlit og
t geva innlit í kristnu sálma- og sangvirðini.

undirvísingarpartur (1. - 3. árgangur)

I Mið og mál

það eigur at verða eftir at byggja ta fyrstu undirvísingina á tað, sum næmingarnir na í heimliga umhvørvi sínum.

vuðsdenturin eigur at verða lagdur á at lata næmingarnar nema grundleggjandi in um Gud sum skapara, harra og faðir, og um Jesu lív og samveru við øðrum nniskjum. Roynt eigur at verða at bera tilfarið saman við menniskjuligar spurningar nútíðar viðurskifti.

. undirvísingarparti eigur undirvísingen sum mest at fara fram sum frásøga og nrøða, og miðað eigur at verða eftir at lýsa grundleggjandi evni og hugtök í stindóminum og seta tey í samband við viðurskiftini nú á dögum.

dirvísingin eigur at vera fjölbroytt, og nýtsla lærarans av mynda- og teknitilfari vil ta um fatanarmöguleika næminganna og menna skapandi gávur teirra.

Undirvísingarinnihaldið

1 Gud og skaparverkið

ud

id sum skapari og lívskelda, máttur Guds. Gud sum faðir, umsorgan hans og ðska. Samband við Gud, bøn, tøkk, faðirvár.

enniskjað og náttúran

þyrgd av okkum sjálvum, medmenniskjum og náttúru. Virðing fyrir lívinum og tokki náttúruna. Náttúru- og umhvørvisvernd í tí heimliga umhvørvinum.

2 Jesus

erandislív á Jesu dögum

eima og úti, siðir og skikkir, hátíðir og hátfðarhald, tempul og samkomuhús.

Jesu lív

árndómur, uppvøkstur, dópur. Jesus greiðir frá og ger undurverk.

Jesus saman við øðrum menniskjum

ærn og vaksin, kvinnur og menn. Sjúk og fátæk. Vinir og fíggindar, rættvísi og rigeving.

átíðir

il og páskir.

Bíblian iukunnleiki

r Bíblian er, hvat ið hon hevur at siga okkum, og hvussu hon eigur at verða nýtt.

øgu Ísraelsmanna

aham, Ísak, Jákup, Jósef. Ísraelsfólk í Egyptalandi, útferðin haðani og koma teirra ánaansland. Móses og Jósva.

. Menniskjað og tann kristna trúgvín

miskjað og mannaáskoðanin

góða og hitt illa í viðurskiftum millum börn sínámillum og millum börn og inn. Gleði og trygd. Menniskjað skapað í Guds mynd. Mannavirði. Javnvirði. leiki Guds og umsorgan. Virðing, umsorgan og ábyrgd fyrir óðrum.

gv og vón

og trúgv á Gud. Takksemi, gleði og trygd. Svik og fyrigeving. Ivi og trúgv. vitskan.

síonslysingar

ni bæði úr Bíbliuni og gerandislívinum.

beringar

og lovsangur barna. Kristnir barnasangir, barnabókmentir, myndalist, drama.

. Kirkjan og kristnilívið á staðnum

kjukunnleiki

jur, onnur gudshús, byggilist. Gudstænasta, dópur. Kirkjuárið.

stnilívið á staðnum

þidagar og hátfíðir. Felög, onnur trúarsamfelög, hjálpararbeiði, missión.

. Kirkjan gjøgnum tíðirnar

tusunna

tusunudagur, hitt fyrsta kirkjuliðið, hvítusunna sum föðingardagur kirkjunnar.

kjusøgan á staðnum

jur, persónar, tilburðir.

sión

siónsfelagsskapir, trúboðarar, missíónsfrásagnir, hjálpararbeiði.

. Tú og eg

igt og rætt

alyndi, mítt og titt, sannleiki og lygn, samvitskan, ábyrgd av eignum gerðum. Góð ting ávirkan.

strakærleiki

leiksboðið, nøkur viðkomandi dömi úr Halgubók, rætvísi. Nakrar verkligar gávur.

. Felagsskapur og samfelag

nábyrgd

lív í heimi, skúla og bygd. Børn og vaksin. Virðing fyrir öllum lívi. Viðkomandi liutekstir.

ing og tolsemi

virði, javnrættur, javnstøða, virðiligrugur hugburður móti øðrum menniskjum.

gsskapur og ábyrgd í bygdarsamfelagnum

felagslig tiltök, hjápararbeiði, felög og felagsskapir, náttúruvernd, onnur ítökilig ði.

ndirvísingarpártur (4. - 7. árgangur)

Mið og mál

íð verður eftir at geva næmingunum holla vitan um kristindómin og sognliga ýni hansara. Dentur eigur at verða lagdur á Jesu lív og boðan, høvuðsevni úr kristindómsins, menniskjuligar meginþurningar og brot úr Gamla og Nýggja amenti.

Undirvísingarinnihaldið

Gud og skaparverkið

iufrásagnir um Gud

janarfrásagnirmar í Bíbliuni. Tann tríeindi Gud. Syndin og hitt ónda. Kærleiki s. Fyrsta trúargrein. 1., 2. og 3. boð. Bønirnar. Faðirvár.

rgd fyrir medmenniskjum og náttúruni

itarauppgávan, ábyrgd fyrir sínum egna lívi og lívinum hjá øðrum, nýtsla og býti lfeingi jarðar. Arbeidið fyrir einum betri heimi.

gv og vitskapur

a kristna skapanartrúgvín og náttúruvitkskapurin. Trúgv og ivi.

. Jesus

i lív

felagslig og átrúnaðarlig viðurskifti, dópur og freistung, boðan og gerningur, festing, deyði og uppreisn.

is saman við øðrum menniskjum

rfylging, kærleiki og umsorgan, fylgisskapur og avvísing, trúgv og ivi. Bøn. irvár.

is - Gud og maður

isias-spáðómar og Messias-vón. Jesus kemur. Samtíðarhugsanin um Jesus. Frelsari áttarmaður. Jesu afturkoma. Onnur trúargrein.

fðir

páskir og Kristi himmalfarsdagur.

. Bíblian

liukunnleiki

hald og uppbygging, hvussu Bíblian er vorðin til.

liunýtsla

a at brúka Bíbliuna og at lesa í henni. Mál- og myndanýtsla.

Ír søgu Ísraelsmanna

Koma teirra til Kánaanlands, dómaratiðin, kongatiðin, profetar og boðskapur teirra. Sálmarnir.

Frelsusfrásøgnin

Öpinbering Guds í fortíð og nútíð. Samanheng og hóvuðstættir í sambandi við skapanina, syndafallið, Ísraelsfólk, Jesus Kristus, Heilaga Andan og ta kristnu kirkjuna. Trúarlæran.

6.4. Menniskjað og tann kristna trúgvín

Menniskjavirði

Menniskjað sum skapningur Guds. Samleiki, virðing fyrir sjálvum sær og øðrum, javnvirði, javnsteða kynjanna millum, mannarættindi.

Hitt ónda og líðingin í heiminum

Líðing og neyð, orsakir til hitt ónda. Syndafallið. Tað góða og tað ónda í menniskjanum. Samvitskan. Medmenniskjað. Ábyrgd okkara at hjálpa.

Trúgv og vón

Stríðið fyrir tí góða. Kærleiki og felagsskapur. Fyrigeving. Samfelag við Gud, synd, náði og frelsa. Gleði og trygd. Trúgv og ivi. Mannafrásagnir úr fortíð og nútíð.

Trúboðrarar.

Málberingar

Felagsskapur og umsorgan. Bøn, sangur og tónleikur. Kristnar bókmentir fyrir børn og ung. Kristindómurin í list og mentan. Drama. Kristnir siðir og skikkir fyrr og nú.

6.5. Kirkjan og kristnilívið á staðnum

Kirkjukunnleiki

Kirkjur og samkomuhús fyrr og nú, byggisnið, tekin, list, tónleikur. Kirkjuárið. Kirkjutænarar og tænastur teirra. Kirkjusøgan á staðnum.

Kirkjuligar tænastur

Dópur, ferming, altargongd, brúðarvígsla, jarðarferð.

Kirkjan í verki

Heilagi Andin í kirkjuliðinum, gudstænastan, bøn, sangur og tónleikur. Uppgávur, diakoni, missión, menningarhjálp.

Onnur kristin trúarsamfelög

Gudshúsið, byggisnið og tekin, ymsir gudstænastuformar, kristiligt arbeiði, siðir, virksemi í og utan fyrir samkomuna, sangur og tónleikur, missión.

6.6. Kirkjan gjøgnum tíðirnar

Hvítusunna

Heilagi Andin, tilburðir og ávirkan. Hvítusunnuhald fyrr og nú. Triðja trúargrein.

Kirkjan í fornøldini

Frumkirkjan og Paulus, blóðvitniskirkjan, fólkakirkjan.

Kirkjan í miðøldini

Kirkju- og kristnilív heilagt og gerandis, kleysturlív, list og mentan. Stríð millum ta kirkjuligu og veraldarligu maktina. Trúbótin.

Kristindómurin kemur til Føroya

Trúgv og lív í víkingatíðini, tá ið Føroyingar verða kristnaðir, kirkju- og kristnilív, kirkjusøgan á staðnum.

Missión

Grundarlag Bíbliunnar. Kirkja og missión, missión og hjálpararbeiði, børn í øðrum ondum, heimsmissión.

5.7. Tú og eg

Ábyrgd av okkum sjálvum

At nýta okkara egnu megi, evni og tilfeingi. Heilsa, frítíð. Rúsdrekka, onnur rúsevni, ubbak. Fjølmiðlaávirkan. Áleikandi boð og Bíbliufrásagnir.

Þamskifti og loysn av ósemju

Heima, í skúla og frítíð, vinarlag, virðing, viðurkenning, tolsemi, eggjan. Jesu fyridómi.

Fyrigeving

Svik og at vera við undirlutan. Fyrigeving og at byrja av nýggjum. Viðkomandi dömi ír Halgubók.

At vera um onnur

Vinarlag í viðráki og mótburði, trúskapur, gleði og eggjan. Tann gylta reglan. Tey 10 ðóðini. Verkligar uppgávur.

5.8. Felagsskapur og samfelag

Samlívslæra

At liva saman í húski, hjúnalagið, aðrir samlívsformar, at fara frá hvørjum øðrum, samband og samlív millum ættarliðini, umsorgan fyrí húskinum, skyldur og ábyrgd, viðurskifti millum kynini. Kynsbúningaráldurin. Viðkomandi Bíbliutekstir. Boðini.

Samstarv manna millum

bygdini, í landinum, í heiminum. Friðararbeiði, mannarættindi, vernd av lívi. Um at nótarbeiða oyðandi kreftum og yvrgangi. Felagsarbeiði, verkligt og mentanarligt arbeidi.

Virðing og tolsemi

Avnvirði, javnstöða, virðing fyrí øðrum menniskjum. Samanhald, mannavirði, ninnilutar. Viðkomandi dömi úr Halgubók og øðrum bókmentum.

3. undirvísingarpártur (8. - 10. árgangur)

7.0 Mið og mál

Jndirvísingin miðar eftir at geva næmingunum innlit í, hvussu áleikandi nenniskjaligir meginþurningar kunnu verða viðgjördir í kristindóminum, og hvussu eir kunnu ogna sær fimi at arbeiða við tilíkum málum.

Þomuleiðis eigur dentur at verða lagdur á at læra næmingarnar at ogna sær vitan um þóalhugsanirnar í tí kristnu trúnni og fimi at arbeiða við Bíbliutekstum og øðrum tældutilfari, so at teir kunnu gerast færir fyrí at meta um ymsar útsagnir, ið byggja á sifilskar tekstir, bókmentir, list og orðaskifti.

Á hesum aldursstigum eigur eisini at vera hövi til at taka upp til serliga viðgerð áleikandi evni, sum næmingarnir halda vera umráðandi at fáa viðgjört.

3.0 Undirvísingarinnihaldið

3.1. Gud og skaparverkið

Tann kristna Gudstrúgvín

Gudsmyndin í Gamla og Nýggja Testamenti, tann tríeindi Gud. Gud skapar í dag. Trúargreinirnar.

Umsitarahugsanin og framtíðarvónin

Gilfeingisbýtið, mentanarósemjur, stórsamfelagið og heimliga umhvørvið, ymsar Íggjaraligar skipanir. Framtíðarvánir, okkara ábyrgd at velja. Hvæt Bíblian sigur um sœguna og framtíðina.

Trúgv og vitskapur

Viðurskiftini milum trúgv og vitskap, skapanartrúgv og náttúruvitskap, iva og trúgv.

3.2. Jesus

Jesús saman við øðrum menniskjum

Hann hittir kvinnur og menn við ymsum hugburði og úr ymsum stættum, lærusveinar og móstøðumenn. Átrúnaðarligir flokkar og vegir.

Hvør Jesus er

Messias-vónin, íholding, samtíðaráskoðanin um Jesu. Jesu-myndin í evangeliunum. Ymsar áskoðanir um Jesus fyrr og nú. Trúgvín á Jesu uppreisn og á, at Jesus livir í dag. Heilagi Andin.

Jesu afturkoma

Bíbliunnar áskoðan um sœguna og framtíðina.

Hátíðir

Fól, páskir, Kristi himmalfarsdagur, hvítusunna. Hátíðarhald fyrr og nú, herímillum landilsávirkanin.

3.3. Bíblian

Bíbliukunnleiki

Þökurnar í Bíbliuni. Viðurskiftini millum Galma og Nýggja Testamenti. Bíblian sum Guds orð. Bíbliugrarsing, Bíbliuáskoðan, Bíbliutýðing, Bíbliuútbreiðsla, Bíbliumissión.

Bíbliunýtsla

At arbeiða við Bíbliutekstum. Bíblian og lívssprungar. Bíblian sum regla og kelda yri lívinum í kirkjuliðinum. Nýtsla og misnýtsla av Bíbliuni. Mál- og myndanýtsla.

Ír søgu Ísraelsmanna

Síðir og skikkir í teirri gamlatestantligu tíðini. Útlegdartíðin, heimkoman úr Bábylon. Messias- væntanin. Jødar undir Grikkum og Rómverjum. Jødaatsóknir fyrr og í nýggjari tíð. Tann jødiska Messiasvæntanin nú á dögum.

Frelsufrásøgan

Frelsuætlan Guds. Áskoðan Bíbliunnar um sœguna og framtíðina. Søga Ísraelsmanna sum frelsusøga, hin kristna kirkjan. Heilagi Andin, Jesu afturkoma, nýggjur himmal og nýggj jørð. Trúarlæran.

I.4. Menniskjan og tann kristna trúgvín

Menniskjavirði

Samleiki og sjálvsmynd. Trúgvín á síni egnu virði, evni at fremja hitt góða. At óðkenna og virða onnur. Mannarættindi, javnvirði, javnstøða. Menniskjað skapað í Íuds mynd. Ymsar mannaáskoðanir.

Hitt ónda og trupulleiki tess í heiminum

Índskapur menniskjunnar, synd, ábyrgd av vali og gerð mótvægis Gudi og nenniskjum. Syndafallið. Gud og hitt ónda. Kærleiki Guds.

Trúgv og kristin lívshugburður

Jóg og evangelium, synd, náði og frelsa, eitt nýtt lív. Trúgv og ivi, tænasta og rúskapur, fyrigevning og tolmóð, kærleiki og felagsskapur. Samfelag við Gud. Heilagi Andi, náðigávur. Vón um ævigt lív. Trúarlæran. Persónslýsingar.

Málberingar

Felagsskapur og umsorgan. Bøn, sangur og tónleikur. Ymsir gudstænastu- og nötiformar. Hitt kristna ungdómsarbeiðið. Kristindómurin sum íblástur fyri list og nentan. Drama.

I.5. Kirkjan og kristnilívið á staðnum

Kirkjukunngleiki

Kirkjur í prestagjaldinum, gudstænastuformar, kirkjusøgan á staðnum, kirkjugarðurin, ist, sangur, tónleikur, kristin tekin. Kirkjuárið, halgidagar og hátiðir fyrr og nú.

Kirkjuliðið

Heilagi Andin í verki, kirkjulig undirvísing, kirkjunnar leikmansarbeiði, herímillum ungdómsarbeiði og sunnudagsskúli, sjómansmissión, heidningamissión, sosialt kirkjuligt arbeidi.

Gudstænasta og kirkjulig arbeidi

Gudstænastuhaldið, deknagudstænasta, sakramentini, ferming, brúðarvígsla, arðarfærð.

Onnur kristin trúarsamfelög

T trúarsamfelög í Føroyum. Uppruni og söga, læra, gudstænastu- ella møtiformar, angur og tónleikur, umsorgasarbeiði, missiónsvirksemi.

I.6. Kirkjan gjøgnum tíðirnar

Trúbótin

Jppruni og menning, Mortan Luther, trúbótin í Føroyum.

Føroyskt kirkju- og kristnilív eftir trúbótina

Stutt endurtøka av týdningarmiklum brotum úr kirkjusøguni í nýggjari tíð. Føroyar um serstakt biskupsdømi.

Kristindómurin nú á døgum

Kristnir felagsskapir, kristin trúarsamfelög, ymsar gudfrøðiligar stevnur, hin ikirkjuliga rørslan, hin karismatiska rørslan. Kvinnurnar og kirkjan. Kristin sangur og tónleikur. Kirkjan og mentanin, verðslingerð. Ábyrgd og uppgáva kirkjunnar í amfelagnum.

3.7. Tú og eg

Grundarlagið undir tí kristnu siðalæruni

Reglu- og virðisgrundarlagið í Bíbliuni, samvitskan, samanhald, næstrakærleiki, ænarahugsanin, at velja og vraka við ábyrgd.

Ábyrgdin av sínum eigna lívi

Heilsa. Rúsdrekka, rúsevni, tubbak. At velja vinir, virði og lívsveg. Mótburður. Bíblian sum regla.

Fyrigevning

Uppgerð og fyrigevning í viðurskiftum til Guds og manna, skriftarmál, altargangur.

Síðaligir spurningar

Ymsar grundgevingar fyrir síðalæru. Átrúnaður og síðalæra, lívsáskoðan og síðalæra.

3.8. Felagsskapur og samfelag

Samlívslæra

Jngdómur, ábyrgd, javnvirði og javnstøða, kynslív, hjúnalag, ymsir samveruformar, upphloysising av samlívi, at liva einsamallur, foreldur og børn, ættarliðini, ætt og vinir. Viðkomandi Bíbliutekstir, boðini.

Ábyrgd av felagsskapinum

Arbeiði, rættindi og skyldur, arbeiðslív, javnstøða, arbeiðsloysi, samábyrgd, riðararbeiði, mannvinarlig og politisk arbeiði, kristiligt arbeiði í samfagsslivinum, í nentan og list, verkligum og mentanarligum arbeiði.

Vernd av lívi

Mannavirðið, fosturlátsspurningurin, at meta um tóknulig og læknafrøðilig frambrot, ráttúru- og umhvørvisvernd, tilfeingisfyrisiting, kríggj og verja.

Mannarættindini

Yvirlysingin um mannarættindini, mannvinarlig arbeiði, ættbólka-trupulleikar, minnilutar, arbeiði fyrir rættvísi og friði í heiminum. Viðkomandi Bíbliutekstir og æðrar bókmentir.

Dömi um yvir bíbliutekstir, sálmars og sangir

Hesi dömi eru hent at hava við hondina, tá ið arbeitt verður við Bíbliutekstum, sálmum og sangum í teim ymsu høvuðsevnunum.

Nógvir Bíbliutekstir kunnu verða nýttir í fleiri høvuðsevnum. Tølini í klombrum vísa á hesi høvuðsevni:

- (1) **Gud og skaparverkið**
- (2) **Jesus**
- (3) **Bíblian**
- (4) **Menniskjað og tann kristna trúgvín**
- (5) **Kirkjan og kristnilívið á staðnum**
- (6) **Kirkjan gjøgnum tíðirnar**
- (7) **Tú og eg**
- (8) **Felagsskapur og samfelag**

7.1 Gamla Testamenti

. Mós.	1,1-24	(1,4,7)	Skapanin
	3,1-19	(4,2)	Syndafallið
	12,1-9	(3,4)	Abraham
. Mós.	3,1-14	(3,1)	Kallan Mósesar
	19,1-8	(3)	Sáttmálin
	20,1-17	(7,8)	Boðini
. Sám.	3	(3)	Harrin birtist Sámueli
álmur	8	(1,4)	Skapanin
	23	(1,4)	Harrin er hirði míن
	32	(4,7)	Fyrigeving
	103,1-14	(4)	Sál mín, Harranum lova!
	121	(4)	Harrin er verndari tín
	139,1-18	(1,8)	Gud er mær altið nær
es.	6,1-8	(1,3,6)	Halgur, halgur
	9,2-7	(2)	Friðarhøvdinig
	53,1-7	(2)	Líðandi tænari Harrans
	55,6-9	(1,4)	Leitið til Harrans
	55,10-11	(3)	Orð Harrans
er.	1,4-10	(4)	Kallan Guds
	29,11-14	(4,7,8)	Friðarætlanir Harrans
Amos	5,4-15	(8,3)	Leitið til Harrans

7.2 Nýggja Testamenti

Matt.	3,13-17	(2)	Jesu dópur
	5,1-12	(5,4,8)	Sæluboðanin
	5,17-19	(3)	Ikki minsti bókstavur
	6,7-13	(1,4,8)	Faðirvár
	6,25-34	(1,4)	Stúrið ikki
	7,1-5	(7)	Dömið ikki
	7,12	(7)	Hin gylta reglan
	7,24-29	(3)	Hini tvey húsini
	11,2-6	(2,4)	Jesus svarar Doyparanum
	11,28-30	(2)	Komið til mín
	16,13-19	(2,6)	Kristusjáttan Pæturs
	18,21-35	(7,4)	Skuldbundni tænarin
	22,15-22	(8)	Skattapeningurin
	25,1-13	(2,4)	Tíggju moyggjarnar
	25,31-40	(7)	Dómurin
	26,1-28,10	(2,4)	Kvøldmáltiðin, deyði Jesu og uppreisn
	28,16-20	(5,6)	Dópur og missíónsboð
Mark.	4,35-41	(2,1)	Jesus blíðkar veðrið
	5,21-24	(2,1)	Dóttir Jairi

-	10,13-16	(5,2,8)	Jesus og børnini
-	10,46-52	(2,1,8)	Hin blindi Bartimeus
Luk.	1,26-38	(2)	Boðanin til Mariu
-	2,1-20	(2)	Jólaboðskapurin
-	4,16-22	(2)	Jesus koyrdur út úr Nasaret
-	5,17-26	(2)	Ein giktsjúkur
-	7,36-50	(4,2)	Syndafull kona salvar Jesus
-	8,4-8	(3)	Líknilsið um sáðmannin
-	10,25-37	(7,4,5)	Hin miskunnsami
-	10,38-42	(4,2)	Sámariubúgvinn
-	15,8-10	(4)	Jesus hjá Martu og Mariu
-	15,11-24	(1)	Hin burturmista drakman
-	18,9-14	(4,2)	Hin burturfarni sonurin
-	19,1-10	(4,2)	Farisearin og tolarin
-	24,13-15	(2,4,3)	Sakeus
Jóh.	1,1-18	(2,1)	Á veg til Emmaus
-	1,35-51	(6)	Forljóðið
-	3,13-21	(2)	Fyrstu lærusveinarnir
-	4,7-30	(4,2,8)	Guds kærleiki
-	6,5-15	(2)	Jesus og sámariukonan
-	6,66-71	(2)	Jesus mettar 5000 menn
-	7,53-8,11	(2,7)	Hvønn skulu vit fara til?
-	10,11-16	(2)	Konan, tикиn í hordómi
-	13,1-15	(5,7)	Hin góði hirðin
-	14,1-7	(2)	Fótatvátturin
-	15,1-17	(5)	Vegurin, sannleikin og lívið
-	16,5-15	(6,4,3)	Sama vínræið
-	17,20-26	(5)	Talsmaðurin
-	20,24-31	(4)	At vera eitt
Áps.	1,6-11	(2,3)	Ivamaðurin Tummas
-	2,1-4	(6,4)	Jesu himmalsferð
-	2,6-47	(6,3)	Hin fyrsta hvítusunnan
-	5,26-29	(8)	Fyrsta kirkjuliðið
-	8,26-39	(6)	Fyri ráðið-lýða Gudi meiri
-	16,11-34	(6,4)	enn monnum
-	17,22-34	(1,6)	Filip og hirðmaðurin úr
Róm.	1,16-17	(3,4,6)	Etiópiu
-	3,21-25	(4,3)	í Filippi
Kor.	11,23-26	(5,2,4)	Røðan á Areopagos
-	12,11-28	(5)	Gleðiboðskapurin - Guds
-	13	(8,4)	kraft til frelsu
Gal.	3,26-28	(4,8)	Rættvísgjörd av trúgv
Ef.	2,8-10	(4)	Altargangur
-	6,1-4	(8)	Kristin einleiki
			Kærleikin
			Her er ikki kallur ella kona
			Av náði - góðir gerningar
			Hústalva

Fil.	2,5-11	(2)	Kristus-lovsongur
.	4,4-9	(4,7)	Gleðið tykkum í Harranum
2. Tim..	3,15-17	(3)	Bíblian - innblást av Gudi
Hebr.	4,12-13	(3)	Guds orð
1. Jóh.	1,1-4	(3,4)	Lívsins orð
.	1,8-2,2	(4,7)	Lívið í ljósinum!
.	4,7-12	(1)	Guds kærleiki
Opb.	21,1-4	(2,3,4)	Nýggjur himmal og nýggj jørð

7.3 Sálmars og sangir

Á Gud áleina
 Á hall nútárið komið er
 Á Harrans reina akur
 Á morgni árla vit Gudi lova
 Alheimsins børn til Jesus
 Allastaðir, hvar eg eri
 Alt í fœðurhendi er
 Alt tað, sum hevur fuglaflug
 Alt, sum frítt og fagurt er
 Alvalds Gud, vit prísa tær
 Arbeið, tí náttin kemur
 Av himli Jesus niður steig
 Bert ein dag, eitt bil í senn eg fái
 Bið, o Jesus, fyri mær
 Biðið, og tit skulu fá
 Boðar tú til allar tjóðir
 Borðsálmar
 Brøður og systrar
 Dagur seinkar, setur sól
 Dagurin aftnar, ver okkum hjá
 Deyði! hvar er nú broddur tín?
 Dýrasti Jesus
 Eg fátækur snúgvi mær, faðir
 Eg gleðist so hvört jólakvøld
 Eg haldi saman hendur, Gud
 Eg hómi eitt land
 Eg komi, Gud, at altar' tínum
 Eg krossi tínum, Jesus
 Eg sá hann sum barn
 Eg skar mítt navn
 Eg smáttu veit
 Eg veit ein góðan seyðamann
 Eg vil mínum Harra prísa
 Eins og rósugarður fer *Eins og froskur visulund*
 Eitt barn er føtt í Betlehem

.tt navn á fold av øllum ber
 .tt snjóhvít herlið
 iðir, fylg mær henda dag
 edranna kirkja í Føroya tjóð
 edranna trúgv - o sterka vár
 edrarnir, ið aldu meg
 á Grønlands ísi gráum
 'elsarin hirði míin góður er
 akk tú fram við góðum treyst
 er tað sindrið, tú kanst
 leðilig jól
 óða mamma, eg vil sova
 røvin sterka rivnað er
 ud, ger meg til eitt lítið ljós
 ud, tú sum ljósið læt skína so bjart
 ud, tú tín akur má signa og verja
 ud, tú, sum øllum býður
 uds endurføddu, nýlivnaðu sálir
 uds kirkjulið er heimsins størsta undur
 aldið fram í fylking
 algur, halgur, halgur!
 arra Gud, titt dýra navn og æra
 av Jesus hjá tær, hvor tú fer
 eiður tær veri
 eilagt ljóð oss legg á tungu
 er koma, Jeus, tíni smá
 er við strendur hevur staðið
 esin er dagurin
 imnafaðir vár, vit biðja
 in heilaga krossin frelsarin bar
 in signaða dag vit síggja fró
 já Jesusi eg søki frið
 já tær, o Drottin, er dagaskeið
 var Gud vil, glaður fari eg
 vat var Gud jørð eitt fagnað stað
 vítusunnudag tað var
 vør føgur skal Guds kirkja stá
 øvdingi vár
 eystri reis upp sólin björt
 sunavnið aldri bliknar
 sus besta navnið er
 sus góði, ver tú míin
 sus kær, før tú meg
 sus til vårt sálargagn
 sus, hitt einasta
 sus, kom og ver hjá mær
 sus til vårt sálargagn
 sus, tíni sár og pína

irkjan hon er eitt gamalt hús
 lettur, klovin fyrí mær
 lokkan slær
 rist, lambið Guds
 rist reis upp frá deyða
 risti hermann síggjóð merkið
 ambið leikar móður hjá
 at hurðar upp, ger borglið breið
 at títt dýrabara navn
 eið meg, Gud, á lívsins veg
 ásla Guds barn, hvat sakar teg?
 ov og tøkk og allan heiður
 ukkan er ikki gull ella fæ
 mannamúgván mikil gongur
 en tað skalt tú, ungdómur, sanna
 est undursamt í hesi verð
 ín Immanuel, míin Gud
 ín Jesus, lat mítt hjarta fá
 inst til at biðja Faðirvár
 iskunna mær, Gud
 iskunnsami, mildi faðir
 Morgunstund
 áttin myrka horvin er
 Nú breiðir várið út sítt skruð
 Nú dagurin at enda er
 Nú hvíld er yvir bygd og bý
 Nú hvítna tindar fjöllum á
 Nú rennur sólin frið
 Nú ríkissök tín, Jesus, skal
 Nú ringja klokkur jólafest
 Nú skínur sólin bjarta
 Nú takkið Gudi øll
 Nú vakni øll úr svövni glað
 Nærri, míin Gud til tín
 O Jesus, bróðir besti
 O, eydnuheim, har tú ert
 O, Jesus, lívsins ljós í verð
 O, minst til Gud tey ungu ár
 O, sigursæla náttarstund í forðum
 O, sælasta stund - ei finst líki
 Ongum er so trygt at fara
 Ov lítil ei eg vera man
 Prísa, sál míin, himladrottí
 Rís upp yvir grøv
 Rita navn títt mær í hjarta
 Sí, hvussu Jesus gongur
 Slættasti sjógvur og brattastu bylgjur
 So fördi aldafœður hond

o tak tá mínar hendur
 tíg seggur, oman Golgata
 tuttligt er um jólatræ
 um vársól rísur yvir fold
 ælir eru fátækir í anda
 á krossur nívir, heita bœnir
 'akk, Jesus, fyri dópin míin
 'ann trúgv, ið Jesus fevnir
 'ey bóru bœrn til Jesus
 'il Jeriko fór maður ein
 'íðin rennur sum streymur í á
 'ín miskunn, o Gud
 Ítt navn meg dregur, Jesus míin
 Nú alfagra land mitt
 Nú fylgdi mær fyrst
 Jm altið hvør míin limur
 Jm tú vilt gleði vinna
 Jingdómsins Harri
 Jpp alt, ið Harrin hevur gjørt
 Jr neyðardýpi, Gud, til tín
 Vár trúgv várt fasta álit er
 Ver tú hjá mær, nú sólin fer um sýn - fór
 Ver vælkomið Harrans ár
 Við Jesu kross
 Vit trúgvá á Gud faðirin
 Yndislig, føgur

2.

Føroyiskt

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at vekja áhuga og virðing fyrir móðurmálinum og tokka til tað,
- at læra næmingarnar, at móðurmálið er samskiftismiðil millum menniskju,
- at læra teir at málbera seg væl og vakurt og at lurta og lesa, so teir verða færir fyrir at fata og sjálvir nýta ein beinraknan og skiftandi málburð,
- at læra næmingarnar at skriva føroyiskt málsliga og stavsetingarliga rætt og við rættari teknsetting,
- at stimbra lesing næminganna og menna teirra evni at fata og ogna sær tey virði, sum eru í skaldskapi.

FØROYSKT

1.0 Almenn sjónarmið

Føroyskt hevur eina miðstøðu í fólkaskúlanum, tí móðurmálið er fyrsta og fremsta amboðið, ið brúkt verður fyrir at fáa samband við onnur menniskju og til tess at menna næmingin, so hann sum tilkomin bæði vil og kann standa á egnum beinum.

Á móðurmálinum bera vit fram hugsanir okkara og upplivingar. Móðurmálið er fremsti samskiftismiðil, ið veitir okkum kunnleika um umheimin; tað setur okkum í samband við nútíð og fortíð, og tað ber okkum arvin at handa komandi ættarliðum.

Við móðurmálinum ávirka vit onnur menniskju, og við tí kunnu vit ávirka bæði áskoðanir og viðurskifti í okkara egna samfologi. Á móðurmálinum bera vit fram og sýna okkara skapandi evni, og við at menna málþorleika okkara mennast vit sum menniskju.

Móðurmálsundirvísingin er tí fyrst og fremst eitt mál í sjálvum sær; men samstundis er dugnaskapur í føroyskum beinleiðis fortreyt fyrir kunnleikaneming og menning í øllum hinum lærugreinum skúlans.

Tí er føroyskt høvuðslærugreinin í skúlanum.

Í hesi serstøðu hevur føroyskt frálík líkindi sum lærugrein at samstarva við allar aðrar lærugreinir og at vera slóðari fyrir nýskapan í skúladegnum.

Í hesum samstarvi eigur móðurmál at verða skilt í viðastu merking, tí havt eigur at vera í huga, at mál, og ikki minst móðurmál, er fjølbroytt hugtak, og at til ber, fheimliga, at geva boð frá sær á so mangan hátt, eitt nú við keipum, tekningum og myndum.

Í øllum sínum fjølbroytni eru hesir boðanarmöguleikar ríkasta keldan at hvessa, menna og fjøltátta móðurmálið bæði í talu og skrift.

Nýggjastu fjølmiðlarnir, sjónvarpið og myndabandið, eru eisini málsligir kveikjarar og avbjóðarar, sum fylla nógv í barnanna verð, og tí mugu teir saman við hinum miðlunum síggjast aftur í málsliga arbeiðinum í skúlanum.

Málið mennist bert við nýtslu og serliga í samveru við onnur, har spurni og hugflog, kenslur og tvístøða hava líkindi at mótað.

Bert í opnari samrøðu um áhugamál ber til at læra seg sjálvan og onnur at kenna. Tí eigur at verða miðað eftir, at arbeiðið hevur sítt stöði í barnanna verð.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at vekja áhuga og virðing fyrí móðurmálinum og tokka til tað,
- at læra næmingarnar, at móðurmálið er samskiftismiðil millum menniskju,
- at læra teir at málbera seg væl og vakurt og at lurta og lesa, so teir verða færir fyrí at fata og sjálvir nýta ein beinraknan og skiftandi málburð,
- at læra næmingarnar at skriva feroyskt málsliga og stavsetingarliga rætt og við rættari teknseting,
- at stimbra lesing næminganna og menna teirra evni at fata og ognar sær tey virði, sum eru í skaldskapi.

1. undirvísingarpatur (1.-3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Arbeiðið við feroyskum eiger at vera lagt soleiðis til rættis, at tað gevur bestu atstøður til framhaldandi búning á tí málsliga stöði, sum hvør einstakur næmingur er á, tá ið hann kemur í skúla.

Tað er ein av fremstu uppgávum skúlans at skipa soleiðis fyrí, at tann einstaki næmingurin við miðvísum og fjølbroyttum arbeidi fær bestu líkindi at mennast og búnast málsliga í treysti til sín sjálvs og til teir möguleikar, sum eru í felagsskapinum.

Havt eiger tí støðugt at vera í huga, at arbeitt verður soleiðis, at næmingarnir við uppliving, lestri, samrøðu, egnari munnligari ella skrivligari frásøgn, eignum lestri og við upplestri og frásøgn lærarans koma at ognar sær málsligt innlit, sum ger teir færar fyrí at bera fram hugsanir, meiningar og kenslur týðiliga og greitt og við góðari málnýtslu.

Munnnligi og skrivligi parturin og aðrir, ikki munnnligir boðanarhættir, eiga at samskipast soleiðis, at næmingarnir sanna ognina í móðurmálinum í talu eins væl og í skrift til fjølbroytt samskifti við medmenniskjuni og til eigna menning í øllum lutum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Undirvísingin í 1. undirvísingarparti eiger at verða skipað soleiðis, at hvør einstakur næmingur fær høvi at menna sítt mál við fjølbroyttari nýtslu í skiftandi fórum.

Arbeiðið eiger at fevna um:

at uppliva, lurta og siggja,

so teir verða færir fyrí at endurgeva, taka støðu til, meta um, greina, orða o.s.fr.

at málbera seg

við samrøðum, frásøgnum (t.d. frá sínum eigna gerandisdegi, frá felags

upplivingum), orðaskiftum, umrøðum, fyri lestrum, upplestri, sangi, leiki, spæli o.s.fr.,

at lesa

á ymiskan hátt eftir ætlan og tørvi, tá ið tær neyðugu fortreytirnar fyrir lesingini eru í lagi,

at skriva

tá ið næmingarnir mega haldast at vera færir fyrir at málbera seg skrivliga.

Tað er neyðugt at samskipa tann munniliga og skrivliga partin, og teir eiga at verða nýttir í fjölbroyttum líki.

4.1 Munnligi parturin

4.1.1 Byrjanarundirvísingin

Evni og færleiki næminga eru sum kunnugt so ymisk, og tí eru fortreytir teirra til skúlan so ógvuliga óliskar.

Ásannandi henda ymisleika er tað júst uppgáva fólkaskúlans at veita öllum næmingum ta undirvísing, ið kann veita tí einstaka næminginum bestu menningarlíkindi. Hetta gerst bert, um skúlans undirvísing frá fyrsta degi verður skipað og lagað eftir evnum og fortreytum hins einstaka næmings.

Ein tilík næmingalagað undirvísing, sum hefur sítt upphav í lærufortreytum næmingsins, eigur bæði at vera fjölbroytt og fjölskipað. Hetta er á serstakan hátt galdandi fyrir byrjanarundirvísing fólkaskúlans, men hesi aðalmið eru annars galdandi fyrir undirvísing fólkaskúlans öll skúlaárini.

Um næmingalagað undirvísing skal eydnast, so ræður um, at lærarin fylgir væl við tí einstaka næminginum og viðurkennir stöðu hansara og framstig.

Høvuðssjónarmiðið í lesiundirvísingini er, at næmingurin skal fata innihaldið í tekstinum. Tað ræður um at fáa næmingin at skilja endamálið eins væl og últitið til at fáa lesturin sum amboð at kunna seg um tilveruna.

Tey fyrstu skúlaárini ræður um at leggja gott og trygt stöði undir undirvísingina við at skapa góðar lesivanar og lesihug og at skipa so fyrir, at næmingarnir eru færir fyrir at ogna sær innihaldið í tí, sum lisið verður. Hesi fyrstu skúlaárini eigur tí minni dentur at verða lagdur á sjálvan lesiskjótleikan.

Tolin, gjöllig og væl fyriskipað byrjanarundirvísing kann forða fyrir lesitrapulleikum seinni. Lesibókin kann verða nýtt sum samtalutilfar áðrenn hon verður nýtt í sjálvari lesingini, so lærarin fær vissað seg um, at næmingarnir kenna tey flestu hugtök og orð, sum har koma fyrir.

Tað ræður um at skapa góðan framburð í lesingini. Tann nátúrliga, fría málberingin eигur at standa sum fyrimynd fyrir upplestrinum.

Av og á eiga næmingarnir at lesa upp í felag.

4.1.2 Lesing

Stavnhaldið við byrjanarundirvísingini í lesing er tí at leiða næmingin inn í ta grafisku teknskipanina, at menna áhuga hansara fyrí miðvísari lesing í fjölbroyttum líki og at styrkja sjálvsálit hansara og gleði at læra nýtt at kenna.

At lesa er at duga at tulka og skilja mál, sum er myndað í skriftteknum, og tí er lesing ein serstakur formur fyrí málnýtslu, ið viðkar hugtök, mennir hugsan og kunnleika og økir um vit og skil manna. At lesa er tí ein av fortreytunum fyrí andligu menning menniskjunnar og luttøku hennara í tí mentanarparti, sum bert kemur til sjóndar í skrivligum líki.

Við lesing skerpast hesi evni lesarans:

- at stuðla seg til hugsanarsambandið í teksthöpinum,
- at kenna aftur orð og orðamynnd,
- at skipa ljóð og skrifttekin,
- at samlesa ljóð og skrifttekin og
- at geva orðalagsligum fyribbrigdum gætur.

4.1.3 Frílesing og sjálvstöðug lesing

Innantannalesing eiger at fáa sín rímiliga part so skjótt sum gjörligt. Næmingarnir eiga at sleppa at lesa nóg og lættlisið tilfar, sum kann geva teimum hugnaligar, glaðar og lærurískar lötur í skúlanum. Soleiðis fær næmingurin kunnleika um, hvørja nyttu og gleði hann hevur av at duga at lesa.

Eitt hóskandi úrvall av heftum, bókum og myndabókum eiger at vera til taks.

Skúlin hevur skyldu at vekja og menna ansin fyrí sjálvstöðugum lesnaði og at hjálpa næmingunum at finna tekstir og bøkur (floksbókasavn, skúlabókasavn og fólkabókasavn), ið hóskandi eru til aldur teirra og menning. Ikki minst fyrstu árini í skúlanum verður eggjað til lestur, sum kann geva virðismikla uppliving og veita teimum andsmenning og almenna upplýsing.

Næmingarnir skulu læra at nýta fakbøkur, ymiskar handbøkur, orðabøkur o.s.fr, men hesi fyrstu árini eiga myndabókurnar helst fremsta plássið í bókavalinum.

Birt eiger at verða uppendir, at næmingarnir nýta myndir, eitt nú í myndabókunum, at gera egnar tekstir, so at teir frá skúlabyrjanini læra, at prentaður tekstur er skrivað tala.

Undirvísingen eiger at verða lögð soleiðis til rættis, at næmingarnir fáa høvi at fremja sjálvstöðugt málsligt virksemi.

Í sambandi við frílesingina eiger eitt lagaligt eftirlit at vera, t.d. við nøkrum spurningum av og á, sum kunnu svarast munnliga ella skrívliga, við at næmingurin lesur eitt petti upp úr tekstinum, eins og myndir kunnu nýtast sum samrøðuevni, men ofta er tað nóg mikið at síggja ein næming sita fyrí seg sjálvan og lesa "við andakt" ella lurta eftir bók á bandi.

Eftirlitið má ongantíð kóva lesihugin, men næmingarnir eiga at fáa høví at vísa, at teir eru færir fyrir at lesa tað, sum teir fáa upp í hendur, og tað er í sjálvum sær hugaligt hjá teimum, at lærarin hefur áhuga í tí, teir lesa, og at hann veit, hvat tað er, og kann tosa við teir um tað.

Ein friðarligur lesikrókur gevur möguleika fyrir óðrum arbeiði í flokkinum samstundis.

4.1.4 Upplestur

So við og við, sum lesifimið batnar, og næmingarnir lesa skjótari, ber til at læra góðan upplestur við steðgi, herðing o.s.fr. Hendingaríkar sögur við samrøðum hóska serliga væl at lesa upp.

Næmingarnir eiga at læra skjaldur, sangir og lött kvæðabrot, sum fremja sansin fyrir rími og stevi.

Tosað eigur at verða um tekstirnar, og sum næmingarnir búnað, verða onnur og störrri kröv sett til viðgerðina av teimum. Teir eiga at læra at seta teir í samband við aðrar kendar tekstir og at nýta teir í samstarvi við aðrar lærugreinir. Tað ber eisini til at spæla hóskandi tekstir, eisini tflíkar, sum næmingarnir sjálvir hava gjört, og at nýta ljóð og leiktjöld. Til ber eisini at skipa soleiðis fyrir, at avrikini verða gjörd til lesitilfar og til ljóð-, ljósmyndir og myndabond, sum vendast kann aftur til, og sum onnur kunnu fáa gagn av.

Fer arbeiðið fram eftir nevndu sjónarmiðum, ber til at taka upp avmarkaðar uppgávur sum t.d. venjingar í góðum upplestri og frásøgn, lagað eftir innihaldinum, venjingar í góðum framburði, at siga eina stuttliga sögu o.s.fr.

So skjótt sum gjörligt eigur at verða birt upp undir teir ymsu hættirnar í innantannalesing, so at lesingin so líðandi gerst amboð í fjölbroyttum skúlaarbeidi.

4.1.5 Frásøgn og upplestur lærarans

Frásøgn og upplestur lærarans hóska væl til at fremja málsligu og almennu búning næmingssins. Hesin undirvísingaráttur stimbrar samveruna um eina felags uppliving, ið ikki er grundað á lesiförleikan hjá tí einstaka næminginum, og gevur teimum felagsroyndir. Tí eiger hesin háttur at verða nýttur miðvist, ikki bert hesi trý fyrstu skúlaárini, men alla skúlatíðina.

Frásøgn og upplestur av ymiskum hóskandi tilfari stuðla máluppfatanina, ímyndingarevnini og kenslurnar, orðatilfarið ókist, og sjónarræringurin rúmkast, tá ið næmingarnir læra at lurta.

4.1.6 Munnlig frásøgn, samrøða og prát

Endamálið við munnligu frásøgnini, samrøðuni og prátinum er at venja næmingarnar at nýta málid og at víðka um tað stöði, sum tann fyrsta lesiundirvísingin byggir á. Fyrst og fremst verður bygt á tann hug, sum flestir næmingar hava at siga frá tí, sum teir hava hoyrt og sæð.

Munnliga frásøgnin, samrøðan og prátið kunnu byggja á heimstaðarundirvísingina og tað, sum næmingarnir hava høvi at leggja til merkis.

Byrjað kann verða við skúlastovuni, skúlanum, býlinginum. Seinni koma hinir býlingarnir ella býarpartarnir við, fjöll, áir, staðanøvn o.s.fr., vanligastu vinnuvegirnir, bygdasøgan og tað, sum hendir í tiðini.

Tað er gott og hent at gera stuttar útferðir til hóskandi støð, har næmingarnir kunnu venjast at hyggja og spryja um tað, teir síggja.

Tosað verður um árstíðirnar, um hátíðir, stevnur og um annað, sum gongur aftur ár eftir ár, um veður, náttúru og um djór.

Eisini verður tosað um heilsureglur, ferðslureglur, ferðsluviðurskifti (herímillum skúlavegin) o.s.fr.

Næmingarnir eiga at læra at spryja og svara greitt og at bera fram ørindi og boð.

Teir kunnu siga frá sögum, teir sjálvir hava hoyrt ella lisið, ella sum teir sjálvir hava gjört, og tosa um tað, sum lærarin lesur upp og sigur frá, uttan at tað verður beinleiðis yvirhoyring.

Ymist tilfar úr lesibókum hóskar frálika væl til samrøðu, spurningar og svar.

Dramatisering eigur at verða nýtt, somuleiðis gátur og gitingsarspöl við lýsingum av lutum ella hendingum, har næmingarnir fáa høvi at spryja og svara hvør øðrum. Tilfar til samrøður kann eisini takast úr gerandislívinum t.d. í handlinum, har spurningar og svar koma sum av sær sjálvum.

4.2 Skrivligi parturin

Eins og aðalmálið í lesiundirvísingini er at fáa næmingarnar at ogna sær innihaldið í tekstinum, so er grundgevingin fyrir eini skrivligari málbering at gera næmingarnar færar fyrir at málbera seg skrivliga til tess at kunna bera fram boð, skriva um egnar hugsanir og siga frá hendingum.

Næmingarnir eiga tí eftir fórimuni at læra at málbera seg skrivliga á móðurmálinum, og miðað eigur at verða eftir so líðandi og varliga at vegleiða teir til góðan frásøguhátt á stavsetingarlíga tryggum grundarlagi innan tey mark, sum evni og fortreytir hins einstaka seta.

Næmingarnir eiga fóuliga og í allari skúlagongdini venjast við at málbera seg skrivliga, og at byrjað verður við stuttum teksti, sum hevur tað orðatilfar, ið er næmingsins eigna, og sum t.d. kann fáast til vega við samrøðum og frásøgnum í flokinum.

Tað stimbrar eisini ta skrivligu málberingina, um næmingarnir síggja, at tað, teir skriva, stundum verður víst, lisið upp ella á annan hátt viðgjört í skúlanum.

Sum frá líður, og næmingarnir búnað, so økist orðatilfar teirra, og teir fáa so við og við eina betri fatan av, at eisini móðurmálið - í talu og skrift - hevur sínar ávísu reglur.

Við øktum fjølbroyttum skrivligum virksemi mennast kunnleiki og medvit næminganna til skriftmálið. Í tí neyva undirvísingarsamspæli, sum altið eiger at vera millum tann munnliga og skriviliga partin í feroyskum, eiga gjølla at verða tiktar upp til viðgerðar tær mest umráðandi reglurnar í rættskriving, bending, setningsbygningi, málnýtslu o.s.fr., eins og næmingarnir í skriviliga arbeidi sínum eisini eiga at læra at virða tær reglur, málið er bygt á.

Hóast skriving er sjálvstøðug lærugrein, so eiga næmingarnir eisini í skriviligum feroyskum at verða vandir at sita í tí best hóskandi skrivistøðuni, og miðað eiger at verða ímóti, at teir mega læra eina skjóta og lætt lesiliga handskrift, og at alt teirra skriviliga avrik verður sum best úr hondum greitt.

Rátt verður til, at fyrsta skriftin liggur so tætt upp at prentaðu stavinum sum gjørligt. So við og við læra næmingarnir eina grundskrift, sum er góð at skriva samanhangandi og lött at lesa.

4.2.1 Skriviligar venjingar

At kalla allir næmingar hava "lisið" tekningar og myndir, eins og teir eisini sjálvir eru vanir at tekna, áðrenn teir komu í skúla, og tað má tí haldast at vera rætt, at sjálvt stöðið undir teim fyrstu skriviligu avrikunum verður tekningar og slikt myndatilfar, sum tikið verður úr dagliga lívi, umhvørvi og hugaheimi næminganna.

Bókstava- og orðskrivingin byrjar, saman við teirri fyrstu lesiinnlæringini, og tí eru bæði tann munnligi og tann skriviligi parturin so nógv tvinnaðir saman.

Ein fjølbroytt, miðvís undirvísing fremur áhuga næminganna fyri lærugreinini, og vitandi um, at varandi áhugi er besti gróðrarbotnur fyri góðum úrsliti, eiger at vera havt í huga, at eisini tær skriviligu venjingarnar mega verða so háttáðar, at tær kunnu kveikja og menna skriviliga fórleika næminganna.

Her eins og í allari undirvísing eiger at verða farið hóvliga fram, og byrjað eiger at verða við so næmingatillagaðum uppgávum, sum til ber.

4.2.2 Rættskriving

Á hesum kunnleikastøði eiger sjálvandi ikki at verða gjört alt ov nógv burtur úr málæru; men tó verður hildið, at í seinna helmingi av hesum undirvísingarparti eiger so smátt at verða byrjað, og best man vera at byrja við navnorðum og sagnorðum og samskiftinum teirra millum.

Av tí at næmingarnir arbeida so nógv við myndum og lutum, er sera lætt at gera teir kunnugar við, at hesir lutir, sum allastaðni eru at síggja, hava navn. So kann farast til verka við einfaldum setningsvenjingum. Næmingarnir eiga at læra at seta punktum og at skriva við stórum aftan á punktum, og tá ið byrjað verður av nýggjum.

Miðað eigur annars at verða eftir at læra næmingarnar so mikið av mállæru, sum neyðugt er fyrir rættskrivingina. Teimum formligu venjingunum slepst ikki undan, men tær mugu gerast áhugaverdar og verða skiftar og endurtiknar á ymsan hátt, og tær eiga at hava tilfíkt innihald, orðatilfar og súlikan málbúna, ið hóskar til aldurin.

2. undirvísingarpártur (4.-7. árgangur)

5.0 Mið og mál

Hildið verður fram á tí grundvølli, sum lagdur er tey trý fyrstu skúlaárini.

Høvuðsuppgávan í skúlaarbeiðinum er at rúmka um heimin hjá næmingunum og at hjálpa teimum at seta orð á upplivingar, royndir og kenslur, sum umhvørvið og ein mennandi skúli eru saman um at geva teimum.

Allir næmingar eiga at læra so mikið av mállæru, sum neyðugt er fyrir grundleggjandi rættskrivingina.

Málið í sjálvum sær er ein heild, og tí eiga vit at ansa væl eftir ikki at liða hesa heild sundur í óneyðugar partar, tí ein slík sundurliðing er neyvan til gagns fyrir ta málsligu búningina. Men fyrir at fáa eitt betri másligt innlit er tó neyðugt at býta hesa heild sundur í partar.

Teir málpartar, ið her eru settir upp, eiga tí ikki at skiljast sum atskildar hjágreinir, men heldur sum samantongdar eindir, sum í tí dagliga arbeiðinum - av undirvísingarligum grundum - stundum verða viðgjördar hvør fyrir seg.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1 Munnligi párturin

6.1.1 Lesing

Birt eiger at verða upp undir lesihugin við so fjölbroyttum lestri, sum til ber. Næmingarnir eiga at verða kunnaðir við tær kendastu barnabækurnar. Endamálið er, at lesturin kemur so væl í lag, at tað verður sjálvsagdur lutur hjá hvørjum næmingi at nema sær uppliving, vitan og kunnleika.

Lesingin á hesum aldursstigi eiger vanliga at fara fram sum innantanna lesing, stundum eisini sum upplestur, og vandir eiga at verða ymsir lesihættir sum t.d. kunnandi, leitandi og metandi lesing. *Fjölbreyttar lesihættur eru ófyrirvara - og tættayrkingur er miðgeði av*

Lesingin eiger at fevna um:

a. Fagrar bókmentir

Skalðsögur, stuttsögur, yrkingar, sálmur og sangir, sagnir, kvæði og tættir, tekniröðir o.a.

b. Yrkisbókmentir

Tíðarrit, blöð, frágreiðingar, leiðbeiningar, fyrireikandi nýtsla av orðabókum, handbókum o.a.

c. Sjálgjördir tekstir

Frásøgur, søgur, ljóðmyndir, filmar, myndir, lýsingar, hoyrispöl o.a.

6.1.2 Frásøgn og upplestur lærarans

Enn er lesiførleikin hjá nógvum næmingum so avmarkaður, at tað fellur mongum teirra tungt at lesa eina langa sögu ella eina heila bók við nógvum teksti. Eisini kann orðalagið í tekstunum vera torfört hjá yngri börnum, sjálvt um innihaldið hugtekur tey.

Tí kann frásøgn og upplestur lærarans vera ein stöðug eggjan til næmingarnar at fáa gongd á lesturin.

6.1.3 Munnlig frásøgn, samrøða, orðaskifti og prát

Frásøgn og upplestur lærarans kunnu leggja upp til næmingafrásagnir, samrøðu, orðaskifti og prát, og lærarin eigur at leggja seg eftir, at so kann vera. Evni til umrøðu í flokinum kunnu eisini koma frá onkrum, sum uppi er í lötni, onkrum, sum næmingarnir hava lisið ella sæð, onkrum, sum hugtekur, ósemjuum í flokinum ella á skúlanum, fyrireiking til onkran felagsskap o.s.fr.

Næmingarnir eiga at fáa høvi at siga søgur og at læra at geva hvørjum øðrum ljóð og at lurta hvør eftir øðrum.

Teir eiga eisini at læra at seta spurningar og at gera viðmerkingar hvør til annan, so ymisk sjónarmið koma fram, uttan at illstøða nýtist at standast av tí.

6.2 Skrivligi parturin

6.2.1 Skrivlig arbeiði

Skrivingin og lesingin eiga at stuðla hvør aðra, og tí eiger skrivingin í skúlanum at vera fjölbroytt og virkin sum tað henta amboðið, hon er.

Umframt vanlig skrivlig skúlaarbeiði sum fyrisøgn, aftursøgn og bundið stilarbeiði, eiga næmingarnir at verða stuðlaðir at gera yrkingar, egnar søgur, at skriva frágreiðingar, gera uppslög, skriva hugskot, gera skrivligar viðmerkingar, metingar og niðurstøður av tí, teir hava sæð, hoyrt ella lisið, savna sær gátur, stuttligar søgur, hittinorð o.s.fr., at gera floksblað og tekstir eitt nú at festa á ljóðband at nýta í flokinum, til veitslur ella til foreldrasamkomur.

Næmingarnir eiga at læra at seta tekstin væl upp og at seta tekn, og ansað eiger at verða eftir, at henda leiðbeining verður gjörd so vandaliga, at skrivihugurin verður stimbraður.

Har möguleiki er fyrí tí, eiga næmingarnir at sleppa at arbeiða við einfaldari tekstviðgerð eins væl og øðrum hjálpartólum.

6.2.2 Mállæra

Sjálv mállæran eiger at verða vald so vandaliga, at tey viðurskifti, ið næmingar í hesum aldursbólki kunnu fáa greiðu á, verða tikan framum, men torskildir mállæruspurningar eiga at verða goymdir til seinni.

Dentur verður lagdur á setningalæru, orðalagslæru, orðaflokkarnar og á vanligastu bendingarmynstrini. Vist kann verða á tann mun, sum kann vera millum skriftmál og talumál, og á bygdamál, útvarpsmál, politikaramál, poppmál, blaðmál og á munin millum málið, summi tilkomin fólk tala, og tað mál, sum børn og ung kenna seg mest aftur í.

Einfaldastu rættskrivingarreglurnar eiga í øllum málsligum arbeiði at verða tiknar upp aftur so ofta, sum náttúrligt høvi býðst. Umframt skipaða arbeiðið við rættskrivingarreglunum eiger at verða havt í huga, at her, kanska meira enn í nøkrum øðrum skúlaarbeiði, hevur hvør næmingurin sín tørv og tí eisini sín serstaka stuðul fyri neyðini.

3. undirvísingarpurtur (8.-10. árgangur)

7.0 Mið og mál

Hildið verður fram á tí grundvølli, sum lagdur er sjey tey fyrstu árini í skúlanum.

Næmingarnir eru nú so tilkomnir, so opnir fyri huganum, so vitandi og væl inni í ymiskum viðurskiftum, at arbeitt kann verða meira fjøltáttāð og málsliga medvitað enn tey fyrstu skúlaárini.

Miðað verður eftir at menna málburð næminganna, so at teir verða enn betur førir fyri at lýsa hugsanir og kenslur sínar. Tí mega teir læra at nýta móðurmálið í skilagóðum og fjølbroyttum líki.

Lagt eiger at verða upp til, at ymisk mannahugsan, ymiskur hugburður og virðisförningur lita tilveru okkara og gera av, hvussu vit uppliva og fata umheimin. Hesi skúlaárini eiger dentur at verða lagdur á opnu samrøðuna, orðaskiftið og at venjast við at lurta eftir sjónarmiðunum hjá øðrum fyri at fata, hví tey eru, sum tey eru, og hvaðan hugburður okkara kemur.

8.0 Undirvísingarinnihaldið

8.1 Munnligi parturin

Í 3. undirvísingarparti eiga hesi tiðarskeið í bókmentum at verða viðgjørd:

Tey elstu skrifminnini, fornur norrønur skaldskapur í føroyskari týding, eldru og yngru kvæðini og tættirnir, kvæðasavningin, sagnir og ævirtýr, orðatøk og gátur, tjóðskaparrørslan og tjóðskaparskaldskapurin, stuttsøgu- og skaldsøguskaldskapurin, ritroyndir, yrkingar, sálmrar og sangir, leikritaskaldskapur, yrkistekstir,

nútiðarskaldskapur í bundnum og óbundnum máli. Føroysk bókmentasøga í høvuðsheitum.

8.1.1 Upplestur og innantanna lestur

Eitt av høvuðsmálunum í undirvísingini í føroyskum er at vekja áhuga næminganna fyri lesnaði og at menna munliga málburð teirra, so at teir verða enn betur førir fyri at lýsa hugsanir og kenslur sínar. Teir mega tí læra at nýta talumálið í skilagóðum og fjølbroyttum líki. Hetta gerst best við, at teir læra at málbera seg og siga hugsan sína í ymsum samanhangi og við at lurtu væl eftir, tá ið onnur orðbera seg munliga, - tað veri seg við upplestri, framførslu, hoyrispæli, samrøðu, práti o.t. Innantanna lestur, ið nevndur verður "lívsins lestur", er eisini týdningarmikil í hesum viðfangi. Tekstirnir eiga at verða dygdargóðir og viðkomandi, so at teir kunnu stimbra lesihugin og menna málsliga færleika næminganna.

8.1.2 Lesing sum uppliving

Lesing sum uppliving hevur til endamáls at læra næmingarnar at lesa og at skilja innihaldið í ymsum tekstslogeum, so at teir verða betur førir fyri at fata kringumstøður manna bæði í fortíð og nútið. Valdir eiga at verða tekstir, ið kunnu geva næmingunum virðismikla uppliving, og sum bæði gentur og dreingir hava áhuga at lesa.

Høvuðsparturin av hesum teksti eiger at vera upprunaligur føroyskur, sum lýsir lív og søgu Føroyinga bæði í eldri og nýggjari tíð, og tekstur, ið mennir samfelagsliga tilvit næminganna. Til tess at lýsa tann mentanarliga skyldskapin Norðurlandanna millum og tessvegna styrkja tað norðurlendska medvitið eiger tilfar úr hinum Norðurlondunum eisini at verða tikið við, og somuleiðis tilfar, ið fremur hugsanina um altjóða samarbeidi, og sum gevur næmingunum eina alheimsliga felagskenslu.

Miðað eiger at verða eftir at menna lesifimi teirra, so at teir sjálvstøðugir læra at geva sær far um, at greina, sammeta og skilja fjølbroyttar tekstir. Tikið eiger at verða til viðgerðar, at tekstir verða vanliga lisnir við ymsum endamálum, og at tað tí er ein fyrimunur hjá lesaranum at læra seg at nýta tann lesingarhátt, ið best er hóskandi til endamálið í hvørjum einstökum féri.

Umráðandi er hjá næmingunum at hava høgliga atgongd til eitt fullfiggjað og væl útgjørt skúlabókasavn, og at teir læra at nýta orðabøkur, handbøkur, yrkisbókmentir o.a.

8.1.3 Teksthugtakið

Tá ið fyrr varð tosað um ein tekst, hevur vanliga verið hugsað um orð, ið fest eru á blað. Men nú á dögum, har fjølmiðlar, filmar, ljóðbond og myndabond eru vorðin gerandiskostur, er neyðugt at viðka teksthugtakið, so at tað nú eisini fevnir um t.d. myndir, ljóð- og myndabond. Tað viðkaða teksthugtakið umfatar sostatt bæði sæddar og mæltar tekstir, og er tað so uppgáva skúlans at læra næmingarnar at viðgera allar hesar tekstir skildømandi. Hetta kann verða gjort á tann hátt, at hesir undirvísingarmiðlarnir eisini verða nýttir í undirvísingini

8.1.4 Tekstviðgerð

Ein tekstur er ein áheitan við ávísari ætlan. Upphavsmáðurin at einum teksti roynir eftir áskoðan ella vitan at geva lesaranum uppliving, fatan og kunnleika. Við slíkum stöði fevnir teksthugtakið, sum longu nevnt, bæði um skrivaðar og mæltar orðtekstir og somuleiðis um ljóð- og myndaborin evni.

Ein tekstur lýsir sostatt aloftast eina manna- og samfelagsáskoðan. Hann ber fram - annaðhvort beinleiðis ella óbeinleiðis - eina hugsan um t.d. valdsbýti, um leiklut manna, um rættvísi, um viðurskiftini kynjanna millum, um lívsáskoðan, síðfrøðiligar spurningar, atvoldarhöpi, um loysn á ivamálum, spurningum o.s.fr.

Umráðandi er at viðgera tekstirnar á so virknan hátt, at næmingarnir varnast tann hugburð og tey virðismynstur, teksturin vil lýsa og venjast at taka stöðu. Við samrøðuni í flokkinum kunnu næmingar og lærari leita seg djúpari inn í tekstin, so at teir kunnu verða færir fyrir skildømandi og týðiliga at síggja tann boðskap, teksturin hevur at bera lesaranum.

Í skildømandi tekstviðgerð skuldi t.d. verið sjálvsagt at virðismett tekstin við stöði í teim virðum, skúlin byggir á, og so sum tey eru orðað í endamálgrein skúlans og lýst í tí almenna partinum. Sum dömi kunnu nevnast: mannavirði og javnvirði.

Næmingarnir eiga at fáa høvi at meta um innihaldið í t.d lesibókum, bløðum, tfðarritum, útvarpi, sjónvarpi o.ø. fjølmiðlum. Byrjað kann verða við at bera saman, hvussu somu tilindi verða viðgjörd í bløðum og øðrum fjølmiðlum. Teir eiga at venjast við at hava opin eygu og oyru fyrir, hvussu máliskur verða brúktar ella misbrúktar til at tæna ávísum endamálum, meta um, hvat er villandi og litað, og hvat er sakliga undirbygt og framfört reint upplýsandi.

8.1.5 Bókmentir

Bókmentir verða býttar sundur í hesar báðar høvuðspartarnar:

- 1) Fagurbókmentir og
- 2) Yrkisbókmentir.

8.1.5.1 Fagurbókmentir

Fagurbókmentirnar eru sermerktar á tann hátt, at teir persónar, lutir ella bústaðir, sum nevndir eru, nýtast ikki at hava verið til í roynd og veru. Alt innihaldið er aloftast pentað saman.

Millum fagurbókmentirnar eiga næmingarnir at læra at gera mun á hesum báðum høvuðssniðum: lættisoppabókmentir og dygdarbókmentir.

Lættisoppabókmentirnar hava hesi 4 eyðkenni: 1) tær eru grunnar við eintáttadum persónlysingum, 2) eintáttadum másligum orðingum, 3) fastari stigbýttari søgugongd, ið altið endar væl, og 4) tær hava aloftast ein góðtakandi samfelagshugburð.

Dygdarbókmentirnar hava hesi 4 eyðkenni: 1) tær hava fjølbroyttar, sálarfrøðiligar

persónlýsingar, 2) fjölbroyttan, stimbrandi málburð, 3) óvantaða sögugongd og enda, og 4) skildømandi samfelagshugburð.

Fagurbókmentirnar verða vanliga býttar sundur í hesi 4 høvuðsslögini:

- skaldsøgur
- stuttsøgur
- leikritaskaldskapur
- yrkingar

Hesar fagurbókmentir eiga so at verða viðgjördar hvør sær:

1. Skaldsøgan

Greitt verður frá skaldsøguhugtakinum, skaldsøguskaldskapinum og muninum á eini skaldsøgu og stuttsøgu. Nomið verður við ymis slög av skaldsøgum sum t.d. menningarskaldsøgan, afturgongdarskaldsøgan, felagsskaldsøgan, brotsmálaskaldsøgan, framtíðarskaldsøgan, ástarskaldsøgan o.a.

2) Stuttsøgan

Greitt verður frá stuttsøguhugtakinum, stuttsøguskaldskapinum og muninum á eini stuttsøgu og skaldsøgu. Nomið verður við ymis slög av stuttsøgum sum t.d. biedermeierstuttsøgan, samfélagsliga-sannroynðarlíga stuttsøgan, sálarfræðiliga-myrtiska stuttsøgan, vikublaðastuttsøgan o.a.

3. Leikritaskaldskapurin

Sjónleikur er sum yrkisgrein ein fagurfræðilig samskiftisgrein, ið nýtir røddina, kroppin, keipur og snildir sum framsøgumiðlar á einum leikpalli. Greitt eigur í hesum viðfangi at verða frá leikritaskaldskapinum her á landi og frábregðunum millum hesa skaldskapargrein og skald- og stuttsøguna. Undir viðgerðini eigur at verða nomið við ymis slög av leikritaskaldskapi sum t.d. skemtileikin, sorgarleikin, songleikin o.a.

Viðvíkjandi sjónleikaframförlum í skúlunum verður bæði hugsað um fríframförsu og ta, ið er knýtt at einum teksti. Í framhaldsdeildini verður helst arbeitt við hesum seinna háttinum, og skal tí einans hann verða umrøddur her.

Tann leikurin, ið styðjar seg at einum givnum teksti, er skrivaður við tí í hyggju at verða fluttur fram á palli. Uppgávan er at tulka tekstu høvundans við raddarförsu, kropslæti o.ø.

Arbeiðið við sjónleiki ella sjónleikabrotum er ein floksuppgáva, har atstœðurnar eru góðar at stimbra sjálva felagskensluna. Og tí eigur eisini hvør einstakur næmingur at fáa sína uppgávu at rökja, um hann tó ikki beinleiðis hefur leiklut á sjálvum pallinum. Sjónleikur kann eisini flytast fram sum lesileikur, hoyrispæl ella filmur.

4. Yrkingin

Greitt eigur at verða frá muninum á yrkingini og so hinum trimum fagurbókmentaslögunum. Í hesum sambandi eigur at verða nomið við teir báðar yrkingarbólkarnar: sjálvræðisyrringar (autonomi-yrkingar) og høvisyrringar.

Sjálvræðisyrkingar hevur skaldið yrkt fyrí sínar egnu sakir og ofta við tí í hyggja, at yrkingarnar skulu gevast út í bók, og tað er tí ofta dygd í sjálvræðisyrkingunum. Høvisyrkingarnar eru harafturímóti ofta yrktar til eitt ávist høvi, og kann tann bókmentaliga dygdin vera so ymisk í teimum.

Verkætlaranararbeiði

Gjøgnum fagurbókmentirnar ber til at skoða umhvørvi og mannalagnur, lívsøki og lívskor, sum annars høvdu verið fjald fyrí teimum flestu næmingunum. Tí er lagamanni eisini at nýta tilíkar bókmentir í ymsum tvørverkaligum arbeidi. Bókmentirnar skulu geva kunnleika og vitan um heimin, so at næmingurin kann gerast førur fyrí at meta um síni egnu framtíðaráútlit. Men tekstirnir eiga eisini í sjálvum sær at hugvekja næmingarnar, so at ábyrgdarkenslur teirra fyrí framtíðini økjast.

Bókmentaarbeiði í verkætlaranarhøpi eiger at verða knýtt at nógvum evnum og lívsøkjum sum t.d. kríaggi, friði, arbeidi, frítíð, rættvísí, mannarættindi, javnvirði, gleði, sorg o.s.fr.).

8.1.5.2 Yrkisbókmentir

Í yrkisbókmentunum hava aloftast teir persónar, lutir ella staðir, ið nevndir eru, veruliga verið til, ella eru teir til, ella verða teir væntandi til í framtíðini.

Hesir yrkistekstir eiga at verða viðgjördir:

1. Lýsingar

Lýsingar: almennar lýsingar, áhuga-/samhugalýsingar, handilslýsingar.

Nomið eiger at verða við tað tríbýti, sum lýsingin ofta hevur, nevnliga: hugvekjandi (eggjandi) mynd, lýsingartiltak, ið er lætt at minnast, og so ein upplýsandi og áheitandi tekst.

2. Blaðmannagreinir

Blaðmannagreinir: Frásøga, (beinleiðis) frágreiðing, samrøða og viðmerkingin, oddagreinin.

Undir viðgerðini av hesum 4 slögum av yrkisteksti, ið blaðfólk skriva, eiga næmingarnir at fáa greiðu á, hvat ið eyðkennir hvørt tekstslegið. Viðgerðin eiger somuleiðis at fevna um tey almennu krøv, ið sett eru blaðfólkum, at tey skulu royna at vera partsleys, saklig, sonn, uttanveltað, hava viðkomandi tekst, lata javnvág vera í tekstinum millum ymsar uppfatanir, partar o.s.fr..

3. Kjaktekstir

Teir kendastu kjaktekstirnir eru: lesarabrév, tilðargreinir, blaðgreinir, stevnuskráir og kjakrit.

Í viðgerðini av kjaktekstum eiger serstakliga at verða nomið við tær mál- og próvførslusnildir, ið nýttar vera til tess at vekja álit og at ávirka lesaran, so at hann kann taka undir við teimum sjónarmiðum, ið verða borin fram í tekstinum.

4. Vísindaligir tekstir

Vísindaligir tekstir kunnu býtast sundur í hesar tríggjar høvuðspartar:

náttúruvísindaligar tekstir, fíggjar-/samfelagsvísindaligar tekstir og humanistiskar vísindaligar tekstir.

Undir viðgerðini eigur at verða víst næmingunum á, at vísindaligar tekstir mega lúka ávíasar treytir. Teir eiga t.d. at kunn skjalprógra tað, ið borið verður fram, eins og teir eiga at hava neyvar allýsingar av teim hugtökum og viðurskiftum, ið viðgjörd vera í tekstunum.

5. Lógartekstir

Lógartekstir kunnu býtast sundur í hesar 3 høvuðsbólkar: 1) vanligar lögir, 2) fyriskipanir, kunngerðir, reglugerðir og rundskriv, og 3) (staðbundar) viðtøkur.

Tá ið lógartekstir verða umrøddir, er náttúrligt at byrja við grundlögini, ið er karmurin um alla lóggávuna í landinum, og síðan tosa um allar aðrar lögir og fyriskipanir, sum í samanburði við grundlögina eru at meta sum neyvari ásetingar og sundurgreiningar. Víst eigur eisini at verða á málnytlu, ið ofta eyðkennir lógartekstin.

8.1.6 Miðla- og dátutøkni

Fjølmiðlar, ið heftir eru at ljóði og mynd, fáa alt sterkari ávirkan á yrkadag næminganna. Børn og unglings eru forvitin, og teimum dámar væl at sita og hyggja og lurta eftir tí, fjølmiðlarnir bera inn í stovuna. Tey eru ikki minni altrá eftir at vita, hvat ið dátutøknifröðin goymir í sær.

Miðla- og dátutøknifröðin ávirka tí meir og meir hitt uppvaksandi ættarliðið, og næmingarnir hava lítlar og ongar möguleikar at verja seg ímóti hesum vaksandi árin. Tað má tí vera eitt mál í sjálvum sær hjá skúlanum at læra næmingarnar at nýta bæði fjølmiðlar og dátuforrit á slíkan hátt, at teir verða fórir fyrir at velja og vraka, hvat teir vilja hoyra, síggja og lesa, eins og teir eiga at fáa kunnleika um, hvussu teir sum best eiga at nýta tøknifröðina, tá ið teir sjálvir skulu málbera seg.

Hetta ber so eisini við sær, at orðatekstir í skrivaðum sniði hava ikki longur somu boðanarmegi sum áður at veita uppliving og upplýsing.

Tað er sjálvandi alsamt av týdningi at læra at lesa og skilja skrivaðan tekst, men tað er somuleiðis týdningarmikið at gera eitt miðvist arbeiði við ljóð- og myndatekstum, so at næmingarnir betur kunnu gerast fórir fyrir at meta um tað sterka árin, slíkir miðlar kunnu veita.

Teir nevndu fjølmiðlarnir kunnu vera mikil tilstuðling á so mangan hátt. Útvarp, sjónvarp og filmur kann tí verða kveik, samanburðarmöguleiki og tilelving til mangt virksemi í føroyskum - antin tað er um at veita upplivingar ella upplýsingar í sjálvum sær, ella um ætlanin er at greina og meta um snið og helling og harvið fyndina í tí, hesir fjølmiðlar flyta.

8.1.7 Tekstgreining

Næmingarnir eiga, sum longu nevnt, at læra at fara djúpari inn í tekstirnar, so at teir verða fórir fyrir at meta um, hvat ið høvundurin hevur at bera lesaranum

gjøgnum tann ávísa tekstin. Tílk tekstuviðgerð verður nevnd tekstgreining, og amboðið, ið nýtt verður at greina teir ymsu tekstirnar við, eitur greiningarmyndlar.

Hóast teir greiningarmyndlar, ið nýttir vera, ikki altið eru meinlíkir, so líkjast teir tó í høvuðsheitum. Í hesum sambandi kunnu verða nevndir sum dömi hesir báðir tekstgreinamyrndlar:

1. Tekstgreinamyrndil í fagurbókmentum

Myndilin kann hóskandi fevna um hesar 13 partarnar:

1. Tekstslag (navngreining)
2. Bygging/ samanseting
3. Sjónarmið/ frásøguháttur
4. Veruleiki - hugsan (verulig fyribrigdi/ hugsanir, dreymar o.a.)
5. Tíð
6. Stað
7. Umhvørvi
8. Persónar (allar livandi verur í söguni)
9. Evni/ tema (t.d. kærleiki, sorg, frælsi, trælkan, dirvi, angst)
10. Hugburður (hugburður tekstsins til evnini)
11. Boðskapur (= evni + hugburður)
12. Skrivingarlag (orðaval, málbúni, myndanýtsla, setningsbygging)
13. Ørindislag (ørindisgreining - endarím, stavarím, hálvrím og ljóðlag)
14. Meting (Greining av tekstsniði og innihaldi).

2. Tekstgreinamyrndil í yrkisbókmentum

Myndilin kann hóskandi fevna um hesar 7 partarnar:

1. Tekstslag (navngreining)
2. Bygging/ evnisskipan
3. Evni/ tema (høvuðsevni og undirevni)
4. Sjónarmið (hugburður greinskrivarans)
5. Próvgrundir (Grundgeving greinskrivarans fyrir sjónarmiðum og hugburði)
6. Skrivingarlag (orðaval, setningsbygging o.s.fr.)
7. Meting (sjónarmið, próvgrundir, evnisskipan, skrivingarlag. Stóðutakan)

8.1.8 Málburður

Tað hevur stóran týdning at duga at málbera seg væl, vakurt og týðiliga, og tí eiger eisini undirvísingin í hesum skúlaárunum at geva pláss fyrir samrøðu, upplestri, fríari frásøgn, leikframførslu, næmingafyrilestrum, ummæli av bókum og filmum, frágreiðingum um kort, hagtöl, myndir og myndatilfar; frásagnir, samandráttir, viðtalur, framlögur í tilknýti til evnisarbeidi. Stuttar røður. Næmingafyrilestur, o.s.fr.

Í orðaskifti fáa næmingarnir royndir í vanligum fundarsiði og at koma við viðmerkingum og atfinningum til tað, sum aðrir næmingar og lærarin koma við.

Teir eiga at sleppa at viðgera samfelagsspurningar, eisini persónligar og siðsemisligar, eins og útvarps- og sjónvarpssendingar og spurningar, sum koma fram í bløðunum, ella sum eru á mannamunni, kunnu vera gagnligt samrøðuevni.

8.2 Skrivligi parturin

8.2.1 Skrivlig arbeiði

Tann munnligi og tann skrivligi parturin eiga, ongantið at verða skildir sundur, og tilfar úr tí munnliga partinum eigur í hóskandi mun at verða nýtt í skrivliga arbeiðinum saman við øðrum tilfari, sum lærarar ella næmingar hava gjort.

Við fjølbroyttum skrivligum arbeiði læra næmingarnir at bera fram hugsanir, kenslur og upplivingar, og tað er ikki minst við góðum bókmentum, at teir læra at ogna sér sítt eigna skrivingarlag. Teir eiga at sleppa at skriva um mál, ið viðkoma teimum, og at grundgeva fyrí sínum egnu hugsanum.

Í innihaldinum eigur týðiliga at síggjast, hvør ið er móttakarin, og hvat ið endamálið er. Tað er rætt at lata tilík skrivlig avrik vera so ítökilig, sum til ber, og ofta eiga tey tí eisini at umfata aðrar lærugreinir. Tað er stimbrandi, um næmingarnir fáa høvi at sýna fram tey skrivligu avrikini.

Teir eiga somuleiðis at gera skrivlig arbeiði, har ið dentur verður lagdur á umhugsni, og har teir sjálvir skulu taka støðu til, hvort upphavsstaðurin undir tí skrivliga avrikinum er í øðrum tekstum ella ikki.

Umframt, at arbeitt verður skrivliga við fagurbókmentunum, verður eisini arbeitt við ymsum øðrum tekstsniðum, sum vanlig eru í gerandisdegnum og í almennum samskifti.

Í øllum tí skrivliga arbeiðinum verður dentur lagdur á reinan og beinraknan málburð, ið hóskar bæði til tekstsnið og móttakara.

8.2.2 Skrivlig teknstviðgerð

Tann skrivliga teknstviðgerðin kann t.d fevna um :

- 1) evnisstíl, tekststíl, myndastíl, frístíl, frágreiðingar, onnur tekstsloð sum t.d. stuttsgur, yrkingar, samrøður, lesarabrév, kjakgreinir, fyrilestrar, blaðgreinir, umsóknir, formlig skriv, útfylling av oyðu- og umsóknarbleðum o.s.fr.

Arbeitt kann eisini verða við t.d.

- 2) kykmyndahandritum, brotamyndum, umskrivingarvenjingum, lýsingum, notatum o.ø.

Aftur at hesum kann leggjast: frásøgn, heildarfrásøgn og í brotum, bæði frá teksti, fundum og hendingum, ið næmingarnir hava verið uppií; bókaummæli, viðtal, floksblað, brév, ferðarbrév, umrøðugreinargerð.

Har ið ójavnir næmingar verða undirvísitir saman, ræður um at laga undirvísingina til næmingarnar. Hetta gerst við at geva teimum uppgávur, har allir næmingar sleppa at royna seg hvør eftir fórimuni.

Summar uppgávur kunnu vera felags, men loyva ymiskari loysn, t.d. vanligar stiluppgávur, aðrar kunnu vera ymiskar til tvørlleika at velja burturúr.

Í skrivligu avrikum næminganna eigur at verða litið at innihaldi, skipan og frágreiðing, málburði og rættskriving.

8.2.3 Mállæra

Arbeiðið við rættskriving og teknseting heldur fram. Áherðsla verður lögð á at fáa næmingarnar at økja um orðanøgd sína og á venjingar, ið stuðla teir í at kunna bera fram hugsan sína skrivliga.

Undirvísingin í mállæru eigur ikki at verða skipað, sum var hon sjálvstöðug lærugrein, tí um so verður farið fram, so kenst innihaldið í mállæru fyrir nógum næmingum bert at vera ein turrislig veruleikafjar terping av meir og minni torskildum reglum og avmarkingum, ið bert fáir næmingar hava hug og evni at ogna sær. Tí eigur undirvísingin í mállæru helst at fara fram við atliti at stíl- og tekstlæruni og tí skriviliga arbeiðinum yvirhövur, har næmingarnir í natúrligum samanhangi læra at venja seg at nýta sítt mállærufimi bæði í talu og skrift.

Undirvísingin skal stuðla næmingarnar í arbeiði teirra við at ala fram ein fastan og fjölbroyttan framførsluhátt.

Undirvísingin byggir viðari á tað stöði, sum næmingarnir hava ognað sær í undanfarnu skúlaárum. Borið verður saman við onnur mál, so hvort tey verða lerd.

Innlit í ta málsligu skipanina, ið ilt er at fáa greiðu á í grundskúlanum, eigur at verða nomið við her.

Ljóðlæra

Stutt og long sjálvljóð, umljóð, ljóðbrot, skerping og avljóð.

Orðalæra

Orðaflokkarnir, samnevni (synonym), andnevni (antonym), einsnevni (homonym).

Bendingarlæra

Navnorð. Navnorð (bundin og óbundin).

Skyldskaparorðini eiga næmingarnir eisini at duga at nýta.

Sagnorð. Hjálparsagnorð og høvuðssagnorð, sagnorð í høvuðsheitum og hvussu tey bendast; at skilja millum nútíðar- og tátíðarendingar, millum navnhátt og lýsingarhátt, söguhátt, boðshátt, ynskishátt og hugshátt.

Lýsingarorð. Lýsingarorð í kynjum, føllum, tølum og stigum. Nomið eigur eisini at verða við óregluligu lýsingarorðini.

Fornøvn. Næmingarnir eiga at læra at benda fornøvnini.

Hjáorð, talorð, fyrisettigar, sambindingar og meðalvarpingar.

Setninggalæra

Heilsetningar (høvuðssetningar) og eykasetningar. Grundliður, eykagrundliður, umsøgn, ávirki (fall), umsagnarliður, hjáliður; samsvar (kongruens); navnorðsvirði, lýsingarorðsvirði og hjáorðsvirði.

Teknsetning

Punktum og reglubrot.

At seta komma í sambandi við setningagreining og kommaord.

Onnur teknnýtsla.

Mállæru- og rættskrivingaruppgávur kunnu vera t.d. útfyllingaruppgávur við ávísum ivamálum, rættlestur av stavsetningar- ella málvilluteksti, skipanaruppgávur við samanblandaðum dönum (kyn, orðaflokkar o.s.fr.), greining av ymiskum setningum og øðrum ivamálum, umskipan av dönum í onnur fóll, stig, aðrar tíðir o.s.fr., bendingaruppgávur.

9.0 Íslendskt og norskt

Lisnar verða nakrar síður av íslendskum hvort árið. Næmingarnir eiga at skilja innihaldið, og víst eigur at verða á skyldskapin millum íslendskt og færoyaskt.

Næmingarnir eiga at fáa eitt sindur av leiðbeiningum í norscum. Lærarin eigur í stuttum at greiða frá tí, ið liggur aftan fyri toganina millum nýnorskt og bókmál. Høvi verður tá eisini at koma inn á skyldskapin millum nýnorskt og færoyaskt.

Lisnar verða nakrar síður (helvt um helvt nýnorskt og bókmál) hvort árið. Næmingarnir eiga at skilja innihaldið.

Dentur má leggjast á at lata næmingarnar hoyra bæði íslendskt og norskt mál (útvarp, myndaband, bandtól og plátuspælari), eins og teir eiga at fáa høvi til at syngja nakrar av teimum vanligastu songunum á báðum málunum.

Mælt verður til at hava eitt hóskandi úrval av löttum íslendskum og norscum barna- og ungdómsbókum á skúlabókasavninum.

3.

Skriving

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at læra næmingarnar, at hugsan og tala verður fest á blað við skriftteknum,
- at hjálpa teimum at ogna sær eina vakra hondskrift, sum er skjót at skriva og lött at lesa,
- at vekja teirra ans fyri góðari og vandaligari upsetting av skrivligum arbeiði,
- at læra teir at evna skrift til serlig endamál.

Skriving

1.0 Almenn sjónarmið

Aðalmálið við skriving er at hjálpa næmingunum at menna eina hóskandi skjóta hondskrift, ið er lött at lesa. Undirvísingin eigur eisini at vera við til at mennna fagurfræðiliga sans næminganna og læra teir eina greiða skrift og vakra uppseting.

Lærarin í føroyiskum skal vanliga hava ábyrgdina av skriviundirvísingini. Men aðrir lærarar, ið hava skrivligar lærugreinir, eiga eisini at gera sítt til at fremja eina vakra og reina skrift.

Tá ið lærarin skrivar á svörtatalvu ella í skrivibókina hjá næminginum, má hann royna at nýta eina reina og vandaliga skrift. Í teimum trimum fyrstu skúlaárunum eiga grundformarnir at verða nýttir. Seinni má lærarin hava í huga, at hansara persónliga skrift í skúlanum eigur at vera bundin av teimum reglum, sum eru gallandi fyrir skriftina hjá næmingunum.

Evningin kann geva ein góðan stuðul til skriviundirvísingina. Á byrjanarstigi bæði styðjar og fremur henda lærugreinin skrivupplæringina við teknung og máling, klipping og øðrum arbeiði við tilfari og seinni við tekniuppgávum, har tekstur verður settur afturat.

Næmingar, ið skifta skúla, mega fáa loyvi at halda fast við sín egna skriftform og fáa hjálp at menna hann, um so er, at skrivikynstrið er væl búgvið. Verður rátt til at leggja skriftina um, má í hvørjum einstökum føri verða hugsað um floksstigið, skrivikynstrið og hugburð næminga at broyta skriftformin.

Á øllum floksstigum eigur stórur dentur at verða lagdur á at lata skriviundirvísingina bera dám av áhuga og gleði. Næmingarnir eru tá betur færir fyrir at hava ein náturligan andadrátt, góðan kropsburð og rætta rørslu.

Stundir eiga at verða til linna og hvíld við andadráttarvenjingum, linnandi venjingum í ryggi, armi, hond og fingrum, loysan av herða- og nakkaspenningi og samanbiti, bæði tá ið skrivað verður, og tá ið venjingin er liðug.

Ein vánlig hondskrift kann hava sína orsök í sálarligum spenningum. Hesi viðurskifti eiga ikki at verða undirmett sum funs, men kannast, og um hildið verður neyðugt, eigur at verða tingast við foreldur, skúlalækna og -sálarfræðing um hesar trupulleikar.

2.0 Endamálið

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at læra næmingarnar, at hugsan og tala verður fest á blað við skrifteknum,
- at hjálpa teimum at ogna sær eina vakra hondskrift, sum er skjót at skriva og lött at lesa,
- at vekja teirra ans fyri góðari og vandaligari upsetting av skrivligum arbeiði
- at læra teir at evna skrift til serlig endamál.

1. undirvísingarpurtur (1. - 3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Í hesum undirvísingarparti eiga næmingarnir at læra grundleggjandi fimi við atliti at sjálvari skrivitilgerðini. Tað er av stórum týdningi, at hildið verður fast við tær mennandi venjingarnar, ið eru grundaðar á næmingaarbeiðini.

Á byrjanarstigi eiga lesi- og skriviundirvísingin at fylgjast. Tað lættir um lesiinnlæringina, um so er, at teir fyrstu "skrivibókstavir" og "lesibókstavir" eru átökir hvør øðrum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Fyrireikandi skriviundirvísing

Næmingarnir eru sera ójavnir í búning og skrivirørslu, tá ið teir byrja í skúlanum. Onkur hefur eykahjálp fyri neyðini fyri at klára tær grundleggjandi skrivirørslurnar. Í mongum fórum kann hetta venjast við spæli. Bæði fyri eyga og hond má skrivigongdin frá vinstru til högru venjast eins og rørslan aftur til nýggja reglu.

Takt-, borðvenjingar og skrivispöl eiga at koma sum forvenjingar til sjálva skrivingina. Hetta er eisini galdandi við venjingum í þortum av teimum ymisku bókstavunum, tá ið farið verður til samanhangandi skrift, við serligum samanbindingum av bókstavum og endurtøku av vanligum bókstavum.

4.2 Grundleggjandi skriviundirvísing

Farið verður lagaliga fram í fyrstuni, og hálvavegna sum spæl verður roynt at fáa næmingarnar at gera bókstavir við toluliga røttum grundformum, helst í stórra lagi. Lagaliga verður roynt at ansa eftir, at næmingarnir ikki halda ov fast um blýantin, og at teir sita væl fyri við borðið. Næmingarnir eiga hesi árini at nýta blýant at skriva við. Í fyrstuni bleytan blýant ella litblýant, so at teimum ikki nýtist at trýsta ov fast.

Ein týdningarmikil tattur í teimum grundleggjandi skrivivenjingunum er, at næmingarnir fáa at síggja, hvussu skriftin verður myndað. Venjingin kann eins væl

verða gjørd í luftini, á svörtatalvu ella á stórum arki sum í skrivibók. Skift verður millum rørslu við armi, við handliði og fingrum, og vant kann vera við skriviamboði ella við ongum. Tað kann vera stuðul undir skrivingini at síggja, hvussu rørslan fer fram. Hesar venjingar saman við skrivingini mega í fyrstuni íökast í lötum.

Lærarin má hjálpa tí einstaka næminginum at fáa bókstavirnar so týðiligar og vakrar sum gjørligt við at rætta formin, lutfallið millum yvir- undir- og miðliðið og hallið.

At skrivað verður frá vinstru til høgru hevur sína fortreyt í tí, at skrivað verður við høgru hond. Tí eigur altið høgra hond at vera vald sum skrivihond, um hetta er náttúrligt hjá næmingunum. Er næmingurin lámur, eigur hann at fáa loyvi at nýta vinstru hond.

Hjá næmingum, sum skriva við vinstru hond, kann tað vera ein fyrimunur at leggja blaðið so, at tað hellir til høgru. Tað er eisini lættari at skriva vinstrahallandi skrift hjá hesum næmingum.

Lærarin eigur eisini at ansa eftir, at næmingar, sum skriva við vinstru hond, kunnu fáa serligar trupulleikar av ljósinum, hvussu tað fellur á blaðið, og við venjingini av samanhangandi skrift.

Aðrir næmingar hava ávisar rørslutrupulleikar, og lærarin má tí serliga líva hesar næmingar upp og eggja teimum til, meðan arbeitt verður.

Áðrenn næmingurin fer undir sjálvar skrivivenjingarnar, eiga vöddarnir í armi, hond og fingrum at venjast við tær rørslur, sum nýttar vera til skrivingina.

Skrivingin á hesum stigi styðjar ljóðinnlæringina, men hon hevur eisini sína egnu uppgávu. Hon er partur av tí fagurfrøðiligu uppaliningini í skriundirvísingini, sum skúlin má hava í huga á öllum aldursstigum. Nær ið samanhangandi skrift verður lærd, veldst um, hvussu skrivibúnir næmingarnir eru rørsluliga, og hvussu væl teir duga at lesa.

Nakrir næmingar hava vant seg tann óvana at halda blýantinum skeivt, áðrenn teir koma í skúla, og tað krevur tol og tekur tið at fáa hetta rættað.

Tá ið farið verður frá prentbókstavum til skrivibókstavir, og seinni, tá ið farið verður undir samanhangandi skrift, er umráðandi bæði hjá lærara og næmingum at finna fram til tað, sum er nýtt, og har leggja til rættis hóskandi venjingar og arbeiðsuppgávur.

4.3 Skrivistöða

Næmingurin eigur at sita beint framman fyrir borðkantin og nóg langt afturi á stólinum. Báðir akslar skulu vera í vanligari støðu. Hondin og ein partur av undirarminum skulu hvíla leys á borðplátuni við lítlafingurssíðuni niðureftir.

Tey flestu halda blýantin/pennin millum ytsta liðin á longutong og tummilin og við ytsta liði á fremstafingri leysliga omaná. Skriviamboðið, sum vísir uppeftir til høgru, hvílir ímóti ovasta liði á fremstafingri.

Niðari breddi á skrivibókini kann við lodrættari skrift vera so at siga javnfjarur við borðkantin. Við høgrahallandi skrift verður bókin snarað eitt sindur móti vinstru í mun til borðkantin.

Tann hondin, ið ikki skrivar, verður hildin á blaðnum og stýrir tí, ið skrivað verður oman eftir síðuni, so líðandi uppeftir. Henda rørslan verður fókað, so hon kemur av sær sjálvum.

2. undirvísingarpatur (4. - 7. árgangur)

5.0 Mið og mál

Hildið verður fram við teimum venjingum, sum byrjaðar eru í 1. undirvísingarparti. Miðað verður eftir at læra næmingarnar eina skjóta og trygga hondskrift, eins og teir eiga at læra at lesa hondskriftina hjá óðrum.

Miðað verður eisini eftir at fáa skriftdygðina í eina fasta legu, so hon verður reglulig í síni samanseting bæði í halli, hædd og millumrúmi, og tá ið tað snýr seg um at tenja skriftina. Framt verður skrivitökni, so skriftin verður eitt nýtiligt amboð at arbeiða við.

Hondskriftin eiger harumframt at verða ment, so hon fær ein persónligan dám, ið eisini eiger at rúma serligum skynsomum samansetingum við teirri fyritreyt, at skriftin framvegis verður góð at lesa.

5.1 Framhaldandi undirvísingin

So hvört sum skrivikynstrið mennist, ber tað við sær, at tann einstaki bókstavarin er ikki longur eitt sjálvstøðugt tekin í einum orði, so sum hann var í tí fyrstu innlæringini. Bókstavarin verður nú samskipaður sum partur av eini stórrri heild, so at skrivingin verður flótandi. Hjá teimum flestu er høgrahallandi skrift nátúrlig og skjótast at skriva.

Um grundformarnir eru væl lærdir, fara flestu næmingar at hava áhuga fyri at læra at kenna onnur slög av skrift og skriftsøguna. Á henda hátt verða teir samstundis betur førir fyri at kunna meta um og menna sína egnu skrift. Somuleiðis hava næmingarnir brúk fyri at duga at lesa ymiska hondskrift, og tí eiga eisini stundir at vera til tilíkar lesivenjingar í skriviundirvísingini.

Tá ið rættulig gongd er komin á skriviundirvísingina, er tað ein fyrimunur, at næmingarnir fylgjast so mikið, at til ber t.d. at hava felags venjingar fyrst í skrivistímanum. Tað, ið eftir er av tímanum, eiger so at verða nýtt til næmingalagaða skriviundirvísing.

Í skriviundirvísingini eiger altið dentur at verða lagdur á hesar partar í skriftini: formin ella skapið á bókstavnum, samanskriwingina av bókstavum til orð, sama hall, somu hædd og sama millumrúm.

Skriftslög til serlig endamál sum til dømis plakatir, heiðursbrøv, strikumyndir, skreytbløð og tilíkt eiga næmingarnir at fáa høvi at læra, so hvørt tørvur er á tí. Sama er við uppsetingini av tilískum skrivligum uppgávum, har uppgávuloysnin kann verða so ymisk.

4.

Danskt

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at gera næmingarnar medvitandi um tann týdning, dansk mál hevur sum miðil til samskifti við onnur mál og aðra mentan,
- at gera næmingarnar fórar fyrir væl og virðiliga at skilja og duga at nýta dansk mál í talu og skrift og
- at geva teim innlit í danskar bókmentir og skaldskap.

Dansk

1.0 Almenn sjónarmið

Sambært lög um fóroyskt heimastýri skal dansk lærast væl og virðiliga í fólkaskúlanum. Hetta merkir, at dansk er lógarbundin lærugrein. Lærugreinin hevur ta serstøðu millum tey útlendsku málini, ið verða lærd í skúlanum, at hon fyri ein part er næmingunum kunnug, tá ið teir koma í skúla. Bæði gjøgnum útvarp og sjónvarp hava teir hoyrt og sæð dansk mál og partvíst lært at skilja tað, og í umhvørvinum er dansk mál ikki ókent millum flestar næmingar. Nógvir av næmingunum hava eisini verið í Danmark, áðrenn teir fara í holt við at læra dansk mál, og nógvir teirra hava eisini eitt ávist samband við Danmark gjøgnum skyldfólk, vinir ella kenningar.

Sum kunnugt er ein partur av skaldskapi okkara á donskum máli. Her verður hugsað um teir fóroyingar, ið skriva á donskum, og um tað stóra úrvall av kvæðum, vísum og sálmum, ið partvíst er yrkt í Føroyum og partvíst varðveitt her.

Tað má somuleiðis ásannast, at tá ið talan er um heimsbókmentir eiga vit ikki enn hesar týdingarmiklu bókmentir á okkara egna máli. Av hesi orsók er tí eisini umráðandi, at næmingarnir ogna sær hollan kunnleika í einum fremmandamáli, og í hesum sambandi er dansk tað málid, sum vit vegna okkara ríkisrættarligu støðu hava havt mest samskifti við gjøgnum tíðirnar. Tí eiger dansk at verða lært væl og virðiliga í talu og skrift, og tá ið tað snýr seg um at ogna sær fimi at lesa, og málbera seg á donskum.

Í 3. árgangi duga flestu næmingar so hampiliga væl at lesa, so endamálið í donskum má m.a. vera at menna tað støði, teir hava, tá ið byrjað verður at undirvísa í donskum. Samanumtikið kann byrjanarundirvísingin í donskum tí vera ein góður stuðul til tess at fremja lesiførleika næminganna.

Dentur eiger at verða lagdur á at samstarva við aðrar lærugreinir, at nýta fjölbroyttar undirvísingar- og arbeiðshættir og teir undirvísingamiðlar, ið eru til taks.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at gera næmingarnar medvitandi um tann týdning, dansk mál hevur sum sum miðil til samskifti við onnur mál og aðra mentan,
- at gera næmingarnar fórar fyri væl og virðiliga at skilja og duga at nýta dansk mál í talu og skrift,
- at geva teim innlit í danskar bókmentir og skaldskap.

1. undirvísingarpártur (3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað eigur at verða ímóti, at næmingarnir fáa ment málið og ognað sær eina ávísa orðanøgd, og at teir nema sær kunnleika um danskt mál, so at teir í 3. flokki eru færir fyrí at skilja talu, lættan tekstu og læra at málbera seg.

Miðað eigur at verða ímóti at læra næmingarnar at nýta málið við góðum framburði og at fremja málsliga sjálvvirksemi næminganna. Undirvísingen eigur at vera so opin, at næmingurin fær høvi til at nýta málið á fjölbroyttan hátt.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Munnligi parturin

Í hesum undirvísingartáttinum eiga næmingarnir at læra at skilja talaða málið og at lesa lættar sæddar og hoyrdar tekstu. Ein fyrirtreyt fyrí at arbeiða við talimálinum er, at flokkurin fær okkurt felags at tosa um á donskum.

Ein týdningarmikil arbeiðsformur í hesum viðfangi er samrøðan millum lærara og næmingar og millum næmingarnar sínámillum og næminga- og lærarafrásagnir.

Felags bæði fyrí samrøður og frásagnir er, at tey umrøddu evnini eiga at vera bæði viðkomandi og kend av næmingunum.

Ein annar arbeiðsformur, ið eiger at verða nýttur, er upplestur, frílesing og innantanna lestur av felags tekstu.

4.1.1 Lesing

Í byrjanini av 3. árgangi eru næmingarnir komnir so mikið langt, at teir í donskum kunnu sleppa undan tí grundleggjandi lesiundirvísingini, so teir ístaðin kunnu fara undir at nýta hóskandi lesitilfar. Samstundis eigur sjálv lesiundirvísingen at broyta snið, so hon ikki bert verður eitt mál í sjálvum sær, men eisini eitt amboð til tess at ogna sær uppliving og vitan.

Umráðandi er at lata næmingarnar fáa viðkomandi og hugkveikjandi tilfar og at eggja teimum til at viðgera tað á fjölbroyttan hátt. Av tí at lesiførleikin kann vera sera ymiskur hjá næmingunum í hesum undirvísingarpárti, er neyðugt, at lesitilfarið bæði er fjölbrott og næmingalagað.

4.1.2 Upplestur

Upplestur næminga mennir talumálið, samstundis sum hann er einfaldur háttur at vita, hvort næmingarnir duga at lesa ein tekstu; tí eiger hesin undirvísingarfórmur at

verða nýttur av og á tey fyrstu árin. Upplestur lærarans er eisini týdningarmikil fyrir næmingarnum hjá næmingunum.

Tann sjálvstöðuga lesingin av fagurbókmentaligum ella yrkisligum tekstum er arbeiðsháttur, ið er frálíkur til tess at geva næmingunum persónliga uppliving og vitan. Fjölbroyttar royndir við sjálvstöðugum lestri er eisini ein neyðug fortreyt, tá ið seinni verður arbeitt við ymsum lesiháttum.

Av tí at tað er möguligt at gera vart við seg á annan hátt enn við tí talaða málinum, eiga næmingarnir at fáa høvi at dramatisera okkurt av tí, teir hava lisið.

4.1.3 Frílesing

Hóast fórleikin til sjálvstöðuga lesing er avmarkaður, eiga næmingarnir at fáa høvi til at royna seg við lesitilfari á hóskandi torleikastigi.

4.1.4. Frásøgn lærarans

Fyri at læra góðan framburð er upplestur og frásøgn lærarans av stórum týdningi. Hetta eiger tí at vera ein fastur tåttur í undirvísingini.

4.1.5 Munnlig frásøgn

Munnlig frásøgn á byrjunarstigi í donskum er m.a. at endurtaka og at svara einfaldum spurningum. Fórleikin at greiða frá og spryja, eins og svara spurningum, er neyðugur, um veruligt samskifti skal fara fram millum lærara og næming og næminga millum. Endurtøku, at spryja og svara, samskiftisspöl, telefonprát, ramsur, yrkingar og sjónleikabrot kunnu nýtast á öllum stigum í undirvísingi. Teir læra sjálvir at skapa samrøður og samskiftisspöl, at endurgeva hendingar, teir hava hoyrt ella lisið um, at ummæla hendingar og gera persónslýsingar, at siga frá onkrum, sum hevur áhuga í løtuni, ella frá framtíðarhugsanum.

4.2 Skrivligi parturin

Áðrenn farið verður undir tað skrivliga arbeiðið, er tað ein fyritreyt, at næmingarnir skilja tað talaða málid og eru greiðir yvir innihaldið í tí, skrivast skal. Tó er avmarkað, hvussu nógv arbeitt eiger at verða við skrivligum í hesum undirvísingarparti, og havt eiger at verða í huga, at tann munnligi og skrivligi parturin eru ein heild, ið ikki má verða skild sundur í undirvísingini. Tí eiger altið at vera samsvar millum hesar báðar partar, har tann skrivligi parturin er stuðul undir tí munnliga partinum, og eiga næmingarnir tí at hava havt nakrar skrivligar venjingar á tí stöði, teir skilja dansktt mál. Her verður mest hugsað um avskrivingar og lættar uppgávur, av tí at orðanøgdin er rættiliga avmarkað á hesum aldursstigi.

Næmingarnir eiga í hesum undirvísingarparti at fáa høvi at orða seg sjálvstöðugt, og at skriva eftir forsøgn og úr eignum barmi.

2. undirvísingarpurtur (4. - 7. árgangur)

5.0 Mið og mál

Hildið verður fram við undirvísingini á tí stöði, næmingarnir eru á. Dentur verður lagdur á at menna hugtök næminganna og verkliga fimi teirra við uppliving og royndum.

Miðað eigur at verða ímóti at læra næmingarnar at orða seg bæði munnliga og skrívliga við stöði í eignum royndum, so at teir nema ein fórleika, ið ger teir fórar fyrir at skilja dansk mál í talu og skrift, og at teir duga at orðbera seg bæði munnliga og skrívliga.

Umráðandi er, at málið hefur sítt stöði í gerandisdegi næmingsins, tí tessvegna hevur tað besta möguleikan at mennast og búnað.

Tað eigur í undirvísingini at verða miðað eftir at skapa eitt so gott stöði, at næmingarnir duga at nýta dansk sum samskiftismál bæði munnliga og skrívliga.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1 Munnligi parturin

Til tess at stimbra hug og tileving næminganna at lesa, tosa og skriva, er umráðandi, at undirvísingartilfarið er viðkomandi og lagað til búningarstöði næminganna, og at undirvísingen byggir á tær royndir, teir hava. Hetta mennir sjálvsálit og frásøguhug teirra, tá ið talan er um munnliga og skrívliga málnýtslu, har teir læra at skilja, spryja, svara og greiða frá í ymsum hópi. Málið eigur á henda hátt at búnað og fjölgast so líðandi sum eitt skapandi virksemi um áður nevnda stavnhald.

Tað er somuleiðis umráðandi at fáa næmingarnar at greiða frá eignum upplivingum, og at teir hava sínámillum samrøður, har teir við stöði í hoyrdum og sæddum tekstum læra at siga frá, greiða frá og dramatisera.

6.1.1 Lesingin

Lesikynstrið verður ment við atliti til, at lesingin verður beinleiðis. Arbeiðið verður ment við felags tilfari, og við frílesing av fögrum bókmentum og yrkisbókmentum. Arbeiðið við tekstinum kann verða samrøða, eygbering o.a., ið beinleiðis vendir sær móti tí, ið næmingurin er kunnugur við.

Lesingin eigur at fevna um: skaldsögur, stuttsögur, sálmur og sangir, yrkingar og sagnir, yrkisbókmentir, blöð og tíðarrit.

Við teimum tøknifrøðiligu umstøðunum, vit hava í dag, eiger arbeiðið eisini at fevna um tekstir, ið næmingarnir sjálvir gera so sum: ljóðmyndir, hoyrispöl, myndabond, teknirøðir, filmar, reklamur, lesing inn á band, útvarp og sjónvarp.

6.1.2 Samrøðan

Uppaling til at málbera seg munliga fremur samskiftisførleika næmingsins. Í undirvísingini kann henda fara fram soleiðis, at lærarin í flokinum skapar fjölbroyttar samrøðumöguleikar.

Samrøðan er ein tann týdningarmesti liður í málundirvísingini, og á hesum aldurstigum fer so smátt at verða möguligt at fáa rættiligar samrøður í gongd. Samrøðan kann hava stöði í tí, teir sjálvir hava lisið ella roynt ella í tí, lærarin hevur sagt frá. Tað er umráðandi at byrja við samrøðum so tildeilda sum gjørligt, tí ofta er torfört at fáa gongd á, um byrjað verður, tá ið næmingurin er vorðin eldri.

6.1.3 Upplestur

So við og við, sum næmingarnir koma longur fram í 2. undirvísingarpárt, verður nomið gjöllari við tey másligu fyribrigdini í donskum. Í undirvísingini er upplestur ein týdningamikil tóttur. Men harumframt eiga næmingarnir at fáa høvi til at lurta eftir øðrum persónum, øðrum næmingum, ljóð- og myndabondum, eins og drama o.t. er væl hóskandi til hetta endamál.

Tí er neyðugt, at fyrireikingin leggur dent á at greina og tulka, so næmingurin hevur eina kenslu av innihaldinum í tekstinum, so at hann verður betur førur fyrir at bera hann fram.

Upplestur eигur at verða sera væl fyrireikaður, um gott úrslit skal spryrjast burturúr. Næmingarnir eiga eisini at fáa høvi at syngja danskar sálmars og sangir.

Evni næmingsins til samarbeiði eiger at verða ment. Hetta kann m.a. gerast við at dramatisera okkurt av tí, teir hava lisið. Á henda hátt læra teir, at málið er meira enn orð, og teir læra at lurta og eygleiða.

6.1.4 Teksthugtakið og tekstviðgerð

Í munliga partinum er tekstviðgerð ein týdningarmikil tóttur. Hon fevnir t.d. um upplestur, at læra rættan framburð, at steðga á, herðingar, ferð og ljóðfall. Í hesum viðfangi eiger somuleiðis at verða komið inn á tulking og greining av teksti í bundnum og óbundnum máli, av frásøgnum, sálmum og yrkingum, sangum, eins og nomið eiger at verða við munin millum veruligan skaldskap og lættisoppalesnað.

6.1.5 Nýtsla av undirvísingarmiðlum

Í sambandi við, at lesiførleikin mennist, eiger undirvísingin at kennast sum dyr, ið verða latnar upp til stórra vitan. Við at nýta skúlabókasavnið og teir undirvísingarmiðlar, ið annars eru til taks, kunnu næmingarnir fáa eitt stórt úrval av hóskandi lesitilfari, ið so økir enn meira um førleika og búnaðar teirra.

6.1.6 Frílesing

Frílesing eiger at hava samband við felags arbeiði. Ansað eiger gjølla at verða eftir, at næmingarnir fáa tað frílesingartilfar, ið hóskar til búningarstöði teirra. Tí er tað ein fyrimunur, um frílesingarbökurnar eru skipaðar eftir torleikastigi. Næmingarnir eiga við samrøðum at fáa høvi til at greiða frá tí, teir hava lisið.

6.1.7 Frásøgn og upplestur lærarans

Frásøgn og upplestur lærarans eru av stórum týdningi fyrir menningina av málinum, og hon stimbrar samveruna um eina felags uppliving. Á henda hátt læra næmingarnir at hoyra málid í samanhangi; teir læra nýggj hugtök og nýggj orð. Í hesum sambandi eiga næmingarnir at fáa høvi til at tosa um evni og á henda hátt læra seg at draga saman um og styrkja frásøgnina, so hon gerst ein heild.

6.1.8 Munnlig frásøgn

Næmingarnir læra at siga frá og geva upplýsingar. Teir læra at siga frá eignum upplivingum og kenslum, hugsanum og royndum. Teir eiga at venja seg til at siga frá í rættari raðfylgju, so at tann lurtandi kann minnast og endurgeva tað, sum fram er borið.

Snýr tað seg um at geva upplýsing, so eiga næmingarnir at verða mintir á at umhugsa, hvør móttakarin er, og hvørja vitan, hann hevur frammanundan.

Venjingin eiger at miða eftir at fáa næmingarnar at tala týðuliga og klárt, og samstundis so náttúrliga sum til ber.

6.2 Skrivligi parturin

6.2.1. Skrivlig arbeiði

Í hesum undirvísingarparti er möguleiki fyrir at fara í holt við fjölbroyttar skrivligar uppgávur.

Eins og í 1. undirvísingarparti eiger undirvísingen í skrivligum at stuðla tann munnliga partin, og byggja á tað, teir hava lært í munnligum.

Fyrst í 2. undirvísingarparti eiger tað skrivliga arbeiðið at fevna um avskriving, rættskriving og aðrar lættar uppgávur sum t. d. at geva boð og at greiða frá, men tó eiga næmingarnir alt fyrir eitt at verða eggjaðir til at orða seg sjálvstöðugt.

Dentur eiger at verða lagdur á eina náttúrliga nýtslu av málinum heldur enn stavseting og formligar reglur. Sama tilfar eiger at verða nýtt bæði í skrivligum og munnligum, so næmingarnir kunnu menna ein fjölbroyttan málburð.

Undirvísingen í skrivligum eiger at menna bæði fimi og skrivihug næminganna, økja um orðanøgd teirra, so at teir verða betur færir fyrir at orðbera seg skrivliga við einum fjölbroyttum málum, eins og teir verða lærdir at hava eitt gott og væl skipað orðalag og greiða uppseting av öllum skrivligum avrikum. Undirvísingen eiger at fevna um næmingafrásagnir, og frían og bundnan tekstu, og eiger í tí viðfangi at verða nomið við ymis tekstsloge, innihald og form og samljóðið teirra millum.

Fyrst í 2. undirvísingarparti eiger tað skrivliga arbeiðið at fevna um avskriving, rættskriving og aðrar lættar uppgávur sum t. d. at geva boð og at greiða frá, men tó eiga næmingarnir alt fyrir eitt at verða eggjaðir til at orða seg sjálvstöðugt.

Sum næmingarnir verða meir og meir vandir og búnaðir í donskum, eiga fleiri hættir fyrir skrivligt arbeiði at verða tิกnir við, og kann hetta m.a. fevna um stuttar frágreiðingar, fría frásøgn, evnisstílar, endursøgn av veruligum ella óveruligum hendingum, brøv, frásøgnum, søgum, myndum, sjónbondum, ljóðbondum o.s. Í hesum sambandi eiga teir at læra góða málnýtslu og at seta tekni.

6.2.2 Mállæra

Fyri at gerast tilvitandi um tær skipanir, málið er grundað á, verður neyðugt at draga fram nøkur evni í mállæruni fyri á tann hátt at stuðla málsligu viðgerðini. Hetta eiger at fara fram í sambandi við lærarar í øðrum málum, so teir í mest möguligan mun nýta somu heiti.

Tað eiger at verða arbeitt við formligu reglunum í skriftmálinum. Hesar fevna m. a. um rættskriving, orðaflokkar, bending, setningslæru og teknseting.

6.2.3 Rættskriving

Rættskrivingaruppgávurnar eiga at vera fjölbroyttar, væl fyrireikaðar og kunnu hava stöði í tí teksti, ið arbeitt verður við, og eiga at vera eitt amboð til at stuðla onnur sjálvstæðug skrivlig arbeiði.

Í sambandi við rættskriving eins og í øðrum skrivligum arbeiði eiga næmingarnir at læra at nýta orðabøkur og viðkomandi handbøkur.

3. undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

7.0 Mið og mál

Undirvísingin eiger at verða lögð soleiðis til rættis, at hon verður næmingunum ein avbjóðing, annaðhvort teir halda fram við lestrinum aftan á fólkaskúlan, ella farið verður úr skúlanum.

Arbeiðið eiger at verða skipað á tann hátt, at tað fremur skapandi evni næminganna. Miðað eiger eisini at verða ímóti at menna hugmyndagávur og formliga fimið, eins og roynt verður at varðveita eldhuga næminganna.

So hvort næmingarnir mennast, verður virkisøki og harvið eisini sjónarringur teirra størri. Tí er greitt, at tað ræður um meira enn bert at skilja málið, og eiger tí eisini dentur at verða lagdur á í hesum undirvísingarparti at læra næmingin at menna tað "analytiska" fimið, bæði tá ið tað ræður um at greiða frá ella at fata tær ymsu umstøðurnar í bókmentum og myndatalu.

8.0 Undirvísingarinnihaldið

8.1 Munnligi parturin

Í triðja undirvísingarparti eiga hesi tíðarskeið í bókmentum at verða viðgjörd: Fornsøguskalda (saga), fólkavísur, ævintýr, sálmaskaldskapur, skynsemishugsanarskalda (rationalisma), tað romantiska tíðarskeiðið, sannroyndarskalda (realisma), samfelagsligur skaldskapur frá 30-árunum og nútíðarskalda. Evnisvalið úr hesum tíðarskeiðum eigur at verða gjort so fjölbreytt sum gjørligt.

8.1.1 Upplestur og innantanna lestur

Tað er av stórum týdningi, at bæði lærari og næmingar lesa upp fyrir hvørjum øðrum. Á henda hátt læra næmingarnir at lurta, og lærarin kann meta um, hvort framburðurin er rættur, og um næmingurin hefur skilt tekstin.

Næmingarnir eiga at venja seg til at lurta eftir t.d. upplestri og hoyrispölum á ljóðbandi. Teir eiga somuleiðis at læra at hava samrøður og geva munnligar frágreiðingar á donskum.

Ein annar týdningarmikil táttur er innantanna lestur, har næmingarnir fáa høvi til at lesa hóskandi tekst, ið fremur lesihug teirra.

8.1.2 Lesing sum uppliving

Endamálið við hesum lesnaði er at lesa og skilja tekstir av ymsum slag. Á tann hátt verða næmingarnir at víðka sjónarringen og fáa eitt grundarlag fyrir betur at fata lívið og menniskjuna. Hesin lesnaður skuldi eisini vakt lestraráhuga teirra; men fyrir at geva einum og hvørjum næmingi hóskandi arbeiðstilfar, er neyðugt, at teir hava atstøður at koma á eitt væl útgjört skúlabókasavn.

Undirvísingin eigur at leggja dent á, at næmingarnir varðveita og menna lesihugin, og at teir venja seg at vera vandnir í vali av lesitilfari. Tí eigur at verða miðað í móti at menna fimi teirra, so teir læra at geva gætur, greina, sammeta og skilja evnið.

Í hesum sambandi kann verða víst á, at hóvuðsenturin eigur at verða lagdur á eldri og yngri tekstir av norðurlendskum rithögnum, har teir m.a. læra at síggja tann mentanarliga skyldskapin millum tær norðurlendsku tjóðirnar.

Týddar bókmentir kunnu verða tiknar við í tann mun, tær lýsa mentanarligar og söguligar líkleikar og frábregði.

Nágreinilag lesing av einum teksti er umráðandi í teimum fórum, har teksturin skal verða endurgiven, og næmingarnir skulu vísa, at teir hava skilt tekstin, duga at málbera seg á donskum og at greina tekstin. Duga at "perspektivera" og meta.

Viðgerðin av tilíkum teksti eiger vanliga ikki at fara fram eftir ávísum myndli, men eiger hon at verða nýtt sum eitt amboð til tess at fáa næmingarnar at fata tekstin og festa seg við tey ymsu fyribrigdini, sum koma fyri í tekstinum.

Neyðugt er at læra næmingarnar at nýta hand- og orðabókur, innihaldsyvirlitið í yrkisbókmentum og við punktlesing ella snarlesing (skimming) at finna ta upplýsing, teir leita eftir.

8.1.3 Teksthugtakið

Her eiger eisini at verða nevnt, at tá ið fyrr hevur verið tosað um ein tekst, hevur vanliga verið hugsað um okkurt, ið er skrivað. Men í dag, har útvarp, sjónvarp, filmir, ljóðbond og myndabond er vorðin gerandiskostur, hevur verið neyðugt at viðka hugtakið *tekstur*, so tað nú eisini verður at fevna um t.d. myndir, ljóð- og myndabond. Tí eiger skúlin eisini á hesum öki at læra næmingarnar at skyna á og vera vandnar í tí, teir hoyra og síggja. Hetta kann verða gjort á tann hátt, at eisini hesir undirvísingarmiðlar verða nýttir í undirvísingini.

8.1.4 Tekstviðgerð

Næmingarnir eiga at verða gjørdir kunnugir við yrkisbókmentir og læra at nýta orða- og handbókur. Í sambandi við tekstviðgerðina eiger at verða nomið um rithövundarnar, samtið teirra og tekstsins, umhvørvi, persónlýsingar, umhvørvislýsingar, upsetting, frásøguhátt, tema, eygbering (av máli og myndum) og aðrar spurningar.

Teir eiga at arbeiða við evnum úr teimum tíðarskeiðum, sum framanfyri eru nevnd fyrir at skilja sambandið millum skaldskapin og samtiðina, og hvussu sama evni verður viðgjört í teimum ymsu tíðarskeiðunum. Harumframt eiga teir at læra at bera ymsar tekstir saman og seta teir í samband við viðurskiftini í dag.

Summir tekstir eiga at verða nágreniliga viðgjørdir. Næmingarnir læra at bera hesar tekstir og innihald teirra saman við tað tíðarskeið, teir fevna um. Teir eiga somuleiðis at verða lærdir at gera sjálvstöðugar metingar í evnum, har áskoðanirnar kunnu vera so ymiskar, at neyðugt er at taka stöðu til tær.

8.1.5 Myndir, drama, mynda- og ljóðmiðlar o. t.

Tekstur er meira enn skrivaða orðið. Tí eiger undirvísingen eisini at fevna um myndir, drama, mynda- og ljóðmiðlar o. t. Næmingarnir læra, at myndir ofta siga annað enn orð.

Hildið verður fram at dramatisera okkurt, teir sjálvir hava gjort ella lisið.

Við at viðgera tað, teir hoyra og síggja í fjöldum o.ö., venjast næmingarnir til eina persónliga stöðutakan til ymis evni og læra at skilja millum og taka stöðu til tað sakliga uttanveltaða upplýsandi og tað villleiðandi.

8.1.5 Frásøguhættir

Teir 3 frásøguhættirnir: frásøguskaldskapur, kensluborin skaldskapur og drama eiga at vera umboðaðir í lesitilfarinum á fjölbroyttan hátt við t.d. skaldsögum, sögum,

ævintýrum, stuttsögum, yrkingum, fólkavísum, vísum, sálmum, sangum, sögnum, sjónleikum, hoyrispöllum, myndabondum, filmum og tekniröðum. Nógv tilfar er at finna í teim fjölbroyttu ungdómsbókmentunum, sum júst viðgera tey evni, ið hava ungdómsins áhuga. Í sama viðfangi eigur eisini at verða víst á tann lættisoppaskaldskap, ið finst. Næmingarnir eiga at læra, at hetta nútíðarfyrifbrigdið er ein beinleiðis ídnaðarframleiðsla, ið meira er sprottin úr peningafýsni enn skaldabornum kenslulívi.

8.1.6 Munnlig frásøgn

Á öllum stigum í undirvísingini eigur munnnligi fórleikin at mennast. Hóast samskiptisspöl av ymiskum slagi kunnu vera áhugaverd, so eigur at vera hugsað um framgongd í undirvísingini, og verður tá komið inn á ymiskt málbrúk. Tú nýtir eitt málbrúk, tá ið tú sigur frá, eitt annað tá ið tú tosar við vinmenn og javnaldrar. Víst verður á munin millum eina kurteisliga framferð og gerandismál.

Næmingarnir eiga at læra, hvussu teir kunnu bøta um sín málsliga fórleika, so teir nýta ein hóskandi málburð í ymsum sambandi. Venjingin eigur at miða ímóti at fáa næmingarnar at tala so týðuliga og klárt, og samstundis so nátúrliga sum til ber.

8.2 Skrivligi parturin

8.2.1 Skrivlig arbeiði

Dentur verður lagdur á at økja um orðanøgd næminganna og menna fimi teirra at málbera seg skrivliga. Næmingarnar læra at nýta beinrakna og fjölbroytta málbering.

Skrivligu arbeiðini skulu í hóvuðsheitum verða lögð soleiðis til rættis, at tey hava neyvt samband við tann munnliga partin. Tey skrivligu arbeiðini eiga harumframt at vera fjölbroytt, t.d. stílir, frágreiðingar, frásagnir, upprit, brøv, stuttir tekstir, aftursagnir, samandráttir, myndir og myndasamansetingar, tekstir til myndir og myndarøðir.

Tilfarið, ið nýtt verður til skrivlig avrik, kann vera: skrivaðir tekstir, myndir, ljóðbond, filmir, útvarps- og sjónvarpssendingar. Næmingarnir eiga eisini at fáa hóvi til at fara í holt við sjálvstøðug skrivlig arbeiði.

Í skrivligu viðgerðini mugu næmingarnir læra at skipa tað skrivliga tilfarið og at skyna millum tað, ið er viðkomandi og óviðkomandi. Teir mega somuleiðis læra at síggja mun á ymsum skrivingarlagi og framburðarhátti, eins og teir mega duga at viðgera eitt evni sjálvstøðugt og óheft, so at teir hava möguleika at geva tí ein persónigan dám. Málntslan má vera greið og hóskandi. Miðað eigur at verða ímóti einum fjölbroyttum málburði, og ímóti at stavsetning, bending og setningsbygnaður er í lagi.

8.2.2 Mállæra

Málviðgerð er partur av arbeiðnum við máli, og knýtir seg bæði at munnliga og skrivliga partinum. Henda vendir sær at málbygnaði og málntslu, og hon venur ansin fyri at vanda sær um málið bæði munnliga og skrivliga.

Næmingarnir eiga við málviðgerð at læra, hvussu másligir formar verða til, verða nýttir og virka. Hetta hjálpir teimum til medvitandi og sjálvstøðugt at bøta og víðka um egið málbrúk.

Teir eiga at læra

- at fáa innlit í málbygnað
- at venja grundleggjandi fórleika og at kanna máslig fyribrigdi og másligan samanhang.

Í triðja undirvísingarparti eiga næmingarnir at læra:

Orðaflokkarnar

Setningalærur

- at kenna mun á hóvuðssetningum og eykasetningum
- at kenna grundlið, eykagrundlið, umsøgn, ávirki, umsagnarlið, fyrisingarlið, navnorðsvirði, lýsingarorðsvirði og hjáorðsvirði.

Málkunnleiki gevur innlit í söguligu menningina av málinum. Næmingurin lærir, at mál ikki standa í stað, men at tey eru í stöðugari menning og broyting, eins og samfelagið er tað. Orð verða fyrir týdningarbroyting, mál ávirka hvort annað.

Mállæra er ikki sjálvstøðug grein, men eigur at verða tikan inn í hóskandi sambandi.

8.2.3 Rættskriving

Hildið verður fram við venjingum í rættskriving. Hetta kann gerast við vanligum tekstfyrisøgnum og orðfyrisøgnum, men eisini við stöði í vanligari tekstviðgerð í ávísum másligum vandamálum og við gjøgnumgongd av næmingaavrikum.

9.0 Svenskt

Endamálið við undirvísingini er, at næmingarnir læra at skilja svenska talu og skrift.

Næmingarnir eiga at fáa eitt sindur av leiðbeining í svenskum framburði. Høvi eigur at vera at koma inn á skyldskapin við hini norðurlendsku málini. Teir eiga eisini at fáa høvi til at hoyra svenskt mál (útvarp, myndabond, plátur o. a.) eins og teir eiga at læra at syngja nakrar kendar svenskar sangir.

Mælt verður til, at skúlin eigur eitt hóskandi úrval av löttum svenskum bókmentum.

5.

Enskt

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at kunna næmingarnar um týdningin at hava kunnleika til onnur mál,
- at enska málið er týdningarmesti samskiftismiðilin í stórum parti av heiminum í dag,
- at skilja talað og skrivað enskt,
- at duga at nýta enskt í munligum samskifti,
- at duga at orðbera seg skriviliga og
- at geva næmingunum innlit í mentanar- og samfelagsviðurskifti í bretska umveldinum.

Enskt

0 Almenn sjónarmið

innleiki til fremmand mál og fremmanda mentan eru vekjandi og fremjandi fyrir semið. Enskt er týdningarmesta mál í heiminum í dag og kansk eisini mestundis lættasta fremmandamálið at fara undir. Hetta kemst av tí rættilega ndefalda málærubygnaði, enska málið hevur.

it liva í eini tíð, har økjandi samskifti fer fram landanna millum, og í hesum mbandi er hent bæði vinnuliga og privat at hava kunnleika og førleika til enskt ál. Hesin førleiki er somuleiðis hentur til framhaldandi útbúgvingar, til at skilja iðbeiningar, og á frítíðarvitjan, til at fylgja við í úvarps- og sjónvarpssendingum, filmi o.s.fr.

lálundirvísing og tá serliga undirvísing í fremmandamáli hevur í stóran mun verið undað á tekstlesnað, og vórðu næmingarnir at skilja og tala málið úr bók. Hetta áttalag stavar frá teirri tíðini, tá fremmandamál í skúlanum vóru gamalt grikskt og tím - bæði tvey mál, sum bert funnust í skrivligum keldum og vóru utan livandi amburð ella tónalag. Vanligi hátturin í undirvísingini var tann vælkendi: at lesa g umseta.

Letta háttalag helt sær til byrjanina av hesi øldini. Men so við og við, sum "deyðu" rálini mistu týdning í skúlanum, og "livandi" fremmandamál kom inn, fóru nýggir ættir at koma inn í undirvísingina. Í staðin fyrir ta gomlu málfrøðiligu ndirvísingina, har tú alla tíðina nýtti móðurmálið, kom tað beinleiðis háttalagið, ar tú lærir málið gjøgnum talumálið, eins og barn lærir móðurmál sítt, har bæði ærari og næmingar í mest möguligan mun nýta fremmandamálið í undirvísingini.

Jýggjasta háttalagið nevnist "the communicative approach". Hetta tekur stöði í tí, at tú lærir málið við at nýta tað í viðari merking; at tú viðurkennir, at samskiftið kki bert fer fram við orðum, men eisini við øðrum ráðum sum kropsmáli og ikki orðaljóði: tú yppir øksl, smírist speiskliga, nýtir handkeipur; alt fyribrigdi, sum erða mett at koma undir málið sum samskiftismiðil.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at kunna næmingarnar um týdningin at hava kunnleika til onnur mál, og
- at enska málið er týdningarmesti samskiftismiðilin í stórum parti av heiminum í dag,
- at skilja talað og skrivað enskt,
- at duga at nýta enskt í munnligum samskifti,
- at duga at orðbera seg skrivliga,
- at geva næmingunum innlit í mentanar- og samfelagsviðurskifti í brettska umveldinum.

Undirvísingarpártur (6. og 7. árgangur)

1 Mið og mál

Það verður eftir at gera næmingarnar fórar fyrir at skilja gerandis fyribbrigdi á kum og duga at málbera seg.

. undirvísingarpárti verður dentur lagdur á tey mest grundleggjandi fyribrigdini í linum, eins og afturlítandi verður gjört upp, hvat ið nátt er, og hvat enn ikki tur fast". Litið verður frameftir við at bera inn nýtt tilfar. Á henda hátt verður n-binding millum tað grundleggjandi og uppyggjandi stigið.

0 Undirvísingarinnihaldið

1 Hoyra/ skilja

æmingarnir læra

í samræðu at skilja upplýsingar, spurningar, boð o.s.fr.

at skilja samanhangandi "hoyritekstir" beinleidis ella at duga at ætla um innihaldið

at skilja málið í telefon, úr hátalara, av bandupptøku o.s.fr.

er verður hugsað um, at næmingarnir læra at skilja enskt mál, talað við vanligari rð av breta ella øðrum, ið hava enskt sum móðurmál.

2 Tosa

æmingarnir læra

í samræðu um gerandis fyribbrigdi við hóskandi orðavali at duga at spryja og svara og bera fram egna hugsan

stuðlaðir av myndum ella øðrum tilfari at duga at lýsa viðurskifti og greiða frá hendingum

at endurgeva innihaldið í longri samanhangandi teksti

öknaðast má við, at málburður næminga bæði hvat orðavali, mállæru og framburði iðvíkur er so mikil rættur, at tað, ið fram verður borið, er lätt at skilja.

3 Lesa/ skilja

Jæmingarnir læra

at lesa lätt upprunatilfar av ymsum slag bæði úr fórum bókmentum og yrkisbókmentum eins og úr fjölmíðlamáli. Eisini eigur at verða farið eyðliga í gjögnum longri petti úr ófyrireikaðum samanhangandi teksti ekstemporalis), eins og gjölliga verða gjögnumgingin onnur úrdrög. Í hesum viðfangi eiga næmingarnir at læra at brúka orðabókur og onnur ljálparamboð, eins og teir læra seg at ætla um týdningin.

1.4 Skrivligt

Næmingarnir læra, it skrivligur fórleiki er týdningarmikil stuðul í málinnlæringin. Teir læra at skriva umsetingar úr eignum máli til enskt, at skriva frásagnir eftir mynd, gera samandrátt, skriva brøv, ummæli o.s.fr.

1.5 Almenn kunning

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um umstöður og livikor teirra, sum búgva í ondum, har enskt mál verður talað. Hetta er ein av fortreytunum fyrir at skilja þónnur viðurskifti og fremja tolsemi. At syngja enskar sangir eigur at vera natúrligur tátur í málundirvísingini.

4.6 Arbeiðshættir

Undirvísingarmálið er enskt. Henda meginregla er hugvekjandi og kveikjandi fyrir allar næmingar. Eitt áhaldandi samband við fremmandamálið er fremjandi og ger, at næmingarnir fáa eina kenslu av avbjóðing og álvara. Tí eigur lærarin, serliga í byrjanarundirvísingini, eisini at umseta tað til enskt, sum næmingarnir bera fram á eignum máli.

4.7 Hjálparamboð

Umframt sjálva lærubókina er rúgva av möguleikum at skapa natúrlig og gerandis fyribrigdi sum t.d. at nýta talvu, teldu, myndir, kropsmál, ljósbond, uppvørpu, film o.m.a. Eisini floksrúmið, umhvørvið og næmingarnir sjálvir geva rúgvu av samrøðumöguleikum.

4.8 Endurtøka

Bert endurtøka av tí, sum nomið er, ókir støðugt málinnlæringina. Sannroynd er tað eisini, at ein reglulig, stutt endurtøka (five minutes grammar, the little daily dose) hefur storri ávirkan og festir seg betur í minninum enn ein drúgfør og umfatandi gjøgnumgongd. Her eigur serligur dentur at verða lagdur á sagnorðini; at læra at spyrja og svara (noktandi) í høvuðstíðunum, av tí at hetta er so grundleggjandi í allari samrøðu. Við endurtøku verða máliskur festar og gjöllari greindar.

4.9 Fjölbroytni

Í skipanini av hvørjum einstökum tíma eins og av longri samanhangandi undirvísing eigur altið at verða hugsað um ta kveiking, sum liggur í fjölbroytni og skifti. At skifta tilfar, evni og hættir er ofta líka so gagnligt sum ein miðvís og reglubundin framferð.

At skapa ein "enskan dám" kann ofta vekja áhuga og geva líka so góð úrslit sum vanabundnir undirvísingarhættir. Ein tilíkur "dámur" kann skapast við myndatilfari, sangi (folk- and popsongs), við dramatisering ella við at fáa ein breta inn á gólvíð (native speaker). Bandupptökusamskifti við bretskan skúla kann eisini vera hugvekjandi.

3. undirvísingarpártur (8. - 10. árgangur)

5.0 Mið og mál

Meðan stærsti dentur hefur verið lagdur á ta munnligu frásøgnina í 2. undirvísingarpárti, verður í 3. neyðugt at formalisera undirvísingina og økja krövni. Við at verða framsókin í tekstvali verður orðatilfeingið viðkað, og eiger her at verða givin ein skipað móllæruundirvísing, eins og stórri og stórri dentur verður lagdur á skrívliga fórleika næminganna.

Her ber til at nýta upprunaligt enskt tilfar bæði úr fórum og yrkisbókmentum; víst verður á orða- og setningsbygnað ikki minst orðafelli, við tað at enskt mál er nógv grundað á orðafelli (idiom).

Skrívliga venjingin, sum á undanfarnu stigum mest var sum stuðul til at festa innlæringina av talumálinum, verður á hesum stigi ein sjálvstöðugari grein fyrir veruliga at læra næmingarnar skrívligan fórleika.

Í 3. undirvísingarpárti verður grundleggjandi og afturlítandi arbeiðið frá 2. undirvísingarpárti hildið fram við hesum stavnhaldi:

- umframt áhaldandi venjingar at hoyra og tosa, fær lesingin so við og við stórri týdning. Skrivingin verður enn stuðul undir munnligu taluvenjingunum.
- at festa orðatilfeingið og viðka grundleggjandi mólsliga bygnaðin. Venja tær vanligastu og mest nýttu vendingarnar.
- nýttar verða tekstir, sum eru lagaðir til undirvísingina. Hesir tekstir eru stöðið undir mólsliga fórleikanum, og skulu teir eisini geva eitt innlit í viðurskiftini í teimum londum, har enskt mál verður talað.

Harafturat verður miðað ímóti:

- umframt munnligu venjingarnar fáa nú lesing og skrívligt arbeiði stórri týdning,
- grundleggjandi orðatilfeingið verður viðkað við orðum úr teim økjum, frálæran viðger,
- nýttar verða frásøgur og tekstir, ið viðgera spurningar, sum frammi eru í lötni. Sum tema verða viðgjörd m. a. tóknfréði, politikkur, útbúgvingarviðurskifti, frítíð, ítróttur, ídnaður og onnur evni alt eftir, hvat flokkurin hefur áhuga fyrir.

Tað verður miðað ímóti at skapa eitt so gott stöði, sum til ber, so at næmingarnir duga at nýta enskt mál sum samskiftismiðil. Til tess er neyðugt, at áherðsla verður lögð á hesar fýra fórleikarnar:

hoyra
tala
lesa

skriva

Men fortreytin fyrir hesum fórleika er, at tú dugir bygnaðin av málinum og hevur eitt orðatilfar.

At meta um úrslit er náttúrligur partur av lærutilgongdini. Metingin hevur sum mið at eggja næmingin og vísa á stöðu og framstig. Hon eigur at vera positiv og má setast í mun til næmingin sjálvan heldur enn flokkin. Metingin eigur at verða gjørd á tann hátt, at hon stuðlar næmingin, so at hann sjálvur verður fórur fyrir at ætla um úrslitið av sínum eigna arbeidi.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1.1 Hoyra/skilja

Næmingurin eigur at duga

- at skilja enskt, talað av breta (native speaker)
- at skilja samrøður um ymisk gerandis evni
- at skilja framsagnir úr ymsum fjöldum

Tað er av stórum týdningi, at næmingarnir regluliga hoyra talað enskt mál úr bandupptökum, filmi, útvarpi - og ikki bert frá læraranum.

Evnini í hesum "hoyritekstum" eiga at vera fjölbroytt, og skipað eigur at verða so fyrir, at hesi evni í mest möguligan mun verða at vekja áhuga næminga. Samrøður um klæði, bilar, tónleik, at keypa og at ferðast hevur áhuga millum ungdóm; men eisini onnur evni sum viðurskiftini millum foreldur og ungdóm, skúla og samfelag viðka um orðaval og sjónarmið. Næmingarnir eiga at verða eggjaðir til at koma við tilmæli um tilfar; men ansað eigur at verða eftir, at tað ikki er ov eintáttar, og mint verður tí á týdningin av fjölbroytni.

Næmingarnir fara vanliga at skilja orð og máliskur, áður enn teir sjálvir eru fórir fyrir at búrka tær; tí tað verður altið stórus munur millum tað óvirkna og virkna orðatilfeingið. Fortreytin fyrir málinnlæring er, at næmingurin ofta hoyrir orðið í ymsum sambandi, tí hvørja ferð skilja teir betur tað, teir skulu læra.

6.1.2 Tala/orðatilfar

Næmingarnir eiga at duga

- at tala ljóðfrøðiliga rætt og við enskum máltóna
- at endurgeva hugsan og innihald í teksti, sum samsvarar við hansara virkna orðatilfeingi
- at duga at málbera seg um ymisk gerandis fyribrigdi
- at duga at spryrra og svara og bera fram hugsanir

Fyri at kunna tosa eitt mál er umráðandi at hava ognað sær eitt orðatilfeingi, ein framburð og eitt tónalag (intonation). Hetta eru fortreytirnar fyrir, at tað, tú bert fram, kann skiljast. Góður framburður er grundarlagið undir munnligari málnytslu.

Enskt mál er sera orðaríkt, og fyrir samskiftið er kunnleiki til orðatilfeingið tí ofta meira umráðandi enn "røtt málæra". Til tess at skapa eitt virkið orðatilfeingi er

best, at undirvísingin er so ítökilig, sum til ber, so at tú sært og upplivir tað, viðgjört verður. Seinni kanst tú so nýta mynd og aftur seinni orðalýsingar.

Við endurtøku av orðum og orðafellum í ymsum sambandi festir seg bæði fatan og nýtsla. Veggjatalvan eיגur at verða nógv nýtt, tá ið tað snýr seg um at økja orðatilfeingið. Á tann hátt lærir tú bæði gjøgnum eygu og oyru.

Sum stöði undir taluvenjingum og samrøðum ber til at nýta frásøgu; lærari ella á seinni stigi næmingur sigur frá, upplestur, mynd, bandupptøka ella filmur. At endugeva innhald úr samrøðu ella lisnum teksti er góð og gagnlig venjing, um væl yrkingum. So við og við verður økt um tilfeingið av hugsanarorðum, og tekstirnir gerast longri.

Næmingarnir eiga at venja seg við at sketta um skeivan málburð, men á gagnligan hátt. Í staðin fyrir at vera bangin fyrir at siga okkurt skeiwt, eiga teir at læra at skilja, at tað er av mistökum, tú lærir. Tað er tí av týdningi at royna at varðveita tann nugin at siga og læra nakað, sum næmingar ofta hava, tá ið teir byrja at læra eitt fremmant mál.

Týdningarmikið er sjálvandi, at næmingarnir hoyra røttu máliskuna, men agaligast er at rætta í samrøðuni. Men hetta eiger at verða gjört soleiðis, at næmingarnir kenna seg tryggar og fáa fatan av, at sjálvt um málkunnleikin er ivmarkaður, so ber kortini til at tala saman á enskum.

Lærarin eiger alla tíðina at hugsa um, hvussu "neyvur" hann eiger at vera, og hvussu stór rættleikakrøv, hann eiger at seta.

1.1.3 Lesa/skilja

Næmingarnir eiga at duga

at lesa ófyrireikaðar langar tekstar, ið samsvara við virkna orðatilfeingi teirra. Teir eiga at skilja bygnað, innihald og upplýsingar.

at lesa tekstar á heldur stórra torleikastöði og vera férir fyrir at greina týdningin við orðabókum og öðrum hjálparmiðlum.

at skilja serstaka týdningin av einstökum orðum í setningssambandinum, (t.e. tann ávísa týdning orðið hefur í samanhæginum, og at sama orðið kann nýtast í ymsum týdningi).

Tað er ikki neyðugt at venja upplestur sum sjálvstöðuga grein; men hann er hentur, á tú skalt venja framburð og intonatiún. Skeivur framburður er ofta ringur at eggja av; í upplestrinum eiger tí stórus dentur at verða lagdur á so rætta herðing, ytmu og intonatiún sum gjörligt.

Ít duga at lesa og týða skrivligar upplýsingar lættir um, tá ið tú skalt royna at inna fram og læra at bera teg at í fremmandum umhvørvi, og harumframt er etta eitt frálfíkt høví hjá tær at skilja livihátt og umstæður hjá fólk í fremmandum andi. Tað er somuleiðis av stórum almennum virði at duga at lesa. Duga æmingarnir at lesa, kunnu teir saktans fáa í hendi fjölbroytt tilfar, sum bæði í

vnisinnihaldi og torleika kann vera so ólíkt. Undirvísingin í enskum kann tá vera ið at menna og fremja gleðina at lesa. Hent er at hava eitt savn av bókum á msum torleikastöði í floksrúminum.

kift eigur at vera millum fyrireikaða (intensiva) og ófyrireikaða (ekstensiva) lýsing. Við fyrireikaðu lesingini verður dentur lagdur á at skilja tekstin bæði rálsliga og innihaldsliga. Við ófyrireikaðu (ekstensivu) lesingini verður heldur niðað eftir at fáa eina heildarmynd av innihaldinum.

.1.4 Skriva

læmingarnir eiga at duga hesar formar fyrí skrivligari framsøgn
at svara spurningum av teksti, ið annaðhvort er fyrireikaður heima ella í skúla
at duga at skriva eina neyva afturfrásøgn av innihaldinum úr longri hoyriteksti
ella lisnum teksti
at duga at gera eina skrivliga lýsing av visuellari forløgu (mynd, myndarøð)
at skriva stíl um bundið ella óbundið evni
at skriva styttri boð sum innbjóðingar, bíleggingar, brøv osfr.

Krivligur førleiki er, sum áður nevnt, hollur stuðul í málinnlæringini. Hann kundar undir og gevur möguleika fyrí fjölbroyttum og sjálvstøðugum arbeidi. Ísini er hann hentur at hava í eftirmetingini.

Í fyrra undirvísingarpartinum var hesin førleiki mest nýttur til at stuðla og festa mun til munnligu avrikini krevja skrivlig avrik gjöllari umhugsan og óðrvísi enjing.

Krivligar venjingar eiga at vera stuttar og regluligar. Tað kann vera áhugavekjandi /ri næmingarnar í byrjanini at nýta enska bókstavaraðið, tá ið orðini verða stavað. Lentar venjingar eru stavsetingaruppgávur, innsettingar, spurningar í sambandi við ekst, endurgáva, samandráttur, myndastílur, at skriva bræv, dagbók o. a. Miðað erður eisini ímóti at skriva stíl úr bundnum ella sjálvvaldum evnum.

Sambandi við skrivlig arbeidi eiga næmingarnir at læra, at orðabókur ikki bert eru ent, men sera neyðug amboð í dagliga arbeidinum.

.1.5 Orðatilfeingið

ndamálið er at geva næmingunum eitt virkið orðatilfar, sum kann nýtast í erandis samskifti. Hetta verður kjarnin í hansara orðatilfeingi. Men virkin rðanøgd merkir ikki bert kunnleika til orðini og týdningin, men eisini metan um, í vörjum sambandi orðið kann nýtast.

iðkanin av orðatilfeinginum fer fram alt eftir, hvørji evni verða viðgjörd.

.1.6 Mállæra

þgerðin av mállæru hevur ikki verið umrødd sum serstök grein, men er tó ein lantvunnin partur av málinnlæringini, og hóast hon í sjálvum sær ikki er amál, so er hon tó hollur stuðul til tess at náa málinum.

I eitt gott úrslit skal spyrjast burtur úr málundirvísingini, so er neyðugt, at íarbeidi er millum feroyskt og fremmandamálini, og at mállærarar í mest guligan mun nýta somu heiti, og at helst somu mállærufyrbrigdi verða gjørd í málunum á sama floksstigi.

estu fórum vil mállæruundirvísingen fylgja teim ávísingum, sum settar er í ubókum; men harumframt eigur so lærarin at hugsa um tey afturvendandi tókini, sum næmingarnir gera, og á ymsan hátt rógsa afturáftur fyri at fáa að burtur tey grundleggjandi mistókini. Teirrá millum eru tíðarbendingar norða, spyrjandi og noktandi setningar, orðafylgja og fleirtalsgerð av norðum.

Ísliga sundurbýtt eru tvey ymisk háttalög at nýta, tá ið tað snýr seg um at lírvísa í mállæru: annað er eftirlíkning (imitation), hitt er grundað á tilvitan.

Íra háttalagið leggur dent á at venja ávisan málbygnað við skipaðum, rískandi venjingum. Við aftur og aftur at hoyra bandupptóku av somu lískum verða tær ótilvitandi lærdar uttanat. Hesin hátturin hóskar væl til at venja slu av fyrisetingum, navnorðsfleirtali, lýsingarorðum, hjáorðum, nýtslu av ie-any, at venja tónalag o.a.

Ínni hátturin leggur dent á at gera næmingarnar tilvitandi um tær fóstu skipanir, í eru í málbygnaðinum. Hetta háttalag verður at nýta, tá ið tað fyrra ikki kur. Hetta er millum annað galdandi, tá ið tað snýr seg um gerð og nýtslu av sum sagnorða-tíðum.

I at gerast tilvitandi um tær lógarbundnu skipanir, málid er grundað á, verður eitt við greining av dómum; men samstundis er neyðugt við umfatandi jingum fyri at festa funna reglu.

estu fórum fæst at byrja við meira burtur úr fyrra háttalagnum, men seinni, í ibandi við skrivligt, er neyðugt, at næmingarnir eru tilvitandi um tey fyribigdi, eru settir at loysa. Men í mállæruundirvísing ræður um at vera smidligur og broyttur, tó altið skipaður og miðvisur.

: fer ikki at bera til at seta upp ein fullfíggjaðan lista yvir øll tey llærufyrbrigdi, sum málundirvísing fevnir um; men áherðslan eigur at verða d á form og bygnað av teimum orðum og orðaflokkum, sum hava största ning í málnýtsluni og tað bæði skrivliga og munniliga.

vnast kunnu

navnorð, fleirtal við -s ella við umljóði ella avljóði, nýtslan av kenniorði, ivørsfall

sagnorð, nýtslan av tíð og gerð av tíðum
einfald nútíð og framhaldandi nútíð

tolsøgn
 lýsingarorð, hjáorð
 orðafylgja
 óbeinleiðis tala
 treytareykasetningar (if-setningar)
 óbundin fornøvn (some, any)

.0 Framburður

Óður framburður er stöðið undir munligum samskifti. Tað eigur, ið hvussu so
 ; at verða kravt, at tað, ið sagt verður, skilst, og at tú ikki av samanhæginum ert
 þyddur at gita tær til, hvat ið sagt verður. Serligur dentur eigur at verða lagdur á
 óð og ljóðbindingar, sum ikki eru at finna í okkara máli. Í undirvísingini eigur at
 erða roynt at venja næmingarnar við so gott ljóðfall og so góðan máltóna, sum til
 er; tí, sum nevnt, so eru óvanar ringir at lúka burtur.

Inn góð fyrmynd er týdningarmikil, tá ið tað snýr seg um framburð. Tað ber væl
 l at lata næmingarnar herma eftir (imitera) "native speakers" frá bandupptøku.

Að er skilagott at halda seg til ein bretskan framburð í undirvísingini, t.d. RS
 received standard) ella BBC English. Næmingarnir verða kunnaðir um ymsan
 amburð og økismál.

Týskt

1.0 Almenn sjónarmið

Tað vaksandi samskifti og samstarv, ið er landanna millum, ber við sær, at undirvísingin í fremmandamálum hefur singið og framvegis fær eitt rættiliga fitt pláss í útbúgvingini í fólkaskúlanum.

Í einum lítlum málumveldi sum okkara er kunnleiki til fremmand mál ein avgerandi fortreyt fyri øllum okkara samskifti við aðrar tjóðir. Orsøkin til tess er tann, at vit altið eru noydd at samskifta við nógv størri máløki enn okkara, og tí kunnu vit ongantið halda ella rokna við, at mál okkara er kent av øðrum enn okkum, sum her búgva. Og hóast týskt mál hefur havt eina viknandi stöðu í fólkaskúlanum, so er týskt tó enn vallærugrein í framhaldsskúlanum.

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um umstöður og livikor teirra, sum búgva í londum, har týskt mál verður talað. Hetta gevur möguleikar fyri at skilja viðurskifti og hugsanarhátt teirra, eins og tað fremur tolsemi.

Av tí at bæði málini, féroyskt og týskt, eru av germanskari rót, og vit hava danskt sum kent mál, so er, hvat orðatalfeingi viðvíkur, ein rættiliga stórur partur av hesum málí nær í ætt við okkara mál og tí lættur at bera kenslu á, - eisini hvat mállæru viðvíkur, sjálvt um setningsbygnaðurin er nakað øðrvísi.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at kunna næmingarnar um týdningin at hava kunnleika til onnur mál
- at læra teir at skilja talað og skrivað týskt
- at duga at nýta málíð sum samskiftismiðil
- at geva næmingunum innlit í mentan og samfelagsviðurskifti í teim umveldum, har týskt mál verður talað.

3. Undirvísingarpártur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir at læra næmingarnar at skilja talað og skrivað týskt mál; men í undirvísingini eigur høvuðsdenturin tó at verða lagdur á munnligan fórleika so sum upplestur, orðatalfeingi, málburð og mállæru. Tí verður at leggja áherðslu á at nýta týskt mál í sjálvari undirvísingini, so at næmingarnir kunnu fáa høvi at venja seg við at hoyra tað talaða málíð.

Miðað verður eisini eftir at eggja næmingin og vísa á stöðu og framstig. Metingin av tí, sum avrikað er, eigur at vera positiv, og hon eigur at setast í mun til næmingin sjálvan heldur enn flokkin. Metingin eigur at fara fram á tann hátt, at hon

stuðlar næmingin og ger hann sjálvan betur föran fyri at ætla um úrslitið av sínum egna arbeiði.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Hoyra

Næmingarnir eiga at gerast fórir fyri at skilja týdningarmestu upplýsingar úr einum samræðuteksti. Hesin tekstur kann verða borin fram á vanligum týskum um bandspælara ella á annan hátt.

4.2 Tala

Næmingarnir eiga at læra

- at svara einum einfaldum spurningi úr lisnum, hoyrdum ella sæddum teksti
- at sökja sær upplýsing í serligari stöðu, t.d. í útlandi, læra seg at fáa fatur á onkrum, ið næmingurin kundi ynskt sær (í handlii, á matstovu, ferðamannastovu o.s.fr.)
- at siga frá egnum upplivingum
- at gera samandrátt av teksti ella at seta tekst til myndarøð.

4.3 Lesa/skilja

Næmingarnir eiga at læra

- at skilja ófyrireikaðan tekst og endurgeva høvuðsinnihaldið
- at skilja fyrireikaðan tekst út í æsir
- at ætla um týdningin í einum samanhangi
- at nýta orðabók sum hjálparamboð til týðingar

4.4 Skriva

Næmingarnir eiga at læra

- at skriviligur fórleiki er týdningarmikil stuðul í málsligu innlæringini
- at gera innsetingar, umsetingar, smáar frágreiðingar, skriva brøv og seta fyrispurningar
- at svara spurningum úr hoyrdum, lisnum ella sæddum teksti
- at gera skriviligan samandrátt úr longri teksti

4.5 Mállæra

Meðan tað ikki er so týdningarmikið at gera so nógv burtur úr mállæruni í byrjanarundirvísingini í enskum, so er stöðan heilt øðrvísi, tá ið byrjað verður at undirvísa í týskum. Týskt hevur 3 kyn og bæði fall- og talbending, og tí er longu í byrjanini neyðugt at geva eina skipaða undirvísing í mállæru. Men næmingarnir eru so mikjöld búinir, tá ið farið verður undir týskt, at teir skuldu verið fórir fyri hesum.

Í mállæruundirvísingini er ikki fyrst og fremst neyðugt at seta reglur og gera setningsgreining. Í staðin eiga næmingarnir at verða leiddir til mynstrið í bygnaðinum og tær máliskur, ið eru vanligastar. At geva teimum tilvitið um skipanir í bygnaði og lógarbundnar formar fer fram á tann hátt, at farið verður frá dömi til reglu. So við og við, sum málkunnleikin mennist, gerst möguleikin fyri samanbering storrí.

At hava eina bundna og skipaða framferð í mállæruundirvísingini í týskum, eiger tó altið at vera ein meginregla, tí lætt er at ørkymla næmingarnar.

Tá ið arbeitt verður við málbygnaðinum, er umráðandi, at dømini verða tikan úr kendum sambandi, og ikki er vert at fara undir skrivligar venjingar, fyrr enn teir megna tann munnliga fôrleikan.

4.5.1 Næmingarnir eiga at læra

- navnorð, kyn, føll og töl
- bundna og óbundna kenniorðið, og hvussu tað bendist
- sagnorð, reglulig og óreglulig, persóni, tali, tíðum og gerð av tíðum, hugshátt, gerðsøgn og tolsøgn
- lýsingarorð, kyn-, fall- og talbending, sterka og veika bending, stigbending, óbent
- fornøvn, og hvussu tey verða bend
- talorð
- hjáorð

4.6 Framburður

Alla tíðina eiger at verða givið gætur eftir tí málsliga framburðinum, og av tí at skeivur framburður kann verða ringur at rætta, eiga næmingarnir frá fyrsta degi at læra so rættan og góðan framburð sum til ber, og harafturat eiga teir at læra máltona, herðing og ljóðfall.

Næmingarnar eiga at læra at lurta og vera við at rætta hvønnannan. Ljóð og ljóðsamansetingar, sum ikki finnast í feroyskum, krevja serliga venjing. Gott er at lata teir lurta eftir autentiskari upptøku, sum teir so kunnu royna at endurgeva so meinliskt sum möguligt.

4.7 Orðatilfeingið

Um næmingunum skal eydnast at økja um orðatilfeingið, er neyðugt, so lögjóð tað ljóðar, at avmarka seg og velja burturúr og finna tilfar, sum vekur áhuga. Tað er serliga týdningarmikið, at næmingarnir duga orðini, sum eru kjarnin í málbygnaði og setningi: sagnorð, hjálparsagnorð og fyrisetningar. Úr undirvísingartilfarinum verður lærarin at gera av alt eftir, hvussu ofta hann metir orðið at koma fyri, og hvørji orð eiga at verða løgd í geyma, so tey koma undir virkna orðatilfeingið. Við áhaldandi og fjølbroyttari endurtøku gerast hesi orð ein varandi grundstovnur í orðatilfeinginum. Við tíðini økist somuleiðis tað sonevnda óvirkna orðatilfeingið, so at eisini hesi orðini festast og gerast virkin. Tí er umráðandi, at lærarin sum mest nýtir týskt mál í undirvísingini.

Av hesum kann standast tann ampi, at tað stundum kann vera torfört at greina týdningin av hugtökum, um tú bert nýtir fremmandamálið í undirvísingini. Men eisini í so máta er ymiskt til ráða at taka sum t.d.

4.7.1 Sjónligir miðlar

- tekna á talvu, lutir, myndir, kort
- keipur, arm- og kropsrørsla

4.7.2 Málsligir miðlar

- avleiðsla av kendum orði
- frágreiðing við at nýta onnur orð
- knýta at samheiti ella andheiti
- knýta at líknandi orðum í feroyskum ella danskum

Arbeiðið við orðum, orðasambandi og orðbygnaði er umráðandi, so undirstøðið og færleikin at skilja gerst størri og viðari, og næmingarnir koma at hava eitt størri tøkt orðatilfeingi.

At syngja týskar sangir eigur at vera natúrligur táttur í undirvísingini.

7.

Latín

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at læra næmingarnar at skilja lættan latínskan tekstu og nema eitt orðatilfar og málsligar arbeiðshættir, ið fevna um sjálva lærugreinina.

Latín

1.0 Almenn sjónarmið

Hóast latín ikki longur verður nýtt sum talað samskiftismál, verður tað enn undirvist í hesum máli í nögvum londum, og hefur hetta mál ikki enn mist allan sín týdning. Ikki bert gevur málið atgongd til sögu og levnað í einum av störstu fyrndartjóðunum og möguleika at lesa bókmentir úr hesi tildeini, men tað hefur eisini týdning í sambandi við europeisku málini á okkara dögum. Alla miðoldina, leingi eftir at rómverjaríkið var fallið, var latín eitt livandi mál. Tað var málið, sum varð nýtt um alt Vestureuropa av kirkjumonnum, vísindamönnum og keypmonnum. Hetta var málið, sum fólk við útbúgving dugdu at skriva og tala.

Stórur partur av heiminum nýtir latínsku bókstavirnar, og latínska mállæruskipanin hefur verið nýtt sum grundarlag undir mállæruskipanum í öllum vestreuropeiskum málum; harafturat er í nevndu málum hópin av fremmandaorðum av latínskum uppruna. Tað hefur tí týdning fyrir hann, sum vil ogna sær innlit í mál, at hava kunnleika um latín. Aftur at hesum kemur, at í fleiri vísindum verður nýtt serligt fákmál, hvørs grundarlag er latín.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at læra næmingarnar at skilja lættan latínskan tekstu og nema eitt orðatilfar og málsligar arbeiðshættir, ið fevna um sjálva lærugreinina.

3. Undirvísingarpurtur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Í undirvísingini verður miðað eftir, at næmingarnir vinna sær fórleika at skilja lættan latínskan tekstu og nema eitt orðatilfar og eitt málsligt arbeiðslag, sum fevnir viðari enn til sjálvt málið latín, og sum kann vera teimum at gagni og vera grundarlag undir viðgerð av øðrum málum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Næmingarnir ogna sær eitt hóskandi orðatilfar og læra grundleggjandi partar av form- og setningalæruni.

Tekstirnir eiga at verða soleiðis valdir, at teir fevna um orð, sum kunnu vera stöði undir framhaldandi arbeiði við latínska málinum og lýsa sameginleikar í øðrum europæiskum málum.

Miðað verður eftir, at næmingarnir duga tann partin av formlæruni, sum er grundleggjandi fyrir byrjanarundirvísingina.

Nevnast kunnu:

- regluligu bendingarnar av navnorðum, lýsingarorðum, sagnorðum, hjáorðum og talorðum
- tær oftast nýttu óregluligu bendingarnar
- fyrisetningar við ablativ og við ablativ/akkusativ
- tey oftast nýttu fornøvnini

Við greining av setningum, setningsliðum og orðasamansetingum verður roynt at geva næmingunum innlit í setningalæruna.

Næmingarnir eiga at læra, hvar rætta herðingin liggur á latínsku orðunum.

Skipaðar skrivligar venjingar eru altið stuðul undir innlæring av máli.

Undirvísingin byrjar við at nýta lættar tillagaðar setningar, sum eru egnadrír til greiningar og innlæringar av formlæruni. Síðani verða lisnar einar 20 síður av samanhangandi teksti, sum verður umsettur og greindur.

Eitt mál er altið partur av teirri mentan, haðani tað hevur sín uppruna, og er tað til natúrligt og viðkomandi at taka við í undirvísingina nakað um rómverska mentan og sögu og eisini nakað um tann týdning og ta ávirkan, latín hevur hatt í kirkjusöguligum samanhangi.

8.

Rokning/støddfrøði

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at geva næmingunum eina skipaða fatan av umheiminum og av grundleggjandi støddfrøðiligum høpi, so at teir verða førir fyri at sanna, orða og loysa støddfrøðiligar spurningar og
- at geva teimum vitan um støddfrøðilig hugtök, talfatan og fumi í talviðgerð, og geva teimum innlit í grundleggjandi evni og hættir í lærugreinini.

Rokning/støddfrøði

1.0 Almenn sjónarmið

Vitan, innlit og fimi í rokning/støddfrøði er týdningarmikil förleiki at ogna sær fyrir at kunna greina fjölbroyttar uppgávur í gerandisdegnum og taka ábyrgd av eignum viðurskiftum í heimi og samfelagi.

Støddfrøðin mennir skilvísan hugsanarhátt, og við henni kunnu vit skipa vitan og fáa yvirlit og meta um avleiðingar.

Kunnleiki um grundleggjandi støddfrøðilig hugtök er fortreyt fyrir at menna kunnleikan í óðrum lærugreinum og er hent amboð í tvørfakligum verkevnum.

Tóknir, náttúrufrøði og fíggjarfrøði eru í stóran mun við til at mynda og seta dám á gerandisdagin í nútíðarsamfelagnum. Rokning/støddfrøði eigur tí at verða viðgjörd í tí samfélagsliga heildarhöpi, sum hon er ein partur av.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at geva næmingunum eina skipaða fatan av umheiminum og av grundleggjandi støddfrøðilígum höpi, so at teir verða fórir fyrir at sanna, orða og loysa støddfrøðiligar spurningar
- at geva teimum vitan um støddfrøðilig hugtök, talfatan og fimi í talviðgerð, og geva teimum innlit í grundleggjandi evni og hættir í lærugreinini.

1. Undirvísingarpartur (1. - 3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Tað er sera umráðandi, at næmingarnir læra grundreglurnar í støddfrøðini fyrst, so teir kunnu verða fórir fyrir at brúka støddfrøðina til at kanna og greina tær uppgávur, har beinleiðis fortreytin er, at tú ert fórur fyrir at nýta grundreglurnar í støddfrøðini, sum eitt neyðugt amboð í tilveruni.

Undirvísingin í rokning/støddfrøði eigur at verða skipað soleiðis, at hon tekur stöði í barnanna verð og hugmynd teirra av umheiminum. Hon skal menna skilvísu hugsanarháttin og fyrireika næmingarnar at gerast gagnlig og sjálvstóðug menniskju í heimi og samfelagi.

Undirvísingin eiger tí at vera ítökil og næmingalagað. Støddfroðilugt eiga at verða lýst við støði í gerandisdegi næminganna, so at tey eru viðkomandi og veruleikakend.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Eins neyðugt og tað er at læra grundreglurnar í støddfroðini, er ikki minni umráðandi at gera sær greitt, hvussu 7 ára gomul børn uppliva umheimin, hvussu tey hugsa og síðani gera.

Grundreglan í undirvísingini í støddfroði fyrsta skúlaárið er miðvist at menna uppfatan næminganna av talhugtakinum, at gera skilvísar samanberingar við tölum, rúmi, ferð og tið.

Støddfroðiligu teknini skulu lýsast við ítökilugum dönum, næmingarnir kenna, so at teir koma at skilja støddfroðiligu grundreglurnar gjøgnum sjálvsuppliving og royndir.

Flestu okkara koma fyrst í samband við grundtölini, og tí eiger at verða byrjað við teimum. Næmingarnir eiga at byrja við at telja ávisar mongdir fyrir at gera talhugtakið ítökiligt. Teir eiga at verða kunnaðir um negativ töl, so teir fata dagliga talu um fyribriði, ið verða sögd við negativum tölum.

Soleiðis er eisini við tíggjutalsbrotum. Handilsvörur eru prísmerktar við tíggjutalsbrotum, tí eiga næmingarnir at kunnast um hetta, so teir vita, hvat t.d. stendur á príssedlinum.

Teir eiga at verða kunnaðir um vanlig fyribriði sum 1/2 litur, 1/4-tími o.s.fr. eins og víst eiger at verða á støddarmunin millum brot á tallinjuni.

Eisini eiga teir at læra at brúka mátingareindirnar : km, m, dm, cm mm, l, dl, cl, ml, t, kg, g, mg og tiðareindirnar sek, min, tímar, samdögur, vikur, mánaðir og ár og gera samanberingar millum eindirnar.

So skjótt næmingarnir kenna nøkur støddarhugtök, verður farið at rokna við teimum, fyrst við orðum, men so líðandi verða rokniteknini sett inn í staðin.

Í 1. undirvísingarparti eiga hesi rokniteknit at verða lærd: + - * : = = > < ! () .

Í 1. undirvísingarparti eiga næmingarnir at kenna og duga at skriva töl og hava lært at seta einfald roknistykki upp.

Dømi við longd, vídd, rúmd, vekt, tið og peningi eiga at verða viðgjørd við støði í veruleikaheimi barnsins, eins og javnar og ójavnar støddir verða tiknar við. Venjingar at nýta klombur og fyrireikingar til eina gjöllari viðgerð seinni av algebraiskum frumhugtökum verða viðgjørd, meðan arbeitt verður við tölunum og rokniháttunum.

4.1 Læra at telja

Næmingarnir eiga at læra talnavnið og talteknið, mongdarhugtakið og hvussu talraðið er skipað við einarum, tíggjarum, o. s. fr.

4.2 Skriva töl

Teir eiga at duga at seta töl á mongdir, samstundis sum teir skula duga at skriva tølini á rættan hátt.

4.3 Samløga

Næmingarnir verða í byrjanini lædir at leggja tvey töl saman. Hetta verður so líðandi útbygt við fleiri tølum, samstundis sum teir skulu duga á at skyna, nær talan er um samløgu. Tá 1. undirvísingarpártur er lokin, skulu næmingarnir duga at leggja 3-siffrað töl saman við mentu.

4.4 Frádráttur

Hugtakið frádráttur verður gjört ítökiligt fyrir næmingunum, so at teir í fyrstuni kunnu rokna einföld frádráttarstykki, samstundis sum teir skulu duga á at skyna, nær frádráttur eiger at verða nýttur.

Eisini skulu teir gerast greiðir yvir sambandið millum samløgu og frádrátt.

4.5 Falding

Næmingarnir læra at rokna við falding, samstundis sum víst verður við ítökiligum dönum úr gerandisdegnum, har falding verður nýtt.

4.6 Sundurbýting

Næmingarnir læra at býta, samstundis sum víst verður við ítökiligum dönum úr gerandisdegnum, har sundurbýting verður nýtt.

Eisini eiga teir at gerast greiðir yvir sambandið millum falding og sundurbýting.

4.7 Læra tabell

Til tess at ognast fimi í grundleggjandi rokniháttum eiga teir í 1. undirvísingarpárti at læra samanleggingar-, frádráttar-, faldingar- og sundurbýtingartabellirnar til lítar.

4.8 Høvuð- og metingarrokkning

Næmingarnir eiga í øllum teimum rokniháttum, teir higartil hava lært, skjótt og lätt at gera eina meting um, hvort úrslitið er rætt ella skeiwt. Næmingarnir eiga eisini at læra at rokna í høvdinum.

4.9 Orða støddfraðiligar spurningar

Næmingarnir eiga við egnum orðum at duga at bera fram eina rokniuppgávu um samanlegging, frádrátt, falding og sundurbýting, samstundis sum teir eisini eiga at vera færir fyrir at seta uppgávuna upp við tveimur ella fleiri av nevndu rokniháttunum.

4.10 Kunnleiki til geometrisk hugtök

Arbeitt verður við linjum, linjustykkjum, vinklum, ferhyrningum, tríhyrningum og kringum. Nomið eiga somuleiðis at verða við einfaldar flatu- og rúmmálsmetingar av kössum, eins og sereykenni teirra verða viðgjörd og samanberingar gjördar.

4.11 Krossskipanin

Næmingarnir eiga í hóskandi mun at arbeiða við krossskipan. Teir eiga at vera færir fyri at lesa grafiskar myndir og duga at skipa talþor í verkligum samanhangi.

4.12 Hagfrøði

Við einfaldum dómum úr gerandisdegnum verður víst næmingunum á, at hagfrøði stuttsagt er at lýsa nakað við tölum. Teir eiga somuleiðis at eygleiða og skipa dátu. Eisini eiga teir t.d. at duga at finna tað minsta og största talið í eini hóskandi talmongd ella tað talið, sum oftast kemur fyri í mongdini.

4.13 Líkningar

Einfaldar líkningar bæði í samanlegging, frádrátti, falding og sundurbýting verða loystar, samstundis sum ójavnatekn verða tikit inn í frálæruna við líkningum.

4.14 Samfelagsrokning

Næmingarnir eiga at læra at fara á posthús, í banka, til handils og at ferðast.

2. undirvísingarpártur (4. - 7. árgangur)

5.0 Mið og mál

Sum vanlig regla er gallandi, at næmingar skulu venjast við, at rokning/støddfrøði er hent og mangan neyðug í tí dagliga lívinum og við hesum í huga, verður arbeitt viðari við teirri vitan, næmingarnir hava ognad sær.

Undirvísingen eiga nú at verða skipað og lagað soleiðis, at næmingarnir fáa greitt at síggja, at fyri at kunna virka og taka lut í samfelagslivinum sum sjálvstøðug menniskju er alneyðugt at duga at hava rokning/støddfrøðina til hjálpar.

Umráðandi er javnan at vísa næmingunum á, hvønn týdning støddfrøði hefur, og hvussu teir kunnu gagnnýta henda lærdóm í verki.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

Flestu uppgávurnar, næmingarnir nú fara at loysa, vera tekstuppgávur. Teir eiga við stöði í tí, teir higartil hava lært í rokning/støddfrøði, at vera færir fyri at greina og loysa tekstuppgávur í øllum rokniháttum og at vísa á ymiskar loysnir og grundgeva fyri, hví tann ávísa loysnin er vald.

Harumfram eiga teir eisini skjótt og lætt at kunna meta um úrslitini, teir koma til, samstundis sum teir nú eiga at duga tabellirnar til lítar.

6.1 Høvuðrokning

Næmingarnir eiga at duga at rokna einfaldar uppgávur skjótt og lætt í høvdinum og gera greiða meting av úrslitum.

6.2 Ritmyndan

Teir eiga at læra at tekna og lesa einfaldar ræsur.

6.3 Rokning við tölunum

Teir eiga at rokna við tölunum í øllum 4 rokniháttunum og at falda og býta við fleiri talteknum .

6.4 Vanlig brot

At leggja saman, draga frá, falda og býta brot bæði við heilum tölum og brotum. At leingja og stytta brot. Teir mega eisini duga at gera mun á ektaðum og óektaðum brotum.

6.5 Tíggjutalsbrot

At leggja saman, draga frá, falda og býta við tíggjutalstölum og gera sammetingar millum vanlig brot og tíggjutalsbrot.

6.6 Frumtöl

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um frumtöl.

6.7 Lutfall

At rokna lutfall innan öll rokniðki.

6.8 Bókstavarokning

Loysa líkningar við ymiskum forteknum og rokna við klombrum og potensum.

6.9 Geometrisk hugtök

Punkt, linjustykki, rættar linjur, vinklar o.a.

Radius, diametur, gradir (stig).

Einfaldar konstruktiónir.

Ummál og vídd av rektangli, kringi, javnfirringi. Vídd og rúmmál av strendu, pýramidu, pýramidustubba, trapetsi, strokki, strýtu og strýtustubba. Rúmd og yvirflata av kúlu. Tekna og konstruera trihyrningar, javnfirringar, trapets, strokkar o.s.fr.

6.10 Avmyndan

Næmingarnir eiga at læra at flyta myndir; spegla, snara, javnflyta, vaksa og minka í stöddarlutfalli. Hetta verður gjört teimum greitt við spegling í krossskipan og spegling um linjur. Teir eiga at kunna loysa einfaldar spegluppgávur og kenna speglásina, samstundis sum komið verður inn á hugmyndirnar: javnfjarur, vinkulrætt á, allíki (kongruens) og samsvar (symmetri).

6.11 Hagfrøði

Savnan og skipan av dátum.

Frágreiðing um diagramm og ritmyndan.

Rokna miðaltal og gera aðrar hagfrøðiligar útrocningar.

6.12 Samfelagsrokning

Keyp og søla, vinningur, hall, brutto, tara og netto; samfelagsbúskapur, húskis- og virkisbúskapur. Fremmand gjaldoyra og prosentrokning.

6.13 Banka- og postvirksemi

Samansparing, lán, renta, postgjaldingar, o.a.

6.14 Arbeiði

Løn, frítíðarløn, skattur o. a. avgjald.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

7.0 Mið og mál

Hildið verður fram við tí, lært er frammanundan, tó soleiðis, at nú skal rokning/støddfrøðin viðgerast við stöði í skrívliga orðaðum greiðsluevnum, sum næmingarnir meir og minni kenna aftur í gerandisdegnum.

Hagfrøði og samfelagsrokning verða nú gjöllari viðgjörd. Næmingarnir eiga at læra, hvussu hagfrøðin kann verða nýtt at lýsa kend fyribrigdi í vinnulívi, samfelagslívi og á øðrum økjum. Teir verða lærdir hagfrøðilig hugtök og viðgerðarhættir, og hvussu teir skildømandi eiga at viðgera hagfrøðina.

Samfelagsrokningin skal menna tilvit næminganna um samfelagsliga tilfeingið, so at teir vandnir og ábyrgdarfullir kunnu gera sínar persónligu sannroyndir um, hvat ið er rangt og rætt av tí, sum kemur fram av samfelagsbúskaparligum áhuga, og teir eiga at gerast færir fyrir at gera sínar egnu metingar í persónligum peningaviðurskiftum.

Grundleggjandi setningar eiga at verða lærdir soleiðis, at teir verða partur av grundvitanini hjá næmingunum í støddfrøðini.

Næmingarnir eiga at verða lærdir at nýta handbókur og formlasøvn og lummaroknara.

!

8.0 Undirvísingarinnihaldið

Undirvísingen eiger at fevna um hesar partar:

8.1 Rokning við ymiskum forteknum

Næmingarnir eiga at duga at rokna í teimum 4 rokniháttunum.

Harumframt eiga teir at læra kvadratrøtur og kubikrøtur og hugtakið π (pi).

8.2 Høvuð- og metingarrokning

Høvuðrokning og metingarrokningin eiger at verða viðgjörd, og næmingarnir læra at runda töl bæði til næstu tíggjarar, hundraðar, túsunrar og desimaltöl.

8.3 Vídd, ummál og rúmd

Næmingarnir eiga at duga at rokna vídd, ummál og rúmd.

8.4 Støddarlutfall

Støddarlutfall á kortum og tekningum eiga at verða viðgjörd, so næmingarnir verða færir fyrir at arbeiða við tekningum, myndum á tekningum og støddarlutfalli á kortum.

8.5 Brot

Brot verða viðgjörd sum lutfall (proportiónir), og umrokning millum vanlig brot og tíggjutalsbrot verður eisini viðgjört.

8.6 Prosentrokning

Í húskibúskapi, vinnulívi og samfeliði eiga næmingarnir at læra prosentrokning og at seta upp líkningar. Sama er gallandi, tá ið hugsað verður um promillurokning.

8.7 Fremmant gjaldoýra

Vegna vaksandi samskifti við umheimin eiger rokning við fremmandum gjaldoýra at verða gjølla viðgjörd, so at næmingarnir verða færir fyrir at skilja alla umrokning frá okkara peningi til fremmant gjaldoýra og óvugt og eisini umrokning millum fremmand gjaldoýru sínámillum.

8.8 Samfelagsrokning

Næmingarnir eiga at fáa høvi til at arbeiða við tematiskum uppgávum við serligum atliti at teimum búskaparligu og síggjarligu spurningunum.

8.9 Hugtök og setningar í geometri

Næmingarnir eiga nú at arbeiða við hesum geometrisku hugtökum: regluligum fleirhyrningum, kringum, strenum, pýramidum, pýramidustubbum, trapetsum, kúlum, strokkum, strýtum og strýtstubbum.

Hugtök sum pythagoras, setningar um vinklar við og í kringum og øðrum geometriskum skapum verða lærð til fulnar. Eisini eiger at verða miðað ímóti, at næmingarnir duga at prógva einfaldar setningar í geometri og at konstruera.

8.10 Trigonometri

Nomið eiger at verða við hugtök so sum sinus, cosinus, tangens og cotangens.

8.11 Algebra

Í hesum sambandi eiga brigilshugtakið, potenshugtakið, líkningar, umskrivingar av líkningum og líkningar á øðrum stigi gjølla at verða viðgjørd. Harumframt eiga eisini tvær líkningar við tveimum ókendum við talkoeffisientum at viðgerast við denti á ritmyndan. Grundmongd og virðismongd, största og minsta virði eiga at verða gjølla viðgjørd.

8.12 Fallhugtakið

Arbeitt verður við broytligum koeffisientum í fóllum, líkingum og ólíkheitum, eins og teir almennu eginleikarnir hjá fóllum skulu lýsast í tilknýti til krossskipanina sum ritmyndan við ymiskum forteknum.

8.13 Hagfrøði

Savnan av dátum, tekna stabbamyndir, tilföri finna miðalvirði, rokna fjórðingsmark, tekna trappudiagram og viðgerð av sannlíkindarokningini.

8.14 Flytingar og samskap

At flyta einsháttar skap, kongruent skap, spegling um linjur, snaring og falding um punkt og javnflytingar.

8.15 Evnisnøgd, rúmd og vekt

Næmingarnir eiga at skilja hugtakið evnisnøgd, so at teir eru førir fyri at loysa tær rokniuppgávur, sum fevna um hugtökini: vekt, rúmd og evnisnøgd.

8.16 Renta og rentuvökstur

Renta og renta av rentu í samband við lán og samansparing.

8.17 Munnlig rokning

Í 10. flokki eiga næmingarnir javnan at hava munnliga greiðslurokning t.v.s. duga at brúka rokning/støddfroði sum amboð til tess at greina og loysa eitt roknistykki.

Roknistykkið skal fevna um ein ella fleiri av teimum setningum, sum nevndir eru í lesiætlanini fyri framhaldsskúlan (8.-10.flokk).

Næmingarnir skulu nú til fulnar duga at nýta støddfroðiligar myndlar soleiðis, at teir eru førir fyri at loysa uppgávur í gerandisdegnum og duga at gera niðutrstøður um, hvørjar avleiðingarnar verða, um ymiskar fortreytir til myndilin verða broyttar.

9.

Alisfrøði/evnafrøði

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at geva næmingunum fatan av tí týdningi, náttúruvísindin hevur á samfelagsmenningina,
- at læra teir grundleggjandi alis- og evnafrøðilig hugtök og geva teimum innlit í úrvaldar partar av hesum vísindagreinum,
- at læra teir at nema sær kunnleika, so teir verða færir fyrir at sanna, orða og loysa náttúrufrøðiligar spurningar og
- at gera teir færar fyrir at fata tann týdning, lærugreinirnar hava fyrir umhvørvið, gera teir vitandi um, hvussu hugtökini verða til, roynd og útbygd.

Alis-/ Evnafrøði

1.0 Almenn sjónarmið

Við stöði í alis-/evnafrøðini hevur náttúrugranskjum saman við øðrum vísindagreinum gjört menniskjuna fóra fyrir at skilja mong náttúruvísindalig fyribrigdi, so at hon í ávísan mun er vorðin fórr fyrir at temja og stýra náttúrunnar máttmiklu kreftum.

Næmingarnir eiga at fáa innlit í tey vísindaligu fyribrigdini, sum henda lærugreinin fevnir um, so at teir kunnu fáa tann fórning, kunnleika og tað medvit, teimum er tørvur á í gerandisdegnum.

Alis-/evnafrøði er ikki bert lærar um tey náttúrufyribrigdi, sum síggjast og kunnu eygleiðast, men eisini lærar um, hvussu menniskju hugsa sær skipaðu samansetingina av tí, sum ikki kann handfarast, og sum eyga ikki sær.

Lærugreinin er evnað til av menniskjum upp gjøgnum tfðirnar og lagað til tær sannroyndir, menniskjan tá er komin til. Næmingarnir eiga tí at fáa at vita, at niðurstøður ikki altið hava verið endaligar. Lærusetningar eru gjøgnum royndir og grannskan endurskodaðir og broyttir samsvarandi teirri vitan, sum vísindin gjøgnum støðuga granskan er komin eftir.

Menniskjan er partur av náttúruni og utan iva tann skapningur, sum við síni framferð kann órógva tær náttúrugivnu fortreytirnar so mikið, at lívilíkindini kunnu koma í vanda. Tí eiga næmingarnir at fáa kunnleika um viðurskifti, sum hóttu umhvørvið, so teir leggja seg eftir at verja og fyribyrgja, áðrenn ov seint verður.

2.0 Endamál

Undirvísingin hevur til endamáls

- at geva næmingunum fatan av tí týdningi, náttúruvísindin hevur á samfelagsmenningina
- at læra teir grundleggjandi alis- og evnafrøðilig hugtök og geva teimum innlit í úrvaldar partar av hesum vísindagreinum
- at læra teir at nema sær kunnleika, so teir verða fórr fyrir at sanna, orða og loysa náttúrufrøðiligar spurningar
- at gera teir fórar fyrir at fata tann týdning, lærugreinirnar hava fyrir umhvørvið, gera teir vitandi um, hvussu hugtökini verða til, roynd og útbygd.

2. Undirvísingarpártur (7. árg.)

3.0 Mið og mál

Undirvísingen í alis-/evnafrøði skal skipast soleiðis, at næmingarnir fata tann týdning, lærugreinin hefur í samfelagsmenningini og innan vísindi, samstundis sum teir læra at skilja, hvussu álvarsligir vandar kunnu standast av, at menniskjan utan fyrilit brúkar náttúruvísindina til egið gagn.

Undirvísingen í lærugreinini skal gera næmingin fóran fyri at brúka alis-/evnafrøðina til at greiða teir spurningar, sum stinga seg upp í einum tókniliga væl mentum samfélagi. Næmingarnir skulu gjøgnum royndir sanna og í talu og skrift orða og loysa náttúrufroðiligar spurningar. Teir skulu ognar sær fatan í alis-/evnafrøðini bæði gjøgnum ástøðiliga vitan og verkligar royndir. Við tí ástøðiliga verður arbeitt verkliga, og við tí verkliga verður funnið fram til tað ástøðiliga.

Undirvísingen eigur at verða lögð soleiðis til rættis, at möguleiki verður hjá næmingunum gjøgnum royndir at finna fram samleikan í tí ástøðiliga og við royndunum sum grundarlag seta fram tað ástøðiliga, funnið er fram til. Miðað eigur tí at vera eftir, at næmingarnir ikki bert skulu lurta og lesa, men vera virknir í undirvísingini.

Frálæran eigur at vera soleiðis skipað, at næmingarnir, burtur úr teirri ástøðiligu fyrimyndini, kunnu fáa eyga á onnur alis-/evnafrøðilig fyribrygdi, sum skunda undir aðrar taqñkatilgongdir við atliti til sama evni.

Frá royndarúrslitnum skulu næmingarnir kunna gera sjálvstøðugar niðurstøður og samanberingar við onnur kend ástøðilig fyribrygdi, samstundis sum greitt verður teimum frá, at mong náttúrufyribrygdi kunnu eftirkannast í royndarhólum og at tað bert er hugflogið, sum avmarkar tær royndirmar.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Rávmagn

- 4.1.1 Streymræsur og renslið í teimum
- 4.1.2 Streymmegi
- 4.1.3 Spenningar
- 4.1.4 Mótstøða
- 4.1.5 Ohms lög
- 4.1.6 Rávmagnslöðingar

4.2. Evnabygnaður og evnaeginleikar

- 4.2.1 Evnabygnaður
- 4.2.2 Nøgd (massi), rúmd og evnistyngd
- 4.2.3 Trýst
- 4.2.4 Brownskar rørslur

- 4.2.5 Varmi
- 4.2.6 Guving
- 4.2.7 Tætting
- 4.2.8 Viðkan og verming

4.3. Magnetir og magnetmegini

- 4.3.1 Støðugar magnetir
- 4.3.2 El-magnetir
- 4.3.3 Magnetrálin og kumpass

4.4. Kreftur

- 4.4.1 Atdráttarmegi jarðarinnar
- 4.4.2 Atdráttarmegin á mánanum
- 4.4.3 Atdráttarmegin úti í rúmdini

4.5 Ljós

- 4.5.1 Ljósferð
- 4.5.2 Afturkasting av ljósi
- 4.5.3 Ljósbróting

4.6 Ljóð

- 4.6.1 Ljóðferð
- 4.6.2 Ljóðbylgjur
- 4.6.3 Ljóð í tøkniligum høpi

3. Undirvísingarpurtur (8.-10. árg.)

5.0 Mið og mál

3. Undirvísingarpurtur fevnir um tilboðslærugreinina alis/evnafrøði í 8. og 9. flokki og alisfrøði og evnafrøði í 10. flokki.

Undirvísingarlagið eiger at leggja upp til, at leitanar- og rannsakanarhugurin hjá næmingunum verður styrktur og mentur við verkligum royndum.

Næmingarnir skulu hava slíkar atstøður at teimum gevst möguleiki fyri at hugsa um royndarúrslitini, og gera samanberingar við ta ástøðiligu undirvísingina.

Undirvísingin eiger at geva næmingunum innlit í teir möguleikar, sum tøkniliga vísindin hefur ført við sær.

Næmingarnir skulu skilja, at undirvísingin ikki bert snýr seg um at læra tað sum onnur hava funnið fram til, men eisini hefur sum mál at økja hugin at nýta alis-/evnafrøðiligu arbeidshættirnar til granskani og rannsakan í lærugreinini og at seinasta vísindaordið ikki enn er sagt.

Tann vaksandi í dnaðurin og vaksandi vælferðin hava ført við sær ein alsamt vaksandi náttúrvanda. Serliga eru tað luftin, vatnið og havið, sum eru hótt. Tí er tað av týdningi, at næmingarnir í undirvísingini eisini verða mintir á, at lívið er bundið at ávísum umhvørvistreytum, sum menniskjuni mugu geva gætur og akta eftir.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1 Orka

- 6.1.1 Orkuhugtakið
- 6.1.2 Orkutilfeingið
- 6.1.3 Orkuformar
- 6.1.4 Orkunýtsla

6.2 Rørsla

- 6.2.1 Jøvn og ójøvn rørsla
- 6.2.2 Ferð og ferðbroyting
- 6.2.3 Newtons lógir
- 6.2.4 Fylgisveinar

6.3 Ravmagn og sigulmagn

- 6.3.1 Sigulmagn
- 6.3.2 Ravsigulmagn
- 6.3.3 Induktión
- 6.3.4 Vendistreymur
- 6.3.5 Spenningsbroyting
- 6.3.6 Flutningur av ravmagnsorku
- 6.3.7 Orkuumgerð
- 6.3.8 Orkuverk

6.4 Sveiggi og aldur

- 6.4.1 Sveiggingar
- 6.4.2 Títtföri
- 6.4.3 Sveiggingarbreidd
- 6.4.4 Viðsveigging
- 6.4.5 Aldur
- 6.4.6 Aldulongd
- 6.4.7 Standandi aldur
- 6.4.8 Velking
- 6.4.9 Ljóð
- 6.4.10 Ljós
- 6.4.11 Ljósbrot

6.5 Kjarnorkufrøði

- 6.5.1 Atombygnaður
- 6.5.2 Kjarnubygnaður
- 6.5.3 Kjarnorka og geislingavandi

6.5.5 Ljónandi geisling (alfa-, beta-, gamma- og röntgengeisling)

6.5.6 Atomkjarnaumgerir

6.6 Bitlahugtakið

- 6.6.1 Atom, mýl og mýlrørslur
- 6.6.2 Atom- og mýlmyndlar
- 6.6.3 Evnafrøðiligar ritberingar
- 6.6.4 Skeiðbundnaskipanin

6.7 Evnaeginleikar

- 6.7.1 Evnislíki og líkisbroytingar
 - 6.7.2 Rein og blandað evni
 - 6.7.3 Sundurskiljan av blandaðum evnum
 - 6.7.4 Eyðkendir eginleikar við evnum (litur, hardheit, skin o.a.)
-

6.8 Luft

- 6.8.1 Súrevni, køievni og koltvísúrni
- 6.8.2 Brenning
- 6.8.3 Lívfrøðilig brenning
- 6.8.4 Eldslökking

6.9 Vatn

- 6.9.1 Gerð og nýtsla av brint
- 6.9.2 Alis- og evniseiginleikar hjá vatni

6.10 Metal og ikki-metal

- 6.10.1 Eyðkendir eginleikar
- 6.10.2 Framleiðsla
- 6.10.3 Nýtsla
- 6.10.4 Leiðarar og ikki leiðarar

6.11 Sýrur og lútar

- 6.11.1 Skilamerking av sýrum og lútum
- 6.11.2 Eyðkendar andgerðir

6.12 Jón og jónsambindingar

- 6.12.1 Eginleikar við søltum
- 6.12.2 Gerð av søltum
- 6.12.3 Sýrur og lútar
- 6.12.4 Reglan um óvirknu loftevnini
- 6.12.5 Ravloysing av bræddum søltum og saltlögum

6.13 Mýl

- 6.13.1 Mýlsambindingar (H_2 , Cl_2 , H_2O o. a.)
- 6.13.2 Ymsar ritberingar

6.14 Kolevnafrøði

6.14.1 Kol**6.14.2 Olja****6.14.3 Gass****6.15 Evni í dagligari nýtslu****6.15.1 Edikur****6.15.2 Bakipulvur****6.15.3 C-vitaminir****6.15.4 Leskidrykkir****6.15.5 Vaskievnir, sápa o. a.****6.15.6 Tilsetingarevní í matvørum****6.15.7 Plast o. o. lík evni****6.16 Umhvørvisdálking****6.16.1 Luftdálking****6.16.2 Vatndálking****6.16.3 Havdálking****6.16.4 Dálking av ovara loftlagnum****6.16.5 Vakstrarhúsárin****6.16.6 Ozondálking****6.16.7 Kjarnorkudálking****6.17 Evnafrøðiligr ídnaður****6.17.1 Heilivágur****6.17.2 FríðkanaríDNAður****6.17.3 Máling/lakk****6.17.4 Kunsttøð****6.17.5 Evnafrøðiligr endurnýtsla****6.17 Sjálvvald evni**

Umframt hesi evni kunnu eisini verða viðgjörd onnur evni, og kunnu tey eisini verða vald innan onnur høvuðsevni.

Ein tilík viðgerð kann umfata:

- Onkra alisfrøðiliga og/ella evnafrøðiliga viðgerð av einum avmarkaðum øki innan nútímans tøkni ella eitt dømi um eina tøknifrøðiliga menning, sum hevur fevt um longri tíð t.d. utanlandssamskifti har viðgjörd verða sveiggj og aldur, mikroelektronikkur, samskifti úti í rúmdini (geostationerur satellittar), framleiðsla og brúk av evnum við serligum eginleikum í nútímanssamskiftisútgerð.
- Onkra alis-/evnafrøðiliga virkisframleiðslu samanborna við alis-/evnafrøðiligr grundfyribrygdi. T.d. eitt ella fleiri virki, har nútímans tøkni, rávøra og umhvørvi verða tikan við upp í undirvísingina.
- Viðgerð av einum umhvørvisligum, heilsuligum ella orkuligum trupulleika við atliti at alisfrøðiligi ella evnafrøðiligi fatan av málsviðgerðini. T.d. viðgerð av eini brennistøð bæði tøkniliga, orkuliga og umhvørvisliga.

-Gjøllig viðgerð av einum avmarkaðum øki innan "náttúruvísindaliga umheimin".

-Ein gjøllig viðgerð av nøkrum alis-/evnafrøðiligum gerandisfyribbrigdum.

10.

Roknskapur

**Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls
- at geva næmingunum innlit í fíggjarlig viðurskifti og læra teir
roknskaparførslu.**

Roknskapur

1.0 Almenn sjónarmið

Undirvísingin eiger at miða ímóti at fáa næmingarnar at síggja, hvussu neyðugt tað er at leggja eina fíggjarætlan, at föra roknskap og geva teimum kunnleika um ymsa roknskaparförslu. Teir mega duga at meta um egnu fíggjarorku og at sammeta og ætla um ymsar fíggjarligar möguleikar, so at teir t. d. framman undan búseting, stovnseting av egnum virki, keypi o.s.fr. duga at síggja, um fíggjarligu möguleikarnir eru í lagi.

Tað er umráðandi, at næmingarnir læra at skilja, at góð roknskaparförslu sýnir, hvussu til stendur fíggjarliga, og at neyðugt er at festa töl á blað fyrir hava greiðu á inntökum og útreiðslum, so ein betur er færur fyrir at svara hvørjum sítt til rætta tíð og sjálvur síggja, hvussu til stendur fíggjarliga.

Arbeitt verður við einfaldari roknskaparförslu.

2.0 Endamál

- at geva næmingunum innlit í fíggjarlig viðurskifti og læra teir roknskaparförslu

3. Undirvísingarpurtur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Undirvísingin í roknskaparförslu miðar ímóti at geva næmingunum eitt roknskaparligt innlit, sum kemur teimum til góðar seinni í lívinum.

Undirvísingin eiger at menna kunnleika teirra um tann fíggjarliga partin av teimum evnum, sum rokniundirvísingin, samtíðarkunningin og lærugreinirnar fiskivinna, landbúnaður o. a. viðgera.

Teir skulu læra at skilja, hvussu umráðandi tað er at hava gott skil á peningaviðurskiftum sínum. Hetta verður gjört við at læra teir bæði at föra ein einfaldan roknskap, sum ein og hvor verður at hava brúk fyrir í dagliga lívi sínum, og ein roknskap, sum flest óll seinri á ein ella annnan hátt fara at hava við at gera.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Sum ein byrjan til komandi venjingar í bókhaldi eiger at verða lagt fyrir við roknskapinum hjá næmingunum sjálvum, herímillum eisini fíggjarætlan.

Mælt verður til T-kontovenjingar, áðrenn farið verður undir einfaldan felagsroknspak. Síðan verður farið undir at viðgera roknspak fyrir felög og smáar fyrirtækur.

4.1.1. Bókingar:

- 1) inntøkur og kostnaðir
- 2) inngjaldingar og útgjaldingar
- 3) áogn og skuld
- 4) innbúgv
- 5) föst ogn (virði, rakstur, skuld og avskrivingar)
- 6) í sambandi við vinnulívsfyrirtækur: vörudeypli, vörusøla og vöruleiga og ánarans eginneytsla

4.1.2. Fíggjaryvirlit:

- 1) fremja avskrivingar
- 2) enda roknspak, uppsetning av rakstrarroknspaki og fíggjarstøðu
- 3) innlit í fíggjarviðurskifti (kapitalviðurskifti)
- 4) gera ætlan yvir peningastreymum
- 5) grundreglur í roknspakarlögini

4.2 Arbeiðið

Hvort bókhaldsskeið kann hóskandi verða skipað, so sum greitt er frá niðanfyri:

4.2.1. Gera kontoætlan

Kontoætlanin skal laga seg eftir stödd og slagi á tí fyrirtéku, bókfört verður fyrir. Tað kann ikki verða kravt, at næmingarnir til royndina skulu duga at skipa eina kontoætlan, men í tí dagligu undirvísingini eiga teir at fáa kunnleika um fyrirtékuna og so mikið av innliti, ið neyðugt er til tess at kunna gera eina tilíka kontoætlan.

Næmingarnir eiga at fáa at vita, at kontoskipanin má laga seg eftir, hvussu stór fyrirtékan er, hvat hon tekst við, og hvussu neyvt fíggjarligt yvirlit ein vil hava.

4.2.2. Skipan av fylgiskjólum

4.2.3. Fylgiskjølini verða bókförd

4.2.4. Samanteljing og uppsetning av tímarskeiðsjavnum og möguliga av umsetningsjavna, um tilfar til hetta er til taks.

Í árinum eiga at verða tikan nokur dömi um stórra uppgávur, sum spenna yvir fleiri bókhaldsskeið, so at næmingarnir fáa høvi til at liva seg inn í fíggjarstøðuna hjá eini fyrirtéku. Ein sovorðin stórra uppgáva kann enda við uppsetning av ársroknspaki, ið er grundaður á seinasta javna og möguliga aðrar upplýsingar.

11.

Maskinskriving

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at læra næmingarnar at handfara skrivimaskinu og/ella teldur og
- at venja teir blindskrift og vekja ansin fyrir góðari og vandaligari upsetting av skrivligum arbeiði á skrivimaskinu og á teldu.

Maskinskriving

1.0 Almenn sjónarmið

Skrivimaskina/telta er sjálvsagt og hent amboð bæði í heimi, skúla og samfelagi annars. Tí er umráðandi, at næmingarnir læra at kenna og handfara hetta amboðið, bæði til egin áhugamál og til at stuðla og menna aðrar lærugreinir í skúlanum við.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreininini hefur til endamáls

- at læra næmingarnar at handfara skrivimaskinu og/ella teldur
- at venja teir blindskrift og vekja ansin fyrir góðari og vandaligari uppsetning av skriviligum arbeiði á skrivimaskinu og á teldu.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir at læra næmingarnar at nýta teir möguleikar, maskinurnar hava. Dentur eigur at verða lagdur á at læra teir góðar arbeiðsvanar, og hvussu umráðandi tað er, at limir og vöddar arbeiða í rættari stöðu og fáa regluliga hvíld.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1. Skrivimaskinan

4.1.1. Kunnleiki um skrivimaskinuna

Næmingarnir eiga at læra maskinuna at kenna, so at teir duga at nýta teir möguleikar, hon hefur.

Neyðug hjálparamboð sum t.d. veggjatalva, ið sýnir nýtslumöguleikar hennara, mugu vera í lærugreinahólinum.

Næmingarnir eiga frá fyrsta degi at læra at fara væl um maskinuna, eins og teir mega læra at skifta skrivi- og rættiband. Teir eiga eisini at fáa innlit í, at maskinan er kostnaðarmikil - bæði at keypa og umvæla, og at viðliskahaldið tí er av största týdningi.

Tað er sjálvsagt, at næmingarnir læra bert við leiðbeining, venjing og nýtslu allar teir mongu og ofta torskildu nýtslumöguleikar, maskinan hefur.

4.1.2. Skrivi- og hvíldarstøða

Meðan næmingarnir læra maskinuna at kenna, skulu teir eisini læra rætta skrivi- og hvíldar-stöðu.

Tað er umráðandi, at teir straks læra rætta fingra-, hond- og armstöðu, og at teir so ið og við finna ta skrivistöðu, teimum hóskar best.

Hóast næmingarnir læra rætta skrivistöðu, er tað ofta so, at teir kortini eru óvanir ið hana, og tí gerast teir módir ella spentir í fingrum, hondum, ørmum ella leirðum.

Tí er umráðandi, at teir sjálvir læra, hvussu hvíldarvenjingar eiga at verða gjørdar, og nær teir halda, hesar venjingar vera neyðugar.

4.1.3. Blindsight

Næmingarnir eiga, sum áður nevnt, at læra allar knapparnar á maskinuni væl at kenna og at brúka teir við røttum fingratökum.

Tá ið bokstavirnir eru lærdir og vant hefur verið við stuttum orðum, verður farið at skriva lættan tekst. Hesin tekstur eigur at hava samband við hugaheim næminganna. Best hevði verið, at hesin tekstur bæði viðvíkjandi stavsetning og innihaldi harumframt eisini kundi styðjað arbeidið hjá næmingunum í øðrum lærugreinum.

Sum fórleikin økist, gerst teksturin torførari, og samstundis verður størri dentur lagdur á tað sjálvstöðuga virksemið, har næmingurin kann velja at arbeida við viðkomandi lærugreinatilfari bæði á fóroyiskum og fremmandum máli.

Tvibýtið millum rættleika og skjótleika verður longu frá byrjanini viðgjört saman við næmingunum, so teir leggja høvuðsdentin á rættleikan og fáa innlit í, at teir bert við venjing fáa tað fimið, ið er fortreytin fyri at kunna skriva skjótt og rætt.

Við javnan at meta um sambandið millum rættleika og skjótleika læra næmingarnir bæði at síggja egnar avmarkingar og tørvin á skilagóðari venjing.

Næmingarnir skulu í hesum viðfangi læra at rætta tað, ið skeiwt er skrivað, og at meta um ta tíð, tilfikt eykaarbeiði tekur.

4.1.4. Tekstuppsetning

Samstundis sum skrivifórleikin økist, læra næmingarnir einfalda og tíðarhóskandi uppsetning av teksti.

Teir skulu læra at skriva brøv, skriva á brævbjálvar, skriva rokningar og tey vanligastu oyðubløðini.

Tá ið skrivifórleikin, t.e. rættleikin og skjótleikin, er á nóg høgum støði, skulu næmingarnir hava høvi til sjálvir at skipa og seta upp tekstir á ymsan hátt og sjálvir at meta um dygdina. Her verður serstakliga hugsað um, at tekstuppsetning hefur ávíst endamál, og at næmingarnir skulu læra at meta um samsvarið millum uppsetning og endamál.

I.2. Teldan

- .2.1. Kunnleikin um telduna
- .2.2. Tekstviðgerð

I.2.1 Kunnleikin um telduna

Dentur verður lagdur á at geva næmingunum innlit í teir nýtslumöguleikar, teldan ievur og tá serliga við atliti til tekstviðgerð. Hóast fyrirtreytin fyrir at fara frá ískrivimaskinuni til telduna má vera, at næmingarnir duga blindskrift, so eiger tú takað av tíð at verða nýtt til at læra næmingarnar at handfara telduna og með millum teir eykaknappar, teldan hevur, og hvat teir verða brúktir til. Teir eiga líð. eisini at læra at arbeiða við diskum gera rættingar, gera tekstuppsæting, ítskrivingar o.a.

I.2.2 Tekstviðgerð

Við stöði í tí, næmingarnir hava lært í maskinskriving, fáa teir nú innlit í teir möguleikar, teldan hevur viðvíkjandi uppsæting av teksti, rættingum, at flyta og taka burtur heil brot í teksti og goymslumöguleikar hennara bæði á diskum og diskli.

Dentur eiger at verða lagdur á, at næmingarnir bæði fáa høvi til at arbeiða sjálvstæðugt, og at tað tilfarið, ið viðgjört verður, hevur tilknyti til aðrar lærugreinir og til áhugamál næmingsins.

12.

Dátulæra

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at geva næmingunum eina stöðisvitum um teldur og teldunýtslu, so teir gerast főrir fyri at meta um, hvørjar möguleikar hetta tóknin ber í sær,
- at læra teir ymsar nýtsluhættir og
- at læra teir at kenna egnu fortreytir og avmarkingar í teimum avbjóðingum, sum nýggja tóknifröðiliga samskiftissamfelagið setur.

Dátulæra

1.0 Almenn sjónarmið

Teldan er vorðin eitt vanligt tól í heimi og samfelagi, og stöðugt verða fleiri og fleiri uppgávur, sum teldur og teldukon taka sær av.

Undirvísingin í dátulæru í skúlanum hevur tí til endamáls at fyrireika næmingarnar til eina tilveru í samfelagnum, har elektrónisk dátuviðgerð verður at hava ein stóran og stöðugt vaksandi týdning.

Fyrireikingin eigur at hava sítt stöði í eini kunning um, hvussu nútíðarsamfelagið nýtir elektróniska dátuviðgerð, og hvørjar ávirkanir dátuviðgerðin kann hava bæði í samfelagnum sum heild og í lívi hins einstaka.

Vert er at gera næmingunum greitt, at tað eru menniskju, ið hava skapt hesa teknifrøðiligu menning, og at ikki minst á hesum øki er umráðandi hjá borgarunum í einum fólkvaræðisligum samfeliagi at fylgja við, so at hvør einstakur kann fáa möguleika at hava samávirkan og samábyrgd av teirri elektrónisku dátuviðgerðini og nýtslu hennara á teim ymsu samfelagsókjunum.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at geva næmingunum eina stöðisvitan um teldur og teldunýtslu, so teir gerast főrir fyrir at meta um, hvørjar möguleikar hetta tóknid ber í sær
- at læra teir ymsar nýtsluhættir
- at læra teir at kenna egnu fortreytir og avmarkingar í teimum avbjóðingum, sum nýggja tóknifrøðiliga samskiftissamfelagið setur.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað eigur at verða eftir at geva næmingunum möguleika at ogna sær fimi og málburð viðvíkjandi tí formligu lýsingini av veruleikanum, dátuhugtakinum, myndlanýtslum og tortökisloysnum á teldum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Undirvísingin eigur at verða lögð soleiðis til rættis, at næmingarnir kunnu fata, at dátulæra er ein sera viðkomandi lærugrein, ið nemur við gerandisdag teirra bæði í skúlanum og utan fyrir skúlan.

Tessvegna eigur teldunýtslan yvirhovur og tey domi, ið nýtt verða, at hava sín upphavsstað í gerandisdegi næminganna, og eigur undirvísingin harumframt at

verða skipað soleiðis, at næmingarnir við egnari uppliving og sjálvsvirksemi kunnu fáa høvi at nýta telduna á fjølbroyttan hátt.

Undirvísingin í dátulæru eigur somuleiðis at verða løgd soleiðis til rættis, at hon stimbrar hugburð næminganna til at arbeiða við lærugreinini, so at teir kunnu ogna sær eina almenna vitan á hesum øki.

Í undirvísingini eigur bert at verða gjørt so mikil við partar sum forritsfimi, teldubygnað og -virkan, sum hildið verður neyðugt til tess at fata telduna og nýtslu hennara.

Undirvísingarinnihaldið kann hóskandi fevna um hesar høvuðspartar:

4.1 Teldunýtsla

Fimi í teldutøkni eigur ikki at vera eitt mál í sjálvum sær, men næmingarnir mega fáa grundleggjandi kunnleika um, hvussu teldan verður nýtt, so at teir kunnu verða førir fyri at handfara hana í undirvísingini.

Næmingarnir verða lærdir at nýta telduna til ymsar uppgávuloysnir. Tað verður lagdur dentur á, at næmingarnir kunnu ogna sær vitan og innlit í at skipa eina reglubundna arbeiðsgongd. Teir verða kunnaðir um, hvussu tær nýttu fortreytirnar eru bygdar upp, og tosað verður um, hvørji viðurskifti ávirka úrslitið, sum komið verður til.

Vist verður á, hvussu teldan verður nýtt á ymiskan hátt og í ymiskum sambandi, og hvussu tann einstaki kemur í samband við telduna í samfelagi og vinnulívi. Í hesum viðfangi verður greitt frá, hvussu teldan verður nýtt í flestu arbeiðsgongdum í samfelagnum, bæði tá ið týdningarmiklar avgerðir verða tiknar, og lógar verða gjørdar.

Vist verður eisini á, hvussu teldan er partur í arbeiðsgongdum t.d. í stýriskervum, simuleringum, viðgerðum og goymslum av upplýsingum, og hvussu hon verður nýtt í almennum og privatum fyritökum - frá virkisleiðslu til einfaldastu uppgávur á tí einstaka arbeiðsplássinum og av felagsskapum og einstaklingum.

4.2 Teldan og eginleikar hennara

Sagt verður frá í stuttum, hvussu teldan er gjørd, so at næmingarnir gerast betur førir fyri at fata, hvussu hon arbeiðir; men ansast má eftir, at ikki ov nógv til verður nýtt til tekniskar frágreiðingar.

4.3 Grundleggjandi hugtök

4.3.1 Upplýsing og dátur

4.3.2 Samskifti og viðgerð av upplýsingum

Næmingarnir eiga at fáa høvi til at ogna sær hollan kunnleika um sambandið millum dátu, upplýsing og samskifti, og hvussu nýtslan av teldu ávirkar okkara uppfatan av veruleikanum. Greitt verður frá, hvussu hetta samskiftið er broytt gjøgnum tíðirnar, og hvørja ávirkan tað hevur á onnur lærugreinaøki.

Næmingarnir skulu eisini arbeiða við ymiskum slögum av dátu og dátuberum og tí týdningi, dátu og dátuberar hava bæði fyrir at veita upplýsing og fyrir arbeiðsgongdina, tá ið mál skulu verða loyst.

4.4 Tortökisloysnir

- 4.4.1 Uppgávugreining
- 4.4.2 Tortökisorðing
- 4.4.3 Bygnaðargerð
- 4.4.4 Algoritmugerð
- 4.4.5 Forritagerð
- 4.4.6 Úrslitsmeting

Í sambandi við miðvísan framferðarhátt í tortökisloysnum kundi t.d. henda mannagongd verið nýtt:

1. Fata tortökið, 2. Met um, hvort uppgávan kann loysast á teldu, 3. Met um, hvort uppgávan skal loysast á teldu, 4. Kanna, um uppgávan longu er loyst á teldu, 5. Áset eina algoritmu sum loysn á tortókinum og áset somuleiðis, hvussu upplýsingin skal verða lýst sum dátur, 6. Ger og endað forritið, 7. Tulka úrslitið, 8. Met um, hvort tortökið er vorðið loyst.

Í hesum arbeiði er týdningarmikið at gera sær greitt, hvørjar fortreytir ein sjálvur hefur at nýta teldu, og hvørjar avmarkingar teldan sjálv hefur.

4.5. Nýtsluumveldi teldunnar

- 4.5.1 Stýring
- 4.5.2 Útrokning
- 4.5.3 Simulering
- 4.5.4 Upplýsingarviðgerð

Dentur eiga at verða lagdur á at arbeiða við dómum úr so nógum nýtsluumveldum sum möguligt, so at næmingarnir kunnu fáa eina fjölbroytta vitan um, hvat ið teldan hóskandi kann verða nýtt til.

4.6. Verkevni

Teldan er sum skorin til arbeiði við verkevnum, har til ber á serstakan hátt at arbeiða við fleiri nýtsluumveldum í senn.

Tað verður arbeitt við ymiskum slögum av uppgávum fyrir at vísa á, bæði hvat ið teldan er góð og minni góð til, og hvørjar uppgávur eru sera torførar ella kanská ómöguligar at loysa á eini teldu.

Tosað verður eisini um ymisk viðurskifti, sum kunnu tala fyrir ella ímóti at nýta teldu í ávísum fórum.

4.7. Avleiðingar av teldunýtslu

Næmingarnir verða kunnadír um, hvussu teldunýtsla ávirkar tilveruna hjá tí einstaka, arbeiðslagið og samfelagið sum heild.

Víst verður á, at teldan er hent arbeiðsamboð, ið er ført fyrir at loysa hópin av uppgávum, sum áður vóru sera tiðarkrevjandi og í ávísum fóri at kalla óloysandi.

Víst verður eisini á, hvussu hugsan og hugburður okkara kunnu verða ávirkað av, at vit brúka teldu og júst velja tær uppgávur, sum teldurnar eru best egaðar at loysa. Eisini eigur at verða víst á, at eins væl og teldan er til hjálpar og gleði, kann hon vera til ampa og trega.

13.

Heimstaðarlæra

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at læra næmingarnar at kenna ábyrgd, umsorgan og virðing fyrí sjálvum sær, medmenniskjanum og umheimi,
- at hjálpa teimum at finna seg til rættis í heimi, skúla og samfelagi,
- at læra teir at nýta sansir og skil til at kunna seg um fyribrigdi í náttúru og samfelagi og
- at menna evni teirra at lýsa uppliving og hugsan á fjølbroyttan hátt.

Heimstaðarlæra

1.0 Almenn sjónarmið

Hóast heimstaðarlæra, söga, landalæra, lívfröði og samtiðarkunning eru sjálvstæðugar lærugreinir, so eru tær tó so nær knýttar hvør at aðrari, at hildið hefur verið rættast at lata almennu sjónarmiðini fevna um tær allar undir einum.

Heimstaðarlæran er stöðið undir undirvísingini í sögu, landalæru og lívfröði.

Í samtiðarkunningini renna nevndu lærugreinir saman aftur, so at næmingarnir fáa eina heildarfatan av tí, teir framanundan hava viðgjört sum part av annaðhvort sögu, landalæru ella lívfröði.

Felags fyri lærugreinirnar er eisini, at tann arbeiðsháttur, nýttur verður, er partur av lærugreinarinnihaldinum.

Undirvísingin skal stimbra fjølbroyttu menningina hjá tí einstaka næminginum, so at hann gerst gagnligt og sjálvstæðugt menniskja í heimi og samfeli.

Undirvísingin skal geva næmingunum áræði og áhuga at vera við til at evna framtíðina.

Teir mugu tí hava høvi til at ogna sær vitan um seg sjálvan, um heimlig viðurskifti, um livikorini fyrr og nú og um mentan okkara sum heild.

Somuleiðis mugu teir fáa høvi til at ogna sær kunnleika um náttúruna og tøknifréðina, tí skynsom nýtsla av m.a. tøknifréðini er ein av fortreytunum fyri, at javnvág kann vera millum samfelagsmenning og varðveislu av fólkaraðisliga hugburðinum og náttúrunnar tilfeingi.

Næmingarnir eiga at fáa innlit í og læra at skilja heimlig og millumtjóða viðurskifti, so at teir kunnu verða færir fyri at taka stöðu til gongdina í heimliga umhvørvinum, í eignum samfelag og í altjóða høpi.

2.0 Endamál

Undirvísingin hevir til endamáls

- at læra næmingarnar at kenna ábyrgd, umsorgan og virðing fyri sjálvum sær, medmenniskjanum og umheimi,
- at hjálpa teimum at finna seg til rættis í heimi, skúla og samfeli,
- at læra teir at nýta sansir og skil til at kunna seg um fyribrigdi í náttúru og samfeli,
- at menna evni teirra at lýsa uppliving og hugsan á fjølbroyttan hátt.

1. Undirvísingarpurtur (1. - 3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Við stöði í teim royndum, næmingarnir hava, tá ið teir byrja skúlagongdina, má miðast eftir at festa og viðka um hugtök og færleika teirra.

Við sjálvvirksemi verður somuleiðis miðað eftir at lata næmingarnar ogna sær uppliving, og at teir gera royndir í teim fjölbroyttu lívs- og samveruviðurskiftum, sum eru í floks-, skúla- og heimliga umhvørvinum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Heimstaðurin

4.1.1 Heim og húski

Heimið og húskið eru týdningarmiklir tættir í barnsins lívi, og tí er kunnleiki barnsins stórar á hesum øki. Her býost tí høvi til at lata næmingarnar siga frá um bústað teirra (staðanøvn, býlingar, spælimöguleikar innan- og uttandura) og um húsfolkini (foreldur, systkin og skyldfólk).

4.1.2 Ein bygd verður til

Til tess at vísa næmingunum, hvussu ein bygd verður til, og fyrir at binda saman fortíð og nútíð, kann verða víst á gamlar toftir, gomul hús, hús, sum eru í gerð, útstykkingar o.a.

Í hesum viðfangi ber til at skifta orð um aldur á bygdini/býnum, býlingum, hvar og hvussu fólk hava búð og so nútíðarbúsetingina.

Býarpartar, býlingar og fólkatal verður lært.

4.1.3 Náttúra, staðanøvn o.a.

Tá ið hugsað verður um at geva næmingunum felagsvitani, eru náttúran og staðanøvnini við skúlan náttúrliga byrjanin.

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um náttúruhugtakið, hvørja ávirkan náttúran hefur á okkum, hvussu og hví vit nýta náttúruna og hvørji fyrivarni, ið eiga at verða tики.

Dentur eigur at verða lagdur á, at í náttúruni er lív, sum vit kunnu ávirka, og sum ávirkar lívumstöður okkara.

4.1.4 Skúlin og aðrir bygningar

Í bygdini/býnum er skúli og aðrir bygningar.

Viðgerast kann í hesum viðfangi, hví vit hava skúlar, skúlagongdin fyrr og nú, hvat næmingar, foreldur og lærarar vænta sær av skúlanum, hvør arbeiðir í skúlanum í skúlatíðini, eftir skúlatíð, aðrir skúlar o.s.fr.

Farið verður at vitja aðrar bygningar í bygdini/býnum so sum kirkju, samkomuhús, posthús, handlar, framsýningaráhóli, bókasavn, fornminnissavn, virki o.s.fr.

Næmingarnir fáa at vita um endamálið við hvørjum einstökum bygningi, og hvussu hvør teirra er lagaður til sítt endamál.

4.1.5 Ferðslan í bygdini/býnum

Ferðslan eigur at verða viðgjörd í sambandi við sjálva skúlabyrjanina. Umráðandi er, at næmingarnir gera sínar royndir í ferðsluni saman við læraranum, so teir kunnu læra seg rættan atburð í ferðsluni.

Lært verður um vanligastu ferðslureglurnar, um at ganga í rættari síðu, um ansni í ferðsluni, um skelti, gongubreyt, gonguteigar, endurskyn og um nær og hvar, best er at fara tvørtur um vegin.

Næmingunum má leggjast eina við ikki at spæla á vegnum ella við vegin, og víst eiger samstundis at vera á hóskandi spælipláss. Her kunnu næmingarnir sjálvir koma við hugskotum um, hvar gott er at spæla og um, hvussu teir kundu hugsað sær skúlavegin.

Har næmingarnir koma í bussi í skúla, skulu teir læra rættan atburð á steðgistaðnum, í bussinum, og tá ið farið verður úr bussinum.

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um, nær og hvussu neyðsyndarboð eiga at verða send (ooo-skipanin).

Í ferðsluundirvísingini yvirhövur eiger skúlin at hava gott samstarv við heimini, við Ráðið fyrir Ferðslutrygd (RFF) og lögregluna.

4.1.6 Vinnu- og mentanarvirksemi

Í sambandi við tær vitjanir, næmingarnir hava ella ætla at gera, fáa teir innlit í tað vinnu- og mentanarvirksemi, sum er í bygdini/býnum. Listasavn, bókasavn, fornminnissavn verða umrødd, so at næmingarnir kunnu fáa eina hóming av, hvat mentan er, og hvønn týdning hon hefur bæði fyrir einstaklingin og samfelið sum heild.

Víst verður næmingunum á, hvussu mentan og list hava sett sín dám á t.d. kirkjubygningar, snið, skap, veggjaprýði o.a.

Við stœði í tí vitan, næmingarnir hava um arbeidspláss foreldra, verða teir kunnaðir um vinnulív okkara. Vinnulívsgongdin eiger at verða víst við vitjanum, frásøgnum og myndum, so at teir bæði fáa fatan av núverandi framleiðslugongdum og teimum broytingum, ið verið hava. Hóskandi dömi í so máta eru t.d. útróður, velting, hoygging, úrdráttir úr mjólk o.a.

4.2.0 Millum fjals og fjøru

4.2.1 Sjógvurin og sjóvarmálin

Samstundis sum sjógvurin og sjóvarmálin saman við øllum tí, viðgjört verður undir evninum "Millum fjals og fjøru", gevur næmingunum ein væl skipaða mynd av heimliga umhvørvi teirra, so er evnið somuleiðis ein fjølbroytt tilgongd at vísa teimum á tann týdning, sjógvurin hevur hapt og framvegis hevur fyrir okkum sum tjóð.

Her verður sjálvsagt hugsað um sjálvt grundarlagið undir vinnulívi okkara, men eisini um, hvussu sjógvurin, havið, strondin, brimið o.s.fr. hava sett sín dám á mál og mentan okkara.

Tá ið farið verður oman í sjóvarmálan, eigur at verða lært um tað lív, ið hóast alt er í fjøruni; men dentur eigur at verða lagdur á, hvussu dálkingin hevur týnt nakað av tí lívi, har var áður, og hvussu vit í felag kunnu broyta hesa skeivu gongd.

Næmingarnir mega læra at skyna á flóð og fjøru.

Tey fiskaslög, ið er nærindis landi, verða umrødd; somuleiðis plantu- og djóralívið í sjóvarmálanum. Sum dömi kann nevnast: seiður, skrubba, krabbi, gjar, kúvingur, fliða, øða, kræklingur, gágga, marfluga, igilker og annars tað, ið finst og fæst úr sjónum og sjóvarmálanum.

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um aling, síl og laks. Hjálpirót, sjógras, tari og aðrar plantur í sjóvarmálanum og í sjónum verða umrødd og nevnd við navni.

4.2.2 Lendið - skap og nýtsla

Tá ið næmingarnir hava fingið kunnleika um tað heimliga umhvørvið, og teir hava sett növn á og eru vanir við at umrøða hetta, tá ber væl til at fara út við teimum fyrir at vita, hvussu lendið er, hvussu tað hevur verið og er nýtt, og hvussu tað broytist úr sjóvarmálanum og niðan í fjøllini.

Her bil væl til at tosa um kornvelting, eplavelting (at velta upp úr nýggjum), torvskurð, røtur, rabarbur, hoyggj og fjallgongu. Tikið verður aftur í aftur um útstykkingar, húsabygging og urtagarðar.

Növnini á kendastu plantunum so sum summardái, sólja og smæra verða lærð. Djóralívið verður í fyrstu syftu avmarkað til húsdjórini: neyt, seyð, hund, kettu, dunnur og høsn. Tey vanligastu fuglanövnini sum stari, kráka, ravnur, likka, tjaldur og vanligastu skordýrini heima við hús eiga somuleiðis at verða lærð.

4.2.3 Plantu - djóralív

Plantu- og djóralívið er eitt náttúrligt framhald av umrøðuni um jörðildið. Her verður fyrst økt um navnatilfarið, og síðan verður bygnaðurin á plantum og djórum viðgjördur einfalt og ítökiliga. Tosað verður um skyldskap og frábregði millum plantur og djór sínámillum.

4.2.4 Tíðin - árstíðirnar

Næmingarnir mega læru klokkuna, vikudagarnar og mánaðirmar. Í hesum viðfangi skulu hugtök sum: í dag, í morgin, í ovurmorgin, í gjár, í fyrradagin, dagin fyrir fyrradagin o.s.fr. hava ítökiligt innihald.

Árstíðirnar eiga at verða viðgjördar hvør sær við teim eyðkennum, tær hava. Her verður hugsað um veður og vind, plantu- og djóralívið, vinnu- og mentanarlívið, ítriv og spæl, og hvussu skúlatíðin og frítíðin laga seg eftir árstíðini. Eisini kann verða havt til umrøðu munin ímillum fyrr og nú hesum viðvíkjandi.

4.3.0 Grannabygdírnar

4.3.1 Nøvn

Næmingarnir hava nú so væl skipaða mynd av sínum egsna umhvørvi, at teir kunnu læra nøvnini á grannabygdunum. Kort verður gjört, og oyggj og bygdir verða staðfestar og fáa navn á kortinum.

4.3.2 Skyldskapur

Teir flestu næmingarnir hava verið í hesum bygdum, og teir hava við skyldskapi og kennskapi ávist samband við tær. Hetta eigur at verða umrøtt saman við skyldskaparhugtakinum. Dentur eigur at verða lagdur á næmingafrásagnir, ið bæði kunnu vera munnligar og skrivligar.

4.3.3 Ferðing, fjarstøða, tið

Tosað verður um ferðing millum bygda fyrr og nú. Vist verður næmingunum á munin millum fjarstøðuna og ta tið, tað tekur at ferðast við ymsum ferðingarmöguleikum. Sum dømi kunnu teir læra at skyna á muninum millum at ferðast loftvegis, eftir sjónum, landi sum t.d. við bili.

4.4. Føroyar

4.4.1 Oyggjar, fjøll, firðir og sund

Á yvirlitskortið verður navn sett á oyggjarnar. Tær verða umrøddar hvør sær, so at tið er at lata navnatilfarið festa seg. Tað er sjálvsagt, at um hetta navnatilfarið skal festa seg og vera næmingunum viðkomandi, so má byrjast við heimoynni.

4.4.2 Bygdir og býir

Bygdir og býir verða sett á kortið og lerd. Her er sjálvandi umráðandi gjølla at umrøða júst tey pláss, næmingarnir, hvør í sínum lagi, eru knýttir at.

4.4.3 Høvuðsættirnar

Samstundis sum næmingarnir læra oyggja- og bygdanøvnini, eiga teir eisini at læra tær 4 høvuðsættirnar: norðan, sunnan, eystan og vestan. Hetta kann best gerast við støði í egnum umhvørvi.

4.5. Grannalondini

4.5.1 Nøvn

Nøvn verða sett á grannalond okkara, og greitt verður næmingunum frá søguliga, vinnuliga og mentanarliga sambandi okkara við hesi lond fyrir og nú.

Nøvn á høvuðsstøðum og øðrum týdningarmiklum býum verða lærd, og næmingarnir eiga somuleiðis at duga at skyna á, um býirnir eru norðarlaga, sunnarlagar, eystarlaga ella vestarlaga í landinum. Teir eiga eisini at fáa kunnleika um landamark, høvini um londini, kend fjøll, vøtn og áir.

4.5.2 Ferðing og fjarstøða

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um, hvør munur er á at ferðast innanoyggja og so at fara til útlondini at ferðast. Her eigur at verða nomið við ferðingarmöguleikar, fjarstøður landanna millum, máltrupulleikar o.s.fr. Dentur eigur at verða lagdur á vitan og frásøgn næminganna í hesum evni.

4.6.0 Likam og heilsurøkt

4.6.1 Limir og sansir

Hóast allir næmingar vita um armar, bein og hendur, so eru hugtök sum lógví, il, øklar, øksli, vinstra, høgra, aftan, framman o.s.fr. enn ókend, og eiga tey tí at verða lærd.

Sansirnir skulu ikki bert hava nøvn; men næmingarnir eiga eisini at verða kunnaðir um, hvussu sansirnir verða nýttir til at geva eina fjølbroytta, skipaða mynd av umhvørvi okkara. Í hesum viðfangi er læruríkt at lata teir gera royndir, ið sýna, hvussu trupul støða teirra er, ið hvørki kunnu hoyra ella síggja.

4.6.2 Reinføri

Skúlasjúkrasystirin kann vera við til at kunna næmingarnar um, hvønn týdning reinføri hefur bæði fyri heilsu og samveru manna. Tílk kunning kann t.d. fara fram á foreldrafundi, har næmingarnir eisini eru við. Samstundis eigur at verða komið inn á rættan kost, góðar vanar við atliti til svøvn, hvíld, rørslu o.s.fr.

4.6.3 Tannarøkt

Tannlæknin eigur somuleiðis at kunna næmingarnar um týdningin av góðari tannarøkt. Henda kunning kann hóskandi fara fram á felagsfundum, so at gott samstarv kann fáast í lag á hesum øki millum næming, foreldur og tannlækna.

Síðan kunnu næmingarnir saman við læraranum viðgera tey evni, sum bæði skúlasjúkrasystirin og tannlæknin hava viðgjört.

14.

Søga

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at vekja og menna áhuga næminganna fyri lívi, virki og hugsan manna, so teir varnast tað, ið sermerkti farnar tifðir og kor teirra, sum tá livdu,
- at geva teimum eina hugmynd av tifðarvavi og tifðarhöpi og læra teir, at søgan er ymislig úr ymsum sjónarhornum,
- at teir ogna sær innlit og kunnleika um virki føroyinga, tann siðaarv og tey mentanarvirði, samfelagið byggir á og
- at viðgera samfélagsligar broytingar burturi og heima, soleiðis at næmingarnir betur skilja tað samfelag og tann heim, teir liva og virka í.

Søga

1.0 Almenn sjónarmið

Lærugreinin søga eiger at verða lisin sum framhald av tí, ið galdandi er fyrí heimstaðarlæru.

Søgan er ímyndan og vitan okkara um menniskju og tey samfelög, ið hava verið undan okkum.

Søgan er sostatt tilgongdin til bæði vitan, sjálvsálit og samleika. Hon gevur okkum høvi at síggja okkum sum part í eini søguligari gongd, har menniskjan hevur roynt at broytt ella hildið fast um lívsumstöður sínar og tær fortreytir, sum náttúran ella samfelagið hava skapt.

Undirvísingin í sögu eiger eisini at kunna geva okkum eina áminning um samábyrgd bæði fyrí okkum sjálvum og samfelagsmenningini.

Kunnleikin um ta ávirkan, ið søguligar treytir hava munað millum manna eins og millum samfelög og mentanarumveldi, er eisini ein av tilgongdum næminga til nýhugsan og nýskapan.

2.0 Endamál

Undirvísingin hevur til endamáls

- at vekja og menna áhuga næminganna fyrí lívi, virki og hugsan manna, so teir varnast tað, ið sermerkti farnar tíðir og kor teirra, sum tá livdu,
- at geva teimum eina hugmynd av tíðarvavi og tíðarhöpi og læra teir, at søgan er ymislig úr ymsum sjónarhornum,
- at teir ogna sær innlit og kunnleika um virki føroyinga, tann siðaarv og tey mentanarvirði, samfelið byggir á,
- at viðgera samfelagsligar broytingar burturi og heima, soleiðis at næmingarnir betur skilja tað samfelag og tann heim, teir liva og virka í.

2. Undirvísingarpartur (4. - 7. árgangur).

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir, at næmingarnir við viðgerð av søguligum evnum festa lærugreinahugtökini og læra at nýta tey í frásøgn um lívskorini hjá menniskjunum ymsastaðni og til ymsar tíðir, so at teir fáa fjølbroytta fatan av sambandinum millum tíð, stað, lívstreytir, hugsanarhátt og samfelagsskipan.

Miðast skal eisini eftir, at næmingarnir varnast, at frásagnir um søguligar hendingar ella samspæl teirra millum kunnu vera ymiskar, alt eftir hvørji sjónarmið og hugtök nýtt verða. Tískil eiga næmingarnir at læra at gera vandnar metingar um søguligar frásagnir.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1. Framleiðsla

- 4.1.1 Amboð og vörur
- 4.1.2 Handil
- 4.1.3 Framleiðslumöguleikar
- 4.1.4 Arbeiðsmegi
- 4.1.5 Ognarviðurskifti

4.2. Samfelagsskipan

- 4.2.1 Búseting
- 4.2.2 Húski
- 4.2.3 Lívskor og lívstreytir
- 4.2.4 Leiklutur hins einstaka og arbeiðsbýti
- 4.2.5 Samskifti

4.3. Tilfeingi og náttúra

- 4.3.1 Náttúruskapadár fyritreytir
- 4.3.2 Samskifti millum menniskju og náttúru (tillaging, røkt, temjing og eyðræning)

4.4. Mentan

- 4.4.1 Virði og siðalæra
- 4.4.2 Átrúni og siðsemi
- 4.4.3 Búni, handverk og list

4.5. Fíggjarviðurskifti

- 4.5.1 Inntækubýti
- 4.5.2 Hagfrøði
- 4.5.3 Handil
- 4.5.4 Tøknifrøði

4.6. Politikkur

- 4.6.1 Stjórnarviðurskifti
- 4.6.2 Býtið av valdinum
- 4.6.3 Avgerðartilgongdir
- 4.6.4 Áhugabólkar
- 4.6.5 Samskifti
- 4.6.6 Uttanríkispolitikkur

3. Undirvísingarpurtur (10. skúlaár).

5.0 Mið og mál

Í 10. skúlaári er söga tilboðsgrein. Tí eiger at verða hapt í huga, at teir næmingar, ið velja lærugreinina, hava helst serligan áhuga ikki bert fyrir lærugreinini, men aloftast eisini fyrir serstökum evnum ella økjum í lærugreinarhöpinum.

Tí eiger at verða miðað eftir, at næmingarnir við støði í undirvísingarinnihaldinum í heimstaðarlæru í 1. undirvísingarparti, sögu í 2. undirvísingarparti og samtíðarkunning/sögu í 3. undirvísingarparti fáa høvi til at læra at nýta felagslærugreinahugtök og -arbeiðshættir.

Málið er, at næmingarnir við viðgerð av evnum, teir sjálvir hava valt, gerast førir fyrir at greiða frá og at meta um søgulig fyribrigdi, ið hava hapt broyting og menning við sær.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

- 6.1. Nágreinilig viðgerð av tåttum úr Føroya sögu.
- 6.2. Nágreinilig viðgerð av evnum, tiðarskeiðum, londum, hendingum o.s.fr., sum viðgjørd eru í hinum undirvísingarpörtunum.
- 6.3. Við støði í høvuðsundirvísingarinnihaldinum í 2. undirvísingarparti kunnu verða viðgjørd:

- ídnaðarlond/ menningarlond
- fólkaræði/ einaræði
- kapitalisma/ sosialisma
- bóndasamfelag/ fiskivinnu- og ídnaðarsamfelag
- kríggj/ friður

15.

Samtiðarkunning/søga

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at venja næmingarnar at sökja sær kunnleika, so teir verða færir fyri at taka stöðu til átrokandi spurningar úr heimligum og alheimligum umhvørvi,
- at kunna teir um fólkaraði, um ymsar samfelagsskipanir og um rættindi og skyldur í samfélögnum og
- at venja teir at sökja sær kunnleika, so teir verða færir fyri at taka stöðu til átrokandi spurningar úr heimligum og alheimligum umhvørvi.

Samtíðarkunning / Søga

1.0 Almenn sjónarmið

Lærugreinin samtíðarkunning/søga eיגur at verða lisin sum framhald av tí, ið gallandi er fyrir heimstaðarlæru, søgu, landalæru og lívfröði.

Hóast samtíðarkunning og søga vanliga eru tvær sjálvstæðugar lærugreinir, ið hava hvort sítt innihald, so eru tær tó í fólkaskúlalóginu vorðnar skipaðar sum ein lærugrein.

Hetta ber við sær, at undirvísingarinnihaldið hevur sítt stöði í ymsum átrokandi samtíðarviðurskiftum, soleiðis sum hesi eru elvd av m. a. söguligum gongdum í heimligum og alheimligum umhvørvi.

Samtíðarkunning/søga viðger tí bæði tvørfaklig samtíðarevni, har næmingarnir bæði kunnu gera royndir og nýta sínar egnu royndir og tað innlit, teir hava fingið, at koma fram til ástœðiligar niðurstöður og söguligar gongdir, ið hava havt avgerandi týdning fyrir núverandi samfelagsstöði okkara.

2.0 Endamál

Undirvísingen í lærugreinini hevur til endamáls

- at venja næmingarnar at sökja sær kunnleika, so teir verða fórir fyrir at taka stöðu til átrokandi spurningar úr heimligum og alheimligum umhvørvi
- at kunna teir um fólkarsæði, um ymsar samfelagsskipanir og um rættindi og skyldur í samfélagnum
- at venja teir at sökja sær kunnleika, so teir verða fórir fyrir at taka stöðu til átrokandi spurningar úr heimligum og alheimligum umhvørvi.

3. Undirvísingarpartur (8.- 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir, at næmingarnir læra at finna og nýta alt atkomiligt samtíðarligt og söguligt tilfar úr lærubók, blöðum, útvarpi, sjónvarpi, handbókum, keldutilfari, kortum, telduskráum o. ó. Miðast skal eisini eftir, at næmingarnir læra at savna sær samtíðar- og sögukunnleika við vitjan á skúlum, stovnum, sínnum, virkjum o. ó., og at teir leita sær kunnleika hjá sakkónum og heimildarfólki.

Hóast næmingarnir í störstan mun skulu vera við til at velja og skipa undirvísingarevnini, so má tó miðast eftir, at innihaldið verður so fjölbroytt, at teir kunnu gerast fórir fyrir at seta sær alt torførari spurningar, og at teir við hóskandi arbeiðsháttum og amboðum kunnu koma fram til væl grundaðar niðurstöður.

4.0 Undirvísingarinnihaldið (samtíðarkunnning)

Undirvísingarinnihaldið eiger hóskandi at fevna um hesar hóvuðspartar:

4.1. Býar- og bygdarsamfelög

Evnið kann fevna um heimliga umhvørvið, bý ella bygd, sum næmingarnir kunna seg um á seturskúla ella á fremmandum stað. Lýsast kann við teksti, talvum, kortum, myndum, teldurásum o. ó.

Hesi evni eiga hóskandi at verða viðgjörd:

- 4.1.1 Fólkalív
- 4.1.2 Vinnulív
- 4.1.3 Búseting
- 4.1.4 Húsabygging
- 4.1.5 Ferðsla
- 4.1.6 Bygdamenning
- 4.1.7 Útbúgvingarmöguleikar
- 4.1.8 Frítiðaráritrív
- 4.1.9 Kommunal fyrisiting

4.2 Samfelagsbólkar

Undir hesum evni ber til at viðgera hvønn bóldin sær ella at bera saman tveir ella fleiri bólkar sum t.d.:

- 4.2.1 Húski
- 4.2.2 Ungdómsbólkar
- 4.2.3 Bólkar á einum arbeiðsplássi
- 4.2.4 Tey gomlu
- 4.2.5 Tey brekaðu
- 4.2.6 Umstøðurnar hjá smábörnum
- 4.2.7 Bólkar av ymsum tjóðskaparligum uppruna
- 4.2.8 Bólkar við ymiskum átrúnaði og ymiskari hugmyndafræði
- 4.2.9 Fólkaflyting
- 4.2.10 Leiklutur mans og kvinnu úti og inni

4.3 Felagsskapur og leiðsla í einum samfeli

Undir hesum evni verður viðgjört, hvussu samfelag og samfelagsbólkar skipa seg, hvør samskipanin er, og á hvønn hátt samfelag og bólkar verða stjórnað. Tað eiger at verða lagdur dentur á, hvussu hvør einstakur er við til at taka avgerðir, og hvussu ein hefur ábyrgd av tiknum avgerðum.

- 4.3.1 Fólkaræði
- 4.3.2 Politiskir flokkar
- 4.3.3 Grundarlagið fyri valdi og valdsgerð
- 4.3.4 Ymsar stýrisskipanir
- 4.3.5 Politiskar avgerðir
- 4.3.6 Økissjálvræði, möguleikar og avmarkingar

- 4.3.7 Rættarskipan
- 4.3.8 Áhugabólkar

4.4 Búskapur

Her verða viðgjörd peningaviðurskiftini í einum feroyskum heimi, á einum virki ella stovni og peningaviðurskifti landsins sum heild.

- 4.4.1 Peningaviðurskifti hjá einum húski: inntøka, nýtsla, skattur, lán, uppsparing
- 4.4.2 Peningaviðurskifti hjá einum virki: ogn, skuld, framleiðsla, lénir, søla, vinningur o. s. fr.
- 4.4.3 Peningaviðurskiftini hjá einum stovni, t. d. hjá Tryggingarsambandinum
- 4.4.4 Peningaviðurskiftini hjá einum skipi, báti o. s. fr.
- 4.4.5 Framleiðsla, útflutningur og nýtsla
- 4.4.6 Inntøkur og útreiðslur hjá tí almenna
- 4.4.7 Skattur og felagságði (skúlaverkíð, heilsuverkið, strandferðslan, Landsverkfroðingurin o. s. fr.)
- 4.4.8 Fíggjarlógin, gjaldsjavnvágín, tjóðarúrtókan
- 4.4.9 Fiskivinnan (kvotur, fiskastovnar, stovnsrøkt, samráðingar) fígging, avskrivning, upphöggingarstuðul
- 4.4.10 Lónarsáttmálar
- 4.4.11 Skattalógin
- 4.4.12 Nýggir vinnumöguleikar
- 4.4.13 Orka

4.5 Politikkur í altjóða høpi

Her eiga altjóða viðurskiftini at verða viðgjörd: hvørjar avtalur eru galdandi, hvussu brot á avtalur verða viðgjörd, og hvørji árin altjóða politikkur hevur á umstøður og viðurskifti í okkara landi.

- 4.5.1 Ósemjur, orsakir og loysnir
- 4.5.2 Avvápnadur
- 4.5.3 Altjóðarættar avtalur og mannarættindi
- 4.5.4 Norrønt samstarv
- 4.5.5 EF og aðrir tilíkir felagsskapir
- 4.5.6 Samráðingar um vøru- og rávørubýti
- 4.5.7 Marknaðarviðurskifti
- 4.5.8 Heimsbúskapur - javni/ójavni

4.6 Ymisk ávirkan

Viðgerðin fevnir um evni, sum fremja ávirkan, tað veri seg beinleiðis ella óbeinleiðis, og við hvørjum endamáli og úrsliti.

- 4.6.1 Høvuðsbólkar, sum í høvuðsheitum eru bundnir saman kensluliga
- 4.6.1 Heildarávirkan sum t.d. hópávirkanin frá fjølmiðlunum
- 4.6.3 Mentanarstovnar
- 4.6.4 Lýsingar
- 4.6.5 Hugmyndafrøðilig ávirkan
- 4.6.6 Mentanarligir millumberar. Kvæði, sangur, tónleikur, sjónleikur, myndalist o.a.
- 4.6.7 Fremmand arbeiðsmegi - burturi og heima

4.7 Umhvørvissprungar

Likamligir og sálarligir spurningar, ið t. d. kunnu verða knýttir at samskifti í arbeiðs- og sosialum viðurskiftum, verða viðgjördir.

4.7.1 Tiltaksgoymslur og nýtsla

4.7.2 Fólkavökstur

4.7.3 Dálking

4.7.4 Menningarmöguleikar

4.7.5 Fyribyrging av sjúkum

4.7.6 Ferðsla

4.7.7 Umskifti í stórum og smáum samfelögum

4.7.8 Arbeiðsviðurskiftini á virkjum, stovnum, skipum o.a.

4.8 Mannarættindi

Í vælferðarsamfelagnum er hvor einstakur heilsuliga og figgjarliga tryggjaður; honum eru tryggjað persónlig rættindi og möguleikar fyrir trivnaði. Vit hava vónir um, at samfagið virðir teir möguleikar, sum geva tí einstaka eitt støðugt ríkari lívsinnihald.

4.8.1 Persónligu rættindi til frítt at kunna ferðast, tala og skriva

4.8.2 Sosial trygd

4.8.3 Rættindi barna

4.8.4 Bústaðarumstøður

4.8.5 Arbeiðsumstøður

4.8.6 Millumberar av mentan

4.8.7 Frítíðarmöguleikar

4.8.8 Ferðamannavitjan

5.0 Undirvísingarinnihaldið (søguparturin)

Undirvísingarinnihaldið í søgu eiger at verða valt soleiðis, at einstóku evnini hvort sær ella saman fevna um teir tættir, ið samfeld geva næmingunum eina heildarmynd av søgugongdum.

Hesir tættir eru:

- framleiðsla, sum fevnir um amboð og vørur, handil, framleiðslumöggleikar, arbeiðsmegi og ognarviðurskifti
- samfagsskipan, sum fevnir um búseting, húski, lívskor og lívstreytir, leiklut hins einstaka og arbeiðsbýti og samskifti
- tilfeingi og náttúra, sum fevnir um náttúruskapaðar fyritreytir og samskifti millum menniskju og náttúru
- mentan, sum fevnir um virði og siðalæru, átrúna og siðsemi og búni?, handverk og list
- figgjarviðurskifti, sum fevnir um innþekubyti, hagfrøði, handil og tøknufrøði
- politikk, sum fevnir um stjórnarviðurskifti, býti av valdinum, avgerðartilgongdir, áhugabólkar, samskifti og uttanríkispolitikk

5.1 Føroyar

5.1.1 Landnámstíðin og høvdingatíðin

5.1.2 Handils- og samfagssviðurskifti undan siðaskiftinum

5.1.3 Gablatíðin (1655-1709)

- 5.1.4 Kongligi handilin
- 5.1.5 Samfelagsviðurskifti frá siðaskifti til fríhandil (1538-1856)
- 5.1.6 Loynihandilin
- 5.1.7 Siglingarsøgan í nýggjari tið
- 5.1.8 Politiska søgan 1814-1906
- 5.1.9 Mentanarlívið frá siðaskifti til fríhandil
- 5.1.10 Fornminni
- 5.1.11 Tjóðskaparrörslan
- 5.1.12 Politiska søgan 1906-1946
- 5.1.13 Fyrri heimsbardagin
- 5.1.14 Vinnulívssøgan (útróður, slupptíðin, motor- og trolaratíðin)
- 5.1.15 Samfelagsviðurskifti eftir 1856, skúli, kirkja, heilsuverk, samfelagsútbygging o.s.fr.
- 5.1.16 Seinni heimsbardagin
- 5.1.17 Heimastýrisskipanin og gongdin síðani
- 5.1.18 Sjómarkið
- 5.1.19 Framtíðarútlit

5.2 Umheimurin

- 5.2.1 Hjálandapolitikkurin
- 5.2.2 Ídnaðarkollveltingin
- 5.2.3 Alheimsbúskapur 1918 -1940
- 5.2.4 Annar heimsbardagin
- 5.2.5 Alheimsgongdin eftir seinna heimsbardaga
- 5.2.6 "Kalda kríggið" - friðarlig samvera
- 5.2.7 Broytingar í heimsskipanini seinastu 10 - 15 árini t. d. í Eystre Europa, Fjareystri o.s.fr.

16.

Landalæra

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at virka fyri, at næmingarnir fáa fatan av týdninginum av náttúrugivnum og av mannahondum skaptum viðurskiftum, so at teir gerast færir fyri grundgivnari støðutakan til spurningar burturi og heima og
- at teir ogna sær landalæruhugtök og vitan um arbeiðshættir og amboð, sum kunnu geva yvirlit og möguleika at gera ein almennan úrskurð.

Landalæra

1. Almenn sjónarmið

Lærugreinin landalæra eigur at verða lisin sum framhald av tí, ið galdandi er fyrir heimstaðarlæru.

Fjölmíðlarnir viðgera dagliga heimlig og umheimlig viðurskifti, har ikki bert lond, landspartar, býir, áir, fjöll, vøtn, sund og høv verða nevnd við navni, men har eisini verður kunnað um náttúruvanlukkur, náttúru- og veðurlagsbroytingar, rúmdarkanningar, fylgisveinakort, íbúgvatal, ídnað, vinnu, politiskar broytingar og onnur viðkomandi evni.

Av m.a. hesum orsökum er tí umráðandi, at næmingarnir ogna sær vitan og innlit í landalæruna, so at teir gerast fórir fyrir at kanna, meta um og skipa tað alsamt ókta kunnleikaøkið, sum henda lærugreinin fevnir um.

Av tí at bæði tað heimliga umhvørvið og umheimurin eru í støðugari broyting, samstundis sum tað alsamt gerst truplari at skilja millum tað umheimliga og heimliga, so mega næmingarnir harumframt læra bæði at laga hugsan sína til broyttar umstöður og at kenna sjálvsábyrgd, so at teir virknir vera við í strembanini eftir at varðveita lív og lívilíkindi í alheims höpi.

2. Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at virka fyrir, at næmingarnir fáa fatan av týdninginum av náttúrugivnum og av mannahondum skaptum viðurskiftum, so at teir gerast fórir fyrir grundgivnari støðutakan til spurningar burturi og heima
- at teir ogna sær landalæruhugtök og vitan um arbeiðshættir og amboð, sum kunnu geva yvirlit og möguleika at gera ein almennan úrskurð.

2. Undirvísingarpurtur (4. - 7. árgangur)

3. Mið og mál

Miðað verður í hesum undirvísingarparti eftir, at næmingarnir við støði í teirri skipaðu vitan, teir hava ognað sær í heimstaðarlæru, fáa viðkað um og fest landalæruhugtökini, so hvort sum sjónarrингur teirra alsamt gerst stórrí.

Av tí at lærugreinin er valgrein í 3. undirvísingarparti, er hetta seinasti undirvísingarpartur í lærugreinini hjá nógvum næmingum. Tí er umráðandi, at teir læra at nýta bæði lærugreinaamboð og -arbeiðshættir í sambandi við viðgerð av stórrri og smærri eindum, so at úrslitið gerst ein heildarfatan av lærugreinainnihaldinum.

Miðað eigur eisini at verða eftir, at henda heildarfatanin skal varðveita innlit og áhuga teirra viðvíkjandi samskiftinum millum menniskjað og umhvørvið, so at teir gerast varugir við, at vit öll hava ábyrgd av millumtjóða samstarvi og alheims trivnaði og umhvørvi.

4. Undirvísingarinnihaldið

Frálæran í hesum undirvísingarpartinum fevnir um umveldislandalæru og skipaða landalæru.

Lutfallið millum hesar báðar partarnar skal vera nøkulunda hitt sama.

4.1. Umveldislandalæran

Umveldislandalæran fevnir um nágreinliga viðgerð av nøkrum ymiskum økjum sum t.d. heimliga umhvørvið og eini lo - 15 eyðkend umveldi aðrastaðni í heiminum. Tey valdu umveldini eiga at kunna skipast bæði í heimligum og umheimligum höpi.

4.1.1 Umveldið kann t.d. fevna um býarsamfelag:

- høvuðsstaður í einum framkomnum landi
- stórrri býur í einum framkomnum landi

4.1.2 Umveldið kann eisini fevna um sjálvstöðugt land sum t.d. Ísland, ið so kann verða lýst á ymsan hátt, eitt nú

- landslagið, gosfjöll og orka
- Ísland og havið
- Ísland, samskiptið við Norðurlond, Felagsmarknaðin og Amerika.

4.2. Skipaða landalæran

Skipaða landalæran fevnir um týdningarmikil hugtök, arbeiðs- og kanningarhættir úr íbúgva- og búsetingarlandalæru, fíggjar- og samfelagslandalæru, politiskari landalæru og landslagavistfréðini.

4.2.1. Tann skipaða landalæran viðger:

- rúmdina, jörðina, sólskipanina
- navnatilfar og kortlesnað
- íbúgvatal, íbúgvabýti og fólkavökstur
- vinnulív, framleiðslu, handil og flutning
- búseting, býar- og landbúnaðaröki, síðvenju og mentan

- politisk viðurskifti
- landslög
- veðurlags- og gróðrarøki

4.3 Føroyar

4.3.1. Heimliga umhvørvið

Heimliga umhvørvið fevnir, sum orðið sigur, um heimstaðin, har næmingarnir búgva og kenna seg heima; veri tað seg ein býlingur ella ein bygd.

Heimliga umhvørvið er samstundis dömi bæði um landalærøki, ið annaðhvort kann vera sermerkt fyri land okkara, ella um tað, landalæra í alheims høpi hevur sum evni.

Heimliga umhvørvið lýkur somuleiðis tað høvuðstreyt, at altið eiger at verða farið frá tí kenda og einfalda til tað ókenda og fjølbroytta.

Her verður eisini høvi til at lata næmingarnar sjálvstøðugt og við egnum royndum læra seg amboðsnýtslu og arbeiðshátt.

Í hesum partinum, sum best er eagnaður fyrstu árini, verður sjálvt støðið lagt undir innlæring og menning av teimum lærugreinahugtökum, ið neyðug eru til tess at fremja endamálið við lærugreinini.

Í heimliga umhvørvinum fáa næmingarnir høvi til at sammeta tað, teir sjálvir síggja, uppliva og viðgera, við vanligar myndir, loftmyndir, sjálgjørðar frysmlar og einfald kort. Teir læra eisini at nýta kumpass, máta avfallið, taka vatn- og moldroyndir, kanna dálking o.s.fr.

Ongastaðni kann samskiftið millum menniskja og náttúruna eygleiðast, viðgerast og skiljast betur enn í heimliga umhvørvinum.

Alt hetta nevnda virksemið skal stuðlast við lærubók, keldutilfari - og ikki minst frásøgnum frá heimildarfólki, ið ofta kunnu geva næmingunum eitt livandi innlit í vitanarøki, ið eru um at hvørva.

Dömi um týdningarmikil landalæruevni, ið her kunnu verða viðgjord:

- kortgreining
- at nevna og staðfesta á korti
- hvor heim, skúli, ítróttarøki, virki o.s.fr. liggja í mun hvørt til annað
- hvussu lutfallið er millum bygt og óbygt lendi
- hvussu farleiðin er til skúla, handil, virki, spælipláss o.a.
- hvussu ferðslan er í bygdini, bilar, bussar, súkkjur
- almenn og privat ferðsla
- hvussu og hví fólk ferðast - vitjan, lesnaður, arbeiði, keyp, söla o.a.
- hvønn týdning virki, tænastuvinna, handlar, ítróttafeløg, mentanarstovnar o.a. hava
- árstíðirnar,
- hátrýst - lágtrýst
- sambandið millum veðurlag og vækstur.

4.3.2. Høvuðsstaðurin

Høvuðsstaðurin er dømi um eina størri eind, har høvi býðst at nýta nakrar av teimum arbeiðsháttum og arbeiðsambodum, næmingarnir hava fingið ella skulu hava kunnleika um.

Í viðgerðini kann farast undir at kanna ávisan tatt sum t.d. mentanar- og politiska landalæru, so at næmingarnir kunnu ogna sær innlit í henda partin.

Hetta kann seinni nýtast, bæði tá býir skulu berast saman, og tá ið vísast skal á munin millum landbúnaðar- og býaröki ella minni bygt øki.

Ein onnur leið er at taka upp allar teir landalærutættir, ið til samans geva eina heildarmynd av tí, ið er eyðkent og alment fyrir ein bý. Fortreytin fyrir hesum arbeiðsformi er m.a. tann, at næmingarnir eru fórir fyrir at nýta eitt fjølbroytt úrval bæði av amboðum og arbeiðsháttum.

Fyrimunurin við nevnda arbeiðshátti er, at næmingarnir fáa ein frymil at viðgera ókendar býir í umheiminum eftir. Teir kunnu t.d. læra at lesa ferðaætlan og býarkort, læra um tríbýtið av vinnuni (primær, sekundær og tertíær) o.s.fr.

Tað má vera ein sjálvsagdur partur av mentanarførleika næminganna, at teir bæði læra at kenna týdningarmikið navnatilfar og aðrar staðfestingar í høvuðsstaði okkara.

4.3.3. Landið

Føroyar eiga at verða viðgjørðar á tann hátt, at næmingarnir fáa eina heildarmynd av oyggjalandi okkara. Henda heildarmynd kann ikki skapast, utan so er, at næmingarnir læra nøvn á oyggjum, bygdum, firðum, fjøllum o.s.fr.

Teir skulu á kortum, við lærubók, úr keldutilfari, handbókum og øðrum amboðum kanna og ogna sær vitan um:

- fjarleikan millum oyggjar og bygdir
- hæddarmunin í landslagnum
- ferðasambandið oyggjanna millum ella í einari oyggi
- hvussu oyggjar og bygdir liggja í mun hvør til aðra
- vinnulívið - eisini í mun til fólkatalið
- stýrisskipan, fyrisiting og almennar stovnar
- alisfrøðiliga partin av landalæru okkara, hvussu landið er vorðið til, hvussu jarðbygnaðurin er og um skap og hall
- jarðarknøtturin, sólin, mánin og rúmdin annars.

4.4. Umheimurin

4.4.1. Innihaldið

Innihaldið í lærugreinini um umheimin er so rúgvismikið, og so brádligar eru broytingarnar, at um lærugreinin bert viðger útvald øki, so kann tað góða

næmingunum ein fórleika, ið nærkast eini heildarmynd, sum teir eru fórir fyrir at endurskoða, sjálvt um tær ytru umstöðurnar broytast.

Hesi øki skulu, sum longu nevnt, bæði lýsa tað eyðkenda, tað sum er øðrvísi og serskilt fyrir hetta økið, eins og tað, sum er alment galdandi.

4.4.2. Skandinavisku londini, Ísland, Grønland og Stóra Bretland

Skandinavisku londini, Ísland, Grønland og Stóra Bretland eru okkara næstu grannar, og bæði samskifti og kunnleiki hesum londum viðvíkjandi er oftast stórr, enn um boríð verður saman við onnur fjarlagin lond.

Danmark er tað landið, flestu okkara hava mestan kunnleika um, og tí er lættast at byrja her.

Tó er tað so, at tíðin neyvan loyvir nágreinligari viðgerð av nøkrun einstökum landi, og tí eru helst bestu ráðini at viðgera ávíð øki, ið geva næmingunum nýggja almenna landalæruvitan. Av tilíkum økjum kunnu nevnast landbúnaðarøki, skógarøki, ídnaðarøki, frítíðarøki o.s.fr. Umráðandi er at læra nakað av navnatilfari, so at næmingarnir kunnu kenna seg aftur í tí, teir hoyra, síggja ella lesa.

Tífskt navnatilfar, ið lært eigur at verða, er t.d. høvuðsstaðurin, týdningarmestu býirnir í hvørjum umveldi ella landsluti, høv, firðir, sund, áir, fjøll, landamark o.t. Henda baksýnisvitán er neyðug til tess at kunna gera metingar um t.d. íbúgvatal og -tættileika, vinnumynstur, tænastuveitingar, flutningsviðurskifti, mentan o.s.fr.

Næmingarnir eiga somuleiðis at ogna sær kunnleika um lendi, landslag, veðurlag og vøkstur.

Tá ið farið verður undir hini londini, ið nevnd eru frammanfyri, kann dentur verða lagdur á at viðgera ávíst øki ella ávísan tått, ið eyðkennir tað einstaka landið, so at næmingarnir umsíðir kunnu fáa eina bæði samskipaða og fjølbroytta heildarmynd av hvørjum landi sær.

Í hesum høpi eiga næmingarnir at hava lært at nýta øll vanlig landkort, globus og at greina fylgisveinakort. Um navnatilfarið annars verður til samanburðar víst á tað, ið skrivað er um Danmark hesum viðvíkjandi.

4.4.3. Heimspartar, lond og høv

Heimspartar, lond og høv verða at viðgera við teimum arbeidsháttum og amboðum, sum næmingarnir higartil hava nomið sær kunnleika um. Men umframt sjálva lærubókina, handbøkur og keldutilfar annars skal eisini verða víst á ljósmyndarøðir, filmir, sjónbond, telduskráir og aðrar hentar undirvísingarmiðlar.

Umráðandi er at finna á frábregðilig umveldi ella serstakar tættir í hvørjum landi ella heimsparti, so at næmingarnir kunnu ogna sær almenna landalæruvitan um londini í heimspörtunum.

Viðvíkjandi navnatilfari og øðrum tåttum av teirri skipaðu landalæruni verður víst á tað, ið frammansfyrir er skrivað.

3. undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

5. Mið og mál

Í hesum undirvísingarparti eiger at verða miðað eftir, at næmingarnir festa og víðka um lærugreinarhugtökini, samstundis sum teir verða at fáa ókta vitan og hollari kunnleika um teir mongu arbeiðshættirnar í lærugreinini.

Miðað eiger eisini at verða eftir, at teir læra at viðgera og lýsa sama evni á ymsan og fjølbroyttan hátt, við tað at teir nýta vitan og førleika úr øðrum lærugreinum til tilíkar uppgávur.

Ókt eiger at verða um førleika teirra at seta vandnar spurningar, savna, velja og vraka, viðgera og tulka upplýsingar og keldur.

Umráðandi er, at næmingarnir eru við til at eftirmeta úrslitið í hvørjum einstökum føri.

6. Undirvísingarinnihaldið

6.1. Býar- og bygdarlandalæra

Víðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frymlum frá byggingar-, fíggjar- og samfelags landalæruni. Næmingarnir verða at nýta tann førleika, teir hava ognad sær í søgu.

Dømi um arbeiðssetning: fóroyisk býar- og bygdarøki, arbeiðsbýtið og býar-/bygdarmynstur.

Ein danskur býur sum t.d. Århus

Ein heimsbýur sum t.d. London ella Tokyo

6.2. Samskiftislandalæra

Arbeitt verður framhaldandi við hugtökum, arbeiðsháttum og frymlum úr fíggjarlandalæruni. Næmingarnir eiga í hesum høpi at nýta tann førleika, teir hava nomið í støddfrøði og søgu.

Dømi um arbeiðssetning: Flogsamband í heimligum og umheimligum høpi

Farmaflotin, flutningur, vøra, havnir

Flutningsskipanin í einum ávísum øki sum t.d. Týsklandi ella Nigeria

6.3. Handilslandalæra

Víðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frymlum úr fíggjarligrari og politiskari landalæru. Næmingarnir verða at nýta vitan og førleika, ið teir hava nomið í støddfrøði, søgu og enskum.

Dømi:

Fóroyiski uttanríkishandilin

Alheims handil við rávøru og ídnaðarvøru

Ídnaðarsamfelög sum t.d. Japan, Felagsmarknaðurin, USA og rávørur teirra

Uttanríkishandilin í einum lítið á leið komnum landi sum t.d. Chile ella Indonesia

6.4. Ídnaðarlandalæra

Viðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frymlum úr fíggjar-/býar- og bygdarlandalæruni og landslagsvistfrøðini.

Næmingarnir nýta tann fórleika, teir hava nomið í sögu og alis-/evnafrøði.

Dömi:

Eitt jarn- og stálídnaðarøki

Eitt fjøltáttad ídnaðarøki sum t.d. Honkong ella Keypmannahavn

Ein ídnaðarfyrirøka í t.d. Svøríki ella Japan

6.5. Landbúnaðarlandalæra

Viðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frymlum úr fíggjar- og samfelagslandalæruni og landslagsvistfrøðini.

Næmingarnir nýta ta vitan og tann fórleika, teir hava nomið í lívfrøðini.

Dömi:

Landbúnaður í Føroyum - nýtsla av lendi, framleiðsla, arbeiðspláss

Landbúnaður í Danmark

Landbúnaður í teim tropisku londunum

Korn í Monsun-Ásia

6.6. Vinnumentan í avbyrgdum økjum

Viðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frymlum úr býar-/bygdar- og samfelagslandalæruni og landslagsvistfrøðini.

Næmingarnir nýta ta vitan og tann fórleika, teir hava nomið í lívfrøði og kristnikunnleika.

Dömi:

Eitt eskimo-samfelag

Eitt oyggjasamfelag í Kyrrahavinum

Ein grøna (oase)

Eitt nomadusamfelag

Ein avbyrgd feroysk bygd ella oyggj

6.7 Ferðamannavinnan

Viðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frymlum úr býar- og bygdarlandalæruni, fíggjar- og samfelagslandalæruni og landslagsvistfrøðini. Næmingarnir nýta vitan og fórleika úr sögu, kristnikunnleika, lívfrøði og enskum/týskum.

Dömi:

Eitt stórrri ferðamannaøki sum t.d. danska vesturstrondin ella Barbados

Ein býur sum t.d. Róm, Athen ella Marrakech

Flogferðsla í sambandi við frítíðarferðir

6.8 Jarðbygnaðurin

Arbeitt verður við hugtökum, arbeiðsháttum og frysilegum úr landslagsvistfrøðini. Næmingarnir verða at nýta vitan sína úr alis-/evnafrøði.

Dømi:

Hvussu jørðin og sólskipanin eru vorðin til

Plátutektonikk (meginlandarek og jarðskjálvtar)

Gosfjöll og magmafjallaslög

Burturmáan, mating ...

Hvussu fjöll verða til, og hvussu tilfarið verður umgjört

6.9 Landslagsvistfrøði

Arbeitt verður við hugtökum, arbeiðsháttum og frysilegum úr landslagsvistfrøðini.

Næmingarnir verða at nýta vitan sína úr alis-/evnafrøði og lívfrøði.

Dømi:

Alisfrøðiligar ringræsur í landalæruhöpi. Ringræsurnar hjá súrevni, kovlevni og kolevni, og hvussu menniskjað hefur órógvæð hesar ringræsur.

Vistfrøðiligar kanningar. Eitt landslag verður kannað, so at greiði fæst á bestu vistfrøðiligu nýtsluna av økinum.

6.10 Tilfeingið

Viðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frysilegum úr landslags- og fíggjarlandalæruni. Næmingarnir eiga at nýta vitan og førleika úr alis-/evnafrøði og lívfrøði.

Dømi:

Orku- og ráevnistilfeingið

Jørð-, vatn- og lufttilfeingið

Tilfeingi, ið bæði verður endurskapað og ikki.

Alheimsbýtið av tilfeingi og nýtslu

6.11 Jørðildið

Viðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frysilegum úr landslagsvistfrøðini. Næmingarnir verða at nýta vitan og førleika úr alis-/evnafrøði og lívfrøði.

-Dømi:

Hvussu jørðildið er bundið at jarðfrøðiligum, lívfrøðiligum og samfelagsligum fortreytum.

Mold, sandur, leir o.s.fr.

Jørðildið og veðurlagsóknini

Dálking av jørðildinum

6.12 Føroyar jarðfrøðiliga

Viðkað verður um virksemið við hugtökum, arbeiðsháttum og frysilegum úr landslagsvistfrøðini. Næmingarnir verða at nýta vitan og førleika úr alis-/evnafrøði og lívfrøði.

17.

Lívfrøði

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at geva næmingunum grundleggjandi innlit f ávirkanina millum livandi verur, verur sínámillum og alisliga umhvørvið,
- at geva teimum innlit í lívfrøðilig hugtök, so at teir verða færir fyrir at greina plantur og dýr og lívsrørslur teirra og
- at kunna teir um, hvussu lívið er hótt av dálkandi árini manna á náttúruna.

Lívfrøði

1. Almenn sjónarmið

Lærugreinin lívfrøði eigur at verða líslín sum framhald að tí, ið galldandi er fyrir heimstaðarlæru.

Heimstaðarlæran er stöðið undir undirvísingini í kunningarlærugreinunum: sögu, landalæru og lívfrøði.

Felags fyrir hesar lærugreinir er eisini, at tann arbeiðsháttur, ið nýttur verður, er partur av lærugreinarinnihaldinum.

Undirvísingen skal stimbra fjölbroyttu menningina hjá tí einstaka næminginum, so at hann gerst gagnligt og sjálvstöðugt menniskja í heimi og samfeli, eins og hon skal geva næmingunum áræði og áhuga at verða við til at mynda framtíðina.

Tessvegna eiga næmingarnir at fáa høvi til at ogna sær kunnleika um náttúruna og tøknifrøðina, tí skynsom nýtsla av m.ø. tøknifrøðini er ein av fortreytunum fyrir, at javnvág kann vera millum samfélagsmenning og varðveislu av fólkaraðisliga hugburðinum og náttúrunnar tilfeingi.

Næmingarnir eiga at fáa innlit í og læra at skilja heimlig og millumtjóða viðurskifti, so at teir kunnu verða fórir fyrir at taka stöðu til gongdina í heimliga umhvørvinum, sínum eigna samfeli og í altjóða høpi.

Hóast lívfrøðin sum vísindi og lærugrein neyvan einsamöll kann loysa teir umhvørvistrupulleikar, sum allur heimurin nú viðurkennir sum veruleika, so kann frálæran í lívfrøði tó geva næmingunum eitt neyðturviligt innlit, so at teir verða fórir fyrir at kenna samábyrgd av, at farið verður so um náttúruna, at komandi ættarliðun verður lív lagað.

Av m.a. hesi orsök er frálæran í lívfrøði tí broytt soleiðis, at hon nú í minni mun enn áður leggur dent á at kunna næmingarnar um eyðkenni hjá tí einstóku plantuni ella djórinum. Nú verður eisini roynt at fáa næmingarnar at fata, hvussu livandi verur eru, hvussu samskiftið er teirra millum og millum tær og tann alis- evnafrøðiliga partin.

Umráðandi er eisini at læra næmingarnar at skilja menniskjað og stöðu tess í náttúruni.

2.0 Endamál

Undirvísingen í lærugreinini hevur til endamáls

- at geva næmingunum grundleggjandi innlit í ávirkanina millum livandi verur, verur sínámillum og alisliga umhvørvið

- at geva teimum innlit í lívfrøðilig hugtök, so at teir verða færir fyrir greina plantur og dýr og lívsrøslur teirra
- at kunna teir um, hvussu lívið er hótt av dálkandi árini manna á náttúruna

2. Undirvísingarpartur (4. - 7. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir, at næmingarnir skulu fáa høvi til at arbeiða við lívfrøðiligum evnum, so at teir kunnu festa og økja um lærugreinahugtökini og læra at nýta tey til at kanna og greiða frá lívfrøðiligum fyribrigdum, soleiðis at teir fáa fjölbroytta fatan av sambandinum millum lív, liviumstøður, umhvørvi og atburð.

Miðast skal eisini eftir, at næmingarnir av sjálvsroyndum og kanningum gerast færir fyrir at ímynda sær lívfrøðilar gongdir, og at teir megna at skipa tær soleiðis, at tær kunna roynast undir øðrum og broyttum umstøðum.

Hetta skal læra næmingarnar at vera varnar og vandnar, tá ið mett verður um lívfrøðilar tilgongdir og frásagnir.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Plantulæra

Bygnaður, virkisháttur og lívstreytir

Tillagan

Kyknur og vevnaður

Ljóssamruni og andadráttur

Evnisskifti

Lívrunnin evni - umgerð og flutningur

Nøring

Fræ

4.2 Djóralæra

Bygnaður, virkisháttur og atburður

Yrkisgøgn - bygnaður og virkisháttur

Samskifti millum yrkisgøgnini

Atburður í sambandi við:

- tilhaldsøki
 - føði
 - skipan og vald
 - nøring
 - umsorgan fyrir avkomi
- Búningstilgongd

4.3 Menniskjað

Bygnaður og yrkisgøgn

Virkisháttur

Hugsan, mál og atburður

Røkt

Menniskjað í samfelagnum

4.4 Vistfrøði

Plantu- og djórasamfelög

Føðiketur, føðinet, matarvarðin

Orkurensi

Ringræsur

Kapping

Samvist

4.5 Smáverulívfrøði

Heilsufrøði og reinføri

4.6 Arvalæra

Arvur hjá plantum og djórum

Árinið av arvi og umhvørvi

Broyting av arvaeginleikum

Ókynjað nöring

Íleguskoyti

3. Undirvísingarpártur (8. - 10. skúlaár)

5.0 Mið og mál

Miðað verður eftir, at næmingarnir sjálvstæðugt læra at nýta hugtök til at viðgera evni, sum lýsa lívfrøðiligar meginreglur og týdning teirra í samfelagshøpi.

Miðað eiger eisini at verða eftir at geva næmingunum holla vitan um fóroysku náttúruna og um menniskjað.

Av tí at næmingar av ymsum orsökum munnu velja lívfrøði sum tilboðslærugrein, eiga lærugreinatilboðini at vera so fjelbroytt sum möguligt.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1. Broytingar í plantu- og djórasamfelögum

Høvuðsdenturin kann í hesum parti verða lagdur á sjógvinnu utan um okkum og lívið í honum.

6.2. Hvussu plantur og djór eru broytt

Nágrenilig viðgerð av smáverulívfrøðini kann vera støðið undir hesum evni.

6.3. Samskiftið millum náttúru og menniskja

Í hesum viðfangi kann fuglurin í bø, haga og bjørgum verða havdur til viðgerðar.

6.4. Hvussu menniskjað ávirkar náttúruna, og hvørjar avleiðingarnar av tí eru
Hetta evnið er so háttáð, at næmingarnir mega fáa holla vitan um vistfræði.**6.5. Umhvørvisvernd heima og burturi**

Støðið undir viðgerðina av hesum evni kann vera strondin og lívið har.

6.6. Einstaklingurin og slagið - lívfræðiliga gongdin

Áir, vøtn og lívið har kann hóskandi verða tikið til viðgerðar.

6.7. Samspælið millum arvalag og umhvørvi (sýnislagið).

Arvalæran verður nágreiniliga viðgjörd.

6.8. Menniskju og djór - lívfræðiliga gongdin

Greitt verður frá tí lívfræðiligu gongdini.

**6.9. Siðalagsligir spurningar í sambandi við læknaligar royndir við ílegum,
deyðseyðkenni o.ø.**

Hollur kunnleiki um menniskjað er støðið undir hesum báðum seinastu evnunum.

18.

Ítróttur

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at varðveita, vekja og menna skapandi evni næminganna,
- at bøta um hugin at röra seg og at fara væl við sær,
- at kunna teir um tann týdning, ítróttur hefur fyri sálarliga menning og trivna og
- at vísa teimum á fjölbroyttar rörslumöguleikar.

Ítróttur

1.0 Almenn sjónarmið

Likamliga menningin og samskipanin av tí, vit eru fór fyrir at varnast við sansunum, hefur í stóran mun rørslu sum fyritreyt.

Í spælinum varðveitir og mennir næmingurin skapandi evni síni.

Tann økti hugurin at röra seg er í sjálvum sær eitt mál, tí rørsla er ikki bert likamliga mennandi og heilsufremjandi, men hon medvirkar eisini til heildarmenning næmingsins.

Fjölbroytta tilboð skúlans at röra seg er týdningarmikið fyrir næmingin, tí bæði arbeiðið og frítsöin hava so stórt úrvat av tilboðum, ið ikki eru heilsufremjandi, um tey kanská ikki eru heilsuskaðilig.

Í lærugreinini sjálvari og sum parti av tvörverkaligum tiltökum kunnu viðgerast týdningarmiklir tættir av mentanar- og siðaarvi okkara.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at varðveita, vekja og menna skapandi evni næminganna,
- at bæta um hugin at röra seg og at fara væl við sær,
- at kunna teir um tann týdning, ítróttur hefur fyrir sálarliga menning og trivna og
- at vísa teimum á fjölbroyttar rørslumöguleikar.

1. undirvísingarpurtur (1. - 3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Lærugreinin hefur likamliga rørslu sum mál, og skipað eigur at verða so fyrir, at öll kunnu vera við.

Tí eigur at verða havt í huga, at umráðandi læruðki er kunnleikin um mannalikamið sum heild og um tað, ið er mennandi ella skaðiligt fyrir likamið.

Ein sjálvsagdur tåttur er beinleiðis og óbeinleiðis at læra næmingarnar, at tað er umráðandi fyrir heilsuna at klæða seg eftir umstöðunum, at fáa nóg mikið av svøvni og hvíld og at vera reinförir.

Næmingarnir mega eisini kunnast um ítróttin sum part bæði av bygdarmentanini og av mentanini í landinum sum heild.

Ítrótturin kann gerast næmingunum mennandi frítiðarátriv, og hann kann økja um færleika teirra til virkna samfelagsluttøku.

Í hesum undirvísingarparti eיגur undirvísingen at hava stöði í natúrliga huginum hjá næminginum at röra seg og spæla.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Spæl, dansur, framførsla

Óskipað og skipað spæl

Stev, stiggongd, dansispøl

Rørsla sum samskiftismiðil og rørsla eftir tónleiki

4.2 Fimleikur, spøl, uttanduraíðkan

Íðkan við bandi, bólti og gjørð

Íðkan á máttu

Klíva og hanga

Javnvágssíðkan

Spøl, bóltspøl, samarbeiði og reglur

Grundíðkan til frælsan ítrótt innan- og uttandura

Skreiða

4.3. Svimjing

At venja seg at vera í vatninum

Flóta og halda sær uppi

Svimja

Bjarga

4.4. Ansni og bjarging

At ansa sær innan- og uttandura

Endurskin, bjargingarvestar

Fráboðan

2. undirvísingarpurtur (4. - 7. árgangur)

5.0 Mið og mál

Við stöði í tí förleika, næmingarnir nú hava ognað sær, gerst fókanin í hesum undirvísingarparti fjölbroyttari, meira skipað og kravmikil.

Næmingarnir skilja nú betur tann týdning, ítróttur kann hava fyri heilsu og vælveru. Teir kunnu nú læra, at ítróttur er fjölbroytt rørsla, ið kann laga seg eftir evnum og áhuga næminganna, og at eingen ítróttasíðkan í sjálvum sær hefur størri virði enn ein onnur.

Næmingarnir verða framhaldandi lærdir at skilja og tulka reglur, tøkni og framferð.

Men hetta eiger tó altið at verða framt í verki á tann hátt, at tað mennir samanhaldið, tey skapandi evnini og luttkugleðina.

Sjálvt um kapping er týdningarmikil táttur í nógvum spølum, felags- og einstaklingsíðkanum, so má kappingin í skúlaítrótti ongantíð darva menningina av næminginum - hvørki sum einstakling ella bólkluttakara.

Tað neyva sambandið og samskiftið við umheimin ger, at næmingarnir fáa vitan um bæði heilsuskaðilig evni og heilsuskaðiligan atburð, og eiga teir tí at verða kunnaðir um tær avleiðingar, ið kunnu standast av hesum.

Lagað eftir evnum og áhuga næminganna eru fimi, likamsvenjing, rørsluskipan og bólkiðkan høvuðstættir í hesum undirvísingarparti. Somuleiðis má medvit næminganna um ítrótt sum heilsufremjandi og heildarmennandi ítriv stimbrast.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1 Spæl, dansur, framførsla

Fólkadansur, feroyskur dansur

Dansur - tónleikur

Framførsla við skipaðum og óskipaðum innihaldi

6.2 Fimleikur, spøl, uttanduraíðkan

Gólvíðkan

Lop

Íðkan við vanligastu amboðunum

Bóltspølini

Frælsur ítróttur

Ganga, renna, rógva, skreiða

6.3 Svimjing

Ymsu svimjihættirnar

At kava

Bjarging, upplívgan

6.4 Anjni, bjarging

Fyrstahjálp

Ítróttaskaðar

3. undirvísingarpurtur (8. - 10. árgangur)

7.0 Mið og mál

Í hesum undirvísingarparti er næmingurin á einum støði, har hann sjálvstøðugari kann meta um og skipa fyri þortum av tí, sum er neyðugt til tess at økja fórleikan bæði sum einstaklingur og bólkluttakari.

Næmingarnir eru nú betur færir fyri at samstarva í bólkum, har áhugi og evni fáa alt størri leikluti.

Við stöði í tí almenna innihaldinum í lærugreinini eיגur at verða miðað ímóti at fremja tað fyrir lærugreinina setta mál, so sum tað er orðað í endamálinum, almennum sjónarmiðum og í hinum undirvísingsarpörtunum.

8.0 Undirvísingsarinnihaldið

8.1 Grundfókan

Upphiting og toyggingarfókan

Viðliskahald og menning av fimi, áhaldni og styrki.

8.2 Fimleikur, framförsla

Stevbundin fimleikur

Lop

Amboðsfimleikur

Framförsla (drama - samskifti)

8.3 Bóltsþolini

8.4. Frælsur ítróttur, róður, rørsla

8.5 Svimja, kava, leypa

8.6. Frábodan, ítróttaskaði, fyrstahjálp, bjarging

8.7 Ástæði

19.

Tilevning

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at varðveita, vekja og menna skapandi evni næminganna,
- at læra teir at ogna sær ymsar tilevningar- og arbeiðshættir, so at teir verða færir fyri at handfara amboð og tilfar,
- at geva teimum kunnleika um fjöllbroytt tilfar, tilfarsmöguleikar og vekja ans teirra fyri útsjónd og sniðum, so teir kunnu verða færir fyri at gera vandnar virðismetingar,
- at vekja ans teirra fyri tilevnaðum lutum, so teir læra at virðismeta týdning teirra og
- at menna evni teirra at vara um tey skaptu virðini og virðismikla sambindingartátt teirra millum fortíð og nútíð.

Tilevning

1.0 Almenn sjónarmið

Lærugreinin hefur stöði sítt í tí kunnleika og teimum royndum, sum eru at finna í mynda- og skaplist.

Tær sambindingar av hugsan, kenslum, hugflogi og færleika, tilevningin kann hava við sær, eru persónleikamennandi, og er tilevning eins og talaða og skrivaða málið týdningarmikil samskiftismiðil.

Myndafrásøgn er vorðin týdningarmikil táttur í gerandisdegi okkara, bæði tá ið vit av ráddum huga vilja ogna okkum vitan, og tá ið vit meir ella minni ótilvitað verða ávirkad av myndafrásøgn í ymsum sniði við fjölbroyttum endamáli.

Undirvísingin má tí eisini geva næmingunum kunnleika um, hvussu myndafrásagnir verða gjördar, um endamál og um at gera vandnar virðismetingar.

Bæði í sjálvari lærugreinini, og har henda lærugreinin er partur av tvørverkaligum tiltökum, kunnu týdningarmiklir tættir í mentanar- og síðaarvi okkara verða viðgjördir.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at varðveita, vekja og menna skapandi evni næminganna
- at læra teir at ogna sær ymsasr tilevningar- og arbeidshættir, so at teir verða færir fyri at handfara amboð og tilfar
- at geva teimum kunnleika um fjölbroytt tilfar, tilfarsmöguleikar og vekja ans teirra fyri útsjónd og sniðum, so teir kunnu verða færir fyri at gera vandnar virðismetingar
- at vekja ans teirra fyri tilevnaðum lutum, so teir læra at virðismeta týdning teirra
- at menna evni teirra at vara um tey skaptu virðini og virðismikla sambindingartátt teirra millum fortíð og nútíð

1. Undirvísingarpurtur (1. - 3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Í hesum undirvísingarpurti eigur at verða miðað eftir, at allir næmingar við stöði í eignum royndum læra at nýta tilevning sum samskiftismiðil.

Hugskotini til tað, ið skal evnast til, mega vera næmingunum viðkomandi, og givið eigur at vera far um, at samljóð er millum frásøgnina í tilevningini og sjálvt tilevningarárslitið.

Í hesum undirvísingarparti eיגur somuleiðis at vera miðað eftir, at tilevning sprettur natúrliga úr hugaheimi næminganna, so at teir kunnu mennast og búnast av frásøgn lærarans og teim felags royndum og upplivingum, teir hava høvi at gera - ta veri seg heima ella í skúla- og bygdarumhvørvinum.

Málið má vera at gera næmingarnar varar við, hvussu hondin er før fyri at evna til tað, teir kunnu sansa og hugsa, og hvussu tilevningin kann lýsa kenslur teirra.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1. Myndatilevning

Myndatilevning, ið fevnir um at mála, tekna, klippa og prenta.

4.1.1. Frásøgn

Við myndamáli læra næmingarnir at siga frá hendingum í náttúru og nærumhvørvi og at siga frá upplivingum heima, í skúla og í frítíðini.

Høgtíðirnar, árstíðirnar, náttúran og veðrið eru sjálvsøgd evni at taka upp. T.d. seta høgtíðirnar sín egna dám á hugsan okkara, og kann hetta verða borið fram á ymsan hátt alt eftir, hvør høgtíðin er.

Næmingunum verður víst á, hvussu hvort evnið sær hefur síni mentanarfyribrigdi, og hvussu tað kann verða lýst bæði í myndum og litum.

4.1.2. Kenslur og hugflog

Frásøgnin hefur her sitt stöði í tí, næmingurin kann taka úr eignum barmi, tað veri seg veruligar hendingar ella lýsing av kenslum og hugflogi í sambandi við sögur, sagnir og ævintýr.

4.1.3. Tilfar, amboð og litir

Næmingarnir skulu læra, at tilfar og litir eru týdningarmiklir tættir í frásøgnini.

Hóast ymiskt kann vera, hvussu tann einstaki næmingurin við tilfari, amboðum og litum vísir kenslur og hugflog ella serstaka frásagnarhátt sín, so eiger hann tó at læra at nýta aldurssvarandi amboð so sum ymsar blýantar, filtpennar og at mála við límlitum, vatn- og litblýantum. Eisini skulu teir læra einfalt prent.

Í myndabókum síggja næmingarnir, hvussu litir kunnu lýsa hugsan og kenslur. Víst verður eisini á, hvussu litirnir í náttúruni skifta. Við stöði í eignum royndum læra teir við litum at siga frá hugsanum og kenslum.

4.2. Skaptilevning

Skaptilevning, ið fevnir um at forma, telgja og høgga.

4.2.1. Frásøgn

Frásøgnin hefur í hesum undirvísingarparti sitt stöði í hugaheiminum og royndunum hjá barninum.

Næmingarnir læra at eygleiða og endurgeva skap í náttúru og nærumhvørvi. Skapað verður eisini burtur úr tilfari, sum savnað er í náttúruni. Á tann hátt læra næmingarnir bæði endurnýtslu og at síggja snið- og formmöguleikar í hesum tilfari.

4.2.2. Kenslur og hugflog

Við stöði í hugaheimi og gerandisdegi fáa næmingarnir høvi til at spæla við og evna til ymiskt tilfar (innan- og uttandura) sum t.d. ull, garn, klæði, grót, leir, mold, sand, kava, runnar og trø.

Vist verður teimum á, hvussu onnur við skaplist hava lýst hugsan sína. Hetta kann bæði gerast við at kunna næmingarnar um skaplist og við at vísa teimum á myndabókaúval hesum viðvíkjandi.

Eins og við myndlistini er her høvi til í samstarvi við aðrar lærugreinir at vísa næmingunum, hvussu partar av lærugreinainnihaldinum eru lýstir við skaplist.

4.2.3. Tilfar, amboð, snið og litir

Tilfarið, ið nýtt verður, skal vera lätt at forma og amboðini lött at handfara og ikki vandamikil. Í hesum aldursbólkinum eru hendurnar besta amboðið.

Tað tilfar, ið nýtt kann vera innandura, er leir og leirlíknandi tilfar, klæði, træ, ull, papp, pappír o.s.fr.

Umráðandi er, at næmingarnir gerast varugir við, hvussu tilfar í náttúruni kann nýtast, og at nógv burturkast frá húshaldinum er gott tilevningartilfar.

Næmingarnir læra við ymsum litum at fáa tað fram, sum formurin ella skapið skal siga frá.

4.3. Nýtslutilevning

Nýtslutilevningin fevnir um leika, amboð, klæði, nýtslu- og skreytlutir.

Hóast hesin parturin eins og hinir hava sítt stöði í hugsan og hugaheimi næminganna, ber væl til at taka upp evni úr nærumhvørvinum. Hetta kunnu vera evni, næmingarnir eru varugir við ella evni, ið lærarin vísir teimum á.

Sum hugtakið nýtslutilevning gevur eina ábending um, so skal lidna avrikið hava nýtsluvirði, og er hetta ofta hugkveikjandi í sjálvum sær.

4.3.1. Nýtslutilevning til sín sjálvs

Í hesum fóri eigur tilevningin at hava sín persónliga dám, og lutrnir, gjørdir verða, eru ofta til næmingarnar sjálvar, foreldur ella systkin.

Talan kann vera um klæði ella eitthvort, sum nýtt kann verða í skúlanum ella heima.

Eisini í hesum viðfangi eiger høvi at vera til at kunna næmingarnar um tilfar, skap og litir og lata teir gera egnar royndir, so at teir læra at siggja sambandið millum hugsan og tørv, lidna avrikið og nýtsluvirði tess.

4.3.2. Tilfar, amboð, snið og litir

Næmingarnir skulu hava høvi til at nýta tilfar, sum vanliga verður nýtt í nýtslutilevning sum t.d. ull, tógv, klæði, træ og leir. Teir skulu eisini læra einfaldar viðgerðar- og samansetingarhættir sum t.d. at saga, skera, telgja, líma og negla. Somuleiðis skulu teir læra at nýta nál og tráð, binda, knýta og at veva á einfaldum vevi.

Tá ið næmingarnir hava lært at eygleiða bæði skap og litir í náttúruni, er lættari hjá teimum at nýta hesa vitan, tá ið tilevnaðir lutir skulu prýðast ella hava einhvønn lit. Teir kunnu læra at lita tað, teir sjálvir hava tilvirkað, ella tógv, teir skulu nýta. Teir kunnu royna at prýða klæði, træ- ella leirlutir við ymsum litum, eins og teir kunnu læra at nýta stempul og skapprent og at prýða smáar flatur við einfaldum mynstri.

Prent av ymsum slag er hugkveikjandi, tí tað er lett at arbeiða við, og lidna avrikið er har beinanvegin. Somuleiðis við flatum, sum skulu prýðast við einfaldum mynstri.

4.4. Tilevningarkunning

Í tilevningarkunning eiga næmingarnir at læra at skilja og meta um arbeiðsgongdir og um úrslitini av mynda-, skap- og nýtslutilevningini.

Myndatilevningin er týdningarmikil tattur í tí mentanarhöpi, næmingarnir vaksa upp í, og tí eiger at verða skipað so fyrir, at teir bæði gera royndir og fáa kunnleika á hesum øki. Av hesum kann áhugi teirra mennast, so at teir sjálvir gerast førir fyrir at meta um og velja. Hetta kann eisini vera íblástur til skapandi virksemi.

4.4.1. Egin avrik

Samrøður um tilevnaðar lutir, so at næmingarnir fáa økt um innlitið í tilfar, amboð, snið og litir. Tað er stimbrandi at hava smáar framsýningar í tilevningarálinum og samrøðu um, hví og hvussu lutir og myndir eru tilevnað.

4.4.2. List

Næmingarnir skulu hava høvi til at uppliva list. Teir kunnu umrøða og meta um form, litir, tilfar og frásøgn, listamaðurin hefur nýtt.

Næmingunum verður víst á munin millum fyrr og nú við at vitja søvn og framsýningar og við at hyggja í myndabøkur.

4.4.3. Tilevning og ávirkan

Viðgjørðar verða myndir í fjølmiðlum, sölubúðum, myndableðum o.s.fr., og tosað verður um, hvør ið tilevnar, til hvønn og hví. Viðgjörd verður hópframleiðsla t.d. av lutum at prýða við.

4.4.4. Hópframleiðsla av nýtslulutum

Samræða um skap, slitstyrki og pris á t.d. leika, ítróttaklæðum, mótklæðum og undirvísingaramboðum.

2. Undirvísingarpartur (4. - 7. árgangur)

5.0 Mið og mál

Við stöði í tí förleika, næmingarnir nú hava fингið, gerst undirvísingen í hesum undirvísingarparti fjölbroyttari, og setur hon tí stórra krøv bæði við atliti til tilfarsval og amboðsnýtslu.

Á hesum aldursstigum eiga næmingarnir at fáa høvi til at læra nýggjar tilevningarhættir, har evnað verður til úr kendum tilfari, og har víst verður á nýggjar tilfarsmöguleikar, so at valið av tilfari í sjálvum sær gerst ein heildarmennandi partur í frásøgnini. Ansað eigur at verða eftir, at tilevningarárslið er væl úr hondum greitt.

Í hesum seinasta kravda undirvísingarparti er málið, - tá hugsað verður um almenna endamálið, at menna serligu evni og áhuga næminganna og geva teimum eina heildarfatan av tilevningini sum parti av mentanarhöpi okkara.

Víst eigur at verða á, hvussu næmingarnir sum brúkarar kunnu verða við til at seta dám á sínar egnu umstöður og á umhvørvið sum heild, bæði innan- og uttandura.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1. Myndatilevning

I myndatilevning læra næmingarnir at tekna, mála, klippa og prenta.

6.1.1. Frásøgn

Næmingarnir hava nú við myndamáli lært at siga frá hendingum í náttúru og nærumhvørvi og frá hendingum og upplivingum heima, í skúla og frítið. Krøvini til bæði amboðs- og evnaval gerast nú alsamt fjölbroyttari.

Næmingarnir skulu nú í stórra mun læra at leggja til merkis, at siggja samband og samskifti og at skyna á orsök og uppruna.

6.1.2. Kenslur og hugflog

Nú næmingarnir við einfaldum myndamáli er fórir fyrir at lýsa kenslur og hugflog, eigur stórra dentur at verða lagdur á fatanina av rúmdar- og stöddarlutfallinum, eins og teir sjálvir eiga at fáa høvi til at nýta litirmar til skapandi virksemi eftir eignum tykki.

Næmingarnir eiga nú eisini at fáa vitan um og royndir í, hvussu myndamál og myndalist verða nýtt í samfelagshöpi sum t.d. í fjölmíðlunum.

Teir mega fáa innlit í, at til ber við myndamáli at lýsa sama myndaevni á ymiskan hátt. Í hesum viðfangi skulu teir læra at meta um ta ávirkan, myndamálið hevur ella kann hava.

Hetta kunnu teir best læra við at lata teir gera greiðar, tilætlaðar frásagnir, har javnvág er millum mynd, tekst og fráboðan.

6.1.3. Tilfar, amboð og litir

Næmingarnir skulu í framhaldi av fyrra undirvísingarparti hava kunnleika um fjölbroyttari tilfar og læra at viðgera tað við hóskandi amboðum, so at eisini fráboðanin gerst fjölbroyttari.

Aftur at tí, ið áður er nevnt, læra teir at nýta harðar blyantar, kollitir, máling o.s.fr. eins og teir eiga at gera royndir við grafíkki, gera prentplátur, viðgera papp, pappír, linoleum, træ o.t. Harumframt eiga teir at fáa høvi til at royna myndatøku og sjónbandsupptøku.

Næmingarnir skulu læra um litblandingar, um lithugtakið og um hvussu teir við ymsum litum kunnu siga frá upplivingum, kenslum og huglagi.

Í sambandi við, at klæði, pappír, leir og annað verður prýtt við litum, verður víst næmingunum á, hvørja ávirkan litir hava á flatu- og rúmdaruppliving.

6.2. Skaptilevning

Í skaptilevning læra næmingarnir at forma, telgja og høgga.

6.2.1. Frásøgn

Næmingarnir eru nú betur færir fyrir at velja tað, teir vilja arbeiða við. Viðgerðin miðar nú eisini meira eftir so nágreiniliga sum gjörligt at lýsa tað tilætlaða. Hugskotini kunnu koma ymsastaðni frá; tó verður stórra dentur nú lagdur á eina frásøgn, ið samskipar hugflog, kenslur, uppliving og medvit.

6.2.2. Kenslur og hugflog

Hildið verður fram, sum víst er í 1. undirvísingarparti.

Sangur, tónleikur, frásagnir, sögur, sagnir, ævintýr, kvæði og vísur kunnu vera tilelvingin.

Hildið verður somuleiðis fram við at kanna og viðgera teir eginleikar og möguleikar, ymiskt tilfar hevur í sjálvum sær.

Økt kann verða um tilelvingina við myndabókum, við vitjanum á sœvnum og við tvörverkligum samstarvi.

6.2.3. Tilfar, amboð, snið og litir

Næmingarnir skulu nú meira tilvitað læra at royna fjølbroytt tilfar og ymisk amboð.

Við tilfari, ið lætt er at forma, skulu teir læra, hvussu tilfarið kann tilevnast hegnisliga og við minst möguligum burturkasti. Eisini mega teir læra at nýta tey amboð, ið eru best egnad til endamálið.

Teir skulu læra at eftirviðgera yvirflatar, at leggja lit á, at brenna og eftirviðgera leir; at seta saman tilevningartilfar á ymsan hátt sum t.d. pappír, skinn, klæði, træ, horn, bein, leir og tilfar úr náttúruni.

At høgga og telgja setur stórt krøv til varni og umhugsni viðvíkjandi amboðsnýtslu. Tí er umráðandi, at tilfarið, arbeitt verður við, heldur er í bleytara enn harðara lagi.

Samstundis sum næmingavirksemið verður stuðlað við savnsvitjan, umrøðu av list og myndatilfari, fáa næmingarnir økt innlit í litaval, skap, stødd og form.

6.3. Nýtslutilevning

Í nýtslutilevning eiga næmingarnir at læra um leika, amboð, klæði, nýtslu- og skreytlutir.

6.3.1. Egin nýtslutilevning

Tað er av týdningi, at somikið arbeiði verður lagt í, at lídna avrikið er snøgt og væl úr hondum greitt.

Einföld klædnapløgg, ymiskt úr ull, skinni, horni, beini og bleytum metalli, træ, o.s.fr. kann tilvirkast.

Næmingarnir eiga at sleppa at vera við í tvørverkaligum bólkvirksemi, sum t.d. tá ið klæði og lutir skulu gerast til ymsar framførslur ella amboð, smáttur, varðar o.a. í sambandi við evnisarbeiði.

Fyri at birta upp undir hugin og fyri at fáa hugskot, skal atgongd vera til úrval av bløðum og bókum; somuleiðis mugu næmingarnir, tá ið høví býðst, sleppa at vitja ymsar framsýningar. Teir skulu læra at gera einfaldar tekningar og myndlar.

6.3.2. Tilfar, amboð, snið og litir

Hugskotini til lutir gerast nú fleiri, og tessvegna gerst tilfarsvalið eisini fjølbroyttari. Hetta setur eisini størri krøv til amboðsúrvalið og til nýtslu av loyvdari tekniskari útgerð.

Tilfarsmöguleikarnir eru, sum longu nevnt, mangir; men havt eigur at verða í huga okkara egnu ráevni sum t.d. ull, skinn, horn, skeljar og bein av fugli, fiski, seyði, neyti og hvali.

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um brúkstilevning, so at teir kunnu elvast til sjálvir at skapa. Hetta kann somuleiðis verða góð tileiving til tað litaval, sum nú í storri mun eigur at verða næmingsins egna.

Teir mugu eisini sleppa at royna, hvussu yvirflatar kunnu verða viðgjördir á ymsan hátt til prýðis.

6.4. Tilevningarkunning

Tilevningarkunning, ið fevnir um at læra at skilja og meta um arbeiðsgongdir og um úrslit av mynda-, skap- og nýtslatilevning.

6.4.1. Egin avrik

Samrøðan um tilevningina og tilevningargongdirmar heldur fram. Hetta verður ikki bert gjört fyri at økja innliðið um tilfar, amboð, snið og litir, men eisini fyri at næmingarnir skulu fáa høvi til at vísa á og siga frá arbeiðsgongdum og úrslitum.

Teir mega hava høvi at sammeta egin avrik við listarlig og hópframleidd avrik, ið ætlað eru at vísa tað sama sum næmingaavrikið.

6.4.2. List

Arbeiðsøkið viðger ansnið fyri nýtslu av upprunalist í nærumhvørvinum, vitjanum á framsýningum og sœvnum.

Arbeiðsuppgávurnar skulu geva upplivingar, innlit og vitan, so at næmingarnir gerast meira varugir við eyðkennini í listarligu frásøgnini.

Í tvørverkaligum samstarvi kann verða víst næmingunum á list fyrr og nú og á tilfars-, skap- og litnýtslu. Í hesum sambandi kunnu teir fáa høvi at gera framsýningar av eignum avrikum, frágreiðingum fotomyndum og sjónbandsupptökum.

6.4.3. Tilevning og ávirkan

Næmingarnir læra at skilja, hvussu ymsir miðlar ávirka brúkaran.

Teir skulu hava innlit í, hvussu litaval, stødd, endurtøka, tekstur og mynd ávirka okkum.

6.4.4. Hópframleiðsla av nýtslulutum

Sum dømi kunnu verða vald mótaklæði, merkjaklæði, og í hesum sambandi kunnu prísir og bólkatrýst verða umrødd. Til ber eisini at umrøða góðar og vánaligar loysnir í mun til nýtsluendamálið.

3. Undirvísingarpártur (8. - 10. árgangur)

7.0 Mið og mál

Eftir galdandi fólkaskúlalög er tilevning vallærugrein í 8. - 10. árgangi. Í hesum undirvísingarpárti eיגur at verða miðað eftir, at næmingarnir í sjálvvaldum áhugabólkum við miðvísari venjing og við stöði í eignum royndum fáa høvi til at menna tann fórleika, teir hava ognad sær í hinum undirvísingarpörtunum.

8.0 Undirvísingarinnihaldið

8.1. Myndatilevning

Myndatilevning, ið fevnir um at tekna, mála, klippa og prenta.

8.1.1. Frásøgn

Mentanarhöpið sum heild verður nú týdningarmikil táttur í næmingavirkseminum. Dentur verður framhaldandi lagdur á at læra næmingarnar at fata hesar tættir: samband, samskifti, orsök og uppruna.

Teir skulu við teksti og myndum læra at viðgera bæði tvörverkalig og samfelagslig evni.

8.1.2. Kensiur og hugflog

Samstundis, sum hildið verður fram við samfelagsligum evnum, mega næmingarnir fáa góðar stundir til at arbeiða við sjálvvaldum evnum, har teir við stöði í eignum áhugamálum sleppa at lýsa uppliving og hugsan sína.

Tað kensluborna er týdningarmikil táttur í hugsanini um bæði nútíð og framtíð. Næmingurin skal nú hava lært so mikið, at hóast evni og tilvirkingaráttur eru frítt vald, skulu dygdarkrøvini lúkast.

8.1.3. Tilfar, amboð og litir

Í framhaldi av 2. undirvísingarpárti skulu næmingarnir gerast betur fyrir fyri at arbeiða við notatum, skitnum og myndatólum, so at úrslitini kunnu nýtast sum stöði undir frítt skapandi virksemi.

Teir skulu læra fjölbroyttari amboðsnýtslu og frásagnarhátt t.d. um, hvussu ymisk amboð og ymsir arbeiðshættir ávirka frásøgnina.

Vist verður næmingunum á, hvussu litir kunnu broyta frásøgnina bæði í formi og innihaldi. Hetta ber eisini til at eygleiða, tá ið litirmir í náttúruni broytast. Samræðast kann um, hvussu henda litbroytingin ávirkar sinnalagið.

20.

Sangur/tónleikur

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at varðveita, verja og menna skapandi evni næminganna,
- at geva næmingunum innlit í, hvussu sangur/tónleikur verður nýttur í ymsum samfelagsligum og mentanarligum og söguligum hópi og
- at skapa fortreytir fyri sang-/tónleikauppliving og menna ansni fyri teim ymisligu sang- og tónleikabúnunum.

Sangur/tónleikur

1.0 Almenn sjónarmið

Her sum í øðrum lærugreinum er hugburðurin tann, at öll kunnu læra, og at undirvísingartilboðið má skipast eftir fyritreytum næminganna.

Hesin hugburður ber við sær, at vit meta öll at hava í sær evni til sang- og tónleikamenning.

Tann sambinding av hugsan, kenslum og førleika, ið sangur/tónleikur kann hava við sær, er - saman við virknari lutteku - persónleikamennandi, og gevur næmingunum fatan av tí virði, felagsskapur og trivnaður hefur.

Fjölmíðlaspjáðing av sangi/tónleiki saman við stóra útboðnum av plátum, bondum og ljómfloegum hefur havt við sær, at sangur/tónleikur er vanligur og næstan ovurnýttur í gerandisdegnum.

Sagt verður, at av hesi ovurnýtslu er sangur/tónleikur vorðin ljóðfyribbrigdi, vit ikki varnast, fyrir enn einki ljóð er, tí at sangur/tónleikur verður ov ofta nýttur at órógva tøgnina, meðan annað virksemið, ið krevur bindindi, verður framt.

Avleiðingin av hesum kann vera, at næmingarnir koma í skúla við fatan av sangi/tónleiki sum brúkarakent, óvirkið fyribbrigdi.

Aftur at hesum kann koma, at serliga næmingar í eldrum flokkunum einstáttalöð meta tað, sum er mest umtókt í aldursbólkinum sum dygdarbetri og virðismeiri enn tað, skúlin kann geva.

Næmingarnir kunnu av nevndu orsökum vera lítið hugaðir fyrir lærugreinini, og kann tí vera sera torfört og krevjandi at vera lærari.

Í tónleikaundirvísing er tað tí ivaleyst av storri týdningi enn í øðrum lærugreinum, at lærarin er fjölbroyttur í sínum hugburði og tónleikavirksemi, so hann gongur næmingunum á móti. Men arbeiðshættirnir eiga at verða lagdir soleiðis til rættis, at teir eru kveikjandi og samstundis opna eygu og oyru næminga fyrir musikalskari dygd.

At duga at lurta er ein fortreyt hjá honum, sum vil læra seg tónleik. Henda fortreyt er líka nögv galldandi fyrir hann, sum skal inna tónleik. Tí eigur, so ofta sum til ber, at verða lurtað eftir innspældum tónleiki ella eftir næmingi, sum førir eitthvort fram, hann hefur vant. Hetta er eisini góð almenn siðvenja, sum tú hefur brúk fyrir, tá ið tú fert til almennar tónleikaframförslur, tað veri seg konsert, opera ella ballett.

Í lærugreinini - og sum parti av tværverkligum tiltökum - kunnu viðgerast týðandi tættir av mentanar- og síðaarvi okkara.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at varðveita, verja og menna skapandi evni næminganna,
- at geva næmingunum innlit í, hvussu sangur/tónleikur verður nýttur í ymsum samfelagsligum og mentanarligum og söguligum hópi,
- at skapa fortreytir fyrir sang-/tónleikauppliving og menna ansni fyrir teim ymisligu sang- og tónleikabúnunum.

1. undirvísingarpurtur (1. - 3. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðast má eftir at vekja áhuga næminganna fyrir sangi/tónleiki og at menna evni og framburð teirra. Eisini at geva teimum grundvitan og kunnleika um tónleik, menna teirra ans og metingarevni og skapa möguleika fyrir tónleikavirksemi, sum kann vera teimum at gagni og fremjandi fyrir áhugan, eisini utan skúlagátt.

Í hesum undirvísingarpurti verður miðað eftir, at allir næmingar við stöði í egnum royndum læra at nýta sang/tónleik sum samskiftismiðil.

Sangur/tónleikur er felagsfókan, har uppliving og innlæring eru samantvinnaðir tættir, og tí má miðast ímóti at geva næmingunum tað felags stöði, sum menningin av teirra fjölbroytu evnum og förléika kann verða bygd á.

Næmingarnir mugu eisini kunnast um sang/tónleik sum part av mentan okkara bæði í bygdalívinum og landinum sum heild.

Sangur/tónleikur kann gerast næmingunum mennandi frítíðarárítriv, um hugur og evni eru til tess, eins og hann kann geva teimum möguleika at ókja um förléikan til virkna samfelagsluttøku.

Tó at undirvísingin í hesum parti má hava stöði í náttúrliga huganum hjá barninum at röra seg og spæla, er málið, at næmingarnir so við og við læra

- bindindi at lurta og meta um
- at venja og føra fram
- at skapa og fóka

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Tónleikur er settur saman av hesum høvuðspörtum: dynamikki, ljóði og ljómi, rútmu og ferð, lagi, samljóði og formi. Hesar eindir eiga longu í byrjanini at gerast partur av tónleikaundirvísingini.

4.1 Dýnamikkur

Næmingarnir læra at gera mun á ljóðstyrki og venjast við hugtakið piano (p) og forte (f). Lærarin lýsir og innir við næmingunum minkandi og vaksandi ljóð.

4.2 Ljómlitur

Næmingarnir læra at nýta sína egnu rødd á ymsan hátt. Teir lurta eftir og læra at lýsa ymisk slög av ljóði og ljómi, eins og teir læra at kenna aftur ymisk slög av ljóðförum á ljóðinum.

4.3 Rútma og ferð

Næmingarnir hoyra ymsar rútmur og læra at siga frá "pulsinum" í tónleiki. Sum fyrireiking til hetta ber til at nýta rím, ramsur og skjaldur. Teir læra rútmustavils og rútmutekin. Við at lurta eftir læra teir munin millum javna og tríbýtta takt, eins og teir læra ferðskifti.

4.4 Lag

Næmingarnir læra at fylgja einari lagreglu á ymsan hátt. Teir læra at hoyra mun á tónahædd og at kenna aftur lög, eins og tað eisini ber til at lata teir gera eitt lag ella ein lagstubba. Tá ið teir læra eitt nýtt lag, er gott at nýta hondina fyrir sýna, um lagið fer upp ella niður; men eisini ber til við strikum á talvuni, longri og styttri, at vísa, hvussu lagreglan gongur, og hvussu langur hvør tóni er í mun til hvønn annan.

4.5 Samljóð

Næmingarnir læra at lurta eftir einfaldum undirspæli við fáum akkordum, eins og teir læra at hoyra munin millum dur og moll.

4.6 Formur

Teir eiga somuleiðis at kenna ymsar formar úr sangum, skjaldrum, rínum og spølum og læra seg at gáa eftir endurtökum í lagnum og at gera sammetingar.

4.7 Ljóð, sangur og rørsla

- 4.7.1 Barnasangir, skjaldur, rímur
- 4.7.2 Sangir/sálmar í mentanarhöpi okkara
- 4.7.3 Sangir um högtiðir, náttúruna, veðrið o.s.fr.
- 4.7.4 Sangspöl, dansispöl
- 4.7.5 Røddin, raddirvenjing (ljóð - óljóð, týðuligt - ótýðuligt, hart - spakuligt, högt - lágt o.s.fr.)

4.8 Tónleikur, spæl

- 4.8.1 Tónleikalæra
- 4.8.2 Ljóð (lík - ólík)
- 4.8.3 Skap
- 4.8.4 Rútma
- 4.8.5 Nótar

4.9 Ljóðföri

- 4.9.1 Kropsljóðföri - fingrar, hendur, fötur
- 4.9.2 Slagljóðföri - klokkuspæl, xylofonir, triangul,o.s.fr.
- 4.9.3 Blásiljóðföri-, blikk- og blokkfloyta.

4.10 Tónleikur, rørsla og framförsla

- 4.10.1 Hendingar, veður o.s.fr.
- 4.10.2 Sangir, sœur og ævintýr
- 4.10.3 Rolluleikur
- 4.10.4 Fólkadansur

4.11 Sang/tónleikakunning

- 4.11.1 Sangur/tónleikur í tí heimliga umhvørvinum
- 4.11.2 Sang-/tónleikanýtsla heima, í sjónvarpi, útværpi o.s.fr.
- 4.11.3 Lurta eftir og nýta sang/tónleik
- 4.11.4 Sangur/tónleikur sum frásøgn og uppliving

2. Undirvísingarpártur (4. - 7. árgangur)**5.0 Mið og mál**

Við stöði í tí fórleika, næmingarnir nú hava ognað sær, gerst frálæran í hesum undirvísingarpárti fjölbroyttari og kravmeiri.

Miðast má eftir at varðveita flokkin sum sang-/tónleikaheild, sum kann vera mennandi karmur um skapandi evni næminganna og gleðina við luttøku.

Í hesi heild eiga serligu evni og áhugaðki næminganna at kunna mennast.

Í hesum seinasta kravda undirvísingarpárti er málið at geva næmingunum eina heildarfatan av sangi/tónleiki sum parti av mentanarhöpi okkara,eins og teir mega fáa eina fatan av, at tann einstaki alt eftir evnum, áhuga og fórleika kann vera virkin bæði sum luttakari og sum brúkari.

Víst má verða næmingunum á teir möguleikar, ið eru uttan fyrir skúlan á hesum öki.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1 Sang- og tónleikalæra

6.1.1 Dýnamikkur

Broytingar í styrki verða lýstar og royndar. Hugtök og ímyndir, sum vísa broytingar í ljóðstyrki verða lerd. Næmingarnir geva gætur eftir teiri ávirkan, hesar ljóðstyrkisbroytingar hava á lagdámin.

6.1.2 Ljómlitur

Næmingarnir læra týdningarmestu ljóðföri í einum ljómlíði og at kenna tey aftur á ljóminum. Teir læra at kenna munin á ymisku røddunum í einum kóri (soprán, alt, tenor og bass.)

6.1.3 Rútma og ferð

Hugtakið takt og taktslag verða lerd. Næmingarnir verða kunnaðir um javna og tríbýtta takt og læra seg at "banka" takt. Teir verða lerdir hálvar, fjórðapart- og áttandapartnótar og tey samsvarandi hvíldarteknini. Teir læra "punkteraða" rútmu og týdningin av frasering.

Teir geva sær far um ferð og ferðskifti og læra seg heitini: allegro, moderato, andante og adagio.

6.1.4 Lag

Smærri lög verða spæld og sungin við nótateknum sum stuðli. Næmingarnir læra nótateknini, at skriva nótar og kanska gera smærri lög. Grundtónin og dur- og molllitir verða ávistir.

6.1.5 Samljóð

Teir læra dur- og moll-ljómin og at hoyra munin millum ein stóran og lítlan tert. Lurtað verður eftir effektum (árinum) av grundleggjandi akkordum. Teir verða eisini kunnaðir um óvanliga harmonisering og miðlar í nútímans tónleiki. Venja tvíraddað bæði í sangi og spæli.

6.1.6 Formur

Næmingarnir læra seg at kenna AB og ABA formin og rondoformin. Eisini verður víst teimum á, hvussu eitt partitur sær út.

6.2 Ljóð, sangur og rørsla

6.2.1 Sangir/sálmur úr mentanarhöpi okkara

6.2.2 Sangir á fremmandum máli

6.2.3 Sangir/sálmur um høgtíðirnar, árstíðirnar, náttúruna, veðrið o.s.fr.

6.2.4 Sangspöl, dansispöl, færøyskur dansur

6.2.5 Raddirvenjing

6.3 Tónleikur og spæl

- 6.3.1 Tónleikalæra
- 6.3.2 Ljóð
- 6.3.3 Skap
- 6.3.4 Rútma
- 6.3.5 Nótar
- 6.3.6 Ljóðföri
- 6.3.7 Blásiljóðföri
- 6.3.8 Onnur ljóðföri, ið eru tæk og egnað til aldursbólkin og samanspæl

6.4 Tónleikur, rørsla og framförsla

- 6.4.1 Rolluleikir
- 6.4.2 Framförsla (dramatisering)
- 6.4.3 Fólkadansur

6.5 Tónleikakunning

- 6.5.1 Sang-/tónleikatraditión okkara
- 6.5.2 Lurta eftir sangi/tónleiki
- 6.5.3 Sangur/tónleikur sum frásøgn og uppliving
- 6.5.4 Sangur/tónleikur og tónaskeld í soguligum høpi

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. skúlaár)

7.0 Mið og mál

Í 3. undirvísingarpatrtri, sum fevnir um 8. - 10. skúlaár, er tónleikaundirvísing vallærugrein. Í hesum undirvísingarparti er möguleiki fyrir at stimbra áhuga næminganna fyrir tónleiki, og her eiger dentur at verða lagdur á at spæla upp á ljóðföri og at syngja.

Sangur er miðdepilin í tónleikaundirvísingini. Hann er mennandi fyrir musikalskan færleika og musikalska kenslu. Sangur stuðlar eisini spæli á ljóðföri, og við sangi og spæli lærir tú á nátúrligan hátt at lesa og skilja tónleik.

Lið um lið við sangundirvísingina verður vant á ljóðföri. Tað er ynskilt, at hvør næmingur finnur tað ljóðföri, ið hóskar honum best at spæla uppá, so til ber at gera ein tónleikabólk, sum kann skapa tónleik í sambandi við undirvísingina. Næmingarnir eiga at fáa høvi til at spæla sín egsina tónleik, og fáa teir undirvísing í tónleiki utan skúlagátt, so eiga teir eisini at sleppa at nýta síni ljóðföri og sín færleika í hesum sambandi. Er bólkurin ov ymiskur, verður neyðugt at til laga undirvísingina.

Leikur og rørsla eru partar av tónleiki, og sangleikir og dansur geva næmingunum tónleikauppliving og fatan av formi og reglum, sum binda tónleikin saman. Leikur og rørsla eru eisini fremjandi fyrir sálar- og kenslulív næminga.

8.0 Undirvísingarinnihaldið

8.1 Ljóð

8.1.1 Mannarøddin

- ymisk raddrarlega
- ymisk kór
- raddrarvenjing

8.1.2 Ljóðföri

- vanligastu ljóðföri um okkara leiðir
- symfoniorkestur

8.1.3 Fólkatónleikur

- kvæði og kvæðing
- fólkadansur og -sangur
- ljóðföri

8.1.4 Nútiðar tónleikur

- blues og jazz
- pop- og rocktónleikur
- schlager og ítrivstónleikur
- óvanlig ljóðföriSSSAMANSETING

8.1.5 Átrúnaðarligur tónleikur

- kirkju- og samkomutónleikur
- kingolög og kingosangur
- urgutónleikur
- oratorium og passiutónleikur
- andaligur fólkatónleikur
- gospel
- negro spirituals

8.2 Sang- og tónleikalæra

8.2.1 Dýnamikkur

Tey teknini fyrir styrkisskifti, sum nevnd eru framanfyri, verða endurtíkin og vífkað við teknum sum ppp (piano pianissimo) og fff (forte fortissimo) og sf (sforzando). Eisini verða styrkismöguleikarnir í el-ljóðförum nevndir.

8.2.2 Ljómlitur

Næmingarnir verða kunnaðir um vanliga ljóðförisbýtið og ljóðförisbólkarnar í einum symfoniorkestri og um teir mongu ljómlitir og -möguleikar, sum eru í eini tilískari samanseting av ljóðförum.

8.2.3 Rútma og ferð

Ymiskar dansirútmur verða lærdar, og ymisk slög av takt, og taktskipanir sum 4/4, 3/8, C, 5/4 og 5/8 verða sýnd og lærd. Næmingarnir læra seg at festa á blað rútmur, teir hoyra ella sjálvir finna fram. Lurtáð verður eftir tónleiki í ymsum tempi, og kannað verður eftir, hvussu tey verða fest á blað.

8.2.4 Lag

Næmingarnir verða kunnaðir um at transponera lög og um variátiún. Teir læra seg at hoyra munin á dur- og molllögum og at seta upp bygnaðin av báðum tónaslögunum. Vanligastu dur- og molllögin verða lærd, so sum C-a, G-e, F-d, D-h og B-g. Teir eiga at hoyra eyðkend færøysk lög og úr norðurlendska umveldinum eins og úr øðrum þortum av heiminum.

8.2.5 Samljóð

Næmingarnir læra at lura seg fram til, hvørji samljóð hóska til sanglög ella onnur lög, teir kenna. Teir læra grundtóna, dominant og subdominant og eisini eitt sindur um interval, at skriva lög og at skriva intervallini frá prim til oktav. Teir eiga eisini at læra at kanna, hvat tónaslag, lagið hevur, og hvørjar akkordir tákunnu verða nýttar.

8.2.6 Formur

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um sonatuformin og eitt sindur um aðrar tónleikaformar sum variátiúnformin, suitu og fuga, eins og teir eiga at hoyra longri úrdrøg úr tónleikaverkum.

Tað stóra fjølbroytnið av formum er kansa lættast at læra at kenna, um tú vendir tær at wienerklassíkarunum. Í verkunum hjá Haydn, Mozart og Beethoven finnur tú greiðastu dömini um form, og úr teimum ber til at leiða næmingarnar á formar úr forklassiskum, romantiskum og nútíðar tónleiki.

21.

Handarbeiði

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at vekja, varðveita og menna skapandi evni næminganna,
- at læra teir at ogna sær ymsar tilvirkingar- og arbeiðshættir, so at teir verða færir fyri at handfara amboð og tilfar,
- at geva teimum kunnleika um fjölbroytt tilfar, tilfarsmöguleikar og vekja ans teirra fyri útsjónd og sniðum, so teir kunnu verða færir fyri at gera vandnar virðismetingar,
- at rökja ans teirra fyri tilvirkaðum lutum, so teir læra at virðismeta týdning teirra og
- at menna evni teirra at verða um tey skaptu virðini og virðismikla sambindingartátt teirra millum fortíð og nútíð.

Handarbeiði

1.0 Almenn sjónarmið

Lærugreinin hevur sitt stöði í tí kunnleika og teimum royndum, sum eru at finna í handarbeiði í öllum sínum fjølbroytni.

Tær sambindingar av hugsan, kenslum, hugflogi og férleika, sum handarbeiði kann hava við sær, eru persónleikamennandi, og er handarbeiði eins og talaða og skrivaða málið týdningarmikil samskiftismiðil.

Handarbeiði er týdningarmikil táttur í gerandisdegi okkara og grundarlagið undir allari framleiðslu innan eitt nú klæði og klædnaviginnu.

Undirvísingin má til eisini geva næmingunum kunnleika um handarbeiði í söguligum baksýni og leggja stöði undir vandnar virðismetingar.

Bæði í sjálvari lærugreinini, og har henda lærugrein er partur av tvørverkaligum tiltökum, eiga týdningarmiklir tættir av mentanar- og síðaarvi okkara at verða viðgjørdir.

Tað er umráðandi at læra næmingarnar at skyna á góðsku og prísi, at væla um gamalt og evna til úr gomlum.

Ein partur av upplæringini er at menna og varðveita okkara heimliga handarbeiði, har serstakliga eigur at verða lagdur dentur á at virka úr feroyskum tilfari. Men næmingarnir eiga somuleiðis at fáa innlit í fremmanda mentan, og hvussu fólk í øðrum londum handfara sitt tilfar. Tilíkt innlit kann menna skapanarhug næminganna og geva teimum nýggj og spennandi hugskot at arbeida við.

2.0 Endamál

Undirvísingin hevur til endamáls

- at vekja, varðveita og menna skapandi evni næminganna,
- at læra teir at ogna sær ymsar tilvirkingar- og arbeiðshættir, so at teir verða færir fyri at handfara amboð og tilfar,
- at geva teimum kunnleika um fjølbroytt tilfar, tilfarsmöguleikar og vekja ans teirra fyri útsjónd og sniðum, so teir kunnu verða færir fyri at gera vandnar virðismetingar,
- at rökja ans teirra fyri tilvirkaðum lutum, so teir læra at virðismeta týdning teirra
- at menna evni teirra at verða um tey skaptu virðini og virðismikla sambindingartátt teirra millum fortíð og nútíð.

2. Undirvísingarpártur (4. - 7. árgangur)

3.0 Mið og mál

Í hesum undirvísingarpárti eיגur at verða miðað eftir, at allir næmingar við stöði í eignum royndum fáa vakt og ment evnini at virka handarbeiðslutir úr fjölbroyttum tilfari og við ymiskum amboðum, og teir eiga at læra at sanna, at eisini handarbeiði er samskiftismiðil.

Hugskotini til tað, sum evnast skal til, mega vera næmingunum viðkomandi og lagað eftir færleikanum hjá tí einstaka næminginum.

Miðað eiger at vera eftir, at handarbeiðið sprettur nátúrliga úr hugaheimi næminganna, so at teir kunnu mennast og búnast av frásøgn lærarans og teimum felags royndum og upplivingum, teir hava høvi at gera - tað veri seg heima ella í skúlaumhvørvinum og í umhvørvinum annars.

Lagt verður upp til at menna serligu evni og áhuga næminganna og birt verður upp undir eina heildarfatan av handarbeiði sum parti av mentanarhöpi okkara.

Vist eiger at verða á, hvussu næmingarnir kunnu vera við til at seta dám á sínar egnu umstöður og á umhvørvið sum heild, bæði innan- og uttandura.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Tilvirkanin

Tilvirkanin fevnir m.a. um at forma, tekna, klippa, binda, hekla, knýta, veva, íseyma, seyma, mála og prenta.

4.1.1. Frásøgn

Handarbeiði gevur næmingunum gott høvi at siga frá hendingum í náttúru og í heimliga umhvørvinum og at siga frá upplivingum heima, í skúla og í frítíð.

Høgtíðirnar, árstíðirnar, náttúran og veðrið eru sjálvsøgd evni at taka upp. T.d. seta høgtíðirnar sín egna dám á hugsan okkara, og kann hetta verða borið fram á ymsan hátt alt eftir, hvør høgtíðin er.

Teir eiga at læra at skapa eftir eignum ásetingum og eftir forskriftum frá øðrum. Færleikin, hyggið, at nýta amboðini á fjökbroyttan hátt verður mentur, so evnavalið kann økjast í stöðugum samskifti við læraran og næmingarnar sínamillum.

4.1.2. Kenslur og hugflog

Í handarbeiði ber væl til at virka við stöði í tí, sum næmingarnir taka úr eignum barmi, tað veri seg veruligar hendingar ella lýsingar av kenslum og hugflogi í sambandi við eitt nú sögur, sagnir og ævintýr. Her er góður möguleiki fyrir samvirkan við aðrar lærugreinar.

Teir eiga at fáa innlit í, at til ber at loysa somu uppgávu á ymiskan hátt, og teir eiga at fáa venjing í at meta um dygdir, fyrimunir og vansar við teimum ymisku loysnunum, um rúmdar- og støddalutfallið.

4.1.3. Tilfar, amboð og litir

Næmingarnir eiga at læra hvønn týdning tilfar og litir hava.

Hóast ymiskt kann vera, hvussu tann einstaki næmingurin við tilfari, amboðum og litum vísir kenslur og hugflog ella serstaka frásagnarhátt sín, eigur hann at fáa høvi at læra at nýta aldurssvarandi amboð og at gera arbeiðið liðugt.

Tilfarið, ið nýtt verður, skal vera lett at geva skap og amboðini løtt at handfara. Í hesum aldursbólki eru hendurnar besta amboðið.

Við støði í egnum royndum læra teir at arbeiða við litum. Lagt eigur at verða upp til, at næmingarnir læra endurnýtslu og at síggja snið- og formmöguleikar í tilfíkum tilfari.

Týðandi tattur í tilfarsvalinum er okkara heimliga tilfar, hvussu tað kann verða viðgjört, og hvat ið kann fáast burtur úr tí.

4.1.4 Nýtsluhandarbeiði

Nýtsluhandarbeiðið fevnir m.a. um leika, klæði og skreytlutir. Høvi eigur at vera hjá næmingunum at geva tí tilvirkaða sín persónliga dám, tí lutrnir, ið gjördir verða, eru ofta til næmingarnar sjálvar, til foreldur, ommur og abbar ella systkin.

Nógvu av tí, ið gjört verður í handarbeiði í skúlanum, verður náttúrliga nýtt í øðrum sambandi í skúlanum, eitt nú til hátiðir og til leikir og dramatiseringar, og til prýðis. Annað fær rúmari nýtslu sum prýði og klæði.

4.1.5 Handverk og list

Vist verður á munin millum fyrr og nú við at vitja sövn og framsýningar og við at hyggja at myndum, bæði gomlum og nýggjum, heima og í t.d. myndabókum.

Næmingarnir skulu hava høvi at uppliva handverk og list til støðuga eggjan at arbeiða við formi, skapi og litum, so nútíð, fortíð og framtíð kunnu virka saman í tí arabeiði, sum gjört verður í skúlanum.

4.1.6 Hópframleiðsla av nýtslulutum

Her ber til at samrøða um skap, slitstyrki og pris á t.d. leika, ítróttarklæðum, mótklæðum og undirvísingartilfari.

Sum dømi kunnu eisini verða vald mótklæði, merkjaklæði, og í hesum sambandi ber til at taka við prísir og bólkatrýst. Til ber eisini at umrøða góðar og vánaligar loysnir samanborið við nýtsluendamálið.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

5.0 Mið og mál

Eftir gallandi fólkaskúlalög er handarbeiði vallærugrein í 8. - 10. árgangi.

Í hesum undirvísingarparti eיגur at verða miðað eftir, at næmingarnir eisini í sjálvvaldum áhugabólkum við miðvísari venjing og við stöði í eignum royndum fáa høvi til at menna tann fórleika, teir hava ognad sær í hinum undirvísingarpörtunum.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1. Tilvirkánin

Tilvirkánin fevnir um allar virkishættir innan handarbeiði, sum til ber at fremja í skúlanum, við serligum atliti at teimum uppgávum, sum næmingarnir velja at loysa.

6.1.1 Frásøgn

Handarbeiði leggur upp til málsligt virksemi, og handverk í mentanarhöpi okkara er týdningarmikil tátturn í handarbeidsvirkseminum í skúlanum. Dentur verður framhaldandi lagdur á at læra næmingarnar at fata samband, samskipti, orsök og uppruna, og við stöði í handarbeiði og handaligum virksemi ber væl til at viðgera bæði tvørverkalig og samfélagslig evni.

Til tess at økja um sjálvsálit og ábyrgdarkenslu næminganna er umrāðandi at eggja teimum til at leggja arbeidið til rættis, gera tað liðugt og at meta um úrslitið.

6.1.2 Kensiður og hugflog

Næmingarnir eiga at fáa góðar stundir at arbeiða við sjálvvaldum evnum, har teir við stöði í eignum áhugamálum fáa høvi at skapa og at lýsa upplivingar og hugsan sína, tí tað kensluborna er týdningarmikil tátturn í hugsanini um bæði nútíð, fortíð og framtíð.

6.1.3 Tilfar, amboð og litir

Í framhaldi av 2. undirvísingarparti eiga næmingarnir nú at vera betur fórir fyri at arbeiða við notatum, skitsum og myndatólum, so at hesir fórleikar kunnu nýtast sum stöði undir frítt skapandi virksemi. Tilfarslæra, litlæra, snið, skap, samansetingar, mynstur o.a. eru náttúrligur partur av innihaldinum í undirvísingini í handarbeiði.

6.1.4 Nýtsluhandarbeiði

Ikki minst í hesum aldursbóllkinum verður togað nögv í næmingarnar sum brúkarar. Tí er serliga gott høvi hesi árini at samstarva við brúkarakunningina og geva umstöður at fáa innlit í handilsmentanina, brúkaramentanina og möguleikarnar at virka sjálvur bæði til prýðis og til klædna.

22.

Smíð

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at varðveita, vekja og menna skapandi evni næminganna,
- at læra teir at ogna sær ymsar tilevningar- og arbeiðshættir, so teir verða færir fyri at handfara amboð og tilfar,
- at geva teimum kunnleika um fjölbroytt tilfar, tilfarsmöguleikar og vekja ans teirra fyri útsjónd og sniðum, so teir kunnu verða færir fyri at gera vandnar virðismetingar,
- at vekja ans næminganna fyri tilevnaðum lutum, so teir læra at virðismeta týdning teirra og
- at menna evni teirra at varða um tey skaptu virðini og virðismikla sambindingartátt teirra millum fortíð og nútíð.

Smíð

1.0 Almenn sjónarmið

Lærugreinin hefur í høvuðsheitum sítt stöði í tí kunnleika og teimum royndum, gjørðar eru við teimum handverkum, ið tilvirka burtur úr træi og jarni.

Sjálvt um smíð fevnir um viðgerð av træi og jarni, kann annað tilfar so sum plast, horn, bein, steinar, leður o.a. nýtast, um tað eisini miðar móti endamálinum við lærugreinini.

Sjálvsagdur partur av undirvísingini er tilfars- og amboðsnýtsla, og mugu tí allir næmingar eftir fórimuni læra at kenna og nýta tilfar og amboð, so teir fáa tað dáfýsnið, okkum öllum nýtist fyri í arbeidi og gerandisdegi at hava hug til handaligt virksemi.

Av tí at ovurnýtsla ofta eyðkennir brúkarasamfelagið, kann í hesi lærugrein verða víst næmingunum á, hvussu gongdin kann broytast við at varðveita, gera aftur og endurnýta bæði sítt egna og tað, sum felags er. Dentur eigur at verða lagdur á at læra næmingarnar at fáa sum mest burtur úr tilfarinum.

Í lærugreinini sjálvari og sum parti av tvórverkligum tiltökum kunnu viðgerast týðandi tættir í mentanar- og siðaarvi okkara.

2.0 Endamál

Undirvísingen hefur til endamáls

- at varðveita, vekja og menna skapandi evni næminganna
- at læra teir at ogna sær ymsar tilevningar- og arbeiðshættir, so teir verða fórir fyri at handfara amboð og tilfar
- at geva teimum kunnleika um fjölbroytt tilfar, tilfarsmöguleikar og vekja ans fyri útsjón og sniðum, so teir kunnu vera fórir fyri at gera vandnar virðismetingar
- at vekja ans næminganna fyri tilevnaðum lutum, so teir læra at virðismeta týdning teirra
- at menna evni teirra at varða um tey skaptu virðini og virðismikla sambindingartátt teirra millum og fortíð og nútíð.

2. Undirvísingarpártur (4. - 7. árgangur)

3.0 Mið og mál

Hóast næmingarnir hava ymsar royndir, hava flest allir teirra handfarið bæði tilfar og amboð.

Miðast má tí eftir, at teir við stöði í hesum royndum menna og varðveita skapanargleðina og læra um sambandið millum hugskot, ætlun og úrslit.

Teir mugu tí hava høvi til at fremja avrik, har uppskotið er tikið úr egnum barmi. Her býðst høvi til bæði at tekna, gera arbeiðsætlun, tilvirkja og meta um úrslit.

Av tí at lærugreinin sum eina týðandi fortreyt hefur tilfars- og amboðsnýtslu, má málid í hesum undirvísingarparti vera at finna javnvág millum menningina av skapanarhuganum og handverkliga fiminum hjá tí einstaka næminginum.

Sjálvt um høvuðsdenturin ikki kann leggjast á úrslitið, má tó miðast eftir, at úrslitið - fyrir at menna og varðveita hugin til smið - hefur brúksvirði.

Bert í hesum undirvísingarpartinum er henda lærugreinin kravd, og tí má miðast eftir, at næmingarnir fáa eina heildarfatan av lærugreinar innihaldinum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Træsmíð

4.1.1 At máta og merkja

Næmingarnir læra at nýta og navngeva amboðini og nýta rætta mótingareind.

4.1.2 Saga

Næmingarnir læra at saga við ymsum slögum av sag alt eftir brúksendamálinum.

- saga við leyvsag
- kappa
- klúgva
- skáksaga

4.1.3 Hølva

Næmingarnir læra at hølva við ymsum slögum av høvlum alt eftir brúksendamálinum.

- longdarhølva
- tvørhølva
- skákhølva
- bukthølva

4.1.4 Aðrar tilvirkingar

Næmingarnir læra at

- telgja
- bora
- fila (raspa)
- hola við holujarni
- høgga við smølum og breiðum høggujarni
- nýta myndaskurðarjørn

4.1.5 Samlingar

Vist verður næmingunum á, hvussu ymsir lutir eru samlaðir, og teir læra at seta saman við

- seymi
- skrúvum
- lími
- trænagla

4.1.6 Snøgga og eftirviðgera

Næmingarnir fáa innlit í týdningin av útsjóndini, og hvussu tað viðgjörda kann gerast haldgott.

Teir læra, at

- pusshølva
- pussa við sandpappíri
- oljuviðgera
- voksviðgera
- mála

4.2 Jarnsmíð

4.2.1 At máta og merkja

Næmingarnir læra at nýta og navngeva amboðini og nýta rætta m átingareind.

4.2.2 Sundurlutan

Næmingarnir læra at nýta jarnsag, saks og meitil ávikavist við at

- saga
- klippa
- høgga

4.2.3 Tilevning

Við røttum amboðum læra næmingarnir at

- fíla
- benda

4.2.4 Samlingar

Næmingarnir læra teir vanligastu arbeidshættirnar við at

- klinka
- skrúva
- líma
- loddar

4.2.5 Herðing og bloyting

Næmingarnir fáa hylling á, hvussu jarnið kann

- herðast
- bloytast (eldast)

4.2.6 Snøgga og eftirviðgera

Tá ið luturin er liðugur, verður næmingurin lærdur at fara afturumaftur við at

nýta:

- fil
- smergulslørif

- stálull
- málung og lakk

4.3 Tekning

4.3.1 Stöðið verður lagt undir fakliga tekning í sambandi við gjördar uppgávur, so at næmingarnir gerast færir fyrir at skilja og nýta arbeiðstekningar.

Teir eiga at fáa høvi til við teknigum at lýsa hugsan sína og at seta fram hugskot síni.

Teir skulu kunna nýta og gera tekningar beinleiðis og

- tekningar til læraraorðaðar uppgávur og
- tekningar til egin hugskot

4.4 Telfars- og amboðslæra

4.4.1 Telfarslæran hefur til endamáls at geva næmingunum kunnleika um tey ymisku træ- og metalslögini, og hvussu bygnaður og eginleikar teirra eru.

Dentur verður lagdur á brúks- og tilevnismöguleikar.

Næmingarnir skulu eisini fáa at vita um ymist plátu- og plasttilfar, skrúvur, seym og annars öll evni, ið nýtt verða til at viðgera yvirflatar.

4.4.2 Amboðslæran hefur til endamáls at læra næmingarnar navn og rætta nýtslu av amboðum, so hvört tey verða nýtt.

Teir skulu læra at handfara og rökja amboðini, so tey altið eru tók og í góðum standi. Teir eiga at læra at brýna.

4.5 Ymisk vandamál

4.5.1 Við tað at næmingarnir skulu læra at arbeiða við ymsum amboðum, maskinum og vandamíklum og eitrandi tilfari, er týdningarmikið, at teir eisini læra at vera umhugsnir og at sýna ábyrgdarkenslu, so at teir ikki koma sær sjálvum og øðrum í vanda. Tað skal verða lagt næmingunum eina við ikki at koma sær fram at maskinum, ið bert eru loyvdar smíðlæraranum at nýta.

3. Undirvísingarpártur (8.- 10. árgangur)

5.0 Mið og mál

Í hesum undirvísingarpárti, har smíð er vallærugrein, eiger at verða miðað eftir, at næmingarnir í sjálvvaldum áhugabólkum, við miðvísari venjing og við stöði í eignum royndum fáa høvi til at menna tann fórleika, teir hava ognad sær í fyrra undirvísingarpártinum.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1. Træsmíð

6.1.1 Samstundis, sum lærðar arbeiðsgongdir verða festar, eiga teir nú harumframt at læra at

- falshölva, fashölva, plóghölva, kanthölva, grundhölva
- telgja (træskur), finera, renna
- seta træ saman á ymsan hátt (fella, skarða, tappa, sýla)
- snögga og eftirviðgera við skavblaði, beisa, lakkviðgera

6.2 Jarnsmíð

6.2.1 Næmingar, ið ikki fyrr hava havt jarnsmíð, mugu fyrst ognna sær tann fórleika, sum lýstur er í 2. undirvísingarpárti. Annars skulu teir, so hvørt sum kendar arbeiðsgongdir verða festar, læra seg nakrar nýggjar sum t.d. at

- deingja, bræða, renna
- skera skrúvugang
- falsa, tin- og harðlodda, el-sveisa
- herða, bloyta (elda), svartbrenna
- skyggja, glera, prýða

6.3 Tekning

6.3.1 Hildið verður fram við arbeiðstekningum eftir ásettum reglum, so at næmingarnir bæði verða fórir fyrir at nýta og gera arbeiðstekningar.

Dentur verður lagdur á samsvarið millum arbeiðstekning, arbeiðsgongd og úrslit.

6.4 Tilfars- og amboðslæra

6.4.1. Næmingarnir eiga nú at hava nomið sær kunnleika um teir fjølbroyttu nýtsumöguleikar, ymist tilfar hevur.

Teir skulu læra at ætla um samsvarið millum tilfarið, og hvussu úrslitið royndist.

Teir skulu eisini læra at taka stóðu til kostnaðin av ymsum tilfari, so at teir verða fórir fyrir at meta um, hvat tann lidni luturin kostar.

6.4.2. So við og við verða fleiri slög av amboðum nýtt.

Teir læra növnini, rætta amboðsnýtslu og viðlíkahald, so at amboðini altið kunnu vera tök og í góðum standi.

6.5 Ymisk vandamál

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um tann vanda, ið stendst av at nýta amboð og maskinur, eins og teir eiga at verða mintir á at vera ansnir, tá ið teir nýta tilik amboð.

Somuleiðis eiga teir at verða kunnaðir um tær maskinur, ið bert lærarin kann brúka, og tað verður lagt teimum eina við ikki at koma sær fram at hesum maskinum.

Teimum verður víst á tað eitrandi árin, tey evni hava, sum nýtt verða til eftir- og yvirflataviðgerð, og hvussu teir kunnu verja seg ímóti teimum.

Næmingarnir skulu læra altið at nýta góðkenda trygdarútgerð, t. d. tá ið teir sveisa, brýna ella renna.

23.

Heimkunnleiki

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at geva næmingunum kunnleika um húshald og at gera teir fórar fyrir at hava ábyrgd av einum heimi,
- at geva teimum kunnleika um góðan kost og brúkaratilvit,
- at geva teimum kunnleika um matvøru og matvøruframleiðslu,
- at læra teir at nýta húshaldstól og at leggja arbeidið til rættis og
- at menna evni teirra at fata týdningin av reinföri og innrætting og at farið verður væl um heimið.

Heimkunnleiki

1.0 Almenn sjónarmið

Trivnaðurin hjá tí einstaka borgaranum er ein fortreyt fyri trivnaði í øllum samfelagnum.

Nakrar av fortreytunum fyri trivnaði er góður og rættur kostur, persónligt reinføri, eitt reint umhvørvi, og at ein og hvør dugir at fara væl um tað, hann hevur.

Ein partur av uppalingini er at læra at gera fóroyskan mat og at varðveita og menna hetta okkara eyðkenni. Men næmingarnir eiga eisini at fáa innlit í, hvussu onnur gera mat. Hetta kann menna hugflog teirra og geva teimum hugskot, ið gera sít til, at kantska meira kann fáast burtur úr okkara egnu rávørum.

2.0 Endamál

Undirvísingin hevur til endamáls

- at geva næmingunum kunnleika um húshald og at gera teir førar fyri at hava ábyrgd av einum heimi
- at geva teimum kunnleika um góðan kost og brúkaratilvit
- at geva teimum kunnleika um matvøru og matvøruframleiðslu
- at læra teir at nýta húshaldstól og at leggja arbeidið til rættis
- at menna evni teirra at fata týdningin av reinføri og innrætting og at farið verður væl um heimið.

2. Undirvísingarpartur (7. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir at geva næmingunum hollan kunnleika í øllum tí arbeidi, sum er vanligt í einum húshaldi, so at teir verða førir fyri at útinna tað forsvarliga. Dentur eigur at verða lagdur á tryggleika, reinføri, ábyrgd og fíggjarligt skynsemi.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Føðslulæra

Næmingarnir eiga at fáa grundleggjandi kunnleika um føðsluinnihaldið í matvørum, orkuveitandi føðsluevnum, vitaminum og mineralum.

Teir eiga eisini at fáa kunnleika um, hvørjar tær matvørur eru, sum hava hesi evni í sær, og hvussu tann kostur eigur at vera, sum lýkur dagliga tørv okkara.

4.2 Ráðlegging

Tá ið næmingarnir hava lært teir týdningarmestu arbeiðshættirnar, skulu teir sjálvir sleppa at royna seg við at leggja til rættis og gera arbeiðið, tað veri seg matgerð, baking, reingerð og viðgerð av klæðum.

Uppgávurnar kunnu t.d. fevna um ein ávísan arbeiðshátt, ávísa matvøru, ávísa máltsíð, serligan tørv (serkost) ella serligt hövi. Stundir eiga at verða til at eftirmeta arbeiðið.

4.3 Amboð og vandar

Næmingarnir verða kunnaðir um tekniskan útbúnað til matgerð, reingerð og til viðgerð av klæðum, hvussu hesin útbúnaður verður handfarin, hvat hann kann nýtast til, og hvørjir vandar, ið kunnu standast av honum.

4.4 Matvørur

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um teir mest nýttu matvørubólkarnar, uppruna teirra, hagreiðing, innkeyp, nýtslu og goymslu og tey týdningarmestu fœðsluevni, sum eru í hesum matvørum.

Umrødd verða ymisk slög av somu matvøru og víst verður á, hvussu hon kann verða tilvirkað á ymsan hátt. Greitt verður frá matvørulóggávuni og reglunum um tilsetning í matvørur.

4.5 Húsing og nýtsla

Næmingarnir verða kunnaðir um nútímans marknaðarföring og um Brúkarafelagið og teir stovnar og felagsskapir, sum arbeiða við tilíkum spurningum.

Undirvísingin miðar smóti, at næmingarnir skulu ogna sær kunnleika, so teir gerast tilvitaðir brúkarar. Teir verða lærdir at meta um tørv, ynski og fíggjarligar möguleikar við stöði í upplýsingum um vorudygd, eginleikar, viðlíkahald, prísir o.a.

Sum dömi í so máta kunnu verða nevnd: keyp fyrir eina ávísa peningaupphædd, vikutilboð, samanburður av vørubólkum, innkeyp til eitt ávist endamál, húshaldspengar, lummapengar, lýsingar og ávirkan teirra o.s.fr.

4.6 Kostur og heilsa

Sum frá líður verða næmingarnir fórir fyrir at gera sínar metingar um, hvat ið kann hava stærstan týdning fyrir heilsu, trivna og menning.

Teir eiga í hesum viðfangi at læra um góðan og rættan kost og rætta samanseting av kosti, eins og víst verður teimum á skeivan kost og trotsjúkur.

Næmingarnir verða eisini kunnaðir um rættar arbeiðsstöður og um týdningin av einum væl innrættaðum arbeiðsplássi.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

5.0 Mið og mál

Bygt verður framhaldandi á tað stöðið, sum lagt er í 2. undirvísingarparti.

Dentur eiger at verða lagdur á at læra næmingarnar rættar arbeiðshættir. Til tess at økja sjálvsálit og ábyrgdarkenslu teirra er umráðandi at eggja teimum til at leggja arbeiði sítt væl til rættis, at fáa gjort tað liðugt, og at teir sjálvir kunnu meta um úrslitið.

6.0 Undirvísingarinnihaldið

6.1 Matur og føðsluinnihald

Mett verður um, hvussu ymiskur kostur nøktar dagliga tørv okkara.

Uppsetting av føðslurøttum kostætlanum, har íroknað eru ymisk viðurskifti. Evni sum matur og vitaminir, matur og mineralir, matur og orka eigi eisini at verða tikin við.

6.2 Matur til ymisk endamál

Næmingarnir læra at gera kostætlanir til ymsar bólkar og til ymsar umstøður sum t.d.: kostur til ung, kostur til húski við smáum børnum, matur til einstaklingar, lívandi kostur og annar serkostur, kaldur matur - millumtíðir, kryddurtir, fremmandur matur, gestir og veitslulag, fóroyskur matur.

6.3 At vera brúkari

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um tær matvørur, ið eru til keyps. Sammeting millum heimagjørdar og ídnaðarframleiddar matvørur. Mett verður um amboð, tilfar og tekniskan útbúnað, góðsku, nýtslumöguleikar í mun til tið, orku og pening. Tað ein sjálvur kann gera, verður sammett við tað, ein hevur möguleika at keypa.

6.4 Heim og íbúð

Íbúðin sum karmur um heim og húski. Roynt verður at fáa næmingarnar at fata tørv hins einstaka og hjá húskinum sum heild, tá ið hugsað verður um arbeiðsmöguleikar, hvílu og trivna í heiminum. Teir verða kunnaðir um, hvussu arbeiðspláss eiga at vera innrættað, hvørjar ásetingar eru fyrি hæddum, ljósi, tilfari, røttum arbeiðsumstøðum og rørslum.

6.5 Handfaring og varðveitsla

Næmingarnir verða kunnaðir um, hvussu teir eiga at fara um matvørur, so føðsluvirðið verður varðveitt, og um reinføri, so matvørurnar ikki verða oyðilagdar. Teir eiga eisini at læra at súltu fruktir, at sjóða niður grønmeti og at frysta ymsar rættir og tað, teir hava bakað.

6.6 Reingerð og viðlíkahald av heiminum

Vask og viðlíkahald av ymsum klædnavørum. Røtt nýtsla og viðlíkahald av ymiskum útbúnaði.

24.

Fiskivinna

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at ogna sær innlit í allar partar av fiskivinnuni, fortreytir og samfelagsliga týdning hennara,
- at nema kunnleika um, hvussu fiskivinnan er broytt upp gjøgnum tíðirnar og
- at ogna sær innlit í námsfræðiligu möguleikar greinarinnar.

Fiskivinna

1.0 Almenn sjónarmið

Tá ið havt verður í huga, tann alstóra samfelagsliga týdning, fiskivinnan hevur, er eyðsýnt, at tað er umráðandi hjá næmingunum at fáa hollastu vitan um høvuðsvinnu okkara og ávirkan hennara á landshúsarhaldið og samfelagsgongdina sum heild.

Fiskivinnan er ikki bert høvuðsvinnan men eisini sjálvt lívsgrundarlag okkara, og tí er hon sjálvsagdur táttur í innihaldinum í fólkaskúlanum. Sum vallærugrein er hon eitt gott tilboð til teirra, sum hava serstakan áhuga at seta seg inn í fiskivinnuna og tey viðurskiftini, ið knýtt eru at hesi vinnu.

Av tí at fiskivinnan er so grundleggjandi í tí feroyska samfelagnum, so stinga bæði tilfar og dømi seg upp haðani so at siga í øllum hinum lærugreinunum í fólkaskúlanum.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at ogna sær innlit í allar partar av fiskivinnuni, fortreytir og samfelagsliga týdning hennara,
- at nema kunnleika um, hvussu fiskivinnan er broytt upp gjøgnum tíðirnar,
- at ogna sær innlit í námsfrøðiligu möguleikar greinarinnar.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Tað er so ymiskt, hvat samband teir einstóku næmingarnir hava við fiskivinnuna, og hvat innlit teir hava í viðurskiftini utan um hana. Tí er áhugin eisini ymiskur.

Hesin ymisleiki er gott støði at byggja samstarvið millum næmingarnar á, tá ið fiskivinnan verður nýtt sum dømi ella verður tikan til viðgerðar í skúlanum. Her hava teir veruliga möguleika at læra hvør av øðrum og saman at koma viðari.

Miðað verður tí eftir at leggja so til rættis, at næmingarnir kunnu fáa ein hollan kunnleika um fiskivinnuna í síni heild og aðalþýdning hennara fyri alt samfagið.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Dentur eigur at verða lagdur á, at lærugreinin bæði er tvørfaklig og ein heild, ið er sett saman av hesum høvuðsbólkum:

4.1 Hav og botnur

Heimshøvini, uppruni og býti teirra, dýpi og grunnar (bankar).

Høvuðsbankarnir í feroyskum sjógví, høvuðsleiðirmar fyrir heimaútróðurin á staðnum (mið, plinkar og ýti). Æti, plantu- og djóraæti og týdningur teirra fyrir framleiðsluna í sjónum. Týdningarmestu søltini. Møguleiki fyrir lívi í sjónum: hiti, ljós, salt, føðslutilfeingi, súrevni o.s.fr.

Týdningurin av hesum fyrir fiskiskap. Greitt eигur at verða frá sambandinum millum æti og fiskaslögini sínámillum í føðiketuni. Streymlæra, herímillum høvuðsgongdin í streymviðurskiftunum á okkara leiðum, høvuðsstreymar og flóð- og fjørustreymar og streymviðurskiftini í sundum og firðum í heimliga umhvørvinum.

4.2 Lív og umhvørvi

Djóraskipanin. Teir djóraflokkar, sum beinleiðis ella óbeinleiðis hava týdning fyrir fiskiskapin. At nýta fiskigreiningarlyklar. Vistfræðiliga grundarlagið, íroknað fotosyntesan, føðiketur/-net. Lívið í havinum. Aling nú og í framtíðini.

4.3 Fiskifréði

Hvussu gagnfiskaslögini við Føroyar ferðast, gýtingartíðir, vökstur. Fiskastovnar. Stovnslysing. Savna inn dátur. Stovnsútrokningar og - metingar. Avleidningar av ovfisking. Fiskirannsóknir, fiskifréðilig ráðgeving burturi og heima. Stýring og røkt av fiskiskapinum.

4.4 Fiskileiðir og fiskirættindi

Heimaútróðurin. Fiskiskapur á fjar- og nærlieðum. Broytingar í fiskiveiðuni. Fiskiveiðusáttmálar og fiskikvotur.

4.5 Reiðskapur, bátar og skip

Teir ymsu bólkarnir í báta- fiskiskipaflotanum og tann reiðskapur, ið nýttur verður. Tey vanligastu tólini til staðfesting av fiski og at leita eftir fiski við. Skiparakstur og fíggingsarmøguleikar.

4.6 Viðgerð, virðisøking og søla

Hvussu fiskur eигur at verða hagreiddur umborð og á landi. Viðgerð á virkinum, reinføriskrøv, frysting, ísing og salting. Um góðsking og virðisøking av ymsum fiski og fiskaúrdrátti. Fiskaútflutningur og marknaðarviðurskifti. Fiskasølurnar. Fiskaprísir, bæði avreiðingarprísir og útflutningsprísir, og hvussu teir verða ásettir. Marknaðarlond, tollgarðar, gjaldorysbroytningar, möguligar fríhandilsavtalur o.s.fr.

4.7 Felagsviðurskifti, sosialar umstæður, sáttmálaviðurskifti

Tey ymsu felögini, sum hava samband við fiskivinnuna, virksemi, söga og áhugamál teirra. Manningarsáttmálar og teir lénarsáttmálar, sum eru galldandi á økinum. Almennar veitingar. Inntøku- og sosialviðurskifti hjá eimum, sum starvast í fiskivinnuni. Útbúgvíngarmøguleikar.

25.

Sjómansskapur

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at vekja ans næminganna fyri sigling og góðum sjómansskapi og
- at læra teir um veður og streym og at nýta reglur, amboð og tól, ið økja tryggleikan á sjónum.

SJÓMANSSKAPUR

1.0 Almenn sjónarmið

Føroyar eru ein siglandi tjóð fram um flestar aðrar tjóðir, og tað munnu vera fáir Føroyingar, ið ikki hava hapt samband við sjógvini so ella so. Ikki minst av hesi orsök eigur tað uppvaksandi ættarliðið at fáa høvi til at ogna sær bæði ástøðiliga siglingarlæru og verkligar royndir í sjómansskapi.

Bæði siglingar- og veiðiumstøður eru serstakliga nögv broyttar seinastu øldina, og tískil er stórur partur av teim veiðiforum, tólum og fiskireiðskapi, sum forfedrarnir nýttu, nú vorðin söga, sum næmingarnir tó í hóskandi mun eiga at fáa kunnleika um.

Nogvar eru sogurnar av havinum: bæði skrivaðar, filmaðar og livandi á mannamunni. Her eru ótømandi keldur at oysa av og at velja burturúr, og kunnu hesar keldur kveikja hug næminganna fyri sjómansskapi og viðka sjónarring teirra.

Fara vit burtur í heimin, verður siglingarsøgan enn rúmari, og eigur hon sítt sjálvsagda pláss í sambandi við undirvísingina í sjómansskapi.

Næmingarnir eiga at fáa atstøður til at fara í bát, so at teir sjálvir læra at kenna, hvussu fram eigur at verða farið í verki við støði í tí ástøðiligu vitan, teir frammanundan hava nomið.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls:

- at vekja ans næminganna fyri sigling og góðum sjómansskapi
- at læra teir um veður og streym og at nýta reglur, amboð og tól, ið økja tryggleikan á sjónum.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árg.)

3.0 Mið og mál

Arbeiðið við sjómansskapi eigur at taka støði í forkunnleika næminganna og viðurskiftunum á staðnum.

Við ástøðiligum og verkligum venjingum verður miðað eftir at vekja ansin hjá næmingunum fyri sigling og góðum sjómansskapi. Miðað eigur at verða eftir at samstarva við aðrar lærugreinir í hóskandi mun.

Næmingarnir eiga at gerast greiðir um tann vanda, ið kann standast av at ferðast á sjónum, um teir ikki brúka sítt vit og skil.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Tann ástøðiliga og verkliga læran eiga at fylgjast, so at næmingarnir bæði kunnu fáa undirvísing í skúlastovuni og umborð á báti og skipi.

4.1 Jarðarknøtturin

Næmingarnir læra um jarðarknøttin, breidd, longd og staðfesting.

4.1.1 Ættirnar

Teir verða lærdir høvuðsættir og hálvættir bæði á staðnum og á kumpassini.

4.1.2 Kumpassin

Næmingarnir skulu læra kumpassina at kenna, og hvussu hon verður brúkt. Greitt verður frá misvísingu og kumpasshalli.

4.1.3 Streymur

Lært verður um streymviðurskifti, hvørja ávirkan sól og máni, veður og vindur hava á rákið. Teir eiga at duga at brúka feroyska álmanakkan, so teir vera færir fyrir at vita, nær kyrriindi eru á teim ymsu firðunum, og hvussu tað rekur eina ávísa til á degnum. Serligur dentur eigur at verða lagdur á streymviðurskiftini í tí heimliga umhvørvinum.

4.2 Sjóreglur

Teir mega læra at kenna stýriborð og bakborð, vanligu sjóreglurnar og ljósföringar sum t.d. leyst skip, fiskiskip, skip fyrir teymi, sleipari; tokuljóð og hvussu ein skal bera seg at, tá ið tað kœvir av í mjørka, og tá ið biðið verður um hjálp.

4.2.1 Sjókort

Næmingarnir verða lærdir at brúka sjókortið. Teir eiga at læra at lesa tað, sum í kortinum stendur, seta út í kortið, fyrst eftir ýtum á landi og síðan eftir kumpassberingum. Næmingarnir læra um fjórðingar, um kós, strekki, uppmáting av strekki og at leggja upp fyrir streymi og vindu.

4.2.2 Tól

Ástøðiligan og verkligan kunnleika um vanligastu nútímans tólini, ið nýtt vera á sjónum, bæði til fiskiskap, at sigla eftir og til neyðsyndarboð.

Umráðandi er at læra teir at brúka nútímans siglingar- og neyðsyndartól, sum skulu vera umborð á einum vanligum feroyskum báti. Her eiga reglurnar, sum lögtingið hevur sett í gildi, at vera sjávlsagdur táttur í tí ástøðiligu frálæruni.

4.3 Vitar

Næmingarnir fáa kunnleika um vitar og týdning teirra.

4.4 Bjargingarútgerð

Teir eiga somuleiðis at fáa kunning um ta bjargingarútgerð, sum eigur at vera umborð á einum báti, og teir eiga harumframt at verða lærdir, hvussu ein bjargingarbátur verður settur á sjógv, blástur upp og vendur, um hann skuldi verið coppaður. Teir eiga eisini at verða kunnaðir um bjargingskipanina umborð og á landi.

4.4.1 Slökkiútgerð

Duga at handfara og brúka slökkiambóð.

4.5 Sigla við seglum

Um umstöður eru til tess, kann verða mælt til, at næmingarnir læra at seta segl á bát og at sigla við seglum.

4.6 s Knýta knútar, spleysa og riða trol

Næmingarnir eiga at læra teir vanligastu knútarnar. Teir eiga at duga at spleysa tog og snøri. Somuleiðis eiga teir at verða kunnaðir um, hvussu tikið verður upp á nál, hvussu stykkini í trolinum eita, og hvussu trol verður bött.

4.7 Rökiskapur og trygd

Umráðandi er at venja næmingarnir at hava góðan rökiskap, eins og víst eigur at verða á tann týdning, góður rökiskapur hevur bæði arbeiðsliga og fíggjarliga umborð á báti og skipi.

Tann, sum fer í bát, eiger at virða tey trygdarkrøv bátum viðvikjandi, sum myndugleikarnir hava sett í gildi, so hann ikki kemur sær sjálvum og øðrum í vanda av berum ósketni.

Nú flestu skúlar hava atgongd til ein svimjihyl, eru umstöður at vísa og læra næmingarnar at flota og nýta ein gummibjargingarbát, sum Landsmiðstöðin hóskandi kundi havt til láns.

26.

Landbúnaður

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at geva næmingunum innlit í, hvussu landbúnaðurin hevur tikið seg fram, fortreytir og samfelagsligi týdningur hans og alheims matvøruspurningar,
- at menna kunnleika teirra um, hvussu tann føroyski landbúnaðurin hevur tikið seg fram, hvussu hann er skipaður, og hvønn týdning hann hevur og
- at ogna sær innlit í námsfrøðiligu möguleikarnar í lærugreinini.

Landbúnaður

1.0 Almenn sjónarmið

Landbúnaður var einaferð høvuðsvinna okkara. So er ikki longur, ella sum tikið varð til: "Ull var Føroya gull - men nú er tað fiskurin".

Kortini má ásannast, at í landbúnaðinum liggja ótroyttir möguleikar, sum bæði í stórum og smáum kunnu vera til gagns fyri húshaldið og til gleði fyri hin einstaka.

Sum tilboðslærugrein í framhaldsskúlanum kann tykjast, sum landbúnaðurin er eitt sindur forfjónaður í lærugreinaskipanini, men innihaldsliða eru so nögv grundleggjandi lívsviðurskifti bundin at gróðuri, grøði og landbúnaði, at tilfar og dømi haðani natúrliga stinga seg upp í so at siga øllum lærugreinum í fólkaskúlanum, eins og búnaðarvørur utan úr heimi geva okkum ríkar keldur at oysa av í dagliga arbeiðinum í skúlanum.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at geva næmingunum innlit í, hvussu landbúnaðurin hevur tikið seg fram, fortreytir og samfelagsligi týdningur hans og alheims matvøruspurningar
- at menna kunnleika teirra um, hvussu tann føroyski landbúnaðurin hevur tikið seg fram, hvussu hann er skipaður, og hvønn týdning hann hevur.
- at ogna sær innlit í námsfrøðiligu möguleikarnar í lærugreinini.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Tað er so ymiskt, hvat samband teir einstóku næmingarnir hava við landbúnaðin og viðurskiftini utan um hann; men øll hava vit dagligt samband við búnaðarvørur, ið oftast eru av útlendskum uppruna.

Her er tí ein felagsskapur og möguleiki fyri grundleggjandi áhuga, sum skúlin eiger at dúva uppá, so næmingarnir í skúlatíðini fåa høvi til at fåa innlit í grundleggjandi lívsspurningar, ið spretta úr landbúnaðinum og viðurskiftunum utan um hann.

Her hava teir eisini möguleikar at skilja, hvar røturnar og keldan eru til lív og lívskor okkara.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Dentur verður lagdur á, at lærugreinin er tvørfaklig og ein heild, ið er sett saman av hesum høvuðsbólkum:

4.1 Landbúnaður, urtagarðsbrúk og djórahald, úrdráttur til matna eisini í alheims høpi.

4.2 Forsøguliga menningin frá veiðumonnum/savnarum til plantu- og djóraalarar.

4.3 Aliplantur, húsdjór og kynbøting.

4.4 Føðievni, heimsframleiðsla á landi eftir fólkatali. Alheims matvøruspurningar: úr plantum og djórum, úrdráttabýti o.s.

4.5 Vistfrøðiligar fortreytir og vandamál hjá landbúnaðinum: eingröði, skaðiligar verur og oyðimarkartiltök, taðing, moldviðgerð og vandamál í hesum sambandi.

4.6 Týdningarmestu úrdráttir (í alheims høpi), dyrking og nýtsla: rís, korn, meis, soya og aðrir plantuúrdráttir. Djórahald og djóraúrdráttir.

4.7 Føroyskur landbúnaður: bóna-/fiskimannasamfelagið og menning tess. Seyður, neyt, hoygging, korn, røtur, epli o.a., amboð og dyrkingarhættir. Torvskurður. Sundurbýti í bø og haga (traðir). Landbúnaðurin nú á døgum: Eigaraviðurskifti og markatal í bø og haga og tann týdningur, ið lendisskipanin hevur á landbúnaðarøkið. Nývelting. Djórahald. Neyt. Mjólkavirkni og kjøtframleiðsla. Seyðahald. Urtagarðar og vakstrarhús. Gróðurseta trø. Viðalundir.

4.8 Samfelagsbúskaparligar hugleiðingar um landbúnað her á landi og framtíðarútlit.

4.9 Smoltaling, havbúnaður og havbit.

27.

Motorlæra

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at læra næmingarnar at handfara, passa og halda viðliska motorar og motorrúm og
- atgeva teimum innlit í, hvussu motorarnir eru bygdir, og hvønn týdning teir hava.

Motorlæra

1.0 Almenn sjónarmið

Í nútíðar samfelagnum er nýtslan av ymsum motorslögum sjálvsgagdur partur av okkara gerandisdegi.

Tí er umráðandi, at væl verður farið um motaramar, so at teir arbeiða eftir ætlan, veita sum mest og nýta sum minst av brennievni, og at teir larma og dálka sum minst.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at læra næmingarnar at handfara, passa og halda viðlika motarar og motorrúm
- at geva teimum innlit í, hvussu motaramir eru bygdir, og hvønn týdning teir hava.

3. Undirvísingarpartur (8.-10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir at geva næmingunum kunnleika um nýtslu og góða røkt av teim vanligastu motorunum.

Teir eiga at læra at skyna á, hvat teir sjálvir kunnu umvæla, og hvat ið krevur serliga útbúgving.

Teir skulu í hesum sambandi gerast varir við trygdar- og tryggingarspurningar og okkara felags ábyrgd bæði móti hvørjum øðrum og umhvørvinum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

- 4.1 Verklig motorlæra
- 4.2 Ástøðilic evni
- 4.3 Amboðsnýtsla
- 4.4 Tiltarslæra
- 4.5 Dálking og eitran
- 4.6 Arbeiði og orka
- 4.7 Onnur motorslög

4.1 Verklig motorlæra

2- og 4-taktsmotorar

Nøvn á motorlutum

Brennievni

Tendring

Smyrjing

Køling

Orkuúrtak úr motorum (kobling, kervi o. a.)

Greitt verður frá vanligastu brekum á motorum, og hvussu umvælingar verða gjördar.

Í sambandi við akfør, verður greitt frá ferðmátara, kilometurteljara, bensinmátara, floytu, bremsum og ljósum.

4.2 Ástœðilig evni

Brenning, herundir brenning í opnum og lokaðum rúmi, ifestingarmark og luftblandað brennievni

Bensinpumpan, membranpumpur

Karburatorurin, ymisk slög

Ravmagn, akkomulatorur, tendring, magnettendring, magnetisk felttendrispoli, elstreymur, móttstöða, induktíónsstreymur, spenningsmunur og transformatión

Smyrjing, kondensatorur, smyrjioljur, smyrjioljupumpa, oljutrýst og manometur

Køling, kølievni, kølipumpa, centrifugalpumpa, luftkøling, centrifugalblásari, termostatur, evni móti frysting

Startmotorar

Dynamo, vendistreymsdynamo, einsrættari

Koblingar

Mótstöða

Gearing

Differentialið

Bremsur, mekaniskar og hydrauliskar, blokeringsfriar bremsur

Stýring

Lyktir

4.3 Amboðsnýtsla

Um rætta amboðsnýtslu

Læra at nýta málitol, slípievni, slípimaskinu, borimaskinu, gevindskerara, loddiamboð, sjóðing og stoyping.

4.4 Tiltarslæra

Metal, evnistyngd, herða, styrki, bræðslumerki, tering, góðir og ringir el- og hitaleiðarar.

Brennievni, bensin, olja, gass, brint o. a.

Smyrjioljur, ymisk slög, hvussu tey eru merkt o. a.

Gummi og plast.

4.5 Dálking og eitran

Koliltueitran, blýeitran

Larmur og ljóðdoyvan

Motorávirkan á útvarps- og sjónvarpstól

Blýfrítt bensin

4.6 Arbeiði og orka

Støðuorka, rørsluorka, hitaorka, rævmagnsorka, evnaorka

Hestakraft, snúningsmegi

Ferð og ferðbroyting

4.7 Onnur motorslög

Dieselmotorar, turbinumotorar, wankelmotorar, reaktíónsmotorar,
rakettmotorar, elmotorar

4.8 Taka motorin sundur

Karburatorur

Bensinpumpa

Streymþýtari

Reim

Dynamo

Startmotorur

Toppstykki og topppakningur

Ventilar

Manifold

Botnker

Stempul og stempulstong

Motorketa

Høvuðslegur

Kobling og kerv verða kannað

Samanseting av motorlutum

Motorurin verður settur saman aftur.

Amboð og lutir verða sett aftur á pláss.

Motortúmið verður ruddað og gjørt klárt at nýta aftur.

28.

Arbeiðskunnleiki

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at kunna næmingarnar um útbúgvingarviðurskifti og korini í arbeiðslívinum og**
- at gera næmingarnar fórar fyri at meta um arbeiðs- og útbúgvingarmöguleikar og geva teimum innlit í, hvussu hesir möguleikar eru tengdir at samfelagsligum og búskaparligum viðurskiftum.**

Arbeiðskunnleiki

1.0 Almenn sjónarmið

Arbeiðskunnleiki er lærugreinin um útbúgvingarviðurskifti og um korini í arbeiðslívinum, herímillum vitjanir, og praktikk á virkjum og stovnum.

Arbeiði okkara og arbeiðslívið sum heild eru grundleggjandi lívsviðurskifti, sum skúlin eiger at fyrireika næmingarnar til bæði verkliga og ástœðiliga.

Dömi og viðurskifti úr arbeiðslívinum geva góðar möguleikar at økja um samfelagsmedvit næminganna, so at teir gerast betur fórir fyrir at fata tær umstøður og tey áhugamál, sum mynda korini í vinnulívinum.

Tann økti arbeiðskunnleikin skuldi eisini gjört sítt til at ment áhuga næminga fyrir sosialum og búskaparligum spurningum og gjört teir vaknar fyrir vinnu- og útbúgvingarviðurskiftum.

2.0 Endamál

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at kunna næmingarnar um útbúgvingarviðurskifti og korini í arbeiðslívinum og
- at gera næmingarnar fórar fyrir at meta um arbeiðs- og útbúgvingarmguleikar og geva teimum innlit í, hvussu hesir möguleikar eru tengdir at samfelagsligum og búskaparligum viðurskiftum.

3. Undirvísingarpartur (8. - 10. árgangur)

3.0 Mið og mál

Sambandið millum ástœðiligu og verkligu undirvísingina eiger at vera sum mest, og tí eiger at verða skipað so fyrir, at skift verður millum undirvísing á skúlanum og vitjanir ella praktikk á virkjum, stovnum og øðrum arbeiðsplássum.

Undirvísingin í skúlanum greiðir og avmarkar yrkisevníð, sum næmingurin so seinni eiger at kanna gjøllari á staðnum.

Arbeiðskunnleiki er sjálvboðslærugrein og kann tí tykjast summum eitt sindur forfjónað í lærugreinaskipanini, men innihaldsliða eru so nógv grundleggjandi lívsviðurskifti bundin at arbeiði og arbeiðskorum, at tilfar og dömi haðani nátúrliga stinga seg upp í so at siga öllum lærugreinum í fólkaskúlanum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Arbeit kann verða við hesum evnum:

4.1 Arbeiðsgongd

Her kann verða umrøtt, hvørji yrki og serarbeiði eru á virkinum/stovninum, hvat arbeiðið ber í sær, ólíkar vinnur, samvinna við samverkamenn og deildir. Spurningurin um lutin hjá kvinnu og manni í arbeiðslívinum, um útbúgving og starv o.a.

4.2 Samarbeiði og fyrising

Greitt verður frá samarbeiði og fyrising, herímillum möguleikarnar at ávirka egnu arbeiðsviðurskifti og virki annars gjøgnum álitismannaskipan og samstarvsnevndir. Ognarviðurskifti. Stór og smá virki.

4.3 Búskapur

Saman við viðgerðini av búskapi verður eisini nomið við t.d. keyp (ráevni o.a.), slag (viðskiftafólk, rakstrarútreiðslur, fyrising, inntökumguleikar hjá starvsfólk, flögur, vinning.oa.

4.5 Útbúgvingarviðurskifti

Útbúgvingarviðurskiftini eiga gjølla at verða lýst, og herímillum teir útbúgvingarhættir, sum geva möguleika at fáa arbeiði, og tann útbúgving, ið fæst í sjálvum arbeiðinum og á skeiðum í sambandi við starvið.

4.6 Umhvørvisvernd

Saman við viðgerðini av umhvørvisvernd er eisini umráðandi at leggja dent á spurningar viðvíkjandi trygd, heilsu, trivna, vælferð, dálking og viðurskiftini á arbeiðsplássinum annars, og hvørja ávirkan alt hetta hevur á framleiðsluna.

4.7 Virkið og samfelagið

Í umrøðuni av hesum evninum eigur eisini at verða komið inn á tann týdning, virkið hevur í landshúsarhaldinum, viðurskifti við almenn stýrisvald (landið og kommunan), samvinna við felagsskap í vinnuni og hjá arbeiðsfólkum.

4.8 Starvsmöguleikar

Greitt eigur gjølla at verða frá teim starvsmöguleikum, sum eru í landinum, og í tí viðfangi eigur eisini at verða nomið við støðuna hjá teim fólkum, ið ikki eru yrkislærd, og sum eru serkön arbeiðsfólk, yrkislærd, hjálparfólk, starvsfólk, tænastufólk; um lønarskipan, uppsagnir og trygging vegna arbeiðsloysi.

4.9 Partarnir á arbeiðsmarknaðinum

Greitt verður frá teim ymsu þertunum á arbeiðsmarknaðinum, og hvussu og hví felagsskapirnir komu, uppgáva og týdningur teirra, sáttmálar og arbeiðsósemjur.

29.

Ferðslulæra

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at læra næmingarnar at vera umhugsnar og ansnar í ferðsluni,
- at læra teir at meta um ferðsluna og at ferðast uttan at koma sær sjálvum ella óðrum í vanda og
- at geva teimum kunnleika um vandar, teimum kunnu vera fyri í ferðsluni, og gera teir kunnugar við ferðslureglur og -ávísingar, sum hava týdning í hesum sambandi.

Ferðslulæra

1.0 Almenn sjónarmið

Sum vera man hava børn verið meir og minni í ferðsluni longu, áðrenn tey fara í skúla, og mong teirra hava bæði í heimi og barnagarði fingið sína fyrstu ferðsluuppalung. Uppgáva fólkaskólastofnunar má til vera at byggja á tað grundarlag, sum longu er lagt, og at ferðslumedvit næminganna verður stimbrað og ment, so at teir við umhugsni læra at nýta vit og skil og rættan hugburð í ferðsluni.

Vegna ta nögvu ferðslu og tær lívhóttandi avleidningar, hon ber við sær, er alneyðugt, at uppalungin bæði av stórum og smáum verður framd í til ávarsemi og við til ábyrgd, id ein og hvør, sum ferðast í ferðsluni, hefur. Tað skal ásannast, at ikki minst á hesum øki er fyrimyndin besti uppalarin.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at læra næmingarnar at vera umhugsnar og ansnar í ferðsluni
- at læra teir at meta um ferðsluna og at ferðast uttan at koma sær sjálvum ella óðrum í vanda
- at geva teimum kunnleika um vandar, teimum kunnu vera fyrir í ferðsluni, og gera teir kunnugar við ferðslureglur og -ávísingar, sum hava týdning í hesum sambandi.

Undirvísingarpartarnir

3.0 Mið og mál

Ferðslulæran eigur at fara fram bæði í skúlanum og í sjálvari ferðsluni. Hetta undirvísingarevnið er eisini væl egnad sum samstarvsevni millum heim og skúla og onnur, id hava við ferðsluráðgeving og ferðslu at gera.

Umráðandi er, at undirvísingin verður skipað soleiðis, at evnini í mest möguligan mun laga seg eftir skiftandi tørvi næminganna, so at tey á tann hátt kennast viðkomandi.

Tað er sjálvandi ikki vandaleyst hjá skúlanum at fara út í ferðsluna við næmingunum, og til eigur at vera ansað væl eftir, at ferðsluundirvísingin fer fram á forsvarligan hátt, og at samljóð er millum ta ástæðiligu og verkligu undirvísingina, so hon gerst viðkomandi og heildarmerkt. Miðað eigur at verða eftir at læra næmingarnar at nýta sítt vit og skil og at sýna höviskan atburð í ferðsluni.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1. Ferðslukunnleiki

4.1.1 Ferðslureglur

Næmingarnir eiga at læra tær vanligastu ferðslureglurnar.

4.1.2 Ferðsluskelti

Teir eiga at læra at kenna tey ferðsluskelti, ið viðvíkja teimum, ið eru til gongu, súkkla og koyra á prutli.

4.1.3 Farleiðin millum heim og skúla

Næmingarnir mega fáa kunnleika um, hvussu teir eiga at bera seg at í ferðsluni, á leiðini millum heim og skúla.

4.1.4 Gongubreytir

Teir eiga at læra at kenna og at nýta á rættan hátt tær gongubreytir, sum eru í bygdini og í býnum.

4.1.5 Gonguteigar

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um verandi gonguteigar, ymsu avmerkingar teirra, hvussu teir eiga at verða nýttir, og hvussu umráðandi tað er at ansa sær á gonguteigi, tá ið gingið verður tvørtur um vegin.

4.1.6 Vegir við ongari gongubreyt ella við ongum gonguteigi

Sera umráðandi er at læra næmingarnir, hvussu teir eiga at ganga á teim vegastrekkjum, har hvørki gongubreytir ella gonguteigar eru. Samstundis eiga teir at verða gjördir varir við tann vanda, ið serliga hóttir tann ferðandi á slíkum vegastrekkjum.

4.1.7 Til gongu

Fyri at samljóð skal vera millum ta ástöðiligu og ta verkligu undirvísingina, eigur lærarin regluliga at fara út í ferðsluna við næmingunum fyri á tann hátt at fáa lært tað í verki, sum viðgjört hefur verið í skúlanum.

4.1.8 Á súkklu

Nógvir næmingar koma á súkklu í skúla, og einstakir eisini á prutli, og tí er lagamanni hjá skúlanum at nýta hetta undirvísingarliga hóvið til at læra næmingarnar at sýna fyrilit og ábyrgd og annars at bera seg rætt at tá ið teir súkkla. Næmingarnir verða mintir á at koyriloysi krevst til prutli.

4.1.9 Á rennifjöl, rulliskoytum o.l.

Rulliskoytur og rennifjalir hóska ikki saman við vanligum akfórum, og tí eiga næmingarnir at fáa at vita, at tað er vandamikið at fara út á vegin millum bilar og onnur akfør at stuttleika sær á slíkum útbúnaði.

4.1.10 Trygdarútgerð

Næmingarnir eiga at læra, hvussu týdningarmikið tað er at nýta trygdarútgerð í ferðsluni.

4.2. Menniskjaligar fortreytir

4.2.1 Andgerðarevní

Greitt eיגur at verða næmingunum frá, hvussu ymisk andgerðarevnini eru hjá menniskjum, og frá teimum fylgjum, hetta kann fáa fyrir ferðslutrygdina.

4.2.2 Ansní

Sera umráðandi er at læra næmingarnar frá fyrsta degi at vera ansnar og varnar, so at ferðslumedvit altið kemur at eyðkenna teir í ferðsluni.

4.2.3 Kringumstøðurnar

Næmingunum skal gerast greitt, at kringumstøðurnar kunnu hava stóran týdning í ferðsluni; tí eiga teir ikki bert at læra at ansa eftir sær sjálvum; men teir eiga samstundis at læra seg at hava eitt vakið eyga við øðrum, í ferðsluni, og teimum støðugt skiftandi kringumstøðum, ið har valda.

4.2.4 Ljós og myrkur

Ljósviðurskiftini og sýnið eru skiftandi, og til kann vera vandamikið at halda, at tú altið ert sæddur í ferðsluni, sjálvt um einki forðar fyrir útsýninum. Sólarljós, náttarmyrkur og glámlýsi kunnu vera orsök til, at ein ikki sæst, og undir slíkum umstøðum eiger ein at vera serliga ansin og fyrivarin.

4.2.5 Rúsdrekka og ferðsla

Næmingarnir mega fáa greitt at vita, at tað er lívhættisligt at blanda rúsandi evni, heilivág og ferðslu saman, og at tað kann standast óbotaligur skaði av hesum. Í hesum viðfangi eiger at verða mint á ta ábyrgd, sum vit hava av okkara eigna lívi og lívinum hjá medmenniskjum okkara.

4.3. Samfelagslig ráðlegging

4.3.1 Samfelagsligir spurningar í sambandi við ferðsluna

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um, hvat ið gjört verður til tess at tryggja ferðsluviðurskiftini á ein forsvarligan hátt, og hvussu hetta verður gjört.

4.3.2 Samfelagsins lutur í ferðslutrygdini

Næmingarnir mega fáa kunnleika um tann leiklut, sum bæði tað almenna, privata og einstaklingar hava í ferðslutrygdini, og hvussu hesin táttur verður framdur í verki.

4.3.3 Ferðslulóggávan

Teir eiga at fáa upplýsing um tær lógskipanir, ferðslutrygdin er bygd á, og á hvønn hátt arbeitt verður fyrir at dagföra ferðslulóggávuna. Teir eiga somuleiðis at fáa at vita, hvørjar fylgjur tað fær at gera brot á ferðslulóginu.

30.

Heilsulæra

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at geva næmingunum vitan um, hvat ið fremur góða heilsu og góðan trivna, og hvønn týdning heilsan hefur í sjálvum sær og í samskifti við onnur menniskju og
- at kunna teir um, hvat ið kann skaða heilsuna, bæði likamliga og sálarliga, og hyussu teir kunnu hava fyrilit fyri egnari heilsu og heilsuni hjá øðrum.

Heilsulæra

1.0 Almenn sjónarmið

Næmingarnir eiga at gerast kunnugir við, at umráðandi er at rökja heilsu sína væl, og tí mega teir fáa upplýsingar um, hvat ið er heilsuni at gagni, og hvat ið er henni at skaða, og at lættari er at fyribyrgja enn at grða.

Teir eiga at fáa kunnleika um tær vanligastu vælfærðarsjúkurnar í nútíðar samfelagnum, og mega teir duga at brúka hesa vitan við skili og ábyrgd - mótvægis bæði sær sjálvum og øðrum, so at teir kunnu liva eitt gott og virkið lív.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at geva næmingunum vitan um, hvat ið fremur góða heilsu og góðan trivna, og hvønn týdning heilsan hefur í sjálvum sær og í samskipti við onnur menniskju
- at kunna teir um, hvat ið kann skaða heilsuna, bæði likamliga og sálarliga, og hvussu teir kunnu hava fyrilit fyrir egnari heilsu og heilsuni hjá øðrum.

3.0 Mið og mál

Næmingarnir eiga at fáa at vita, at ymiskir lívsvanar og ymisk umhvørvisárin ávirka bæði beinleiðis og óbeinleiðis heilsustæðuna.

Vist verður næmingunum á, hvat er heilsuskaðiligt, og hvussu teir sjávir kunnu verja seg móti likamligari og sálarligari avlaging.

Upplýsingin verður at fevna um kost, svøvn, luftdálking, larm o. a., ið bæði beinleiðis og óbeinleiðis ávirka heilsustæðuna, um tey ikki öll samvirka til tað góða.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Trivni og heilsurøkt

4.1.1 Kropsligur trivni og røkt

Næmingarnir skulu fáa ráð og leiðbeiningar um, hvussu teir á besta hátt eiga at rökja kroppin, so at sleppast kann undan sjúkum, sum kunnu gerast álvarsamar, nú tað kropsliga arbeiðið er vorðið so nógv minni enn fyrr.

Harumframt mega teir fáa upplýsing um, hvussu teir eiga at halda seg reinar, so at likamið ikki fer í vanrøkt og kann verða til ampa bæði fyrir ein sjálvan og onnur. Í hesum viðfangi eiga loppur og lys at verða umrøddar.

4.1.2 Sálarligur trivni og røkt

Næmingarnir skulu fáa upplýsing um, hvussu sleppast kann sum frægast undan sálarligum trýsti og sálarligari strongd. Teir eiga at fáa upplýsing um, hvussu umráðandi tað er at fara væl við sær og at liva eitt regluligt lív.

4.1.3 Sosial vælfærð

Teir eiga at fáa innlit í tað, sum eyðkennir samföld teirra, og hvat ið gjört eiger at verða fyrir at verja vælfærðarsamfelagið. Men samstundis eiger at verða nomið við tey ógagnligu árin, sum tann sosiala vælfærðin eisini kann koma menniskjum í.

4.1.4 Matur og kostvanar

Næmingarnir mega fáa dygga og munagóða upplýsing um góðan kost og ta ávirkan, maturin hefur á heilsuna.

4.2 Umhvørvið

4.2.1 Liviumstøðurnar - umhvørvisligu og sálarligu fortreytirnar

Kringumstøðurnar hava alstóran týdning bæði fyrir sálarliga og kropsliga trivna hins einstaka. Tí er umráðandi, at næmingarnir læra bæði at kenna ábyrgd medábyrgd av öllum tí, ið ger liviumstøðurnar verri hjá medmenniskjunum.

4.2.2 Lívsháttur - vanar og samband við onnur menniskju

Næmingarnir eiga at verða kunnaðir um høvuðsinnihaldið í arbeiðs - umhvørvislóggávuni og um meginheilsuvandarnar í arbeiðsumhvørvinum.

Eisini skulu næmingarnir upplýsast um, hvussu gagnligt og mennandi tað er fyrir tað einstaka menniskjað at vera saman við øðrum menniskjum.

31.

Nøring

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls

- at geva næmingunum innlit í lívfræðiligu fortreytirnar fyrir nøringini og kunna teir um nøringina hjá menniskjanum,
- at geva teimum kunnleika um teir sálarligu, samfelagsligu, átrúnaðarligu og siðalagsligu spurningar, ið knýttir eru at kynslívinum og
- at kunna teir um fyribyrging og um tær sjúkur, ið vanliga bert smitta við kynsligari samveru.

Nøring

1.0 Almenn sjónarmið

Vitan um og innlit í, hvussu menniskjan fjölgast, er týdningarmikil fóringur fyrir at kunna fata teir lívfræðiligu, sálarligu, siðvirðiligu, siðsemiligu og samfélagsligu spurningar, sum eru fast knýttir at menniskjálvinum.

Evníð eiger at verða gjølla lýst, so at næmingarnir kenna ábyrgd bæði av sær sjálvum og øðrum menniskjum.

2.0 Endamál

Undirvísingin hevur til endamáls

- at geva næmingunum innlit í lívfræðiligu fortreytirnar fyrir nøringini og kunna teir um nøringina hjá menniskjanum,
- at geva teimum kunnleika um teir sálarligu, samfélagsligu, átrúnaðarligu og siðalagsligu spurningar, ið knýttir eru at kynslívinum,
- at kunna teir um fyribyrging og um tær sjúkur, ið vanliga bert smitta við kynsligari samveru.

Undirvísingarpartarnir

3.0 Mið og mál

Upplýsingin eiger at verða lögð soleiðis til rættis, at hon verður lívfræðiliga lýst; hon eiger somuleiðis at verða gjörd við ávísing til okkara samfélagsligu lógskipan, samstundis sum víst verður til, hvat tann kristna siðalærar sigur um hesi viðurskifti.

Hon eiger somuleiðis at gera næmingarnar varugar við tey vandamál, ið kunnu standast av heilsuligari vanrøkt, vansketni og líkasælu.

Fleiri av fortreytunum fyrir góðari heilsurøkt fáa næmingarnir eisini aðrastaðni, eitt nú í undirvísingini í skúlanum sum heild og í sjálvum lívinum.

.0 Undirvísingarinnihaldið

.1 Nøringarlagið

.1.1 Kynsgognini hjá manni og kvinnu

Greitt verður frá kynseyðkennunum hjá mannfólk og konufólk, og hvussu
ettarbregðini hjá mannaættini verða ferd viðari í egg og sáðkyknunum.

.1.2 Samlega og gitnaður

Agt verður frá, hvussu sáðkyknan kemur fram til eggkyknuna, og hvussu eggjöld
verður gitið.

.1.3 Fosturmenninngin

Greitt verður frá fosturmenninngini, til barnið er fullborið; hvussu fostríð verður vart
móðurlívi og fær föði; umsorganin fyrir barnakonu, og hvat ið kann volda
fostrinum skaða.

4.1.4 Føðingin

Næmingarnir eiga at fáa upplýsing um, hvussu barnið verður borið í heim, um
heilsurøktarskipanina, tey fyrstu barnaárin: røkt, uppfostran, trivni og týdningur
hansara seinni í lívinum.

4.1.5 Fosturlát

Greitt verður teimum frá, hvussu fosturlát kann koma av óvart, og hvussu tað kann
koma upp á tal eftir galddandi lög.

4.1.6 Gitnaðarvernd

Næmingarnir skulu fáa upplýsing um, hvørja fyribyrging bæði menn ogkvinnur
kunnu nýta til tess at forða fyrir, at livandi sáðkyknur rökka lívförum egg. Í hesum
viðfangi eigur somuleiðis lívssöri at verða umrøtt.

4.1.7 Kynslig frávik

Næmingarnir eiga at fáa upplýsing um kynslig frávik.

4.2 Kynsligar sjúkur

4.2.1 Vernd móti kynssjúkum

Næmingarnir fáa upplýsing um kynssjúkur, hvussu tær smitta, hvørji vanligu
sjúkutekini eru, hvussu ein kann verja seg ímóti teimum og hvørjar skyldur, tey
hava, ið smittað eru av kynssjúku.

4.3 Eyðkvæmi (AIDS)

Næmingarnir skulu upplýsast um eyðkvæmi, hvussu sjúkan smittar, og hvussu ein
best kann verja seg ímóti smittu.

Upplýsingin eiger at verða grundað á siðsemilig sjónarmið, og hon skal hava sítt
stöði í okkara heimligu siðalagslæru.

32.

Upplýsing um njótingar- og rúsevni

-
- Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls**
- at geva næmingunum innlit í nýtslu og misnýtslu, og hvussu til ber at verja seg sjálvan og onnur móti misnýtslu,
 - at geva teimum kunnleika um vanligastu njótingar- og rúsevni og skaðiligu avleiðingar teirra og
 - at kunna teir um tiltök, samfelagið ger til tess at forða fyri ella at tálma misnýtslu og fyri at hjálpa fólk burtur úr henni.

Upplýsing um njótingar- og rúsevni

Almenn sjónarmið

Stu njótingar- og rúsevni eru vanabindandi og kunnu elva til misnýtslu. Njótingar- og rúsevni eru ávirkan á tað einstaka menniskja og kann eisini fáa avleiðingar i húski og samfelag.

Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls at geva næmingunum innlit í nýtslu og misnýtslu, og hvussu til ber at verja seg sjálvan og onnur móti misnýtslu at geva teimum kunnleika um vanligastu njótingar- og rúsevni og skaðiligu avleiðingar teirra at kunna teir um tiltök, samfelaðið ger til tess at forða fyrir ella at tálma misnýtslu og fyrir at hjálpa fólk burtur úr henni.

. Mið og mál

Undirvísingin eiger at verða skipað soleiðis, at næmingarnir ikki eru í iva um, at inum frískum menniskja tørvar ikki stimbrandi evni til at liva, og at eisini roykingar evnismisnýtsla, ið ring er at leggja av, um tú fyrst hefur vant kroppin til íbbakkið.

Næmingarnir eiga eisini at gerast greiðir um tann heilsuvanda, ið kann standast av misnýtslu av njótingar- og rúsevnum.

Undirvísingarpartarnir

4. Undirvísingarinnihaldið

4.1 Tubbak

4.1.1 Beinleiðis og óbeinleiðis roykjarar

Næmingarnir eiga at fáa upplýsing um, at heilsuskaðilig eiturevni eru í tubbakki, og at hesi eiturevni fara út í kroppin á tí fólk, sum roykir, skráar ella snúsar.

Næmingarnir eiga somuleiðis at verða kunnaðir um tað vantandi fyrilit, ið summar roykjarar sýna fólk, ið ikki roykir. Í hesum viðfangi eiger eisini at verða nomið við tær reglur, sum Føroya Landsstýri hefur ásett hesum viðvirkjandi.

4.1.2 Heilsuligar avleiðingar

Næmingarnir eiga at fáa kunnleika um, at tað er vísindaliga prógvað, at tubbak er eitt av teim best kendu evnum, ið kann elva til krabbamein bæði í munni, hálsi, vælindi og lungum; harumframt eru evni í tubbaksroyki, ið kunnu seta gongd á krabbameinsvækstur. Teir mega somuleiðis fáa at vita um aðrar heilsuligar

avleiðingar, ið kunnu standast av royking so sum lungnakræppi, hjarta- og ædrasjúkur.

4.1.3 Samfelagsligar avleiðingar

Nomið eiger eisini at verða við tær samfelagsligu avleiðingar, ið standast av, at roykjarar, ið gerast sjúkir og tú mangan óarbeidsførir vegna royking, verða noyddir at fara úr arbeidi fyrir at, fáa sjúkraviðgerð, og at tað verður samfelagið, sum í tilskum fóri bædi verður noytt at gjalda fyrir sjúkrarskt og óarbeidsfóri roykjaranna.

4.2 Rúseitur og onnur drøggbindandi evni

4.2.1 Rúsdrekka

Næmingarnir eiga at fáa at vita, at rúsdrekka als ikki er stimbrandi, men at tað tvörturímóti doyvir kroppin, og at ovurnýtsla avskeplar teir viðföddu eginleikar, ið sereyðkenna menniskjuna. Rúsdrekkanýtsla kann beina fyrir metingarevnum manna, so tað kann gerast torfört at halda skil á teim dagligu viðurskiftunum.

Nevnt eiger at verða, hvussu vanabundið menniskjað kann gerast av rúsdrekka, og hvussu rúsdrekka tískil mangan hefur oyðilagt bædi arbeidi, familjulív og sáarlív teirra, ið javnan eru ávirkað av rúsdrekka.

4.2.2 Heilivágur

Næmingarnir mega fáa upplýsing um ta ávirkan, sum misnýtsla av heilivági hefur á mannakroppin og mannasinnið: at menniskjan kann gerast bundin av heilivágnum, og at tað tískil kann verða ringt at leggja av at nýta tilískan heilivág.

Tað eiger eisini at verða borið upp á mál, at onkur heilivágur doyvir sansirnar, so tú av viknandi sansum kanst kenna teg virknan bædi kropsliga og sárliga. Í onkrum fóri er tað so háttad, at fólk, sum hava tikið doyvandi heilivág, ikki mugu koyra bil eina tið aftaná. Tilískur heilivágur hefur eitt frámerki, sum næmingarnir eiga at kenna.

4.2.3 Opium og onnur lík upphavlig ella manngjörd evni

4.2.4 Miðstimbrandi evni - amfetaminbólkurin og kokainbólkurin

4.2.5 Kannabis - hash og marihuana

4.2.6 Sansahvörvandi evni - LSD, meskalin o.o.

Hesi evni kunna vegna teirra rúsandi, eitrandi og vanabindandi eginleikar, vera lívhættislig.

Næmingarnir eiga at fáa upplýsing um hesi sera vandamíku evni, um narkohandil, narkomanar - lív og lagnu teirra, og hvør samfelagsins lutur er í hesum álvarsama máli.

33.

Fremmandir átrúnaðir og lívsáskoðanir

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls

- at geva næmingunum kunnleika um ymsar trúarlærur og lívsáskoðanir og
- at geva teimum innlit í, hvussu fremmandur átrúnaður og ymsar lívsáskoðanir ávirka gerandisdagin.

Fremmandir átrúnaðir og lívsáskoðanir

1.0 Almenn sjónarmið

Átrúnaður og lívsáskoðan hava upp gjøgnum tðórnar og í øllum londum sett sín serstaka dám á menniskju, á uppfatan teirra av sær sjálvum og umhvørvi og á mentanina í teimum ymsu londunum.

Samfelag okkara liggur nú eisini á alfaravegi. Vit hava dagligt samband við útheimin bæði yvir hav og gjøgnum luftina og um fjölmíðlarnar. Við teimum verður fremmand siðvenja, uppfatan og mentan borin beinleiðis inn í hvört heim í landinum.

Harumframt eru vit, sum vera man, nær knýtt at sjónum, og sjómenn okkara fara viðan um og móta fremmandum árini í dagliga yrki sínum.

Onnur fara langar leiðir at ferðast í frítföldini og koma á tann hátt eisini í samband við fremmandan átrúnað og aðrar lívsáskoðanir.

Tí verður hildið neyðugt, at næmingarnir í fólkaskúlanum nema sær kunnleika til eitt úrvat av fremmandum átrúnaði og lívsáskoðanum. Í undirvísingarætlan skúlans eigur týðiliga at síggjast, hvar hesi evni verða tíkin við í undirvísingina.

2.0 Endamálið

Undirvísingin hefur til endamáls

- at geva næmingunum kunnleika um ymsar trúarlærur og lívsáskoðanir
- at geva teimum innlit í, hvussu fremmandur átrúnaður og ymsar lívsáskoðanir ávirka gerandisdagin.

Undirvísingarpartarnir

3.0 Mið og mál

Undirvísingin í fremmandum átrúnaði eigur at koma upp í hóskandi lærugreinir og á hóskandi aldursstigum.

Á henda hátt kunnu hesi evni vera við til at viðka arbeiðsþróð og tessvegna eisini sjónarringin í teimum lærugreinum, tær eru lagdar saman við, so at næmingarnir kunnu fá betri möguleika til at meta um og taka stöðu til persónligar og fakligar spurningar.

Í undirvísingini eiga at verða miðað eftir at ala fram ein virðiligan hugburð móti øðrum menniskjum og at kenna sína egnu og samfélagsligu ábyrgd. Eisini eigur dentur at verða lagdur á at menna tolsemi og at meta sít eigna lív og lív annara sum

virðismikla gávu. Míðað eigur at verða eftir at menna bæði fœðilandsalsk og friðaralsk og at vekja medvit næminga fyrí alheims spurningum.

Undir viðgerðini av hesum evnum eiga næmingarnir gjøgnum orðaskifti at fáa høvi til at venja seg at taka dagar ímillum viðsøgn og andsøgn og at grundgeva síní sjónarmið.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Fremmandur átrúnaður kann verða viðgjördur á tvinnanda hátt:

Annaðhvort kann verða tikið til viðgerðar ávíð fyribrigdi sum t. d. gudstrúgv, offur, uppfatan av tilveruni ella deyðanum og bera so hetta saman við samsvarandi fyribrigdi í өðrum átrúnaði.

Ella kann verða greitt frá hvørjum átrúnaði sær og í sínum eigna søkuliga og umhvørvisliga høpi. Síðan ber til at bera saman og sammeta ymsan átrúnað og so geva sær far um frábrigdini.

4.1. Fremmandur átrúnaður

Tann fremmandi átrúnaðurin, ið umtalaður verður, eiger sjálvur at koma til orða so nögv, sum til ber.

Tann átrúnaðarliga samfelagsfrøðin, ið serstakliga viðger átrúnað og samfølag, og sum kannar tað sálarliga árinið, átrúnaður hevur, eiger eisini at verða havd í huga undir viðgerðini av hesum evni.

4.1.1 Islam

Uppruni, útbreiðsla, trúgv, læra, atferð og siðir.

4.1.2 Buddhisma

Uppruni, útbreiðsla, trúgv, læra, atferð og siðir.

4.1.3 Hinduisman

Uppruni, útbreiðsla, trúgv, læra, atferð og siðir.

4.1.4 Jødadómurin

Uppruni, útbreiðsla, trúgv, læra, atferð og siðir.

4.1.5 Animisma

4.2 Aðrar lívsáskoðanir

Ein lívsáskoðan er ein ávíð uppftatan av mannalívinum, av meiningini og endamálinum við lívinum. Lívsáskoðan kann vera átrúnaðarlig, men nýtist kortini ikki at vera tað.

Munur er á lívsáskoðanum alt eftir, hvat dentur verður lagdur á. Lívsáskoðan kann eina mest snúgva seg um tað einstaklingskenda, meðan ein onnur leggur dent á felagsskapin. Í ávísum fóri hefur vitið stórra týdning og í óðrum fóri kenslurnar. Siðalæra hefur eisini nögv at týða í lívsáskoðanarmálum.

4.2.1 Humanisma

Av viðkomandi evnum, ið hóskandi kundu verið umrødd, er at nevna: frælsi - almenn krøv, javnaður, tollyndi, framburðartrúgv, vistfræði.

Nevnd eiga at verða týdningarmestu humanistísku skald og heimsspekingar bæði úr fortíð og nútíð.

4.2.2 Liberalisma

Uppruni, týdningur og høvuðseyðkenni.

4.2.3 Sosialisma

Uppruni, týdningur og høvuðseyðkenni.

4.2.4 Eksistentialisma

Týdningur og høvuðseyðkenni.

Áskoðanir, politiskar hugsjónir, sum hava merkt øldina, vit liva í, eru kommunisma, fascism, marxism og nazism.

Útbúgvingar- og vinnulívkunning

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls
framhaldandi útbúgving og arbeiði,
viðvirkjandi framhaldandi útbúgving og arbeiði og
avleidningar, ið kunnu standast av avgerðum, ið verða tiknar undir
skiftandi samfélagsligum og búskaparlígum fortreytum.

Útbúgvingar - og vinnulívkunning

1.0 Almenn sjónarmið

Næmingarnir eiga at fáa nágreiniligan kunnleika um verkligar og ástœðiligar útbúgvingar, og hvørjir möguleikar eru at fáa útbúgving aðrastaðni.

Harumframt eiga næmingarnir at fáa eina greiða upplýsing um feroyskt vinnulíf, hvussu vinnulívsmennin hevur verið, og hvussu vinnulívsmöguleikarnir í framtíðini koma at verða.

Eisini skulu næmingarnir gjøgnum starvslæruna gera royndir í vinnulívinum, so at teir í roynd og veru koma at kenna arbeiðsplássini og tessvegna menna ta búskaparligu og samfélagsligu ábyrgdakensluna. Samanumtikið kann tí verða sagt, at útbúgvingar- og vinnulívkunning er týdingarmikil táttur í menning næminganna, bæði í skúla og í samfelagi.

2.0 Endamál

- Undirvísingin hefur til endamáls
- at kunna næmingarnar um möguleikar og kor bæði viðvirkjandi framhaldandi útbúgving og arbeiði
- at hjálpa næmingunum at fáa greiði á eignum ynskjum og fortreytum viðvirkjandi framhaldandi útbúgving og arbeiði
- at læra næmingarnar at meta um útbúgvingar- og arbeiðsval og avleiðingar, ið kunnu standast av avgerðum, ið verða tiknar undir skiftandi samfelagsligum og búskaparligum fortreytum.

Undirvísingarpartarnir

3.0 Mið og mál

3.0 Mið og mál
Roynt eigur at vera at fáa næmingarnar til at gera sær sjálvum greitt, hvørjar
fyrirreytir og hvørji ynski teir hava viðvirkjandi framhaldandi útbúgving og arbeidi.

Undirvísingin eיגur at gera sítt til, at næmingarnir fáa eitt betri stöði, tá talan er um at fyrireika val av útbúgving og arbeiði og til at meta um val av útbúgving, vinnu og arbeiðsstaði.

Upplýsingin og vegleiðingin um útbúgvingar- og vinnulífsmöguleikarnar skal gera teir betur fórar fyrir at kunna seg um, hvørji handalig og ástæðilig krøv verða sett í leim ymsu yrkisgreinunum, so at teir, tā ið teir skulu velja yrki, eru fyrireikaðir at laka um að undir skiftandi samfélagsligum og búskaparlígum

Undirvísingin eiger at gera næmingarnar fórar fyrir at meta um tey viðurskifti, sum skapa fortreytirnar á arbeiðsplássinum, og tey áhugamál, partarnir á arbeiðsmarknaðinum og tað almenna taka sær av. Undirvísingin skal miða ímóti, at næmingarnir fáa áhuga fyrir samfélagsligum og fíggjarligum spurningum, ið hava samband við arbeiðslívið, og eiger at hava ein positivan hugburð fyrir arbeiðs- og útbúgvingarviðurskiftum.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Arbeitt verður við hesum evnum:

- Hvussu vinnu- og arbeiðslívið er skipað, eisini felagsliga.
- Hvørjir útbúgvingar- og vinnulívsmöguleikar eru eftir 9. og 10. árgangi.
- Vitjan á virkjum, stovnum og skúlum.
- Samstarv og leiðsla.
- Fíggjarviðurskifti.
- Umhvørvi.
- Vinnulív og samfelag.
- Setanarviðurskifti.
- Partarnir á arbeiðsmarknaðinum.

Kunnleiki um nökur virki og nakrar útbúgvingarstovnar í nánd av skúlanum - möguliga við at vitja har og lata onkran frá viðkomandi virki koma at greiða næmingunum frá.

Valmöguleikar í sambandi við undirvísingina í 8. árgangi eins og fyrireikingar til seinni val.

Upplýsing um umhvørvisvernd

Undirvísingin í lærugreinini hefur til endamáls
at gera næmingarnar varar við, hvussu vit ávirka umhvørvið, og
umhvørvið okkum,
- at vekja ans og ábyrgdarkenslu fyrí umhvörvinum og
- at læra teir, hvussu umráðandi tað er at fara væl um náttúruna.

Upplýsing um umhvørvisvernd

1.0 Almenn sjónarmið

Næmingarnir eiga at fáa innlit í umhvørvismál, so at teir gerast fórir fyrir at skoða samfelagsmenningina í einum heildarhöpi, har hvort einstakt menniskja verður at kenna sína ábyrgd fyrir umhvörvinum - bæði á heimligum og á alheimligum stöði. Medvitid bæði fyrir náttúru og umhvørví í síni heild eigur at verða grundað á tað sjónarmið, at náttúran er ikki okkara ogn, men vit hava fangið hana til láns at umsita eitt ávist tíðarbil fyrir komandi ættir.

Næmingarnir eiga at gerast kunnugir við tann álvarsama veruleika, at menniskjan seinastu oldtina við ótálmaðu framferð síni hefur skert munandi um tað lívsgrundarlag, hon sjálv hefur ávirkan á, og at skúlin tí eigur at læra næmingarnar at fata, hvussu umráðandi tað er at leggja langtíðar mál sum grund fyrir allari framtíðarráðlegging.

2.0 Endamál

Undirvísingin hefur til endamáls

- at gera næmingarnar varar við, hvussu vit ávirka umhvørvíð, og umhvørvíð okkum
- at vekja ans og ábyrgdarkenslu fyrir umhvörvinum
- at læra teir, hvussu umráðandi tað er at fara væl um náttúruna.

Undirvísingarpartarnir

3.0 Mið og mál

Undirvísingin eiger at hava sítt stöði í teim heimligu umhvørvisligu vandamálum, sum næmingarnir kenna. Vist eiger at verða teimum á, hvussu umráðandi tað er at fáa bött um hesi vandamál við væl fyriskipaðum tiltökum, sum bæði tann einstaki borgarin og samfelið í síni heild eiga at fáa framtíðar.

Á hesum grundarlagi eiger at verða miðað eftir at knýta undirvísingina at teim alheimsligu umhvørvisligu vandamálum, ið eru ein álvarsom hóttan móti öllum livandi verum á jörðini.

Miðað eiger at verða eftir at menna næmingarnar, so at teir kunna verða fórir fyrir at gera sær sína egnu hugsan um umhvørvissprungar og umhvørvislig vandamál, eins og miðað eiger at verða eftir at læra teir at virðismeta og verja tær náttúrugivnu fortreytnar í samspælinum millum menniskjuna og náttúruna.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

4.1 Heimliga umhvørvið

4.1.1 Húshaldið

Næmingarnir eiga at fáa upplýsing um, hvussu menniskjan hefur livað saman við náttúruni, og hvussu týdningarmikið tað er, at javnvágin í tí vistfræðiliga samspælinum millum menniskju og náttúru ikki verður avlagað.

4.1.2 Býlingurin

Næmingarnir mega fáa kunnleika um, hvussu ein féroyskur býlingur eigur at verða skipadur, so at hann umhvørvisliga verður at lúka tær reglur og krev, ið sett eru umhvørvinum viðvijkandi. Í hesum viðfangi eigur at verða nomið við neyðugar ábøtur, ið náttúrliga eiga at verða gjørdar fyrir at lúka nútíðarkrøvini.

Harumframt eiga teir at fáa upplýsing um, hvussu umhvørvið ávirkar trivnaðin hjá menniskjunum, og hvussu umráðandi tað er at ansa eftir, at tey avrik, ið skapt eru av mannahond, ikki mega avskepla náttúrumyndina.

4.1.3 Skúlin

Skúlin eigur at leggja næmingunum eina við, at burturkast og onnur brúkt evni, sum t.d. í alis-/evnafræðini, eiga at verða blakað burtur samsvarandi galdandi reglum í lög um umhvørvisvernd.

4.1.4 Bygdin/býurin

Upplýsingin eiga at taka stöði í tí heimliga umhvørvinum. Næmingarnir eiga at kanna eftir, um bústaður teirra lýkur galdandi lógin og fyriskipanir á hesum øki.

4.1.5 Sjógvurin og sjóvarmálin

Næmingarnir mega læra at fata, hvussu umráðandi tað er hjá okkum at rökja tað ríkidømi, sum eru í sjónum, á skynsaman hátt, so at tað altið verður samsvar millum tað, ið tikið verður úr sjónum og tað, sum natúrliga kann vaksa og liva har.

Eisini eiga næmingarnir at læra at fjálga og hampa um sjóvarmálan, so hann ikki liggar sum ein almennur bygdarkostur.

4.1.6 Luftin

Næmingarnir eiga at fáa upplýsing um tann lívfræðiliga týdning, luftin hefur, og hvussu umráðandi tað tí er fyrir lív og heilsu, at ansað verður eftir, at luftin ikki verður dálkað av mannaávum.

4.1.7 Vøtn og áir

Næmingarnir mega duga at sammetta og vandnir at velja millum løtuvinning og varandi lívsvirði sum áir og vøtn, tá ið hugsað verður um t.d. vatnorkuútbrygging og aling.

4.2 Umheimurin

4.2.1 Aðrar bygdir og býir

Samanberingar verða gjördar millum heimbygdina og aðrar bygdir og býir í landinum.

4.2.2 Onnur lond

Vit sammetta okkara egnu umhvørvisligu viðurskiðu við onnur lond, teirra umhvørvisvernd og tey tiltök, sum tey hava sett í verk fyrir at bæta um ringu ávirkanina á náttúruna.

4.2.3 Loftahavið

Næmingarnir eiga at fáa upplýsing um fyribrigdi sum súrt regn, um ozonlagið og týning tess, um vakstrarhúsárinu, geislavirkid affall og onnur mannaskapt árin. Upplýsingin eigur at verða lögð soleiðis til rættis, at hon ger næmingarnar virknar og fær teir av álvara at kenna sína medábyrgd í strembanini at varðveita tey ovari luftflögini, sum eru fortreytirnar fyrir framhaldandi lívi á jörðini.

4.3 Umhvørvisdálking og dálkingarkeldur

4.3.1 Tubbaksroykur

Næmingarnir eiga at fáa kunngleika um, at tubbaksroykur er umhvørvisdálkandi, og at roykjarar tískil dálka umhvørvið hjá teimum, ið ikki roykja. Tí eiga roykjarar at gera sær greitt, at teir eiga at virða rætt teirra, sum ynskja reint umhvørvi, og tí mugu teir vera í eignum rúmi, tá ið teir roykja, og annars fylgja galldandi reglum hesum viðvís kjandi.

4.3.2 Brúkslutir úr glasi og plasti

Næmingarnir skulu fáa upplýsing um, hvussu vit sum frægast eiga at ansa eftir, at teir brúkslutir, vit eru liðug at nýta, ikki koma at liggja til ampa úti í náttúruni, Her verður serliga hugsað um glas og plast og annað tilfar, ið ikki forferst.

4.3.3 Ídnaðardálking

Hvist verður á tann skaða, sum ídnaðardálking longu hevur volt umhvørvinum, og átinn, ið standast av hesi ovurstóru dálking.

4.3.4 Evnafræðilig dálking

Næmingarnir mega fáa upplýsing um, at nøkur av teimum evnum, sum menniskjan fáyrir út í náttúruna, eru beinleiðis náttúruskaðilig og lívshöttandi. Teir eiga tí at fáa at vita, hvar tilík evni verða brúkt, hvussu tey forsvarliga kunnu verða beind burtur, og hvussu sleppast kann undan at brúka tey.

4.3.5 Geislavirkni

Greitt verður frá tí vanda, sum geislavirkni kann hava á umhvørvið, og um tær vanlagnur, ið longu eru hendar av geislavirkni.

4.3.6 Kjarna

Hvussu eitt kjarnorkuverk er gjört, og hvussu á, hvæða hæsa ovurstóru megi. Nomið verður eisini

við tær herviligu avleiðingar, ið kunnu standast av, um menniskjan - av einihvørji grund - missir tamarhaldið á kjarnorkumegini.

4.3.7 Kjarnorkuburturkast

Eisini kjarnorka fer at verða uppi fyrr ella seinni, og til má onnur orku finnast í hennara stað. Men av til at kjarnorka er geislandi megi, er hon lívhættislig fyrir umhvørvið og menniskjuna, og til má hon verða burturbeind við stórusta varsemi og goymd bæði væl og virðiliga, til geislingarmátturin er burtur.

4.3.8 Dálking frá húsarhaldinum

Næmingarnir skulu gerast virknir og áhugaðir í umhvørvisverndarmálum. Hetta kann eina best gerast við at vekja ans teirra fyrir til, sum brúkt verður í húsarhaldinum, og hvørja ávirkan hesi evni hava á umhvørvið.

Upplýsingin eigur eisini at verða lögð soleiðis til rættis, at hon elvir næmingunum til sjálvstæðuga stöðutakan um nýtslu, endurnýtslu og ábyrgd fyrir umhvørvinum.

4.3.9 Dálking frá vinnulívinum

Næmingarnir skulu fáa upplýsingar um, hvussu vinnulífið er skipað umhvørvisliga, og hvussu tað skuldi verið skipað við atliti til vernd og verju av umhvørvinum. Eisini eiga teir at kunna taka til umrøðu möguligar vinnulívsdálkingar í sínum eigna umhvørvi.

4.4 Heimligar og alheimligar reglur um vernd av umhvørvinum

4.4.1 Heilsusamtyktir á staðnum

Lærarin viðger saman við næmingunum ta heilsusamtykt, sum er galdandi í bygdini/býnum, og greiðir frá, hvør myndugleiki á staðnum hefur ábyrgd av henni. Greitt verður frá heilsunevnd og yvirheilsunevnd og uppgávu teirra.

4.4.2 Heilsulóggávan her á landi

Lögingslög um umhvørvisvernd eigur somuleiðis at verða viðgjörd.

4.4.3 ST-samtyktir um umhvørvisvernd

Næmingarnir fáa upplýsing um alheims ST-samtyktir um umhvørvisvernd og gildissætingar teirra.

4.4.4 Felagsskapir, ið hava umhvørvisvernd sum hövuðsendamál

Næmingarnir eiga eisini at verða kunnaðir bæði um heimligar og alheimligar felagsskapir, ið virka fyrir umhvørvisvernd, og um arbeiðssetning teirra.

36.

Brúkarakunning

Undirvisningin í lærugreinini hevur til endamáls
at hjálpa næmingunum at gera sjálvstæðugar metingar um
brúkaravíðurskifti og
at gevva teimum kunnleika um gallandi reglur, rættindi og skyldur.

Brúkarakunning

1.0 Almenn sjónarmið

Brúkarakunning er ikki sjálvstöðug lærugrein við ávísum vikutímatali, men kravt undirvísingarevn, og eигur til fyrst og fremst at verða tikan upp í kunning og heimkunnleika. Í nógum fórum kann hon hóskandi verða tikan upp í undirvísingina í þórum lærugreinum, og í tvörverkaligum arbeidi.

Tað er neyðugt at vera kunnugur við prís og dygd, tá tað snýr seg um keyp og sölus.

Tí er vandin hugburður til nýtslu týðandi uppalingsaruppgáva.
Vit eru eisini brúkarar í viðurskiftum okkara við almennar stovnar sum t. d. barnagardar, skúlar og sjúkrahús.

2.0 Endamál

- Undirvísingen hevur til endamáls
- at hjálpa næmingunum at gera sjálvstöðugar metingar um brúkaraviðurskifti
- at gevra teimum kunnleika um gallandi reglur, rættindi og skyldur.

Undirvísingarpartarnir

3.0 Mið og mál

Mjóðad verður eftir at gera næmingarnar fórar fyrir at meta um tey viðurskifti, ið skyldur, so at teir vera vandnir í meting síni, tá ið tað snýr seg um brúkaraviðurskifti.

Dentur verður lagdur á at gevra teimum innlit í tey viðurskifti í samfelagnum, har nýtslutorvurin er stórus. Teir eiga somuleiðis at fáa kunnleika um viðkomandi lögir, reglugerðir og um teir trupulleikar, ið standast av nýtslu og ovurnýtslu. Eisini eiga tey at verða árin og tær avleidningar fyrilitaleys nýtsla, og burturkast hava á umhvørvið, á fíggjarviðurskifti hins einstaka og fíggjarviðurskifti landsins.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Ainsast með hóskar til aldur og livihátt næminga, eins og tað er a. eru úr gerandisdegi næminganna.

Í brúkarakunning eiga serliga hesi hóvuðsevni at verða viðgjörd:

4.1. Keyp

4.1.1 Keypsmedvit

Meta um keyp. Prísur, og gjaldingarhættir, dygd og lýsingar (í samband við keyp av ymiskum lutum). Vørumerning, leiðbeiningar, heil- og hálvliðug vøra.

4.1.2 Útbúnaður

Móti, hóskandi eginleikar, prísur, dygd, viðlíkahald.

4.1.3 Lummapeningur

Leggja fíggjarætlan og duga at leggja til viks til möguliga seinni nýtslu.

4.1.4 Frá rávøru til lidna vøru

Framleiðsla, søla, nýtsla.

4.1.5 Pakkitilfar

Gløs, plast, papp, pappír o.a., hvat tað dugir til, um tað er lætt og vandaleyst at sleppa av við (dálking). Vansar við burturkasti, herímillum trupulleikin av dálking.

4.2. Inn- og útflutningur

Um handilssamvinna landanna millum.

4.3. Nýtsla

4.3.1 Nýtsla og ábyrgd

Nýtsla av almennari tænastu sum t.d. posti, telefon, útvarpi, sjónvarpi o.s.fr., av lánistovnum, almennari og ikki almennari ferðslu sjóvegis, loftvegis og á landi.

Umsiting av almennari ogn, skúlum og øðrum bygningum, vegum o. t.

4.3.2 Peningaumsiting

Í sambandi við tið, tørv, dygd, prís og eginleika.

4.3.3 Gjaldshættir

At gjalda í hondina, lán, sáttmálar, keyp.

4.3.4 Egin fíggjarætlan

Roknskapur, sparing.

4.3.5 Húshaldið

Um værudygð, mat, klæði, útgerð og meting av tørv, dygd og prísi.

4.3.6 Virðismetingar

Leiðbeiningar, meta um munin á lidnum og hávlidnum vørum og heimagjørðum mati, tá ið tað snýr seg um prís, tið, dygd og arbeiðsumstøður.

Meta um tørvin á tekniskum tólum í húsarhaldinum í mun til tið, pening og orkunýtslu.

1.3.7 Fíggjarstøðan

Meting um fíggjarstøðuna í húshaldinum og í samfelagnum. Felagstiltök: fbúðir, nnkeyp, samtøkuhugtakið.

4.4 Lógor og reglugerðir

Lóggáva í sambandi við keyp, sælu, sælusáttmálar, vörumerking og aðrar gjaldshættir.

4.5 Tilfarsmedvit

Medvit um reingerðarevní, spræningarevní, evnafræðilig evni, lítingarevní í matvörum o.a.

4.6 Trupulleikar

Umrøða av umhvørvisligum trupulleikum, ið standast av ovurnýtslu, burturkasti og dálking.

4.7 Endurnýtsla

Möguleikar við endurnýtslu.

37.

Fyrstahjálp

Undirvísingin í lærugreinini hevur til endamáls
- at geva næmingunum innlit í, hvussu teir kunna fyribryrgja skaða og
læra teir at geva bráðfengis hjálp.

Fyrstahjálp

1.0 Almenn sjónarmið

Fyrstahjálp er tann hjálpin, ið veitt verður fólk, ið hevur verið fyrir skaðatilburði ella er vorðið brádliga sjúkt.

Fyrstahjálp verður millum annað veitt í teim fórum, tá ið onkur stókkur upp at blöða, svímar, er um at drukna, hevur fingið brunasár, frostsár, er vorðin eitraður, hevur fingið hitaslag, brotið beinið, er vorðin skálðaður o.t.

Tað er möguligt at lesa sær eina vitan til um fyrstuhjálp; men utan holla venjing og ávísing er neyvan möguligt at gera nakað munagott, tí umframt fakliga vitan krevst bæði spekt, fyrilit og skil, tá ið um ræður at bjarga tí fólk, sum statt er í brádligum lívsvanda.

Í fyrstuhjálp verður vanliga skilt millum hesi bæði hugtökini: snarhjálp og vanlig fyrstahjálp. Snarhjálp er tann parturin av fyrstuhjálp, ið bráðneyðugur er at veita, utan at nökur tíð fer til spillis við at royna at fáa hjálp utanífrá. Við snarhjálpini verður roynt at skipa so fyrir, at heilin hjá tí neyðstadda ikki skal fáa óbætandi skaða vegna súrevnistrot, sum t.d. í teim fórum, har neyðugt er at veita tí neyðstadda andahjálp.

Vanlig fyrstahjálp verður veitt, bæði tá ið talan er um smáskaða og vanlukku.

Mangur man sanna orðini, at snar hjálp er dupult hjálp, tí verður hildið sera umráðandi, at allir næmingar fólkaskúlans mega fáa høvi til at ogna sær grundleggjandi fimi í fyrstuhjálp, so at teir kunnu verða færir fyrir at veita munagóða fyrstuhjálp, um teir skuldu komið so fyrir, at tørvur var á teimum sum fyrstuhjálparar.

2.0 Endamál

Undirvísingin hevur til endamáls:

-at geva næmingunum innlit í, hvussu teir kunna fyribyrgja skaða og læra teir at geva bráðfengis hjálp.

Undirvísingarpartarnir

3.0 Mið og mál

Miðað verður eftir at veita næmingunum neyðugan kunnleika um fyrstuhjálp, so teir verða færir fyrir at veita fólk, ið hava verið fyrir skaðatilburði ella er vorðið brádliga sjúkt, bráðneyðuga hjálp, til tað er möguligt at koma undir læknahond.

4.0 Undirvísingarinnihaldið

Við at geva næmingunum kunnleika um skaða, ið stendst av ferðslu-, drukni-, arbeiðs-, elds- ella eiturvanlukku, kunnu teir fáa hylling á, hvussu bráðneyðug fyrstahjálp eigur at verða veit, um skaði skuldi staðist á teir sjálvar ella onnur. Umráðandi er í hesum sambandi, at læra fyrstahjálparan at meta um og at raðfesta hjálpararbeiði sítt, so at tað kann verða útint á skilabesta hátt. Til tess at forða fyri, at fyrstihjálparin ger ilt verri, eigur eisini at verða greitt næmingunum frá, hvat ið teir ikki mugu gera, tá ið fyrstahjálp verður veitt.

Hóast fyrstahjálp er kravt undirvísingarevní öll skúlaárini, so er sjálvsagt umráðandi, at undirvísingen í fyrstuhjálp verður skipað so, at hon er framsókin og samsvarar við aldur og búning næminganna.

Dömi um framsókin undirvísingarevní:

- í 1. undirvísingarparti: at boða frá vanlukkutilburði,
- í 2. undirvísingarparti: at boða frá vanlukkutilburði, at viðgera brunasár og steðga blöðingum, og
- í 3. undirvísingarparti: sárviðgerð, at steðga blöðingum, at viðgera beinbrot og keikingar og at flyta tann skadda.

4.1 Snarhjálp

Snarhjálpin eigur at fata um hesar tættir:

4.1.1. Royna at steðga vanlukkugongdini

- a. at velja rættan framferðarhátt á vanlukkustaðinum
- b. at sýna rættan atburð móti tí skadda
- c. at byrgja fyri, at vanlukkan versnar

4.1.2. Veita lívsneyðuga fyrstuhjálp

- a. halda andarásina opna
- b. veita andahjálp
- c. steðga blöðingum

4.1.3. Senda boð eftir sjúkrahjálp

- a. at snara 000 og siga, hvør, ið ringir, og hvaðani ringt verður
- b. siga nágreiniliga, hvar vanlukkan er hend
- c. hvat, ið hent er, og hvussu mong fólk eru skadd

4.2 Vanlig fyrstahjálp

- a. at forða fyri skelki og ígerð
- b. at leggja í læsta liðarlegu
- c. flutningsháttur

Ofta er neyðugt at veita fyrstuhjálp, tá ið talan er um t.d. keiking, brot, brunasár, ravmagnsstoyt, eitran, ymsar aðrar sjúkur og brek sum t.d. niðurfalssótt, insulintilburð, svímlksi o.a.

At binda um heilan fingur

Ikki minst í hesum undirvísingarevní munnu sannast orðini, at "best er at binda um heilan fingur", og tí eigur spurningurin um, hvussu skaði kann fyribyrkjast, eisini at verða umrøddur.

Í hesum viðfangi kann verða tosað um tær vanlukkur, sum henda heima við hús, í skúlanum, á arbeiðsplássunum, í ferðsluni, í ístrótti, til fjals og á sjónum. Dømi, sum hava áhuga í løtuni, eiga at verða lýst í hesum sambandi.

Í undirvísingini eigur somuleiðis at verða tosað um teir vandar, ið kunnu standast av hjálpar- og bjargingarárbeidi, og hvussu ein best kann bjarga sær úr eini vandamiklari stöðu.

III

Teldan í undirvísingini

Til ymsar tíðir hava ymisk hjálpartól til undirvísingina verið frammaliga í huganum í sambandi við lesiætlunararbeiðið, og tey kunnu hava fingið drúgva umrøðu.

Nú er tað teldan, og eingen ivi kann vera um, at hon er gott hjálpartól í arbeiðinum í skúlanum.

Stundum kann ein kortini hava ein varhuga av, at hon verður gjord til meira enn tað, og kanská til loysnin á öllum undirvísingarvandamálum.

Hon er nevnd sumstaðni í lesiætlunum, men vit hava valt at gera eitt sjálvstæðugt uppískoyti aftast í hesi bók, har lutur hennara í undirvísingini verður viðgjördur undir einum.

Teldan í undirvísingini

1. Teldan - eitt framkomið hjálpartól

Tað er ein royndur lutur, at teldan er vorðin eitt rættliga vanligt tól bæði í heimi og samfelagi, og at tað støðugt verða fleiri og fleiri uppgávur, ið teldan og teldukon fólk fara at taka sær av í framtíðini.

Tí má tað eisini haldast at vera umráðandi hjá fólkaskúlanum at geva tí uppvaksandi ættarliðinum holla støðisvitum um teldu og teldunýtslu, so at tey kunnu verða fær fyri at nýta telduna sum eitt hóskandi hjálparamboð í gerandisdegnum.

Um hetta skal eydnast næmingum fólkaskúlans, er umráðandi, at teldan við sínum øktu möguleikum gerst eitt nátúrligt hjálparamboð í tí dagligu undirvísingini í teimum lærugreinum, har teldunýtsla verður hildin at vera til fyrimunar fyri næmingarnar.

Sjálvt um vit áður sóu lummaroknaran koma inn í rokniundirvísingina - kanska við blandaðum kensum, so skerst tó ikki burtur, at hann í dag man vera tað mest nýtt hjálpartólið - ikki bert í skúlum og øðrum útbúgvingarstovnum, men í samfelagnum í síni heild.

2. Aðrir undirvísingarformar - nýggir möguleikar

Hetta sama verður ikki minst galldandi við telduni, av tí at hon sum kunnugt hevur nógv størti nýtslumöguleikar enn t.d. lummaroknar. Men neyvan fer at bera til at nýta telduna í undirvísingini, um hildið verður fast við ta vanligu lærarastýrdu undirvísingina, har allir næmingar arbeiða við so at siga somu uppgávu meginpartin av tðini, tí umframt at hesin undirvísingarformur als ikki kann nökta törvin hjá tí einstaka næminginum, so er tað heilt óhugsandi fíggjarliga at kunna útvega nóg nógv arbeiðspláss til tilíka floksundirvísing.

Í dagsins skúla er tí - bæði av námsfræðiligum grundum og eisini av hesi orsók - neyðugt at nýskipa undirvísingarformin, so tann vanliga floksundirvísingin verður at fáa eina víkjandi stöðu, so hvort sum aðrir neyðugir undirvísingarformar og möguleikar við teldunýtslu gerast veruleiki í undirvísingini.

Fyri mongum árum síðani voru skúlafólk greið um, at við hesi nýggju tóknifræðini bar t.d. væl til at fjólskipa og fjølgreina undirvísingina, so at hon betur var lagad tí einstaka næminginum og möguleikum hansara, so sum miðað verður eftir í endamálsgrein fólkaskúlans. Sostatt kunnu vit siga, at um rætt verður atborið, so kann teldunýtslan í undirvísingini samstundis verða ein kveikjandi birtari, ið fremur menning og framgongd innan skúlagátt.

3. Skipan

Tann lærari, ið ætlar sær at nýta telduna í undirvísingini, kann skipa undirvísingina á tann hátt, at næmingarnir, ið kunnu verða býttir sundur í bólk, arbeiða við ymsum evnum samstundis. Summir næmingar kunnu t.d arbeiða við skriviligum uppgávuloysnum ella venjingum, aðrir kunnu fáast við ávísar verkætlánir og uppaftur aðrir við evni, sum nýta ávís forrit í telduni. Á henda hátt ber tí til at fjólskipa bæði sjálva undirvísingina í sín heild og fakliga miðið og málid fyri lærugreinini, um bert miðað verður eftir, at uppgávur/forrit eru so fjólskipað, at tey nokta törvin hjá tí einstaka næminginum.

Eisini ber til at skipa undirvísingina eftir tí meginreglu, at hvør bólkurin sær skiftist við at arbeiða við skiftandi verkevnum, og at verkætlánin sostatt ikki er lokin, fyrr enn allir bólkarnir hava arbeitt við öllum verkevnunum.

Skipað eigur at verða so fyri, at allir næmingar fáa høvi til at arbeiða við tí sama megin tilfari og teim somu høvuðsevnum; men miðað eigur samstundis at verða eftir at leggja undirvísingina so til rættis, at allir næmingar kunnu arbeiða við teim partsuppgávum og við tí skjótleika, ið samsvarar best við evni teirra og áhuga.

Hvussu hetta annars eigur at verða framt í verki í tí einstöku lærugreinini ella við tvørverkaligum samstarvi, eru tað sjálvandi lærararnir, ið mega taka avgerð um, tí sambært gallandi fólkaskúlalög er tað sum kunnugt lærarin, sum í samráð við næmingarnar skal skipa undirvísingina og herímillum velja bæði undirvísingarform, - hátt og -tilfar. Hetta er so eisini ein av orsökunum til, at Lesiætlanarnevndin í hesum viðfangi bert vil umræða telduna á henda hátt, og tí er mögulig teldunýtsla bert nevnd leysliga í sjálvari lesiætlanini.

4. Lærarin

Lutur lærarans er í hesum broytta undirvísingarformi at vera forsprákari, hugkveikjari, ráðgevi og hjálpari.

Vert er at hava í huga, at hesin nýggi undirvísingarformurin er torførari at fyrisita enn tann vanliga floksundirvísingin, tí nú skal lærarin brádliga vera fleiri staðni í senn, samstundis sum teldunýtslan í sjálvum sær setur stór krøv til námsfræðiligu og fakligu vitan hansara. Tí er umráðandi hjá læraranum at læra seg at nýta telduna í dagliga samskiftinum og við royndum og útbúgving at gera seg støðugt betur kunnungan við hana og nýtslumöguleikar hennara.

Lærarar kunnu koma so fyri, at onkur næmingur er kónari í teldunýtslu enn teir; men hóast so er, eigur lærarin tó ikki at gevast á hondum, men tvörturímóti royna at nýta teldufimi næminga á skilabesta hátt, tí tað er í öllum fórum lærarin sjálvur, ið hefur ta fakligu og námsfræðiligu vitanina, og tað er somuleiðis hann, ið hefur ta

ndirvísingarligu ábyrgdina, og skal taka stöðu til, hvussu hon kann verða framd í erki.

5. Næmingarnir

Royndir við teldunýtslu í teim vanligu lærugreinunum sýna, at aloftast eiga ikki neir enn tveir næmingar at arbeiða við sama arbeiðsbordið, um so er, at undirvísingen hefur sitt stöði í tí, sum fyriferst á skíggjanum.

Hetta er tó ikki galdandi í teim fórum, har einir 4 - 5 næmingar arbeiða í bólki saman um eina uppgávu, har ið bert verður kveitt á skíggjan av og á fyrir at síggja .d. útrokningar, partsúrslit o.t. á telduni, meðan arbeitt verður í høvuðsheitum við ókum og øðrum skrivligum tilfari.

Hesin broytti arbeiðsháttur setur stór krøv til sjálvstöðu næminganna. Tí er umráðandi, at undirvísingen longu í 1. flokki verður skipað soleiðis, at næmingarnir har straks fáa høvi til at ogna sær ein sjálvstöðugan arbeiðsform. Royndir sýna, at tað liggar væl fyrir hjá tveimum - trimum næmingum í felag at loysa eina ávísa uppgávu; men tó eigur at verða ansað eftir, at ikki ein einstakur næmingur av berum ovurhuga tekur leiðsluna, og at hinir bert sita eftir óvirknir sum áskoðrarar. Allir næmingar mega hava somu möguleikar at nýta teldu og forrit.

6. Hvar teldurnar eiga at standa

Her er ilt at siga, hvør besta loysnin man vera, tí tað valdast so mong ymisk viðurskifti; men í teim smáu bygdaskúlunum, ið bert hava 1 ella 2 skúlastovur, er sjálvandi lættari at taka stöðu til henda spurning. Verri er í teimum stóru skúlunum við nógvum undirvísingarhølum.

Veruleikin viðvíkjandi teldum er og verður helst tann komandi árin, at skúlarnir neyvan fara at hava nóg mikið av arbeiðsplássum, so at til ber altið at nýta telduna í undirvísingini eftir ætlan. Tørvurin á teldum, og hvar tær verða settar, verður tí at fáa stóra ávirkan á ta undirvísingarligu ráðleggingina í mongum skúlum komandi árin.

Vert er at hava í huga, at hugsað eigur at vera um heildarundirvísingina á skúlanum og ikki um teldutørv í eini einstakari lærugrein, tá ið stöða verður tíkin til, hvar teldurnar skulu standa. Her verður víst á nøkur dömi.

1. dömi : 1 - 2 teldur í skúlastovuni ella sergreinarhølinum

Lærari og næmingar kunnu nýta eina einstaka teldu, sum stendur í skúlastovuni. Við einum stórum skíggja og hóskandi forritum kann ein tilík telta verða ein elvilig talva, sum lærarin kann nýta í floksundirvísingini, har hann og næmingarnir í felag kunnu samstarva um uppgávuloysnirnar. Ein einstök telta avmarkar sjálvandi nýtslumöguleikarnar annars; tó ber til hjá t.d. tveimum næmingum at loysa ávisar telduuppgávur í samarbeidi við hinar næmingarnar, ið loysa aðrar uppgávupartar á annan hátt. Eisini ber til hjá bólkum at skiftast um at nýta telduna í sambandi við evnisarbeidi ella verkætlán. Fyrimunurin við telduni í skúlastovuni er harumframt

tann, at í hugaheimi næminganna verður teldan ein sjálvsagdur lutur í undirvísingini.

Tað er eisini ein fyrimunur fyrí skúlan sum heild, at telta er á skúlabókasavninum, har samskifti hóskandi kann vera við ymsar hagtalsstovnar, dátugrunnar o.a. bæði innan- og utanlands.

2. dömi: Sjálvstæðugt telduhøli

Tað kann tykjast, sum eitt veruligt telduhøli við 8 - 12 teldum við samsvarandi nögvum arbeiðsplássum er skilabesta loysnin, um hugsað verður um teldutørvin í ymsum undirvísingarförum. Í telduhølið kunnu allir næmingarnir koma úr sínum eigna flokshøli, har til ber annaðhvört at arbeiða í felag ella hvør sær við telduni. Hagar kunnu allir næmingar koma á jövnum fóti at nýta teldurnar í millumtínum og aftan á skúlatíð at gera sínar uppgávur lidnar, sum teir annars bert hava høvi til í sjálvum tímunum, um teldan stendur í skúlastovuni. Rakstrarliga er henda loysnin helst eisini bíligari.

Bágin við hesi loysnini er tó tann, at vegna tey nögvu arbeiðsplássini er vandi fyrí at velja lættastu loysnina og lata allar næmingarnar arbeiða samstundis við somu uppgávu, t.e. hava floksundirvísing, og at tann næmingalagaða undirvísingen verður við skerdan lut. Nú allar teldurnar eru í einum serhøli, kann lærarin eisini hava lyndi til at nýta meira tíð við teldurnar, enn námsfræðiliga verður hildið at vera neyðugt.

Aðrir bágar eru skemaleggingin, at neyðugt verður at bíleggja telduhølið í góðari tíð, áðrenn tað skal brúkast, og at trokan kann verða um hetta serhølið. Eisini er tað óheppið hjá næmingum at noyðast at fara í eitt annað rúm fyrí at nýta tey hjálparamboð, ið áttu at verið til taks í undirvísingini í teirra egnu skúlastovu. Hetta kann, sum frá líður, bera við sær, at teldan og telduhølið verður eitt mál í sjálvum sær, og at teldunýtsla næminganna tí ikki gerst ein náttúrligur táttur í tí dagligu undirvísingini.

3. dömi: Tvær ella fleiri smærri teldustovur

Tvær ella fleiri smærri teldustovur við 4 - 6 teldum hava tann fyrimun fram um eitt stórt teldurúm, at styttri verður millum teldurúmið og skúlastovuna, at tilík rúm eru betur hóskandi til næmingalagaða undirvísing og til fjölskipað bólkarbeiði enn til vanliga lærarastýrda floksundirvísing.

Bágin við hesum sundurbýti av hólmum verður m.a. tann, at sjálvur flokkurin verður býttur sundur, so at ein partur er í teldurúminum og ein annar í skúlastovuni. Tí verður tað trupult hjá læraranum at skipa arbeiðið og ráðgeva einum tvíbýttum flokki. Øðrvísi er, um teldurúmið er so mikil stórt, at summir næmingar kunnu arbeiða við teldum, samstundis sum aðrir næmingar fáast við annað virksemi í hesum sama rúmi.

4. dömi: Einar 4 - 6 teldur í skúlastovuni

Um skúlin ikki hevur eina ella fleiri teldustovur til taks, kann verða neyðugt at seta teldurnar í sjálva skúlastovuna. Hetta hevur tann fyrimun, at nú eru teldurnar við hondina, tá ið brúk er fyri teimum, og at til ber at skipa undirvísingina á ymsan hátt, utan at neyðugt er hjá næmingunum at fara út úr skúlastovuni. Tað ber nú eisini betur til hjá læraranum at fylgja undirvísingargongdini í flokinum.

Bágin við hesi loysn er tó tann, at nógvar teldur í eini skúlastovu larma ikki sört, tá ið fleiri næmingar sita lið um lið og brúka tær. Tað kann eisini gerast ovtröndigt í eini vanligari skúlastovu, og vandi er fyri, at teldurnar kunnu fáa av at vita, serstakliga um tær verða nýttar aftan á skúlatíð.

Tað verður eisini tvørligt hjá øðrum flokkum at nýta tilíkar teldur, tí tað letur seg bert gera, tá ið heimaflokkurin ikki nýrir sína skúlastovu. Ofta verða tilíkar teldur eisini settar í skúlastovuna hjá tí telduáhugaða læraranum, og tí verður enn truplari hjá hinum lærarunum, ið ikki hava brennandi telduáhuga og næmingum teirra, at gera nýtslu av teldunum.

5. dömi: Farteldur

Tað kann koma væl við, um skúlin eisini eigur nakrar farteldur, sum lærarin kann hava við sær inn í skúlastovuna, tá ið brúk er fyri teimum í undirvísingini. Tær eru lættar at seta á pláss, um bert el-innleggingin er í lagi, og lærarin kann straks fáa nøkur eyka arbeiðspláss í skúlastovuni.

6. dömi: Teldulán

Um hugsað verður eitt nú Landsmiðstöðina, so kundi hon kanska havt teldur at lænt skúlunum eitt avmarkað tíðarbil, og at teldurnar skiftust millum skúlarnar eftir tórninum. Við hesi loysnini fær tann einstaki skúlin nógv arbeiðspláss eina avmarkaða tíð, so at frálfíkt høvi verður við telduhjálp at arbeiða við avmarkaðum verkætlanagerum hesa tíðina.

Tað má tó haldast at vera óheppið, at ársráðlegging skúlans skal verða lögð eftir, nær ið skúlin fær teldurnar, og neyðugt verður hjá skúlanum at velja eitt av tveimum: annaðhvort at royna sum frægast at nýta teldurnar í sambandi við sjálva undirvísingina, ella at skipað verður so fyri, at ráðfestingin av evnum verður at laga seg eftir teldumöguleikanum, sjálvt um tað í aðrar mátar kenst óheppið.

Ein annar bági við tilíkari skipan er, at tað verður torfört bæði hjá lærarum og næmingum at venja seg at nýta telduna sum eitt náttúrligt hjálpartól í tí dagligu undirvísingini, og tað verða óivað munandi størra viðliskahaldsútreiðslur av teldum, ið støðugt verða fluttar millum skúlar, og sum verða nýttar á henda hátt.

7. dömi: Samskipanarmöguleikin

Sum tað sæst, so eru fyrimunir og vansar í öllum dömunum. Vert er at hava í huga, at vansarnir kunnu minkast, utan at fyrimunir verða færri, um vit samskipa fleiri myndlar. Tað hevði t.d. boríð til at havt eina teldustovu og nakrar farteldur í teimum størru skúlunum; harumframt eigur Landsmiðstöðin at hava teldur at læna

teimum minstu skúlunum eitt avmarkað tímarskeið, og tá ið stórir skúlar skulu fara undir onkra serstaka felags uppgávu.